

DET KONGELIGE
FORSVARSDPARTEMENT

Prop. 1 S

(2011–2012)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2012

Utgiftskapitler: 1700–1795

Inntektskapitler: 4700–4799

Innhold

Del I	Innledende del	7	<i>Programområde 04 Militært forsvar</i>	47
1	Hovedmål og prioriteringer	9	Programkategori 04.10 Militært forsvar mv.	47
1.1	Mål og oppgaver i forsvarssektoren	9	Kap. 1700 Forsvarsdepartementet	49
1.2	Den videre utviklingen av Forsvaret 2009–2012	11	Kap. 4700 Forsvarsdepartementet	50
1.3	Økonomiske rammer for 2012	15	Kap. 1710 Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg	50
1.4	Hovedprioriteringer i 2012	15	Kap. 4710 Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg	53
2	Tryggingsspolitikk	27	Kap. 1716 Forsvarets forskningsinstitutt	53
2.1	Innleiing	27	Kap. 1719 Fellesutgifter og tilskudd til foretak under Forsvarsdepartementet	54
2.2	Internasjonale utviklingstrekk	27	Kap. 4719 Fellesutgifter og tilskudd til foretak under Forsvarsdepartementet	58
2.2.1	NATO	27	Kap. 1720 Felles ledelse og kommandoapparat	58
2.2.2	FNs rolle i internasjonale operasjoner	28	Kap. 4720 Felles ledelse og kommandoapparat	61
2.2.3	Globalisering og nye maktforhold	28	Kap. 1723 Nasjonal sikkerhetsmyndighet	61
2.2.4	Russland	29	Kap. 4723 Nasjonal sikkerhetsmyndighet	62
2.2.5	Midtausten og Nord-Afrika	29	Kap. 1725 Fellesinstitusjoner og -utgifter under Forsvarsstaben	62
2.2.6	Økonomisk krise og byrdefordeling	29	Kap. 4725 Fellesinstitusjoner og -inntekter under Forsvarsstaben	65
2.2.7	Operasjoner i utlandet	30	Kap. 1731 Hæren	65
2.2.8	Fleirnasjonalt samarbeid	31	Kap. 4731 Hæren	68
2.2.9	EU	31	Kap. 1732 Sjøforsvaret	68
2.3	Totalforsvarskonseptet og Forsvarets støtte til det sivile samfunn	31	Kap. 4732 Sjøforsvaret	70
2.4	Utviklinga i nordområda	32	Kap. 1733 Luftforsvaret	71
2.5	Avslutning	33	Kap. 4733 Luftforsvaret	73
3	Rapport for verksemda 2010	34	Kap. 1734 Heimevernet	73
3.1	Forsvarsdepartementet	34	Kap. 4734 Heimevernet	75
3.2	Økonomiske rammer	36	Kap. 1735 Etterretningstjenesten	75
3.3	Forsvarets måloppnåing	36	Kap. 1740 Forsvarets logistikkorganisasjon	76
3.3.1	Leveransar	36	Kap. 4740 Forsvarets logistikkorganisasjon	78
3.3.2	Økonomi	39	Kap. 1760 Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg	79
3.3.3	Interne prosessar	40	Kap. 4760 Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg	92
3.3.4	Menneske, læring og utvikling	42	Kap. 1790 Kystvakten	93
3.4	Forsvarsbygg, Nasjonalt tryggingssorgan og Forsvarets forskningsinstitutt	43	Kap. 4790 Kystvakten	95
3.4.1	Forsvarsbygg	43	Kap. 1791 Redningshelikoptertjenesten	95
3.4.2	Nasjonalt tryggingssorgan	44	Kap. 4791 Redningshelikoptertjenesten	96
3.4.3	Forsvarets forskningsinstitutt	44	Kap. 1792 Norske styrker i utlandet	96
Del II	Budsjettforslag	45	Kap. 4792 Norske styrker i utlandet	99
4	Nærmere omtale av bevilgningsforslagene mv.	47	Kap. 1795 Kulturelle og allmenntillegge formål	99

Kap. 4795 Kulturelle og allmenntilgynnslege	7.1	Forsvarsdepartementet	111
formål	7.2	Forsvaret	112
Kap. 4799 Militære b�ter	7.3	Forsvarets forskningsinstitutt	113
	7.4	Forsvarsbygg	113
Del III Omtale av s�rlige tema	7.5	Nasjonal sikkerhetsmyndighet	114
5 Informasjonssaker		Forslag til vedtak om bevilgning for	
5.1 Forsvar i det digitale rom		budsjettåret 2012, kapitlene	
5.2 Revisjon av nasjonale retningslinjer		1700-1795, 4700-4799	117
for å styrke informasjons-		Vedlegg 1	
sikkerheten		Ordninger i tilknytning til verneplikten	123
5.3 Evaluering av sikkerhetsloven		Vedlegg 2	
5.4 Reform av NATOs kommando- og		Forsvarets operative struktur i henhold til	
etatsstruktur		St.prp. nr. 48 (2007-2008)	125
5.5 Omdanning av Luftforsvarets		Vedlegg 3	
hovedverksted Kjeller til		Standardiserte nøkkeltall for forvaltnings-	
statsforetak		organer med særskilte fullmakter -	
5.6 Den vidare utvikling av forsvars-		Forsvarets forskningsinstitutt (FFI)	126
sektoren - ny langtidsplan		Vedlegg 4	
5.7 Kompetanse i forsvarssektoren		Budsjettstatistikk for perioden 2009-2012	132
5.8 Forskning på HR-området		Vedlegg 5	
5.9 Spesialstyrker		Nøkkeltall for perioden 2009-2012	135
6 Sektorovergripende miljøvern-			
politikk			
109			
7 Oppfølging av � 1 a i			
likestillingsloven			
111			

Tabelloversikt

Tabell 1.1 Forsvarsrammen 2012	Tabell 4.5 Forsvarsattachéer ved norske
ift. 2011	utenriksstasjoner i 2012
15	55
Tabell 1.2 Oversikt over reelle bevilgnings-	Tabell 4.6 Militærrådgivere i internasjonale
endringer hvert år i perioden	delegasjoner i 2012
2009-2012 for H�eren,	55
Sjøforsvaret (utenom	Tabell 4.7 Budsjettekniske endringer
Kystvakten), Luftforsvaret,	59
Heimevernet og Kystvakten	Tabell 4.8 Budsjettekniske endringer
18	63
Tabell 1.3 Oversikt over faktiske endringer	Tabell 4.9 Budsjettekniske endringer
hvert år i perioden 2009-2012	66
for H�eren, Sjøforsvaret (utenom	Tabell 4.10 Budsjettekniske endringer
Kystvakten), Luftforsvaret,	69
Heimevernet og Kystvakten	Tabell 4.11 Budsjettekniske endringer
18	71
Tabell 3.1 Endringer i løyvinga 2010	Tabell 4.12 Budsjettekniske endringer
36	74
Tabell 4.1 Budsjettekniske endringer	Tabell 4.13 Budsjettekniske endringer
49	77
Tabell 4.2 Budsjettekniske endringer	Tabell 4.14 Formålstabell
51	81
Tabell 4.3 Prosjekter over 100 mill. kroner	Tabell 4.15 Kategori 1-prosjekter
52	81
Tabell 4.4 Budsjettekniske endringer	Tabell 4.16 Fellesfinansierte prosjekter
54	(postene 44, 48 og 01)
	91
	Tabell 4.17 Budsjettekniske endringer
	93
	Tabell 4.18 Budsjettekniske endringer
	97
	Tabell 4.19 Budsjettekniske endringer
	100

DET KONGELIGE
FORSVARSDPARTEMENT

Prop. 1 S

(2011–2012)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2012

Utgiftskapitler: 1700–1795

Inntektskapitler: 4700–4799

*Tilråding fra Forsvarsdepartementet 16. september 2011,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg II)*

Del I
Innledning del

1 Hovedmål og prioriteringer

1.1 Mål og oppgaver i forsvarssektoren

Regjeringens forslag til forsvarsbudsjett for 2012 legger til rette for at alle sentrale mål i langtidsplanen for 2009–2012 vil nås. Regjeringen følger opp den bevilgningsmessige økningen til forsvarssektoren slik det er blitt lovet, og slik langtidsplanen forutsetter. I tillegg har forsvarssektoren selv fulgt opp langtidsplanen, bl.a. med betydelig intern-effektivisering og organisasjonsmessige endringer. Begge ”parter i avtalen” har dermed levd opp til de forsikringer som ble gitt da planen ble vedtatt av Stortinget i 2008. Arbeidet med forsvarssjefens fagmilitære råd for kommende planperiode er i gang. Regjeringen vil i vårsesjonen 2012 legge frem for Stortinget forslag til en ny helhetlig langtidsplan for forsvarssektoren. Planen vil bl.a. dekke mål og tiltak med tilhørende økonomiske rammer i et fireårsperspektiv frem til og med 2016. I tillegg vil planen inneholde strukturell utvikling og økonomiske rammer for årene etter 2016 – herunder anskaffelse, finansiering og innfasing av nye kampfly.

Regjeringen legger vekt på å bygge videre på den brede oppslutningen om forsvarspolitikken. Gjennom en ansvarlig økonomisk politikk – og en langsiktig forvaltning av oljeformuen – har Norge etablert en unik handlefrihet. Der et stort antall NATO-land og andre land Norge samarbeider med kutter i forsvarsbudsjettene i kjølvannet av den globale økonomiske krisen, har Norge muligheten til å øke de årlige forsvarsbudsjettene. Andre land må iverksette tiltak for å si opp et stort antall ansatte. I kontrast til dette iverksetter Forsvaret målrettede tiltak for å beholde personell og rekruttere flere. Mens andre land må redusere takten på sine materiellinvesteringer, holder regjeringen fast på moderniseringen av forsvarssektoren.

Forsvarsbudsjettene er styrket hvert år siden 2009, i tråd med forutsetningene i langtidsplanen for 2009–2012. Dette gir rom for å følge opp og realisere de sentrale målsettingene i planen og legger et godt grunnlag for neste langtidsplan.

Regjeringen vil i 2012 særlig prioritere:

- Fullføring av langtidsplanen for Forsvaret med særlig vekt på militær tilstedeværelse i nord,
- fremlegging våren 2012 av en ny og helhetlig langtidsplan og iverksetting av den planen som Stortinget vedtar,
- innretning av våre militære bidrag i Afghanistan mot videre overføring av sikkerhetsansvaret til afghanske styresmakter i tråd med planen til den afghanske regjering og NATO,
- oppfølging av veteraner i samsvar med regjeringens handlingsplan ”I tjeneste for Norge” for ivaretagelse av personell før, under og etter utenlandsoperasjoner,
- etikk og åpenhet i Forsvarets virksomhet.

Regjeringens forsvarspolitiske hovedmål er et forsvar som er i stand til å møte utfordringer i raskt skiftende omgivelser, og verne om Norges sikkerhet, interesser og verdier med relevante, etter spurte og kompetente kapasiteter. Stortinget behandlet 19. juni 2008 langtidsplanen for Forsvaret for perioden 2009–2012, jf. Innst. S. nr. 318 (2007–2008) til St.prp. nr. 48 (2007–2008) ”Et forsvar til vern om Norges sikkerhet, interesser og verdier”. Stortingets behandling av langtidsplanen viste at det fortsatt er bred enighet om hovedlinjene i norsk sikkerhets- og forsvarspolitikk, noe som er svært viktig i en tid hvor rammebetingelsene endrer seg raskt. De grunnleggende elementene i langtidsplanen er økt operativ evne og en mer varig balanse mellom Forsvarets oppgaver, struktur og ressurser. Dette er avgjørende for å oppnå regjeringens forsvarspolitiske hovedmål. Regjeringen understreket derfor i sin politiske plattform for inneværende stortingsperiode viktigheten av at langtidsplanen følges. Realiseringen av langtidsplanens sentrale mål har høyeste prioritet innenfor sikkerhets- og forsvarspolitikken i 2012.

Dagens *sikkerhetspolitiske utfordringer* viser en kompleks verden i stadig endring. Utfordringene har dels sitt utspring internasjonalt, men kan også ha sitt opphav nasjonalt. Når det gjelder å møte internasjonale utfordringer, ligger mye av svaret for Norge i å underbygge NATO som en troverdig allianse og FN som den overordnede rammen for internasjonal sikkerhet. Dette gjør vi gjennom å

følge opp vedtak fra NATOs toppmøter, følge opp FNs sikkerhetsrådsresolusjoner samt delta i operasjoner innenfor rammen av NATO, FN eller EU. Regjeringen vektlegger FN-mandat og solid folkerettslig forankring for alle slike operasjoner. Samtidig står vi overfor oppgaver hjemme som i utgangspunktet må løses nasjonalt. Dette er bl.a. oppgaver knyttet til suverenitetshevdelse og tilstedeværelse i nordområdene.

I del I, 2. Tryggingpolitikk er de sentrale sikkerhetspolitiske utfordringene Norge står overfor, beskrevet nærmere. Disse utfordringene krever at Forsvaret må være i stand til å løse et bredt spekter av oppgaver både hjemme og ute. Forsvaret skal, innenfor sitt ansvarsområde og i samarbeid med andre nasjonale myndigheter, bidra til å oppfylle følgende *forsvarspolitiske målsettinger*:

- Alene og sammen med allierte sikre norsk suverenitet, norske rettigheter, interesser og verdier samt bevare norsk handlefrihet mot militært og annet press,
- gjennom deltakelse i flernasjonale fredsoperasjoner forankret i et klart og utvetydig folkerettslig grunnlag og internasjonalt forsvarssamarbeid, bidra til fred, stabilitet, håndhevelse av internasjonal rett og respekt for menneskerettighetene, samt forebygge bruk av makt fra stater og ikke-statlige aktører mot norsk og internasjonal sikkerhet,
- sammen med allierte bidra til kollektivt forsvar av Norge og andre allierte iht. våre allianseforpliktelse, og til å møte ulike typer anslag og angrep for å sikre norsk og kollektiv sikkerhet,
- bidra til å ivareta norsk samfunnsikkerhet, redde liv og begrense konsekvenser av ulykker, katastrofer, anslag og angrep fra statlige og ikke-statlige aktører.

Langtidsplanen beskriver den videre utviklingen av Forsvaret som er nødvendig for å ivareta disse målsettingene. Forsvaret skal være et moderne, fleksibelt og alliansetilpasset sikkerhetspolitisk virkemiddel. Den operative strukturen skal utvikles og styrkes med vekt på å kunne bidra til å håndtere utfordringer i nordområdene. Det skal videre være en god balanse mellom reaksjonsevne og utholdenhet slik at Forsvaret er best mulig i stand til å håndtere oppgavene hjemme, samtidig som Forsvaret er engasjert i operasjoner i utlandet. Forsvaret vil også videreføre et nært samarbeid med sivile myndigheter.

Forsvarets oppgaver er innrettet for å kunne håndtere utfordringer i våre nærområder – norsk territorium og tilstøtende områder, og da spesielt i nord – til sjøs, på land og i luften. God evne til

overvåking og etterretning, suverenitetshevdelse og episode- og krisehåndtering er grunnleggende for utformingen av forsvarsstrukturen. Nordområdene er det viktigste satsingsområdet, og Forsvarets tilstedeværelse og evne til suverenitetshevdelse i nord er derfor prioritert. Samtidig er evnen til å bidra til kollektivt forsvar hjemme og ute, og deltakelse i fredsstøttende operasjoner, av vesentlig betydning for utformingen av forsvarsstrukturen. Regjeringen legger fortsatt opp til et aktivt militært internasjonalt engasjement i utlandet, folkerettslig forankret gjennom FN. Summen av de dimensjonerende oppgavene forutsetter et forsvar med tilstrekkelig kvalitet, hvor bl.a. et godt øvings- og treningsnivå, evne til samvirke med allierte, god reaksjonsevne, utholdenhet, egenbeskyttelse, strategisk mobilitet og deployerbarhet er avgjørende.

Angrepene 22. juli 2011 er av de mest dramatiske og alvorlige hendelser i Norge i fredstid. Handlingene rammet uten forvarsel. Samfunnsikkerheten ble utfordret på en måte vi aldri har sett tidligere i fredstid. Det sivile samfunnets evne til krisehåndtering ble satt på en meget hard prøve.

En hovedoppgave for Forsvaret er å hevde Norges suverenitet og bidra til å forsvare landet mot ytre angrep. Politiets rolle er å ivareta den sivile orden samt forebygge og bekjempe kriminalitet og terror i fredstid. Forsvaret er først og fremst et redskap for militær beredskap og forsvar. Dersom den sivile samfunnsikkerheten er truet på en slik måte at politiet alene ikke er i stand til å håndtere situasjonen, kan politiet anmode Forsvaret om bistand. Dette er i samsvar med gjeldende totalforsvarskonsept.

22. juli-kommisjonen skal gå grundig igjennom det som skjedde og legge frem en rapport om ett år. Dessuten har Politidirektoratet uttalt at det vil gå igjennom og evaluere politiets handlinger.

I arbeidet med neste langtidsplan vil Forsvarsdepartementet og forsvarssjefen også gjennomgå forsvarssektorens støtte til sivile etater ved alvorlige hendelser, ulykker og katastrofer. Det er viktig å sikre at Forsvarets bistand til det sivile samfunn og eksisterende samarbeidsordninger blir gjennomgått grundig. Vi trenger robuste ordninger for støtte til det sivile samfunn. Bare slik kan vi få best mulig samfunnsikkerhet ut av alle de tilgjengelige ressursene.

Verneplikten er et fundament for Forsvaret, og skal videreutvikles iht. Forsvarets behov. Regjeringen vil opprettholde et forsvar som er forankret

i samfunnet, som et grunnlag for å bevare forsvarsviljen og dermed den samlede forsvarsevnen.

Personell og kompetanse skal vies stor oppmerksomhet de kommende år, spesielt innenfor ledelse og styring. Regjeringen vil i 2012 legge stor vekt på tiltak som kan bidra til å ivareta og videreutvikle personellet, også slik at andelen kvinner i Forsvaret kan øke. Forsvaret skal utvikles som en fortsatt attraktiv arbeidsplass. Gjennom personellpolitikken skal grunnlaget legges for å rekruttere, beholde og videreutvikle både militære og sivile medarbeidere med høy motivasjon og riktig kompetanse tilpasset Forsvarets behov og oppgaver. Videre skal personellet og deres familier gis nødvendig oppfølging, i samsvar med regjeringens handlingsplan "I tjeneste for Norge" for ivaretagelse av personell før, under og etter utenlandsoperasjoner. Dessuten vil handlingsplanen for holdninger, etikk og ledelse for perioden 2009–2012 aktivt følges opp i hele forsvarssektoren.

1.2 Den videre utviklingen av Forsvaret 2009–2012

Økonomiske rammer og forutsetninger

De økonomiske rammene som er beskrevet i langtidsplanen for perioden 2009–2012, innebærer en bevilgningsmessig satsing på forsvarssektoren. I langtidsplanen legges det for disse årene opp til en gradvis opptrapping av forsvarsrammen fra 2008-nivået på 31,54 mrd. kroner til et nivå som ligger 800 mill. 2008-kroner høyere. Budsjettforslaget for 2012 oppfyller denne planen.

En grunnleggende forutsetning i langtidsplanen er også å omdisponere midler fra lavere til høyere prioritert virksomhet. De interne ressursfrigjøringstiltakene er omfattende og dekker bl.a. avvikling av baser og annen infrastruktur, effektivisering av interne prosesser i forsvarssektoren og et lavere materiellinvesteringsnivå sammenlignet med nivået i forrige planperiode. Forsvarssektoren oppfyller kravene til omstilling i 2012.

Sammen med bevilgningsmessig økning vil ressursfrigjøringstiltakene bidra til et budsjettnivå som planen forutsetter, herunder til å legge grunnlaget for en mer varig balanse mellom Forsvarets oppgaver, struktur og ressurser. Summen av bevilgningsøkningen og ressursfrigjøringstiltakene skal gå til bemanning, økt trening og øving samt fornyelse av den operative strukturen. I tillegg er det nødvendig å investere i infrastruktur som understøtter den planlagte omleggingen av Forsvaret. Bemanningen i Forsvaret er innenfor

utvalgte områder planlagt økt noe for å sikre en bedre personellmessig dekning og bidra til økt utholdenhet ifm. deltakelse i operasjoner i utlandet.

Status i det tredje gjennomføringsåret

Saldert budsjett 2009 ga en reell økning i bevilgningen til forsvarssektoren sammenlignet med saldert budsjett 2008. Av denne økningen var 400 mill. 2009-kroner direkte rettet mot satsinger i langtidsplanen. Saldert budsjett for 2010 ga en ytterligere reell økning i bevilgningsrammen til forsvarssektoren sammenlignet med saldert budsjett for 2009. Her var 100 mill. 2010-kroner direkte rettet mot satsinger i langtidsplanen. Saldert budsjettet for 2011 øker bevilgningsrammen direkte rettet mot satsinger i langtidsplanen reelt med ytterligere 75 mill. 2011-kroner. Dermed er forsvarssektoren over de tre første årene til sammen tilført nær 70 pst. av bevilgningsøkningene som ble lagt til grunn i langtidsplanen. Forsvaret har på sin side fulgt opp og gjennomført de planlagte ressursfrigjøringstiltakene. Det er lagt til grunn at Forsvaret ved utgangen av 2011 vil ha gjennomført om lag 75 pst. av den planlagte interne ressursfrigjøringen.

Gjennom styrking av budsjettkapitler (faktiske endringer) for først og fremst Hæren, Sjøforsvaret og Luftforsvaret har regjeringen i tråd med langtidsplanen fortsatt prioriteringen av tilstedeværelse og aktivitet i nord. Forsvarets operative hovedkvarter er blitt flyttet til Bodø, hærledelsen og hovedbasen for de maritime helikoptrene er lagt til Bardufoss og kystvaktledelsen til Sortland. Kystvakten har prioritert seiling med ytre kystvaktfartøyer til nordområdene og løser Kystvaktens primære oppgaver med økt kvalitet etter de senere års omfattende modernisering. I tillegg er aktivitet med Kysteskadrens nye Fridtjof Nansen- og Skjold-klasse fartøyer blitt høyt prioritert.

Afghanistan har i hele langtidsperioden vært det mest omfattende satsingsområdet for Norges deltakelse i operasjoner i utlandet. Regjeringen har videreført det høye nivået på den militære deltakelsen i Afghanistan i 2011, og det norske oppdraget har ila. langtidsperioden blitt mer krevende. Regjeringen har i perioden også prioritert deltakelse i FN-ledete fredsoperasjoner, særlig gjennom deltakelsen med et feltsykehus og et brønnborelag i FNs fredsbevarende operasjon i Tsjad og Den sentralafrikanske republikk i 2009–2010. Sykehusets medisinske kapasitet gjorde det mulig for flere vestlige land å videreføre sin deltakelse i operasjonen da FN overtok ansvaret fra EU

våren 2009. Norge har i 2011 bidratt med seks, og etter hvert fire, F-16 kampfly med støttekapasiteter for håndhevelse av FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1970 og 1973 (2011) om Libya. Det norske styrkebidraget inngikk innledningsvis i operasjonen *Odyssey Dawn* og deretter i NATO-operasjonen *Unified Protector* fra 30. mars og frem til 1. august 2011. Videre bidrar Norge høsten 2011 til NATO-operasjonen *Open Shield* med et Orion-fly og stabsoffiserer til piratbekjempelse utenfor kysten av Somalia.

Hæren har i 2011 lagt vekt på kompetanseutvikling, styrkeproduksjon og oppbygging av operative kapasiteter, i tråd med langtidsplanens mål. Samtidig har bidrag til pågående operasjoner nasjonalt og i utlandet hatt høy prioritet.

Sjøforsvaret vil i 2011 motta resterende Fridtjof Nansen- og fire av seks Skjold-klasse fartøyer. Dette er sentrale kapasiteter i moderniseringen av Forsvaret, og også viktige som ledd i regjeringens nordområdesatsing.

Luftforsvaret vil i hele 2011 levere helikopterbidrag til ISAF-operasjonen. I tillegg er det i 2011 gitt prioritet til kampflysystemene og maritime overvåkingsfly, slik at evnen til å håndtere evt. krenkelser på en troverdig måte, særlig i nordområdene, vil opprettholdes. Testprogrammet for de nye NH-90 maritime helikoptrene vil pågå gjennom 2011. Forsvaret vil iht. foreliggende planer motta det første helikopteret med initiell operativ kapasitet høsten 2011. Videre er planleggingen av ny kampflykapasitet blitt videreført. Regjeringen tar sikte på å legge frem helheten i anskaffelsesprogrammet – herunder antall fly, lokalisering av flyene, industriutviklingsprosjekter, plan for inndekning av utgifter og fullmakt for kontraktsforhandlinger – for Stortinget i vårsesjonen 2012.

Heimevernet har i 2011, sammenlignet med 2010, og slik langtidsplanen legger opp til, vesentlig styrket øving av forsterknings- og oppfølgingsstyrkene og videreført øvingsnivået til innsatsstyrkene. Ifm. behandlingen av revidert nasjonalbudsjett for 2011 ble Heimevernet dessuten prioritert med en ytterligere bevilgningsøkning til bl.a. mer øving av forsterknings- og oppfølgingsstyrkene.

Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO) ble betydelig endret i 2010. Store deler av FLOs utførende virksomhet ble overført til andre driftsenheter i Forsvaret. Dette gjelder drift av informasjons- og kommunikasjonstjenester, bruker- og avdelingsvedlikehold samt regionale støttefunksjoner. Den nye organisatoriske innretningen av FLO har til hensikt å kraftsamle ressursene for anskaffelse og styring av Forsvarets materiell og forsyninger. Styrkeprodusentene har som følge av

endringen av FLO fått et mer helhetlig ansvar for styrkeproduksjon og basedrift, ved siden av operative leveranser. Arbeidet med interne omstillingstiltak for å tilpasse og harmonisere funksjoner i de nye organisasjonsstrukturene i øvrige deler av Forsvaret og i FLO har fortsatt i 2011.

Slik regjeringen varslet i St.meld. nr. 34 (2008–2009) "Fra vernepliktig til veteran", ble det i første halvdel av 2011 utgitt en handlingsplan, "I tjeneste for Norge", med et betydelig antall konkrete tiltak. Handlingplanen er bl.a. fulgt opp ifm. behandlingen av revidert nasjonalbudsjett for 2011 med bevilgninger til personelltiltak for å bedre hjemkomstfasen fra skarp operasjon til familie, jobb og hverdag i Norge, også kalt "mellomlanding", for å bidra til å forebygge evt. senere problemer. Videre er det gitt økte bevilgninger til å sikre finansieringen av den allerede etablerte særskilte kompensasjonsordningen for psykiske belastningsskader som følge av deltakelse i utenlandsoperasjoner i perioden 1978 t.o.m. 2009.

Gjennomføringen av handlingsplanen for holdninger, etikk og ledelse er blitt aktivt fulgt opp i hele forsvarssektoren i 2011.

Det videre arbeidet med langtidsplanen 2009–2012

Regjeringen legger opp til et ansvarlig statsbudsjett som sikrer trygghet og bærekraft i offentlige velferdsordninger. Etter en periode med tiltak for å demme opp for finanskrisen må Norge normalisere bruken av inntekter fra petroleumssektoren. Regjeringen har i tråd med den politiske plattformen for flertallsregjeringen likevel gjennom hele perioden satset på forsvarssektoren. Langtidsplanens målsettinger er styrende for utviklingen av forsvarssektoren også i den gjenværende del av perioden. Budsjettet for 2012 legger grunnlaget for å nå alle sentrale målsettinger i langtidsplanen.

Forsvaret moderniserer avdelinger og anskaffer nye kapasiteter som medfører bedre reaksjonsevne, utholdenhet og kvalitet. Dette bidrar til at evnen til å ivareta pålagte oppgaver styrkes vesentlig. Strukturen, som skissert i langtidsplanen, vil i all hovedsak være på plass og under oppretning. Leverandørforsinkelser har ført til enkelte forskyvinger i tid av den samlede strukturutviklingen.

Langtidsplanen vektlegger samarbeid, både nasjonalt og internasjonalt, som virkemiddel for måloppnåelse. På sentralt nivå og i øvrige deler av forsvarssektoren skal det etableres samarbeid med andre nasjoners forsvar, nasjonale og internasjonale organisasjoner og resten av samfunnet.

Det er fortsatt behov for stram styring i forsvarssektoren. Forsvaret skal effektivisere sin virksomhet betydelig ilya. perioden. Ressursfrigjøringen som et resultat av dette, sammen med den forutsatte bevilgningsøkningen, danner det økonomiske fundamentet for måloppnåelsen. Dette muliggjør innføring av nye fartøy, helikoptre og transportfly samt bemannings- og kompetanseøking, bl.a. gjennom vesentlig økning av trenings- og øvingsnivået i forsvarsgrenene og Heimevernet.

Ledelsen, styringen og kontrollen av Forsvaret er styrket gjennom tydeliggjøring av ansvars- og styringslinjer og med forsterket evne til kontinuerlig og helhetlig planlegging. Ved å lokalisere deler av ledelsesstrukturen på mellomnivå sammen med produksjonsapparatet legger regjeringen til rette for operative, administrative og økonomiske synergier.

Personellstrukturen i Forsvaret rettes inn mot å øke aktivitet og styrke produksjonsapparatet. Også rekruttering, kompetanseutvikling og omskolering, samt målrettede tiltak for å beholde kritisk kompetanse, skal rettes inn mot styrket operativ evne.

Forsvarets innsats for fred og stabilisering i Afghanistan videreføres på om lag samme nivå og med samme kvalitet som i 2011. Det norske bidraget vil bli videre tilpasset og justert etter hvert som sikkerhetsansvaret kan overføres til afghanske styresmakter. Denne prosessen skal være slutført innen utgangen av 2014. Det norske bidraget vil i perioden frem mot dette tidspunkt ytterligere styrke innsatsen om trening, utdanning og mentorering av de afghanske sikkerhetsstyrkene. Sikkerheten til det norske bidraget vil ha særlig sterk oppmerksomhet i denne omstillingsfasen. Hovedfokus for innsatsen er å gjøre afghanske myndigheter selv i stand til å ta stadig større ansvar for egen sikkerhet. Dette vil gjøre det mulig å endre innretningen på og etter hvert redusere det norske styrkebidraget. Denne oppgaven preger også prioriteringene og aktivitetene til NATO og det norske styrkebidraget. Hæren har i flere år stilt med hovedtyngden av styrkebidragene til utenlandsoperasjoner, noe som har vært utfordrende for den parallelle utviklingen av hærstrukturen. Samtidig med bidrag i utlandet har like fullt Forsvaret maktet å løse sine oppgaver i Norge på en god måte.

Et overordnet mål i gjeldende langtidsplan er å etablere en mer varig balanse mellom de ambisjonene som fastsettes for anvendelse av de operative kapasitetene og den underliggende styrkeproduksjonen og evnen til understøttelse. Balanse mel-

lom ressurser som brukes på personell, materiell, infrastruktur og aktivitetsmidler står sentralt i denne utviklingen.

Regjeringen har i perioden også satset ytterligere på ivaretagelse av veteraner, miljøoppyrdding og energiøkonomisering. Dessuten er både Etterretningstjenesten og Nasjonal sikkerhetsmyndighet blitt betydelig styrket i perioden. Disse prioriteringene har medført at forsvarssektoren samlet sett har hatt et noe høyere driftsutgiftsnivå i perioden enn lagt til grunn i langtidsplanen.

For å sikre en mer varig balanse i strukturen er det viktig at forsvarssektoren henter ut gjenstående gevinster, i tråd med forutsetningene i langtidsplanen. Budsjettet for 2012 legger til rette for at Forsvaret ved utgangen av 2012 har frigjort om lag 275 mill. 2008-kroner gjennom avvikling av baser og annen infrastruktur. I tillegg vil Forsvaret oppnå målsettingen om en samlet årlig intern-effektivisering på 600 mill. 2008-kroner fra og med 2012. I tillegg til de tiltakene som er beskrevet i langtidsplanen for å frigjøre midler internt i sektoren, har Forsvaret satt i gang et betydelig arbeid med å forsere utrangering av eiendom, bygg og anlegg (EBA). Det er forventet at driftsmidler tilsvarende om lag 100 mill. 2011-kroner vil være frigjort ved utgangen av 2012. Regjeringen og forsvarssektoren har med disse tiltakene samlet lagt til rette for en varig frigjøring av midler tilsvarende i underkant av én mrd. 2008-kroner ved utgangen av 2012.

Fellesavdelinger og -kapasiteter består bl.a. av Etterretningstjenesten, Forsvarets operative hovedkvarter, Forsvarets spesialstyrker, felles logistikk og sanitet, og felles ledelsesstøtte og operativ støtte. Alle de sentrale strukturelementene vil være på plass ilya. 2012. Utviklingen innenfor det flernasjonale samarbeidet om felleskapasiteter viser positive resultater på viktige områder, herunder når det gjelder samarbeidet om strategisk lufttransport (C-17 initiativet), der hjemmebasen Papa Airbase i Ungarn er operativ med bl.a. norsk personell.

Utviklingen av *Hærens* struktur og realisering av hovedmålene for brigadens avdelinger ved utgangen av 2012 er innenfor rekkevidde. Det gjenstår fortsatt noe oppbygging innenfor enkelte underavdelinger og fagområder, men regjeringens forslag til budsjett for 2012 legger til rette for å sikre dette. Den største utfordringen for Hæren i perioden har vært belastningen ifm. operasjoner i utlandet. Det har vært nødvendig å utvide den operasjonsspesifikke samtreningen før deployering til utlandet og å ha noe større styrkebidrag enn langtidsplanen la til grunn. Denne økte utdan-

ningen og deployeringen har imidlertid tilført Hæren økt kompetanse på alle nivå og fagområder. Hærens bemanning har økt betydelig i hele perioden, spesielt i Brigade Nord. Denne oppbyggingen fortsetter i 2012. Det vil bli arbeidet målrettet for å få tilsatt tilstrekkelig kompetent personell i alle spesialiststillinger. Aktivitetsnivået har økt gjennom hele perioden og vil i 2012 være på det ambisjonsnivået som er lagt til grunn i langtidsplanen. Hærens økte engasjement i operasjoner i utlandet har ført til en noe senere oppbygging av brigaden enn det langtidsplanen i utgangspunktet la opp til. Med den planlagte fellesoperative øvelsen *Cold Response* i 2012 vil brigadecommandoen være på god vei mot planlagt operativt nivå.

Sjøforsvaret har hatt en betydelig modernisering av strukturen i hele perioden, der innfasing av Fridtjof Nansen- og Skjold-klasse fartøyer har vært prioritert. Den nye fartøystrukturen vil være på plass og tatt i bruk i 2012. Strukturen vil oppnå full operativ kapasitet med en betydelig slagkraft når NH-90 maritime helikoptre og nytt sjømålsmissil er innfaset. Anskaffelsen av et nytt logistikkfartøy er under planlegging og kan være på plass i neste langtidsperiode. Bemanningen totalt i Sjøforsvaret har økt i perioden og seilingsnivået totalt og i nordområdene har vært økende etter hvert som nye fartøyer har blitt tatt i bruk. Seilingsnivået i 2012 for alle fartøyklasser vil være i samsvar med ambisjonene for langtidsperioden.

Kystvakten har modernisert fartøystrukturen i perioden og seiler nå med 14 fartøyer. Et ytterligere fartøy er under planlegging for å nå målsettingen om en struktur på 15 fartøyer i den vedtatte langtidsplanen for 2009–2012. NH-90 maritime helikoptre til Kystvakten er under innfasing og vil øke kapasiteten til Kystvakten betydelig når de er på plass og operative. For å sikre utnyttelse av de nye fartøyene i ytre kystvakt, og ivareta regjeringens nordområdesatsing, prioriteres seilingsaktivitet i nord.

Luftforsvaret er etablert med strukturelementer iht. langtidsplanen. Innfasing av C-130J transportfly og NH-90 maritime helikoptre er prioritert. C-130J vil ilt. 2012 være fullt ut operative, mens NH-90 fortsatt vil være under innfasing. Opptrening og bruk av de første helikoptrene vil prioriteres til de helikopterbærende fartøyene i Kystvakten. Oppgradering av de maritime patruljeflyene P-3 har pågått gjennom hele planperioden, og vil fortsette inn i neste periode. Forberedelsen av innfasing av nye kampfly i Luftforsvaret vil fortsette utover denne langtidsperioden. Luftforsvaret har hatt en bemanningsøkning i perioden. Det

gjenstår fortsatt utfordringer innenfor bemanning spesielt til luftvern og basesett. Dette vil bedres i 2012. Samlet sett, for alle luftsystemer, har det vært en økning av antall flytimer produsert gjennom perioden. Luftforsvaret har i perioden hatt høy deltakelse i operasjoner i utlandet, noe som også vil gjelde for 2012.

Redningshelikoptertjenesten har gjennom langtidsperioden hatt tolv Sea King redningshelikoptre tilgjengelig. Med etableringen av ytterligere én tilstedevakt i Florø i 2009, er beredskapen styrket og antall steder med tilstedevakt økt. Dette sikrer hurtig reaksjon for redningshelikoptertjenesten.

Heimevernets distriktsstruktur med elleve HV-distrikter er etablert. Gjennom perioden har regjeringen lyktes med å øke aktivitetsnivået i Heimevernet, og i tråd med langtidsplanen vil minimum 50 pst. av forsterknings- og oppfølgingsstyrkene og 90 pst. av innsatsstyrken øve årlig f.o.m. 2012.

Dimensjonering, tilpasning og videreutvikling av Forsvarets *kompetansesammensetning og personellstruktur* er avgjørende for å nå målene om forbedret evne til å løse oppgaver og etablering av en mer varig balanse mellom Forsvarets oppgaver, struktur og ressurser. Budsjettforslaget for 2012 legger til rette for at planlagte mål om økning av samlet personellramme i Forsvaret kan nås. Forsvaret har de siste årene lagt vekt på å tilpasse personellstrukturen, herunder sammensetningen av de ulike personellkategoriene og gradsstrukturen. I dette ligger også arbeid med å omfordele årsverk fra lavere til høyere prioriterte områder. At bemanningen i Forsvaret økes og samtidig dreies mot prioriterte områder vil bidra til å styrke Forsvarets operative evne i samsvar med langtidsplanens mål, sikre bedre utholdenhet tilknyttet operasjoner nasjonalt og i utlandet, redusere slitasjen på enkelte kategorier nøkkelpersonell og bedre den personellmessige dekkningen innenfor utvalgte områder. Tilpasning av personellstrukturen er tidkrevende og vil være en kontinuerlig prosess. I planperioden frem til utgangen av 2012 etableres et viktig fundament for videre utvikling av personellstrukturen sett i sammenheng med fortsatt modernisering av strukturen og Forsvarets samlede virksomhet.

Materiellinvesteringsporteføljen består av planlagte og godkjente prosjekter som gjenspeiler den politisk vedtatte moderniseringen av Forsvaret, slik denne er beskrevet i langtidsplanen. Denne porteføljen vil fra år til år variere noe og vil også påvirkes av forsinkelser som oppstår i gjennomføringsfasen og planfasen av enkeltprosjekter. I de senere år er det spesielt leverandørforsinkelser

innenfor store prosjekter som Fridtjof Nansen- og Skjold-klasse fartøyer og NH-90 maritime helikoptre som har ført til behov for forsering av andre prosjekter. Forsvarssektoren har løpende og tett oppfølging mot leverandørene for å følge opp fremdriften i leveransene. Det er allikevel i denne oppfølgingen lagt til grunn at en ikke senker kravene til kvalitet for å unngå eller kompensere for leverandørforsinkelser. Leverandørforsinkelser kompenseres i gjennomføringsåret normalt ved å forsere andre godkjente og planlagte prosjekter. For å ivareta behovet for strukturfornyelse har Forsvarsdepartementet gitt føringer til Forsvaret om at investeringsvirksomheten skal understøttes med tilstrekkelig kompetanse og at Forsvaret etter behov skal trekke inn eksterne ressurser på

midlertidig og prosjektfinansiert basis der dette er nødvendig av hensyn til prosjektplanlegging og -gjennomføring. I tillegg er det gitt som føring at personell knyttet til investeringsvirksomheten i størst mulig grad skal skjermes fra beordringer som innebærer at de på kort varsel trekkes ut av investeringsmiljøet.

1.3 Økonomiske rammer for 2012

Regjeringens budsjettforslag for 2012 legger opp til et forsvarsbudsjett med en utgiftsramme på 40 563,2 mill. kroner og inntektsramme på 4 889,9 mill. kroner.

Tabell 1.1 Forsvarsrammen 2012 ift. 2011

	(i 1000 kr)	
	Vedtatt budsjett 2011 (2011-kroner)	Forslag 2012 (2012-kroner)
Total forsvarsramme	39 248 552	40 563 187
Drift	29 258 910	30 510 366
EBA-investeringer	1 857 758	1 993 651
Materiellinvesteringer	8 131 884	8 059 170

Den nominelle økningen av forsvarsbudsjettet er på 1 314,6 mill. kroner. I.a. 2012 vil det i tillegg bli gitt kompensasjon for lønnsoppgjøret i 2012.

Ekskl. lønns-, pris- og soldatkompensasjoner og andre tekniske endringer økes bevilgningen reelt med 257,2 mill. kroner (0,65 pst.).

Den reelle endringen i forsvarsbudsjettet for 2012 er relatert til:

- Oppfølging av langtidsplanen økes reelt med 283 mill. kroner,
- kompensasjonsordningen for veteraner øker reelt med 59 mill. kroner,
- netto reell inntektsreduksjon med 84,8 mill. kroner med en tilsvarende reell utgiftsreduksjon, bl.a. knyttet til reduksjon av refusjoner fra NATO fordi *Joint Warfare Centre* er ferdigstilt i 2011.

1.4 Hovedprioriteringer i 2012

Regjeringens forslag til forsvarsbudsjett for 2012 legger til rette for at alle sentrale mål i langtidsplanen for 2009–2012 vil nås. Regjeringen følger opp bevilgningsmessig slik det er blitt lovet, og slik

langtidsplanen forutsetter. I tillegg har forsvarssektoren selv fulgt opp langtidsplanen, bl.a. med betydelig interneffektivisering og store organisasjonsmessige endringer. Begge "parter i avtalen" har dermed levd opp til de forsikringer som ble gitt da planen ble vedtatt av Stortinget i 2008.

Forslaget til forsvarsbudsjett for 2012 innebærer en reell økning med 257 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2011. I denne økningen ligger bl.a. 283 mill. kroner til realisering av langtidsplanen for 2009–2012, som medfører at planen er fullfinansiert. I økningen ligger også 59 mill. ekstra kroner til den særskilte kompensasjonsordningen for skadete forsvarsveteraner, bl.a. for å ivareta også de ekstra hardt belastede på en verdig måte. Til tross for økte utgifter og reduserte inntekter til statskassen samlet sett, foreslår regjeringen – gjennom meget harde prioriteringer – fullfinansiering av gjeldende langtidsplan. Det vil være første gang i nyere norsk forsvarshistorie at en langtidsplan fullt ut følges opp også bevilgningsmessig.

En grunnleggende forutsetning for å lykkes med gjennomføringen av langtidsplanen 2009–2012 er at sektoren selv følger opp alle oppdrag og

forutsetningene iht. planen. Dette har Forsvaret og de øvrige delene av sektoren gjort. Budsjettforslaget for 2012, som forsvarssjefen og de øvrige etatssjefene har stilt seg bak, legger til rette for at Forsvaret vil nå alle de sentrale målene som er satt for fireårsperioden. Bl.a. gjelder dette en interneffektivisering på samlet mer enn 1,5 mrd. kroner over disse årene. I tillegg kommer oppfølging av alle omorganiseringsvedtak og oppfølging av de vedtatte hovedmål for den nye forsvarsstrukturen. På denne måten vil det i 2012 alene frigjøres til sammen rundt 315 mill. 2012-kroner mer enn det som frigjøres i 2011. En betydelig innsats av den enkelte ansatte og ansvarlige ledere er en grunnleggende forutsetning for å lykkes med en slik innsats.

Den forutsatte bevilgningsøkningen og den forutsatte interne effektiviseringen og omstillingen gjør at regjeringen kan foreslå at de sentrale driftskapitlene i forsvarssektoren i 2012 styrkes i tråd med langtidsplanen. Enkelte kapitler styrkes enda mer enn planen legger til grunn, bl.a. pga. høyere drivstoffutgifter, større utgifter til øvingsvirksomhet og høyere utgifter til miljøopprydning og energiøkonomisering enn det planen baserte seg på. Regjeringen foreslår at budsjettkapitlene til Hæren, Sjøforsvaret, Luftforsvaret og Heimevernet legges på nivå med, eller høyere enn, det langtidsplanen la opp til for 2012. Dette vil sikre en økning av nivået på trening, øving, operasjoner og operativ evne i tråd med langtidsplanens hovedmål. Alt ligger dermed til rette for at alle forsvarsgrener og Heimevernet vil nå de sentrale mål for virksomheten som langtidsplanen legger til grunn.

Budsjettforslaget for 2012 innebærer også en fortsatt betydelig satsing på investeringsaktivitetene i, og dermed fornyelsen av, forsvarssektoren – også dette i samsvar med langtidsplanen. Noen deler av det planlagte nye materiellet blir pga. forsinkelser hos leverandør fasett inn noe senere enn opprinnelig planlagt, men alle de sentrale prosjektene har nådd eller vil nå de målene som er satt for kvalitet og ytelse. Leverandørforsinkelsene skaper samtidig på kort sikt et begrenset likviditetsmessig handlingsrom som ikke var forutsatt da langtidsplanen ble fastlagt. Dette handlingsrommet benyttes i sin helhet av forsvarssektoren selv, og i første rekke til prioriterte, nye satsinger utover langtidsplanen – bl.a. innenfor områdene øving/trening, miljø/energiledelse og ivaretagelse av forsvarspersonell før, under og etter deltakelse i utenlandsoperasjoner.

Regjeringens forslag til forsvarsbudsjett for 2012 følger på denne måten opp den vedtatte lang-

tidsplanen for Forsvaret for perioden 2009–2012, og forslaget innebærer en nominell styrking av forsvarsbudsjettet med 1 315 mill. kroner ift. saldert budsjett for 2011.

257 mill. kroner av denne styrkingen er en reell økning av bevilgningsrammen. I dette beløpet inngår opptrappingen til de 895 mill. 2012-kroner i varig økning av bevilgningen til forsvarssektoren som det i langtidsplanen ble forutsatt skulle tilføres Forsvaret innen utgangen av 2012.

Samtidig frigjøres, i tråd med langtidsplanens forutsetninger, 315 mill. 2012-kroner i 2012 gjennom base- og effektiviseringstiltak og reduksjon i utgifter til personell som ble innvilget sluttpakke i perioden 2000–2005. Dermed vil forsvarssektoren ha nådd langtidsplanens mål om å frigjøre årlig til sammen 1 260 mill. 2012-kroner fra og med 2012. I tillegg er det forventet at ytterligere driftsmidler for om lag 100 mill. kroner vil være frigjort ved utgangen av 2012 gjennom forsert arbeid med å utrangere eiendom, bygg og anlegg. Den faktiske styrkingen av forsvarsbudsjettet fra 2011 til 2012 blir dermed til sammen på 672 mill. kroner.

Hovedmålet for utviklingen av Forsvaret er å videreutvikle den operative evnen slik at Forsvarets oppgaver kan løses best mulig. Budsjettene har de senere år forsterket det økonomiske grunnlaget og lagt til rette for en styrking av den operative evnen. Regjeringens budsjettforslag for 2012 legger til rette for en fortsatt positiv utvikling, både ved å foreslå økte bevilgninger til øving i alle forsvarsgrener og Heimevernet, og ved at nye strukturelementer som fregatter, Skjoldklasse fartøyer, transportfly og helikoptre fases inn.

I tillegg prioriteres tiltak innenfor energiøkonomisering og miljø- og sikringstiltak ifm. avhending av forsvarsanlegg.

I 2012 vil regjeringen særlig prioritere:

- *Fullføring av langtidsplanen for 2009–2012 med særlig vekt på militær tilstedeværelse i nord.*

I oppfølgingen av langtidsplanen vil regjeringen fortsette opptrappingen av antall årsverk og øvingsaktiviteten i Hæren og ytterligere styrke trening og øving av forsterknings- og oppfølgingsstyrkene i Heimevernet. Videre vil utviklingen av felleskapasiteter fortsette med spesiell vekt på å videreutvikle kompetansen som er bygget opp i planperioden innenfor kritiske områder som er nødvendige i operasjoner hjemme og ute. Det overordnede målet for regjeringens satsing i nord, som Forsvaret er en viktig del av, er å sikre fortsatt politisk stabilitet og en bærekraftig utvikling. Militær tilstedeværelse i nordområdene med relevante

kapasiteter er et sentralt sikkerhetspolitisk virkemiddel som skal bidra til å opprettholde stabilitet og forebygge ulike krisesituasjoner. Suverenitetshevdelse og overvåking skal fortsatt være blant Forsvarets høyest prioriterte oppgaver. Evnen til myndighetsutøvelse til havs bedres ved økt seiling og innfasing av nye fartøyer og materiell. Avtalen om delelinjen mellom Norges og Russlands havområder i nord danner et godt grunnlag for målet om fortsatt stabilitet og en mer langsiktig og bærekraftig utvikling i Barentshavet.

- *Fremlegging våren 2012 av en ny og helhetlig langtidspan og iverksetting av den planen som Stortinget vedtar.* Regjeringen er i gang med å utarbeide en ny og helhetlig langtidspan for forsvarssektoren. Den langsiktige anskaffelsen og innfasing av de nye kampflyene vil utgjøre et sentralt tema i planen, herunder ambisjonsnivå/antall fly, lokalisering, totalramme for anskaffelsen og en plan for inndekning av anskaffelses- og driftskostnader. Det tas også sikte på å fremlegge en oppdatert og helhetlig redegjørelse for forsvarspolitikken og grunnlaget for denne, i tillegg til samlete mål for forsvarsektorens utvikling på midlere og lengre sikt, herunder strukturelle og økonomiske rammer, samt operativt ambisjonsnivå. Forsvarssjefen arbeider nå med sitt fagmilitære råd til den nye langtidspanen og vil overlevere dette ila. høsten 2011. Regjeringen vil legge den nye langtidspanen frem for Stortinget i vårsesjonen 2012.
- *Innretning av våre militære bidrag i Afghanistan mot videre overføring av sikkerhetsansvaret til afghanske styresmakter i tråd med planen til den afghanske regjering og NATO.* Det overordnede målet for regjeringens innsats i Afghanistan er å sette afghanske styresmakter i stand til å overta sikkerhetsansvaret i Afghanistan. NATO og den afghanske regjeringen har i fellesskap utarbeidet en plan rettet mot å overføre alt sikkerhetsansvar til afghanske styresmakter innen utgangen av 2014. Den operative situasjonen for ISAF i Afghanistan er fortsatt svært krevende. Det norske bidraget til denne operasjonen vil derfor bli videreført på et høyt nivå også i 2012. Etter hvert som afghanske styresmakter selv overtar ansvar for egen sikkerhet, vil dette åpne for å endre innretning og etter hvert redusere det norske styrkebidraget.
- *Oppfølging av veteraner.* Det overordnede mål for regjeringen er sikre en verdig behandling av veteraner, herunder iverksette tiltak som kan forebygge og begrense psykiske skader og

andre belastninger en veteran kan være utsatt for. Regjeringen vil følge opp handlingsplanen ”I tjeneste for Norge” for ivaretagelse av personell før, under og etter utenlandsoperasjoner med en rekke tiltak, både når det gjelder økt anerkjennelse og bedre oppfølging. To vesentlige pilarer som særlig vektlegges i 2012, er et styrket veteranapparat og ett års særlig oppfølging fra Forsvarets side. Handlingsplanen favner også tiltak i andre samfunnssektorer. Videre foreslår regjeringen i denne budsjettproposisjonen å utvide den særskilte kompensasjonsordningen for skadde veteraner med en mulighet for utbetaling på 65G ved 100 pst. ervervsmessig uførhet ved psykiske belastningsskader.

- *Etikk og åpenhet i Forsvarets virksomhet.* Forsvaret forvalter betydelige menneskelige, materielle og økonomiske ressurser. Sentrale mål for regjeringen er å sikre troverdighet i befolkningen, respekt i næringslivet og tillit overfor Stortinget. Etikk, verdier, holdninger og en god og engasjert ledelse på alle nivå er helt avgjørende for å nå denne målsettingen. Styrking av arbeidet med forsvarlig forvaltning og virksomhetsstyring i hele forsvarssektoren står sentralt, herunder en fortsatt vektlegging av den enkelte leders ansvar, en styrking av internrevisjonsressursene i sektoren samt tiltak for å styrke kompetansen og sikre en mest mulig effektiv bruk av bevilgningene. Handlingsplan for holdninger, etikk og ledelse videreutvikles, og lokale tiltaksplaner implementeres ila. 2011 og følges opp i 2012.

Regjeringen vil i 2012 også vektlegge å videreutvikle det flernasjonale samarbeidet med allierte og partnere innenfor rammen av gjeldende sikkerhetspolitiske mål. Videre skal det legges til rette for allierte øvelser og trening i Norge, samt sikre evnen til mottak av allierte styrker, som en vesentlig del av evnen til forsvar av eget territorium. Ved alliert forsvar på eller utenfor norsk territorium vil de norske styrkene inngå i en større NATO-styrke. Norsk militær kompetanse, aktivitet og tilstedeværelse er også et premiss for at allierte styrker kan øve i norske områder, for derved hurtig å kunne settes inn ved en gitt krisesituasjon. Militær tilstedeværelse i nordområdene skal også av denne grunn fortsatt gis høy prioritet, herunder ved gjennomføring av en omfattende fellesoperativ øvelse i Nord-Norge med alliert deltakelse i 2012.

Forsvarets øverste ledelse videreutvikles, og styrkingen av arbeidet med en helhetlig personell-

politikk der utviklingen av kompetanse, tilrettelegging for økt kvinneandel og mangfold i Forsvaret, står sentralt. Videre er styrket lederengasjement innenfor området forebyggende sikkerhet viktig. Forebyggende sikkerhet skal gis nødvendig oppmerksomhet i virksomhetsstyringen, herunder ved at forebyggende sikkerhet inngår som en del av virksomhetenes styringssystemer. Regjeringen vil fortsette arbeidet med å ta vare på, synliggjøre og videreutvikle kulturvirksomheten i Forsvaret, og regjeringen følger opp St.meld. nr. 33 (2008–2009) gjennom en styrking av Forsvarets musikk og videreføring av ekstra midler til vedlikehold av våre nasjonale festningsverk.

Driftsbudsjettet

Regjeringens forslag innebærer 30 510,4 mill. kroner til drift. Dette utgjør en reell vekst på 409,9 mill. kroner i 2012 sammenlignet med saldert budsjett for 2011. I tillegg frigjøres om lag 315 mill. 2012-kroner gjennom bl.a. base- og effektiviseringsiltak. Endelig kommer at ytterligere driftsmidler for om lag 100 mill. kroner forventes å være frigjort, utover de midler som er forutsatt frigjort i langtidsplanen, gjennom forsert arbeid med å utrangere eiendom, bygg og anlegg innen utgangen av 2012.

Tabell 1.2 Oversikt over reelle bevilgningsendringer hvert år i perioden 2009–2012 for Hæren, Sjøforsvaret (utenom Kystvakten), Luftforsvaret, Heimevernet og Kystvakten

	(mill. kroner)			
	2008–2009	2009–2010	2010–2011	2011–2012
Kap. 1731 Hæren	87,2	-83,7	170,4	152,3
Kap. 1732 Sjøforsvaret	94,3	17,6	57,3	80,3
Kap. 1733 Luftforsvaret	101,3	-88,4	45,2	63,0
Kap. 1734 Heimevernet ¹	-128,8	-16,8	1,3	44,6
Kap. 1790 Kystvakten	0,0	42,0	8,3	-1,2

¹ Reduksjon i 2009 for Heimevernet er i tråd med Stortingets behandling av Innst. S. nr. 318 (2007–2008) til St.prp. nr. 48 (2007–2008). Det vises til nedenstående omtale av Heimevernet.

Tabellen viser reell endring i løpende kroneverdi.

Bevilgningsendringene er i samsvar med grunnlaget for den langtidsplanen for 2009–2012 som Stortinget vedtok i juni 2008. I tillegg har intern ressursfrigjøringen ila. langtidsperioden bidratt til bl.a. å styrke de listede budsjettkapitlene. Den årlige effekten av ressursfrigjøringen har gradvis økt for hvert år i langtidsperioden, og den samlede

årlige effekten av ressursfrigjøringen utgjør til sammen 1 260 mill. 2012-kroner i 2012. Tabellen nedenfor viser de faktiske endringene hvor effekten av både bevilgningsendringer og den interne ressursfrigjøringen i forsvarssektoren er medregnet for hvert av årene 2009–2012 for forsvarsgrenene, Heimevernet og Kystvakten.

Tabell 1.3 Oversikt over faktiske endringer hvert år i perioden 2009–2012 for Hæren, Sjøforsvaret (utenom Kystvakten), Luftforsvaret, Heimevernet og Kystvakten

	(mill. kroner)			
	2008–2009	2009–2010	2010–2011	2011–2012
Kap. 1731 Hæren	87,2	12,2	205,6	183,1
Kap. 1732 Sjøforsvaret	94,3	66,8	80,7	104,9
Kap. 1733 Luftforsvaret	101,3	-19,4	88,5	83,6
Kap. 1734 Heimevernet	-128,8	5,4	8,1	53,9
Kap. 1790 Kystvakten	0,0	52,9	47,2	6,0

Tabellen viser faktisk endring i løpende kroneverdi. For endring mellom 2008 og 2009 er reell endring benyttet.

Hæren

Hæren vil i 2012 vektlegge oppfølging av langtidsplanens mål for kompetanseutvikling, styrkeproduksjon og oppbygging av operative kapasiteter. Å levere kapasiteter til pågående operasjoner nasjonalt og i utlandet vil også ha høy prioritet, og Hæren vil også i 2012 være Forsvarets største bidragsyter til ISAF-operasjonen. Hæren leverer samtidig kapasiteter til grensevakt og vakt av kongehus.

Hærens budsjett foreslås styrket i 2012 gjennom reell bevilgningsøkning og intern ressursfrigjøring. Den samlede faktiske styrkingen er på 183 mill. kroner ift. saldert budsjett 2011. Dermed følger regjeringen opp den sterke satsingen på Hæren som ila. langtidsperioden vil ha fått hevet sitt årlige bevilgningsnivå med reelt 326 mill. kroner. I tillegg vil frigjøring av interne ressurser ytterligere legge til rette for at Hæren i 2012 kan nå de sentrale målene som er gitt i langtidsplanen, samtidig som Hæren bidrar til operasjoner i utlandet på et høyere nivå enn det langtidsplanen la til grunn. Hæren er også blitt prioritert gjennom budsjettåret, senest ifm. revidert nasjonalbudsjett for 2011, da 50 mill. kroner ble bevilget til brigadens avdelinger.

Budsjettstyrkingen i 2012 vil bli prioritert stramt for å sikre fortsatt styrking av øving og bemanning innenfor flere miljøer i Hæren, med prioritet til Brigade Nord's avdelinger. I 2012 er det dermed lagt til rette for at Hærens bemanning har økt med ca. 60 pst. siden 2006. Videre legger budsjettforslaget for 2012 til rette for en økning av antall øvingsdøgn fra 2011 til 2012 tilsvarende den økningen langtidsplanen legger opp til. Styrkingen bidrar til å sikre at brigadesystemet kan ivareta sitt beredskapsoppdrag nasjonalt og samtidig fortsatt stille styrker av meget høy kvalitet til våre operasjoner i utlandet.

Det vises til del II, kapittel 1731 Hæren, for nærmere omtale av regjeringens bevilgningsforslag for Hæren.

Sjøforsvaret

Sjøforsvaret vil i 2012 prioritere ivaretagelse av suverenitetshevdelse, beredskap, nasjonale operasjoner og forpliktelser til NATOs stående maritime styrker samt fortsette oppbyggingen av besetninger og driftsetting av en større operativ struktur.

Sjøforsvarets budsjett foreslås styrket i 2012 gjennom reell bevilgningsøkning og intern ressursfrigjøring. Den faktiske styrkingen er på 105

mill. kroner ift. saldert budsjett 2011. Dermed fortsetter budsjettstyrkingen av Sjøforsvaret som ila. langtidsperioden vil ha fått hevet sitt årlige bevilgningsnivå med reelt 250 mill. kroner. I tillegg vil frigjøring av interne ressurser ytterligere legge til rette for at Sjøforsvaret kan nå de sentrale målene i langtidsplanen i 2012. Sjøforsvaret ble også prioritert med 40 mill. kroner for bl.a. å styrke seilingsaktiviteten, vedlikeholdet og å øke anskaffelsen av reservedeler og ammunisjon ifm. behandlingen av revidert nasjonalbudsjett for 2011.

Budsjettstyrkingen i 2012 vil bli prioritert til å øke Sjøforsvarets samlede seilingsaktivitet sammenlignet med 2011-nivået, og den totale seilingsaktiviteten i nord vil bli økt. Sjøforsvaret vil fortsette oppbyggingen av strukturen gjennom drift av fem Fridtjof Nansen-klasse fartøyer og seks fartøyer av Skjold-klassen. Videre legges det til rette for å øke seilingsaktiviteten også for mine- og logistikkvåpenet til et nivå som er i tråd med langtidsplanens forutsetninger.

Det vises til del II, kapittel 1732 Sjøforsvaret, for nærmere omtale av regjeringens bevilgningsforslag for Sjøforsvaret utenom Kystvakten.

Kystvakten

Som et ledd i nordområdesatsingen og prioriteringen av Forsvarets suverenitetshevdelse er det årlige bevilgningsnivået til Kystvakten ila. langtidsperioden blitt hevet med reelt 49 mill. kroner. I tillegg vil frigjøring av interne ressurser bidra til å styrke Kystvaktens operative evne ytterligere. I 2012 legges det opp til en samlet faktisk styrking av Kystvakten på til sammen 6 mill. kroner ift. saldert budsjett 2011. Kystvaktens budsjett i 2012 vil med dette ligge betydelig over det nivå som var lagt til grunn i forutsetningene for langtidsplanen 2009–2012.

I tråd med regjeringens nordområdesatsing prioriteres Kystvaktens aktivitet til de nordlige havområdene. Moderniseringen av fartøystrukturen har forbedret Kystvaktens kapasitet og yteevne. Dette muliggjør en fortsatt høy tilstedeværelse og ivaretagelse av Kystvaktens primær oppgaver, spesielt i nordområdene. For Kystvakten legges det til rette for at aktivitetsnivået i 2012 i stort sett kan videreføres på samme nivå som i 2011.

Fartøystrukturen er modernisert, og Kystvakten vil i 2012 disponere 14 fartøyer. Opptrening og bruk av de første NH-90 maritime helikoptrene i 2011 og 2012 vil prioriteres til bruk ved de helikopterbærende fartøyene i Kystvakten. Denne kapasiteten vil etter hvert gi Kystvakten en bety-

delig kapasitetsheving sammenlignet med de gamle Lynx-helikoptrene, og vil muliggjøre en langt mer effektiv myndighetsutøvelse, suverenitetshevdelse og fiskeriforvaltning, ikke minst i de ytre havområder i nord. Sjefen for Kystvakten med tilhørende stabsfunksjoner planlegges å være etablert på Sortland i årsskiftet 2011/2012.

Det vises til del II, kapittel 1790 Kystvakten, for nærmere omtale av regjeringens bevilgningsforslag for Kystvakten.

Luftforsvaret

Luftforsvaret prioriterer å opprettholde beredskap og aktivitet med samme systemer og på samme nivå som i 2011, videreføre bidraget med evakueringshelikoptre i Afghanistan og fortsette innfasing og driftsetting av NH-90 maritime helikoptre og C-130J transportfly.

For 2012 foreslås Luftforsvarets budsjett styrket gjennom reell bevilgningsøkning og intern ressursfrigjøring. Den samlede faktiske styrkingen er på 84 mill. kroner ift. saldert budsjett 2011. Luftforsvarets årlige bevilgningsnivå er ilt. langtidspanen blitt økt med reelt 121 mill. kroner. I tillegg vil frigjøring av interne ressurser ytterligere legge til rette for at de sentrale mål i langtidspanen nås. Luftforsvaret ble dessuten prioritert med en økning på 30 mill. kroner til bl.a. økt bemanning og drift av prioriterte materiellsystemer ifm. revidert nasjonalbudsjett for 2011.

Forsvaret vil iht. planen motta det første NH-90 helikopteret høsten 2011 og ytterligere fem planlegges mottatt innen utgangen av 2012. Økningen av antallet helikoptre og flytimer vil inndekkes gjennom den foreslåtte styrkingen av Luftforsvarets budsjett i 2012. Styrkingen av bevilgningen nyttes også til nødvendig økning av helikopterbemanningen.

Aktiviteten med kampfly, maritime overvåkingsfly og fly for bl.a. elektronisk krigføring (DA-20) videreføres på 2011-nivå, med vekt på nordområdene for den flyoperative virksomheten. Luftforsvaret vil i 2012 bidra med en større andel av det norske styrkebidraget i Afghanistan enn i 2011.

Det vises til del II, kapittel 1733 Luftforsvaret, for nærmere omtale av regjeringens bevilgningsforslag for Luftforsvaret.

Aktiviteten for *Redningshelikoptertjenesten* planlegges videreført på samme nivå som i 2011. Tjenesten videreføres med antall baser og mannskap som i 2011. I tillegg til ivaretagelse av redningstjeneste inngår helikoptrene også i 2012 i statens luftambulansetjeneste samt i den norske totalberedskapen. Dette skjer ved å ha kontinuer-

lig beredskap gjennom hele året for å støtte innsetting av militære og sivile kapasiteter ifm. krisehåndtering i norske områder på land og til havs. Det vises til del II, kapittel 1791 Redningshelikoptertjenesten, for nærmere omtale av regjeringens bevilgningsforslag for denne tjenesten.

Heimevernet

Heimevernet ivaretar ansvar for Forsvarets territoriale funksjon og deltar i sivil-militært samarbeid i en støttende rolle for sivile myndigheter.

Antall personell i Heimevernet og antall heimevernsdistrikter ble redusert ved Stortingets behandling av langtidsplanen for perioden 2009–2012, jf. Innst. S. nr. 318 (2007–2008) til St.prp. nr. 48 (2007–2008). Videre besluttet Stortinget at førstegangstjenesten på Værnes og Porsangmoen skulle avvikles. Dette frigjorde betydelige ressurser, særlig i 2009 (jf. tabell 1.2 over). Ressursfrigjøringen ble brukt til å følge opp prioriterte områder iht. langtidsplanen. I budsjettforslaget for 2012 prioriteres Heimevernet med en reell bevilgningsøkning på 45 mill. kroner ift. saldert budsjett 2011. Dette legger til rette for at langtidsplanens mål for Heimevernet kan nås i 2012. I tillegg til den reelle bevilgningsøkningen frigjøres interne ressurser slik at den samlede faktiske styrkingen er på 54 mill. kroner ift. saldert budsjett 2011. Ifm. Stortingets behandling av revidert nasjonalbudsjett for 2011 ble dessuten Heimevernets budsjett for 2011 styrket med 40 mill. kroner, slik at bl.a. øving av forsterkings- og oppfølgingsstyrkene kunne økes fra minimum 38 pst. av styrken i saldert budsjett 2011 til minimum 45 pst. av styrken i 2011.

Regjeringen foreslår for 2012, i tråd med forutsetningene i langtidsplanen, å prioritere en fortsatt økning av øvingen av områdestrukturen. Budsjettforslaget legger til rette for at treningen av denne delen av heimevernsstrukturen vil kunne økes til minimum 50 pst. årlig fra og med 2012, som er i samsvar med grunnlaget for langtidsplanen. Dessuten legges det opp til at om lag 90 pst. av innsatsstyrken skal trenes i 2012 og at seilingsaktiviteten for Reine-klassen videreføres på 2011-nivå.

Det vises til del II, kapittel 1734 Heimevernet, for nærmere omtale av regjeringens bevilgningsforslag for Heimevernet.

Norske styrker i utlandet

Budsjettet for norske styrker i utlandet foreslås videreført på om lag samme nivå som i saldert budsjett for 2011. Forsvaret vil videreføre betyde-

lige bidrag til operasjoner i utlandet, der Afghanistan fortsatt vil være Norges hovedinnsatsområde. Lederansvaret for ISAFs stabiliseringslag i Faryab provins planlegges videreført frem til afghanerne selv overtar sikkerhetsansvaret i tråd med den plan som er utarbeidet av NATO og den afghanske regjeringen. Innsatsen vil ytterligere rettes mot å styrke afghanernes evne til å ivareta stabilitet og sikkerhet i eget land. Dette vil legge grunnlaget for å endre innretningen på og etter hvert redusere det norske styrkebidraget. Det legges opp til at Norge bidrar til NATOs støttefond for den afghanske hæren (*ANA Trust Fund*) med 10 mill. US dollar i 2012. Videre planlegges det med innsetting av et C-130J transportfly mot slutten av 2012, noe som vil bidra til økt operativ fleksibilitet og sikrere transport av personell og materiell. Luftforsvaret vil i 2012 stille med en større andel av det norske styrkebidraget i Afghanistan enn i 2011.

I tillegg vil Norge bidra med stabspersonell og observatører til FN-operasjoner i Midt-Østen, Afghanistan og Sudan samt til NATO- og EU-ledete operasjoner på Balkan. Regjeringen har ilt. langtidsprioriteten styrket Norges deltakelse i FN-ledete operasjoner. Regjeringen vurderer løpende behovet for å stille nye bidrag til operasjoner med FN-mandat. Eksempelvis ble det på kort varsel i 2011 satt inn et betydelig norsk kampflybidrag til Libya-operasjonen. Norge bidrar høsten 2011 til NATO-operasjonen *Open Shield* med et Orion-fly og stabsoffiserer til piratbekjempelse utenfor kysten av Somalia.

Det vises til del II, kapittel 1792 Norske styrker i utlandet, for nærmere omtale av regjeringens bevilgningsforslag for operasjoner i utlandet.

Felleskapasiteter

Forsvarets sanitet (FSAN), Forsvarets informasjonsinfrastruktur (INI) og Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO) vil i hovedsak videreføre aktivitetsnivået fra 2011. Det vises til del II, kapittel 1720 Felles ledelse og kommandoapparat, for nærmere omtale av regjeringens bevilgningsforslag for FSAN og INI og del II, kapittel 1740 Forsvarets logistikkorganisasjon, for nærmere omtale av regjeringens bevilgningsforslag for FLO.

Forsvarets operative hovedkvarter

Regjeringens budsjettforslag for Forsvarets operative hovedkvarter (FOH) på Reitan legger til rette for at FOH kan oppnå full operativ kapasitet ilt. 2012. FOH skal i 2012 gjennomføre planlegging

og ledelse av operasjoner hjemme og ute, herunder skape en god, helhetlig situasjonsforståelse. I 2012 vil FOH gjennomføre samarbeid med andre statlige myndigheter og sivile instanser samt planlegge og lede øvelser og trening. Det vises til del II, kapittel 1720 Felles ledelse og kommandoapparat, for nærmere omtale av regjeringens bevilgningsforslag for FOH.

Øving og trening

Målrettet gjennomføring av nasjonal og alliert øvingsvirksomhet i Norge er en forutsetning for at Forsvaret skal være i stand til å ivareta de krav som stilles til å utføre komplekse og krevende oppgaver, hjemme og ute. Øving og trening på tilstrekkelig nivå er avgjørende for etablering og anvendelse av Forsvarets operative evne og et sentralt element for å ivareta kollektiv sikkerhet og forsvar. Militær aktivitet og øvingsvirksomhet i nord er et av de prioriterte områdene i regjeringens nordområdesatsing. NATOs utvikling og prioriteringer med basis i nytt strategisk konsept utgjør en del av grunnlaget for øvings- og treningsaktiviteten i 2012. Dette innebærer bl.a. økt fokus på kollektivt forsvar, inkl. beredskaps- og forsterkningsplaner, krisehåndtering, økt regionalt fokus og utnyttelse av muligheter for samarbeid mellom NATOs nye kommandostruktur og nasjonale hovedkvarter, slik som Fellesoperativt hovedkvarter utenfor Bodø. Øving og trening for deltakelse i pågående og besluttede operasjoner har høyeste prioritet.

Utenlandske styrkers deltakelse på øvelser i Norge gir godt utbytte for norske hovedkvarter og avdelinger knyttet til planlegging, ledelse og samtrening samtidig som det er et viktig bidrag til NATOs samlede militære kapasitet. Videre gis utenlandske avdelinger kompetanse om de spesielle forholdene i nordområdene. Forsvaret vil også i 2012 legge særlig vekt på å gjennomføre øvelser i Nord-Norge, slik som den fellesoperative øvelsen *Cold Response* med bred flernasjonal deltakelse. Foruten *Cold Response* legges det opp til å gjennomføre flere fellesoperative øvelser, bl.a. rettet mot nasjonal evne til krisehåndtering og suverenitetshevdelse, herunder samarbeid med sivile instanser og myndigheter. Kommandostrukturens evne til å planlegge og lede fellesoperasjoner og spesialoppgaver, som eksempelvis maritim kontraterror, står sentralt i dette.

Øvingssamarbeidet innenfor rammen av NATO, herunder bi- og multilateralt samarbeid primært med USA, Storbritannia, Tyskland, Danmark og Nederland, vil prioriteres også i 2012.

Det legges opp til et normalt øvingssamarbeid med Russland med utgangspunkt i den avtalte tiltaksplanen mellom Russland og Norge. *Nordic Defence Cooperation* (NORDEFECO) skal legge til rette for materiell-, øvings- og treningssamarbeid med øvrige nordiske land når det er formålstjenlig, i tråd med regjeringens satsing på nordisk forsvarssamarbeid.

Hovedtyngden av landbasert trening for allierte og partnerland ivaretas nasjonalt av Alliert treningssenter, med hovedsete på Porsangmoen. I tillegg har Norge akkreditert et eget kompetansesenter for vinteroperasjoner til NATO (*Centre of Excellence for Cold Weather Operations*) ved Forsvarets operative hovedkvarter ved Bodø. Senteret har, sammen med Forsvarets vinterskole, stor betydning for utvikling av alliansens kompetanse når det gjelder konseptutvikling, trening og kurs innenfor vinterdisipliner, herunder operasjoner i snø og kulde.

Etterretningstjenesten

Etterretningstjenesten er regulert ved lov av 20. mars 1988 nr. 11 om Etterretningstjenesten. Budsjettet for tjenesten er vesentlig styrket i langtidspanperioden. I tillegg kommer betydelige investeringer over kapittel 1760, post 45. Faktisk budsjett for kapittel 1735 for 2012 foreslås videreført på 2011-nivå. Budsjettkapitlet dekker både drift og investeringer.

Investeringer

Regjeringen vektlegger også i 2012 gjennomføringen av betydelige investeringer for å videreføre den vedtatte moderniseringen av Forsvaret. Den foreslåtte investeringsrammen er samlet på 10 053 mill. kroner og fordeler seg med til 8 059 mill. kroner til materiellinvesteringer og 1 994 mill. kroner til investeringer i eiendom, bygg og anlegg.

Materiellinvesteringer

Materiellinvesteringsrammen for 2012 foreslås til 8 059 mill. kroner. Dette innebærer en reell reduksjon på 250 mill. kroner i 2012 ift. saldert budsjett for 2011. Reduksjonen skyldes i vesentlig grad leverandørforsinkelser i pågående prosjekter. På kortere sikt gir dette rom for nye og viktige satsinger innenfor bl.a. miljøopprydning, energiøkonomisering, øvingsvirksomhet og ivaretagelse av veteraner.

Hoveddelen av materiellinvesteringsmidlene vil i 2012 benyttes til å videreføre prosjekter der leveransene allerede er påbegynt.

Forsvaret har startet det siste store delprosjektet innenfor *LOS-programmet* i Forsvaret. Logistikkprosjektet vil komplettere tidligere delprosjekter og gi Forsvaret ett felles forvaltningssystem for økonomi-, materiell- og logistikkforvaltning. Det er også etablert et prosjekt som skal overføre systemer innenfor personellforvaltningsområdet til samme plattform som for LOS-programmet.

Innenfor *landssystemer* er det i 2012 planlagt utbetalinger ifm. anskaffelsen av landbasert, indirekte ildstøtte (artilleri) og til pansrete kjøretøykapasiteter i Hærens mekaniserte avdelinger. For øvrig vil det fortsatt være aktivitet knyttet til å forbedre sikkerheten for personell i operasjoner i utlandet og landstyrkenes evne til å operere under ulike forhold.

Programområdet *sjøsystemer* vil også i 2012 kreve betydelige midler, særlig i tilknytning til leveranse av Skjold-klasse fartøyer, nye helikoptre til Kystvakten og fregattene samt videre oppdatering av undervannsbåter av Ula-klassen. Forsvaret har nå mottatt alle de nye fregattene i Fridtjof Nansen-klassen. Det er videre planlagt vesentlige utbetalinger til sjømålsmissiler og lettvektstorpedoer.

Innenfor programområdet *luftsystemer* vil oppgraderingen av F-16 kampfly og P-3 Orion dominere i 2012. Videre har anskaffelsen av fire F-35 til treningsformål og bestillingsprosessen relatert til disse startet opp. Kontrakt om utviklingen av *Joint Strike Missile* (JSM) trinn 2 ble inngått sommeren 2011.

Den største investeringen for programområdet *nettverksbasert forsvar* er prosjektet for sikker tilgang til romsegment.

Innenfor programområdet *logistikksystemer* er det i 2012 planlagt med vesentlige utbetalinger knyttet til anskaffelsen av nytt logistikk- og støttefartøy. Investeringer vil også i 2012 omfatte anskaffelse av etableringsmateriell og sanitetsutstyr, hovedsakelig til operasjoner i utlandet. Det vil fortsatt være utbetalinger knyttet til anskaffelse av vann- og drivstoffdistribusjonsmateriell samt flysikkerhetsmateriell til de flyplassene Forsvaret har operatøransvar for. I tillegg fortsetter oppgraderingen av ABC søke- og påvisningspan-servognene for å bedre vognenes kapasitet og beskyttelse.

Innenfor programområdet *spesialstyrker og soldatsystemer* utgjør anskaffelse av våpen, bekled-

ning og utrustning de klart største investeringene.

Det fremmes ikke nye prosjekter i Prop. 1 S (2011–2012).

Investeringer i eiendom, bygg og anlegg

Bevilgningen til nasjonal eiendom, bygg og anlegg (EBA) foreslås gitt en samlet ramme på 1 778 mill. kroner i 2012. Dette innebærer en reell økning på 171 mill. kroner ift. saldert budsjett for 2011.

Bevilgningen vil i stor grad bli benyttet til å gjennomføre EBA-investeringer som er en følge av omstillingsprosessen i Forsvaret, og de vedtak som ble fattet ved Stortingets behandling av Innst. S. 318 (2007–2008) til St.prp. nr. 48 (2007–2008). Dette omfatter bl.a. ferdigstilling av investeringer på Reitan ifm. opprettelse av Forsvarets operative hovedkvarter, forberedelser for etablering av helikopterbase på Bardufoss, og etablering av et senter for kommunikasjons- og informasjonsteknologi på Jørstadmoen.

For å understøtte regjeringens omfattende nordområdesatsing gjennomføres det store investeringer. Ifm. Norges forpliktelser i Schengen-samarbeidet styrkes grenseovervåkingen ved at det bygges to nye stasjoner til grensevakta i Øst-Finnmark. For å forberede Forsvarets personell til operasjoner hjemme og ute investeres det mye i skyte- og øvingsfelt i Indre Troms. I tillegg investeres det i boliger og befalsforlegninger på Bardufoss og Setermoen for å rekruttere og beholde godt kvalifisert befall i Forsvaret.

Videre gjennomføres det mange EBA-prosjekter for å opprettholde standarden på Forsvarets bygningsmasse, og for å overholde krav i lover og forskrifter. Bl.a. gjennomføres investeringsprosjekter for å bedre standarden i mannskapsforlegninger, slik at vernepliktige som avtjener førstegangstjeneste kan tilbys gode boforhold.

Det er ikke foreslått nye prosjekter med kostnadsramme over 100 mill. kroner i Prop. 1 S (2011–2012).

Investeringer i NATO-infrastruktur er samlet på 216 mill. kroner og reelt redusert med 74 mill. kroner ift. saldert budsjett for 2011. Reduksjonen skyldes at *Joint Warfare Centre* er ferdigstilt i 2011 og at det derfor ikke er vesentlige gjenstående utgifter knyttet til dette prosjektet.

Totalforsvar, samfunnssikkerhet og sivilt-militært samarbeid

Totalforsvarskonseptet er en grunnstein i ivaretagelsen av norsk stats- og samfunnssikkerhet. Det moderniserte konseptet innebærer at samfunnets samlede ressurser, både sivile og militære, skal nyttes på en best mulig måte ved krisehåndtering i hele spennet fra fred til krig. Gjensidig støtte og samarbeid mellom Forsvaret og resten av samfunnet er et godt forankret prinsipp, både ifm. håndteringen av sikkerhetspolitiske kriser og krig, og i situasjoner som berører sivil samfunnssikkerhet.

Innenfor rammen av totalforsvarskonseptet skal Forsvaret kunne yte støtte til det sivile samfunnssikkerhetsarbeidet. Dette kan f. eks. være i form av støtte ved naturkatastrofer og større ulykker. Forsvarssektoren kan også yte bistand med kapasiteter til den sivile terrorberedskapen.

22. juli-kommisjonen skal gå grundig igjennom det som skjedde 22. juli 2011, og Politidirektoratet har uttalt at det vil gå igjennom og evaluere politiets handlinger.

Politiet har ansvar for å sikre viktige objekter mot forsettlig kriminelle handlinger, herunder terroranslag. Forsvaret kan etter anmodning bistå politiet i objektsikring. Forsvaret har et selvstendig ansvar for bruk av militære styrker til å sikre objekter som krever militære sikringstiltak mot væpnete angrep som medfører at riket er i krig, krig truer eller rikets selvstendighet eller sikkerhet er i fare. Justis- og politidepartementet og Forsvarsdepartementet har igangsatt et arbeid for å gjennomgå gjeldende regelverk for dette. Som del av arbeidet blir forholdet til de nye bestemmelsene om forebyggende objektsikkerhet iht. sikkerhetsloven vurdert. Dette arbeidet følges opp i 2012.

En mer utfyllende omtale av sivilt-militært samarbeid og etablerte samarbeidsordninger er gitt i Del I, 2. Tryggingspolitikk.

CBRN-vern

CBRN er en forkortelse for et samlebegrep som brukes internasjonalt, med utgangspunkt i de engelske begrepene *chemical*, *biological*, *radiological* og *nuclear*. CBRN-midler kan spres med våpen eller andre hjelpemidler som brukes med forsett, og de kan også spres som resultat av ulykker. I mange sammenhenger brukes begrepene CBRN-midler og masseødeleggelsesmidler om hverandre selv om ikke alle former for CBRN-midler kan karakteriseres som masseødeleggelsesmidler.

Forsvaret skal ha et nødvendig CBRN-vern for egne styrker og aktiviteter, som må være i stand til å møte sannsynlige utfordringer for Forsvaret i Norge og som gir nødvendig beredskap ved operasjoner i utlandet. I 2012 skal arbeidet med å følge opp ulike overordnede styringsdokumenter som er fastsatt i senere tid, videreføres. Dette gjelder bl.a. Forsvarsdepartementets retningslinjer for CBRN-vern, Forsvarssjefens direktiv for CBRN-vern i Forsvaret og Handlingsplan for CBRN-vern i Forsvaret.

Som del av totalforsvarskonseptet skal Forsvarets kapasiteter også kunne bistå sivile myndigheter ved CBRN-hendelser samt bistå sivile myndigheter i utviklingen av deres kapasiteter på områder der Forsvaret har unik kompetanse. Slik bistand gjennomføres iht. gjeldende prinsipper for sivil-militært samarbeid.

Personell og kompetanse

Organisasjonskulturen er et fundament for understøttelse av sektorens utvikling, oppgaveløsning og resultater, og avgjørende for den enkeltes holdninger og verdier. Forsvarssektorens ledere som rollemodeller vil være en viktig faktor når det gjelder påvirkning av organisasjonskulturen. E-læringsprogrammet for holdninger, etikk og ledelse er pålagt gjennomført av alle ansatte i forsvarssektoren, og er i så måte et viktig verktøy.

Regjeringen følger opp handlingsplanen for holdninger, etikk og ledelse (HEL). Etisk råd for forsvarssektoren er under etablering, og det blir viktig at sektoren lærer av og endrer seg på basis av de råd som det etiske rådet gir. Årlige dialogkonferanser gjennomføres for å belyse tema som er relevante for HEL-arbeidet. Det arbeides for at lokale handlingsplaner omsettes til faktisk handling, og at ledere har kontinuerlig fokus på gode arbeidsgiverholdninger og verdier i den daglige virksomhet. Departementet har en tett og god dialog med etatene om utviklingen.

Det er nulltoleranse for mobbing, trakassering og uønsket seksuell oppmerksomhet i forsvarssektoren. Like fullt viser undersøkelser et for høyt nivå på slik adferd i Forsvaret. Forsvarsdepartementet følger tett opp etatenes tiltak for å motvirke slik uønsket adferd. Forsvarsledelsen, i tett samarbeid med arbeidstakerorganisasjonene og tillitsmannsordningen, har iverksatt flere tiltak, herunder en egen holdningskampanje, en ny undersøkelse som inngår som en del av helseundersøkelsen 2011 samt sterkere fokus på opplæring i etikk og ledelse på alle nivåer. Forsvaret skal også etablere et eget rapporteringssystem for

slik uønsket adferd. Dette kommer i tillegg til varslingskanalen som ble etablert i 2008. En evaluering av varslingskanalen for forsvarssektoren ferdigstilles høsten 2011. Denne følges opp med en handlingsplan for 2012.

Videre er SINTEF Helse engasjert for å gjennomføre et forskningsprosjekt med sikte på å gi økt kunnskap for bl.a. å iverksette ytterligere tiltak.

Som en oppfølging av St.meld. nr. 34 (2008–2009) "Fra vernepliktig til veteran" la regjeringen i mai 2011 frem en egen handlingsplan "I tjeneste for Norge". Handlingsplanen har bl.a. som mål å styrke samfunnets anerkjennelse og ivaretagelse av Forsvarets veteraner. Mange av tiltakene skal øke bevisstheten rundt psykiske belastninger slik at antall skader kan reduseres. Flere av tiltakene vil bidra til tidlig inngripen og kunne redusere stigma forbundet med psykiske skader. Forskning og internasjonale erfaringer viser at slike tiltak vil begrense skadeomfang på sikt.

Handlingsplanen omfatter 126 tiltak hvorav ca. 80 skal følges opp i forsvarssektoren. Flere av forslagene er allerede iverksatt, og øvrige forslag skal følges opp fra 2012 og senere. Bl.a. settes det av økte midler til forskning og utvikling på psykiske belastningsskader og prospektive studier av personell som deltar i utenlandsoperasjoner. Det er etablert en ny og styrket organisasjon med et effektivt og kompetent apparat til å ta seg av både veteraner i tjeneste og de som har avsluttet sitt tjenesteforhold i Forsvaret. For å imøtekomme behovet for "én dør inn" for våre veteraner, har Forsvaret fra august 2011 etablert Forsvarets veteran-tjeneste (FVT) som et toårig prosjekt i Forsvarsstaben. Prosjektet skal bl.a. evaluere alle enheter i Forsvaret som jobber med veteraner for å sikre et permanent og godt apparat for ivaretagelse og oppfølging av personell før, under og etter operasjoner i utlandet. Prosjektet er også faglig ansvarlig for veteranseneteret på Bæreia. Videre vil programmet for ett års oppfølging styrkes ved at Forsvaret arrangerer gjensynstreiff ni til tolv måneder etter hjemkomst, hvor bl.a. NAV og Barne-, ungdoms- og familieetaten skal være tilgjengelige med informasjon og veiledning. Programmet skal sikre en kvalitetsmessig kartlegging av personellens situasjon og legge til rette for bedre å imøtekomme personellens behov etter endt tjeneste. Det er også satt av øremerkete midler til å gjennomføre rutinemessige familiesamlinger ifm. oppsettingsperiode og dimisjon/medalje-parade.

Den særskilte kompensasjonsordningen for forsvarspersonell som har pådratt seg psykiske

belastningsskader som følge av deltakelse i utenlandsoperasjoner i perioden 1978 til 1. januar 2010, ble etablert i 2010. Regjeringen har i budsjettforslaget satt av 110 mill. kroner til dette formålet i 2012, en økning på 59 mill. kroner ift. 2011.

Regjeringen foreslår i tillegg å utvide den særskilte kompensasjonsordningen for psykiske belastningsskader som følge av deltakelse i utenlandsoperasjoner. Utvidelsen innebærer en mulighet for utbetaling på 65G ved 100 pst. ervervsmessig uførhet ved psykiske belastningsskader dersom de samme beviskravene og bevistema som gjelder etter det lovfestede objektive ansvaret er oppfylt. Det vil kun være skadelidte som oppfyller vilkårene etter den opprinnelige kompensasjonsordningen, som vil være aktuelle for å kunne søke om ytterligere kompensasjon etter 65G-ordningen. Statens pensjonskasse anslår at totalkostnaden for denne endringen vil kunne bli 100 mill. kroner. De endelige utgiftene til kompensasjonsordningen vil først kunne bli fastsatt når alle kravene er behandlet.

Kongen i statsråd har i 2011 etablert en særskilt klagenemnd for krav om kompensasjon og billighetserstatning for psykiske belastningsskader som følge av deltakelse i utenlandsoperasjoner. Nemnda er administrativt underlagt Forsvarsdepartementet, men uavhengig hva gjelder behandlingen av enkeltsaker.

På oppdrag fra Forsvarsdepartementet, som er databehandlingsansvarlig for Forsvarets helseregister, ble det gjennomført en kvalitetskontroll av registeret i 2010. En rekke tiltak er gjennomført i oppfølgingen av denne, bl.a. intern kryptering og videreutvikling av den tekniske plattformen.

Forsvarets helseregister skal regelmessig gi Forsvarsdepartementets og Forsvarets ledelse overordnet oversikt over helsetilstanden til tjenestegjørende og ansatte i Forsvaret. Helseregisteret skal koble data fra ulike kilder, deriblant tjenestedata, Forsvarets pasientjournalssystem, spørreundersøkelser samt andre sentrale helseregistre, for å avdekke hvilke forhold som påvirker helsen i positiv eller negativ retning. Rapportering fra Forsvarets helseregister skal inngå i planleggingsgrunnlaget for forebyggende tiltak, sanitetstjenester samt oppfølging av veteraner.

Forsvaret vil gjennom samarbeid med Nasjonalt helseregisterprosjekt bidra til at innretningen på Forsvarets helseregister så langt som mulig er i samsvar med de øvrige 14 sentrale helseregistrene. Dette vil kunne øke muligheten for kvalitetssikring av registeret, utveksling av data og styrke registerbasert forskning på helse.

Forsvarets helseregister vil slik kunne bidra til å styrke planleggingsgrunnlag i helsespørsmål.

Forsvarssektorens komplekse virksomhet stiller store krav til helse-, miljø og sikkerhet (HMS). Sektoren skal i all sin virksomhet ivareta HMS-aspektet, også, så langt som mulig, for de delene av virksomheten som er helt eller delvis unntatt fra lovgivningen.

Med basis i at det tidligere har vært svake rutiner for å etablere oversikt over skader på personell i Forsvaret har Forsvaret i 2011 etablert en oversikt over skader og sykdom under tidligere og pågående operasjoner i utlandet. Det er i tillegg etablert gode rutiner for kontinuerlig rapportering til Forsvarets ledelse og Forsvarsdepartementet.

Den planlagte dreiningen av personellstrukturen, slik St. prp. nr. 48 (2007–2008) legger opp til, vil bli videreført i 2012. Denne utviklingen er nødvendig for å styrke de operative avdelingene og nå målene i langtidsplanen, og samtidig bidra til å gjøre en større del av personellkorpset mer tilgjengelig for operasjoner hjemme og ute.

En sentral målsetting for langtidsperioden er at Forsvaret skal etablere en systematisk og målrettet utvikling og styring av personell og kompetanse. I 2012 vil det derfor bli lagt betydelig vekt på arbeidet med å få på plass et system for kompetansestyring, gjennom bl.a. fagmyndighetenes utvikling av et karriere- og sertifiseringssystem. Arbeidet er organisert i et eget prosjekt i Forsvaret og forventes å gi vesentlig effekt. Det arbeides målbevisst med å bedre dekningsgraden på sårbare kompetanseområder.

I tråd med den fortsatte satsingen på å øke antallet kvinner i Forsvaret er tiltakene gjennomgått i St.meld. nr. 36 (2006–2007) "Om økt rekruttering av kvinner til Forsvaret" fortsatt viktig for det videre arbeidet. De siste to årene har kvinneandelen i Forsvaret vært relativt stabil. Selv om det forventes at bl.a. sesjonsplikt for kvinner og annet målrettet rekrutteringsarbeid over tid vil gi resultater, er dagens status langt fra regjeringens ambisjoner. Det må derfor vurderes hvilken effekt de eksisterende tiltak har gitt og om nye tiltak må iverksettes, og det må i større grad settes inn tiltak for å beholde kvinnene i organisasjonen. Her vil forskningsresultater kunne gi verdifulle innspill til nye tiltak.

Regjeringen lanserte i januar 2011 "Kvinner, fred og sikkerhet – strategisk plan 2011–2013". I tråd med planen er Forsvaret gitt en rekke oppdrag for å styrke implementeringen av FN-resolusjon 1325 (2000) og tilhørende resolusjoner. Spesielt skal det satses på en systematisk kompetanse-

heving av forsvarspersonell innenfor områdene gender og FN-resolusjon 1325, og et kjønnsperspektiv skal systematisk anvendes i militære operasjoner og i Forsvarets utdanningsvirksomhet. Det er særlig viktig at resolusjonen følges opp gjennom konkrete og relevante oppdrag i operasjonssammenheng, for å styrke lokale kvinners sikkerhet og deltakelse i politiske prosesser.

F.o.m. 2012 vil det settes av økte midler til forskning innenfor veteranarbeid og militær sosiologi, herunder forskning på psykiske belastningsskader samt kulturelle forhold og mangfold. Arbeidet med levekårsundersøkelsen blant veteranene, som starter opp i 2011, fortsetter i 2012.

Verneplikten

Verneplikten er en grunnpilar for Forsvaret, og antallet vernepliktige til førstegangstjeneste videreføres i 2012 på om lag samme nivå som i 2011. Ny sesjonsordning, med todeling av klassifikasjonsprosessen og sesjonsplikt for både kvinner og menn, gjennomføres nå over hele landet. Den nye ordningen skal ha en vesentlig høyere kvalitet enn i dag og forutsetter økt bruk av ansatt personell og godt utstyrte sesjonslokaler nær transportknutepunkter. Forsvaret får derved en bedre for-

deling av vernepliktsstyrken, og det forventes redusert frafall før og under førstegangstjenesten. Den vernepliktige får raskere tilbakemelding på fordelingen, og vil med større sannsynlighet få innfridd sitt ønske om tjenestested. Både Forsvaret, utdanningsinstitusjonene og arbeidslivet er tjent med redusert frafall blant vernepliktige, og at flest mulig av de som er innkalt, gjennomfører en meningsfull og meritterende tjeneste. Dette har også en gunstig virkning for Forsvarets omdømme og dets folkelige forankring. Ny sesjonsordning har høy prioritet, og vil derfor i 2012, som i det foregående år, være det statushevende tiltaket som krever mest ressursinnsats.

Forsvaret utvikler et målbart kvalifiseringssystem for vernepliktige mannskaper. Systemet vil inneholde krav til utdanning, praksis og ferdigheter for de ulike stillinger og kategorier. Videre vil det fastslås hvilken type disponering soldaten er blitt kvalifisert for gjennom førstegangstjenesten. Med dette systemet vil den enkelte bli sikret en meningsfull og mer meritterende tjeneste, samtidig som vedkommende er godt rustet til å ta del i totalforsvaret. Videre får Forsvaret et bedre grunnlag for egenevaluering og å finne mer kostnadseffektive løsninger på sikt.

2 Tryggingsspolitikk

2.1 Innleiing

Vi står i dag overfor ei kompleks verd der norsk tryggleik er nær knytt til utfordringar nasjonalt og internasjonalt. Forsvaret har ei sentral rolle i å vareta norske interesser i vårt eige område. Regjeringa vil derfor leggje vekt på nærområda i nord som det viktigaste strategiske satsingsområdet også i 2012.

Terrorhandlingane 22. juli 2011 er den mest dramatiske og alvorlege hendinga i Noreg i fredstid og ramma utan varsel. Tryggleiken vart utfordra på ein måte vi aldri har sett tidlegare. Samfunnet si evne til krisehandtering vart sett på ein svært hard prøve. Ikkje minst gjaldt dette sivil sektor, i første rekkje politi- og helsevesen. Forsvaret vart også stilt overfor utfordringar gjennom støtta til krisehandteringa. Alle sider av Forsvarets støtte i samband med terrorhandlingane vert gjennomgått med sikte på moglege forbetringar. Sjølv om forsvarssektoren i utgangspunktet er ansvarleg for den militære beredskapen, er det avgjerande at denne sektoren også kan stille opp og støtte dei sivile beredskapsstatane.

Under NATOs toppmøte hausten 2010 vart det gjort ei rekkje vedtak. Mange av desse vert no følgde opp med sikte på å kunne gjennomførast raskt. Den internasjonale økonomiske krisa vil få følgjer for alliert byrdefordeling og forsvarssamarbeid. Opprøra i Midtausten og Nord-Afrika vil også ha store og uvisse konsekvensar. I Afghanistan har NATO vedteke å gradvis overføre ansvaret for tryggleiken frå ISAF til afghanarane sjølv innan 2014. Dette er utfordringar som vil ha stor verknad for NATO og Noreg i tida framover.

Endringar i det geopolitiske bilete vil også prege utviklinga framover. USAs relative makt har svekka seg til fordel for Kina, særleg på det økonomiske området. Også land som India, Russland, Brasil og Sør-Afrika har fått auka tyngde. Ei meir multipolar verd kan leggje grunnlaget for meir samarbeid, samtidig som faren for rivalisering mellom stormakter kan auke.

2.2 Internasjonale utviklingstrekk

2.2.1 NATO

Det transatlantiske samarbeidet er avgjerande for Noreg. Det er viktig med eit sterkt og relevant NATO. Alliansen vil vere det tryggingsspolitiske tyngdepunktet vårt. NATO er ein unik organisasjon med hovudansvar for å tryggje medlemslanda og det viktigaste forumet for tryggingsspolitisk dialog mellom Nord-Amerika og Europa. Samtidig gjev den økonomiske krisa alliansen utfordringar med omsyn til byrdefordeling og evne til å løyse oppgåvene sine.

Alliansen reviderte det strategiske konseptet under toppmøtet i 2010. Toppmøtet vedtok auka fokus på NATOs nærområde. Det vart konkludert med at NATOs strategi for avskrekking og forsvar framleis vil byggje på både konvensjonelle og kjernefysiske kapasitetar. Samtidig er det lagt betydeleg vekt på nedrusting, ikkje-spreiing og rustingskontroll. Toppmøtet vedtok vidare å gjennomgå forholdet og samspelet mellom ulike delar av avskrekkingsspolitikken. Ein endeleg rapport skal vere klar til neste toppmøte, våren 2012. Frå Noregs side legg vi vekt på at NATO må ha ei truverdig evne til avskrekking, samtidig som vi arbeider for å redusere rolla til kjernevåpna. Regjeringa vil derfor arbeide for ei ytterlegare konkretisering av tiltak, mellom anna gjensidig reduksjon av korttrekkjande kjernevåpen i både NATO og Russland.

Toppmøtet vedtok også ein ny kommandostruktur. På forsvarsministermøtet i juni 2011 vart geografisk plassering av dei militære hovudkvartera vedteke. Talet på tilsette skal ned og organisasjonen til *Allied Command Operations* (ACO) skal slankast vesentleg. Det vart ikkje gjort endringar i organisasjonen til *Allied Command Transformation* (ACT), som *Joint Warfare Centre* (JWC) i Stavanger er ein del av. Endringane i ACO inneber nedlegging av fleire militære hovudkvarter, medan andre får nye roller. For at alliansen framleis skal ha evne til å leie landoperasjonar av ein viss storleik vart det bestemt at eit

nytt landhovudkvarter skal opprettast i Izmir, Tyrkia.

Kommandostrukturen er noko av det som gjer NATO unik. Det er denne kapasiteten som skal nyttas i forsvaret dersom nokon av medlemslanda eller NATO vert trua. Endringane vedtekne i Lisboa i 2010 og på forsvarsministermøtet i juni 2011, er i samsvar med behova for ein meir fleksibel og kostnadseffektiv kommandoorganisasjon. Frå norsk side er det også foreslått ei tettare kopling mellom Forsvarets operative hovudkvarter ved Bodø og NATOs kommandostruktur. Dette vil gje NATO auka situasjonsforståing om nordområda og leggje til rette for betre krisehandtering.

Samtidig må NATO framleis kunne leie internasjonale fredsoperasjonar. Medlemslanda har berre eitt sett med styrkar og desse må, saman med NATOs kommandostruktur, ha fleksibilitet til å løyse heile spekteret av oppgåver. Det er viktig å nytte dei samla ressursane på beste måte. Derfor er NATO også i ferd med å gjennomføre reformer av dei ulike byråa.

Alliansen sitt forhold til partnarane er styrkja gjennom etableringa av ein ny partnerskapspolitikk. Målet er å auke den politiske dialogen og det praktiske samarbeidet med statar som deler alliansen sine interesser og verdiar. Noreg støttar aktivt dette arbeidet, mellom anna med støtte til tryggleikssektorreform i tidlegare konfliktområde og nye demokrati. NATO har også laga eit sett med aktivitetar og program for å utvikle vidare partnerskapet med Afghanistan (*NATO – Afghanistan Enduring Partnership*). Noreg har særleg fokus på å styrkje alliansen sitt samarbeid med Russland.

2.2.2 FN's rolle i internasjonale operasjonar

FN-pakta gjev FN's tryggingråd ansvar for å setje i verk kollektive tiltak for å fremje fred og vareta global tryggleik. Ei viktig rolle for FN er derfor å sikre folkerettsleg grunnlag for bruk av militærmakt i internasjonale operasjonar. For å gjennomføre Tryggingrådets mandat kan FN anten gjennomføre operasjonane sjølv, eller dei kan be organisasjonar som NATO, EU, AU eller medlemsland om å gjennomføre dei. Andre organisasjonar eller samanslutningar av land er ofte betre egna til å gjennomføre dei skarpaste operasjonane enn FN sjølv. Døme på dette er NATOs operasjonar i Afghanistan og Libya.

Samtidig ligg fleire av FN's eigne operasjonar i grenselandet mellom fredsbevaring og fredsoppretting, der FN-styrkane har vore brukt til å løyse intern strid. Sør-Sudan og Elfenbeinskysten er

døme på interne konfliktar som krev robuste og velkvalifiserte FN-styrkar for å stabilisere ein vanskeleg tryggingssituasjon.

Saman med 114 medlemsland leier FN 16 fredsbevarande operasjonar. Dei siste ti åra har talet på fredsoperasjonar auka betrakteleg. Dei fleste av dagens konfliktar er interne, prega av ein vanskelig tryggingssituasjon, mange krigførande parter og vald mot sivilbefolkninga. Vern av sivile er derfor ei viktig oppgåve for FN's fredsoperative verksemd. Det krev robuste og velkvalifiserte styrkar, samarbeid med nasjonale styresmakter og frivillige organisasjonar.

Det er viktig at FN lykkast som ein fredsbevarande organisasjon. Den breie multinasjonale deltakinga i operasjonane gjev FN styrke. Det er derfor uheldig at det først og fremst er land frå sør som deltek med styrkar i FN-leia operasjonar. Det er viktig at vestlege land deltek meir i felt, særleg med spesialiserte avdelingar, såkalla "nisjekapasitetar", til dømes feltsjukehus og ingeniørvdelingar. Dette for å gje FN dei beste føresetnadane for å løyse dei komplekse oppgåvene som moderne fredsoperasjonar krev. Derfor støttar regjeringa FN's fredsoperative innsats. I dag har Noreg militære observatørar og stabsoffiserar i FN-operasjonar i Kongo, Sudan, Sør-Sudan, på Balkan, i Afghanistan og i Midtausten. Desse bidraga vil førast vidare i 2012.

2.2.3 Globalisering og nye maktforhold

Globaliseringa fører til auka samhandling, integrasjon og gjensidig avhengnad mellom statar og menneske. Den globale økonomiske krisa er berre eitt døme på kor tett samanvevd verda er. Land og regionar er meir opne, men globaliseringa gjer oss også meir sårbare. Tryggingspolitiske utfordringar langt unna kan raskt få konsekvensar for oss og nærområda våre.

Terrorisme er ein vedvarande trussel. Sjølv om terroraksjonen 22. juli hadde sitt opphav i Noreg, er terrorisme eit internasjonalt fenomen som ikkje kjenner geografiske grenser. Truslane mot norsk tryggleik er komplekse, kan komme frå ulike stader og utan varsel.

Faren for spreiging av masseøydeleggingsvåpen og ballistisk våpenteknologi er framleis urovekkjande, særleg knytt til land som Iran og Nord-Korea. Denne utviklinga er noko av bakgrunnen for satsinga på missilforsvar. Vi ser auka fokus på bruken av verdsrommet for militære føremål. Digitale nettverk og energisektoren er også meir utsett for truslar. Vidare kan konkurranse om strategiske ressursar og råvarer vere ei kjelde til

konflikt og rivalisering mellom statar. Konsekvensane av klimaendringar kan også føre til intern uro og i verste fall konflikt, spesielt i dei delane av verda som er mest ustabile og dårlegast stilte.

Vi ser samtidig endringar i dei geopolitiske maktforholda som vert viktige for utviklinga framover. USA er framleis den einaste militære supermakta. Men det økonomiske tyngdepunktet flyttar seg gradvis austover. Kinas frammarsj som økonomisk stormakt har gått raskare enn venta. India har også vakse fram som regional stormakt. Russland har fått ny sjølvtilitt og står på nytt fram med globale ambisjonar. EU er verda sin største indre marknad, sjølv om Europa for tida slit med store økonomiske utfordringar. Ei verdsordning med fleire stormakter kan auke faren for stormaktsrivalisering og truslar om bruk av militærmakt mot mindre statar.

2.2.4 Russland

Russland har dei siste åra lagt stadig større vekt på si rolle som stormakt, først og fremst regionalt, men også globalt. Særleg er forholdet til USA og NATO viktig. NATO-toppmøtet i Lisboa hausten 2010 var positivt for samarbeidet mellom NATO og Russland, der ein vart samde om å inngå eit strategisk partnerskap på område av felles interesse. Det gjenstår likevel utfordringar knytt til sentrale spørsmål som missilforsvar og konvensjonell nedrusting i Europa.

Det er framleis USA som er målestokken for russiske stormaktsambisjonar, og det bilaterale forholdet til USA står i ei særstilling. Den såkalla “reset-prosessen” frå 2009 har gitt forholdet eit positivt løft. Dette har vist seg gjennom mellom anna START-avtalen, FN-sanksjonar mot Iran, auka samarbeid om Afghanistan og at Russland ikkje la ned veto mot resolusjon 1973 (2011) om Libya i Tryggingrådet.

Det vert gjennomført val på parlament i desember 2011 og presidentval i mars 2012. Uavhengig av kven som vert ny president, er det liten grunn til å tru at dei grunnleggjande maktforholda i landet vil endre seg. Dagens Russland er prega av maktkonsentrasjon rundt den utøvande makta, medan parlamentet, domstolane og media har avgrensa påverknad.

Russisk økonomi har dei siste åra vore prega av vekst. Dette har også komme det russiske forsvaret til gode. Omstruktureringa har gitt eit mindre, men meir mobilt og slagkraftig forsvar med god evne til å operere i eige territorium og i nær-områda. Det er varsla auke i budsjetta og investering i nytt materiell i åra framover. Prioriterte

område er kjernevåpen, kommando og kontroll, presisjonsvåpen og nye fartøy til marinen. Den statlege investeringsplanen for forsvaret fram til 2020 er på 20 billionar rublar. Her ligg det også planar om innkjøp av utanlandsk materiell. Mykje tyder på at det nye øvingsmønsteret med årlege strategiske øvingar vert vidareført.

Noreg har eit godt forhold til Russland. Samtidig er Russland ei regional stormakt med sterke strategiske interesser og kapasitetar i nord. Dette gjer Russland til ein viktig faktor i norsk forsvars- og tryggingsspolitikk.

2.2.5 Midtausten og Nord-Afrika

Revolusjonsbølgja i Midtausten og Nord-Afrika har skapt ny dynamikk og uro i Europas nærområde. Gamle maktstrukturar er trua av folkelege opprør med krav om meir representative styresett og økonomisk framgang. I Egypt, Tunisia og Libya har regima falle, mens uroa held fram i land som Syria og Jemen. Prosessen er historisk, men utfallet er uvisst. I beste fall kan vi sjå byrjinga på overgangen frå diktatur til meir demokratiske styresett. Samtidig er overgangen utfordrande, både med omsyn til regional stabilitet og menneskerettar.

I Libya førte Gadaffi-regimets brutalitet mot eige folk til at det internasjonale samfunn greip inn militært. Dette for å handheve Tryggingrådetets resolusjon 1973 (2011) om våpenembargo, flyforbodssone og vern av sivile. Tryggingrådetets vedtak var historisk og legitimerer bruk av militær makt for å verne sivile i samsvar med prinsippet om *Responsibility to Protect*. Dei allierte operasjonane har verna sivilbefolkninga og gjort det mogleg for opprørarane å fjerne Gadaffi-regimet frå makta. Den vidare utviklinga er uvisst og må verte løyst gjennom ein nasjonal politisk prosess. Det er viktig at overgangsrådet legg til rette for ein prosess basert på forsoning og tryggleik for folket.

2.2.6 Økonomisk krise og byrdefordeling

Fleire vestlege land har i 2011 vore råka av store økonomiske problem, som kan førast attende til finanskrisa i 2008. På europeisk side er det i første rekkje mindre land som Hellas, Portugal og Irland som har vore råka, men også større land er trua. USA har store utfordringar. Det er naudsynt å redusere det store budsjettunderskotet. Vi er i ein situasjon der det vert sett spørsmål ved mange statar sitt økonomiske fundament og ein vil stå framfor mange år med stram økonomi.

Desse problema vil ha følgjer for forsvarsbudsjetta til ei rekkje sentrale allierte som Storbritannia, Tyskland, Nederland og USA. Dette er nære militære partnarar for Noreg, som tradisjonelt har øvd her og vore del av planane for allierte forsterkingar til Noreg. USA står allereie for $\frac{3}{4}$ av NATO-landa sine samla forsvarsutgifter. Frå amerikansk side står ei slik byrdefordeling fram som stadig meir urimeleg i lys av USAs egne økonomiske problem.

Noreg har hittil klart seg godt gjennom den økonomiske krisa. Men store kutt i forsvarsbudsjetta til nære allierte kan også få konsekvensar for oss. Dette kan setje alliert samarbeid på prøve. For Noreg er det derfor viktig å støtte opp om samholdet i NATO. Også i Finland og Danmark er det varsla betydelege nedskjeringar. Økonomisk nedgang kan likevel vere eit incentiv for fleirnasjonalt forsvarssamarbeid. For mange allierte er slikt samarbeid naudsynt for å oppretthalde breie forsvarsstrukturar i framtida.

2.2.7 Operasjonar i utlandet

Forsvarets bidrag til operasjonen *International Security Assistance Force* (ISAF) i Afghanistan er Noregs viktigaste internasjonale bidrag også i 2012. Den NATO-leia operasjonen har eit robust FN-mandat. I 2011 starta den afghanske regjeringa, i samarbeid med NATO, prosessen med å overføre ansvaret for tryggleiken av dei første provinsane frå NATO til afghanske tryggingstyrkar. Denne transisjonsprosessen markerer eit viktig vendepunkt i operasjonen. I denne fasen vil tryggleiken til dei norske styrkane ha særlig merksemd.

I Faryab har vi sett ei jamn styrking av den afghanske hæren og det afghanske politiet si evne til å handtere tryggingssituasjonen. Den norske innsatsen i Afghanistan er i aukande grad retta mot kompetanse- og kapasitetsbygging. Dette for å styrkje styresmaktene si evne til sjølv å ta ansvar for tryggleiken, noko som vil gjere det mogleg å endre og redusere det norske styrkebidraget. Vi har eit tett og godt samarbeid med våre allierte i Faryab. Det er ein prioritet å styrkje dette samarbeidet vidare.

Den stegvise endringa av det norske militære styrkebidraget inneber mellom anna aukande støtte til skole- og kompetansesystemet i den afghanske hæren. Dette er eit bidrag som er etterspurt av NATO grunna mangel på instruktørar. Vi vil også styrkje instruktørbidraga til ulike treningsinstitusjonar for den afghanske hæren, og

vidareføre bidraga til ingeniørskolen og sambandsskolen. Det vert også planlagt å vidareføre det militære politimentorlaget i 2012 for å auke kapasiteten til det afghanske politiet.

Mot slutten av 2012 vert det planlagt bruk av eit norsk militært transportfly (C-130J). Transportflyet vil bidra til sikrere transport av personell og materiell. Gjennom ISAF vil Noreg samarbeide med andre nasjonar som har transportfly i operasjonsområdet, for å utnytte ressursane endå meir effektivt.

Det norske helikopterbidraget er planlagt vidareført i 2012, då dette er avgjerande for norske og allierte soldatar sin tryggleik i Faryab. Helikopterinnsetningen er ressurskrevjande, ikkje minst for personellet. Dette førte til ei svekking av helikopterberedskapen og kapasiteten for nasjonale oppgaver frå 2009. Stortinget vart informert om dette då.

Hovuddelen av den norske militære innsatsen vil etter planen verte avslutta i 2014. Regjeringa vil saman med våre allierte leggje ein ansvarlig plan for nedtrapping og avvikling, i samsvar med transisjonsprosessen.

Afghanistan vil likevel vere avhengig av internasjonal støtte også etter 2014. Regjeringa legg til grunn at Noreg framleis skal ha eit langsiktig engasjement i landet, saman med allierte og partnarar.

I samband med dei allierte operasjonane i Libya i 2011 deltok Noreg med luftstyrkar. Frå norsk side deltok vi først i den amerikanskeleia operasjonen *Odyssey Dawn*, før NATO overtok kommandoen i operasjon *Unified Protector*. Det norske luftbidraget vart avslutta 1. august 2011, men bidraget med stabsoffiserar heldt fram. Det norske bidraget vart høgt verdsett og viste at vi har eit innsatsforsvar med relevante kapasitetar som kan reagere raskt.

Piratverksemda utanfor Aust-Afrika illustrerer den aukande trusselen mot internasjonal skipsfart og fri ferdsel på havet. Noreg som skipsfartsnasjon har strategiske interesser knytt til dette. Allereie i 2009–2010 støtta Noreg EUs anti-pirat operasjon (*Atalanta*) utanfor kysten av Somalia med ein fregatt. Hausten 2011 følgjer vi opp med å støtte NATOs anti-pirat operasjon (*Ocean Shield*) i same område med eit Orion overvakingssfly. Målet med operasjonen er å førebyggje piratverksemd og verne sivil skipstrafikk, samt tryggje humanitære forsyningar til Somalia, i samsvar med ei rekkje resolusjonar frå FN's Tryggingråd. Ei varig løysing av problemet ligg likevel på land i form av ei politisk løysing av konflikten i Somalia.

2.2.8 Fleirnasjonalt samarbeid

Fleirnasjonalt samarbeid vert stadig viktigare. Svekkja forsvarsbudsjett og til dels nye tryggingpolitisk utfordringar gjer dette til eit viktig verkemiddel, også for Noreg. Fleirnasjonalt forsvarssamarbeid kan ta mange ulike former, mellom anna kapasitetsutvikling, øving, logistikk og samarbeid i operasjonar. Noreg søkjer å bevare breidda i forsvarsstrukturen ved å samarbeide med nære allierte og nordiske land. Ein betydeleg del av Noregs deltaking i fleirnasjonalt samarbeid skjer innanfor NATO, knytte til tunge aktivitetar som strategisk lufttransport, sjøtransport, kampfly, luftovervakning mv.

Vi ser i dag fornya merksemd om samarbeid mellom dei nordeuropeiske NATO-landa. Frå norsk side vert dette samarbeidet formalisert og gjort meir forpliktande gjennom ulike avtaleverk. Dette omfattar nære allierte som Storbritannia, Tyskland, Nederland og Danmark. Ei slik nordeuropeisk gruppering i NATO vil kunne auke merksemda på regionen, bidra til å forenkle samarbeidet om felles militære kapasitetar og styrkje NATO generelt.

Dei nordiske landa er knytt til EU og NATO på ulike måtar, noko som gjer den nordiske dialogen til ein viktig innfallspurt for Noreg opp mot EU. Det nordiske forsvarssamarbeidet skjer innanfor ramma av *Nordic Defence Cooperation* (NORDEFECO), som omfattar Sverige, Finland, Danmark og Noreg. Samarbeidet dekkjer ei rekkje område, mellom anna felles materiellinnkjøp. Gjennom slike innkjøp er det mogleg å samarbeide om vedlikehald, utdanning, trening og øving.

2.2.9 EU

EU har dei siste ti åra arbeidd med å utvikle ein felles europeisk trygging- og forsvarspolitik (Common Security and Defence Policy – CSDP). Lisboa-traktaten frå 2009 styrkte samarbeidet ytterlegare. Det vart mellom anna etablert ei felles utanriksteneste (*External European Action Service* – EEAS) under leiing av høgrepresentanten for utanrikssaker og tryggingpolitikk.

EU har til rådvelde ein rekkje kapasitetar for krisehandtering, både militære og sivile. Sidan 2003 har EU sett i verk meir enn 20 sivile og militære krisehandteringsoperasjonar i Europa, Asia og Afrika. Noverande operasjonar inkluderar *Althea* i Bosnia-Hercegovina, anti-piratoperasjonen *Atalanta* utanfor kysten av Somalia og *EU Training Mission* – EUTM, som øver somaliske

tryggingstyrkar i Uganda. I framtida kan vi vente auka merksemd mot Afrikas horn frå EU, då det er ønskje om ei meir heilskapleg tilnærming til regionen.

Det er framleis uvisst i kva grad EU kan verte ein leiande tryggingpolitisk aktør, trass auka merksemd om felles trygging- og forsvarspolitik. EU må demonstrere politisk vilje til å nytte militære ressursar og dei militære kapasitetane må styrkjast, dersom EU skal framstå som relevant militært. Dette er utfordrande i ei tid der den økonomiske krisa har ført til store reduksjonar i forsvarsbudsjetta. Dette vil auke verdien av fleirnasjonalt samarbeid, som igjen kan auke samordninga med NATO. Regjeringa ønskjer ei slik utvikling velkommen.

Noreg og EU har i stor grad same tryggingpolitisk interesse og ein tett dialog er derfor viktig for Noreg. Gjennom konsultasjonar og deltaking i EU-leia operasjonar får Noreg innsyn i og kan påverke det trygging- og forsvarspolitisk området. Noreg er det tredjelandet som på mange område har det næraste samarbeidet med EU innanfor CSDP. Vi er med i EUs forsvarssamarbeid gjennom støtte til militære og sivile operasjonar, og deltek i EUs forsvarsbyrå (*European Defence Agency* – EDA). Sidan 2003 har Noreg tatt del i totalt ni sivile og militære operasjonar. Vi har for tida ingen militære bidrag i CSDP-operasjonar. Noreg har også to gonger stått på beredskap for EU som del av *EUs Battle Group* (EUBG), seinast våren 2011.

2.3 Totalforsvarskonseptet og Forsvarets støtte til det sivile samfunn

Angrepa 22. juli gjev fornya merksemd om totalforsvaret. Konseptet inneber at samfunnet sine samla ressursar, både sivile og militære, skal nyttast på best mogleg måte ved krisehandtering i fred og krig. Gjensidig støtte og samarbeid mellom Forsvaret og resten av samfunnet er eit godt forankra prinsipp, både i handtering av tryggingpolitisk kriser og krig, og i situasjonar som vedkjem samfunnstryggleiken.

For at samarbeidsordningane innanfor totalforsvaret skal vere så effektive som mogleg, er det viktig at dei regelmessig vert reviderte for å reflektere organisasjonsendringar og endringar i tryggleiksutfordringane. I 2010 vart det lagt fram ein gjennomgang som viste at dei fleste sivil-militære samarbeidsordningane framleis er dekkjande for dei utfordringane vi står overfor. Det

vart også peika på at det var naudsynt å oppdatere ordningane som særleg er knytte til beredskap for tryggingpolitiske kriser og krig. Regjeringa bestemte i juni 2011 å setje i gang eit arbeid for å oppdatere og revidere sentrale sivil-militære ordningar innanfor totalforsvaret. Arbeidet skal vere slutført innan utgangen av 2013. Alle departement med beredskapsfunksjonar har ansvar for eigen sektor, og skal ta nødvendige initiativ til oppdateringar innanfor sitt ansvarsområde.

22. juli 2011 vart beredskapen sett på prøve. I det vidare arbeidet vil det vere viktig å trekkje så mykje lærdom som mogleg frå krisehandteringa denne dagen. Målet er å vidareutvikle totalforsvarskonseptet, slik at det i endå større grad er i stand til å møte utfordringar og truslar som samfunnet står overfor. Dette arbeidet skjer i tett samarbeid med andre departement, særleg Justis- og politidepartementet.

Hovudprinsippet er at militær støtte til sivil krisehandtering er aktuelt når dei sivile styresmakterne med primæransvar ikkje klarer å handtere situasjonen med eigne ressursar. Forsvaret kan i samsvar med bistandsinstruksen (jf. Kgl.res. 28. februar 2003 Instruks om Forsvarets bistand til politiet) yte bistand til ulike former for politioppgåver, også ved terrorangrep. Det er eit omfattande samarbeid mellom politiet og Forsvaret, som til dømes redningshelikoptra og Kystvakta. I prinsippet kan alle delar av Forsvaret brukast i samband med bistand til det sivile samfunn. Heimevernet er ofte ein aktuell støtteressurs. Samtidig er det viktig å understreke at Forsvarets avdelingar står på beredskap primært for å ivareta Forsvarets hovudoppgåve, som er å forsvare landet mot angrep frå ein ytre fiende. Denne beredskapen kjem til nytte for politiet og andre naudetatar når Forsvaret har kapasitet til å bidra. Forsvaret vil strekkje seg langt for å kunne bidra når det kjem førespurnader, og som følgje av 22. juli ser vi på moglege forbetringar innanfor dette området.

Politiet og Forsvaret har eit ansvar for å sikre viktige objekt. Justis- og politidepartementet og Forsvarsdepartementet har sett i gang arbeid for å gå gjennom regelverket. Dette arbeidet var igangsett før 22. juli 2011, men det vidare arbeidet vil trekkje på erfaringene frå krisehandteringa under terrorhandlingane.

2.4 Utviklinga i nordområda

Regjeringa vil i 2012 vidareføre prioriteringa av nordområda som det viktigaste strategiske satsingsområdet. Vi står overfor nye utfordringar

knytt i første rekkje til klimaendringar og auka kommersiell aktivitet. Vi ser det som lite sannsynleg at auka kommersiell aktivitet vil føre til nye tryggingpolitiske motsetnader i nord. Truleg vil det i stor grad vere utviklinga i det overordna forholdet mellom aust og vest som påverkar dei mellomstatlege forholda i regionen.

Grunnleggjande for stabilitet i nordområda er at folkeretten vert respektert av alle statar. Noreg og Russland underteikna 15. september 2010 delelinjeavtalen. Avtalen tok til å gjelde 7. juli 2011. Den markerer slutten på ein lang prosess sidan 1970. Avtalen inneber at eit viktig spørsmål er løyst. Avtalen klargjer grenseforholda i Barentshavet og Polhavet, og medfører at eit tidlegare omstridt havområde på omkring 175 000 kvadratkilometer er delt i to tilnærma like delar. Delelinjeavtalen sørgjer for rettsleg avklaring i området og legg grunnlaget for eit framtidig samarbeid om ressursutnytting i regionen.

Eit godt samarbeid med Russland er grunnleggjande for å handtere felles utfordringar i nord. Noreg og Russland har på militær side utarbeidd årlege tiltaksplanar. For 2011 inneheld planen til saman 23 aktivitetar som skal gjennomførast anten i Russland eller i Noreg. Fellesøvinga *Pomor* i 2010 tok det militære samarbeidet vidare med meir kompliserte maritime samøvingar. Denne prosessen vart vidareført gjennom ei ny slik øving i 2011. Tiltaksplanen inneheld også fleire møte mellom norske og russiske avdelingar, og mellom militære leiarar på høgt nivå. Det er eit uttalt mål å styrkje kontakten og samarbeidet med forsvarsleinga i Moskva og med den nye fellesoperative kommandoen i St. Petersburg.

Russisk tryggingpolitikk er prega av at landet er ei regional stormakt, og dette kjem til uttrykk også i nord. Dei betydelege russiske militære kapasitetane der reflekterer den militærstrategiske betydninga til området, men representerer ingen direkte militær trussel mot Noreg. Samtidig er konsentrasjonen av militære styrkar nær grensa vår noko vi må ta med i forsvarsplanlegginga.

Regjeringa ser gjerne at allierte styrkar med jamne mellomrom øver og er til stades på norsk territorium og i nærområda. Dette er også eit viktig element i nordområdesatsinga. Regelmessig alliert aktivitet i nord er eit bidrag til regional stabilitet og ikkje eit signal om tilspissa tryggingpolitiske forhold i området. Øvinga *Cold Response* vil igjen verte gjennomført i 2012. Det er venta delta-king frå ei rekkje allierte land og partnerland.

Den venta auka verksemda på kommersiell side i nord understrekar behovet for statleg nær-

ver i åra framover. Regjeringa har vedteke å bygge to større grensestasjonar langs den norsk-russiske grensa. Behovet for støtte frå Forsvaret til det sivile samfunnet, til dømes knytt til søk og redning, kan auke. Forsvaret vidarefører også si rolle i nordområdesatsinga, mellom anna gjennom overvaking, hevding av suverenitet, utøving av myndigheit, og handtering av episodar og krisar. Innføringa av dei nye fregattane og Skjold-klasse farty held fram. Det same gjeld for NH-90-helikoptra. Eit nytt øvingsmønster som inneber meir effektiv utnytting av maritime kapasitetar langs norskekysten styrkjer det norske militære nærværet til sjøs.

2.5 Avslutting

I sum viser dei tryggingspolitiske utfordringane ei samansett verd som er i stadig endring. Utfordrin-

gane har dels sitt opphav langt unna, men som terrorangrepa 22. juli viste, kan truslane også komme innanfrå. Utfordringane ute betyr at mykje av svaret for Noreg ligg i å underbygge NATOs truverde og relevans. Dette gjer vi gjennom aktivt å følgje opp vedtaka frå NATOs toppmøte og gjennom å delta i NATO-leia operasjonar. Regjeringa legg stor vekt på at slike operasjonar skal ha FN-mandat. Samtidig står vi overfor oppgåver her heime som i hovudsak må løysast nasjonalt, knytt både til samfunnstryggleik og til vedvarende oppgåver i nordområda.

Vårt innsatsforsvar er til bruk både heime og ute. Dette har konsekvensar for forsvarsplanlegginga. Det krev at vi også i det siste året av den noverande langtidsplanen (2009–2012) lykkast med å halde ein god balanse mellom oppgåver, struktur og ressursar.

3 Rapport for verksemda 2010

3.1 Forsvarsdepartementet

2010 var andre året i inneverande langtidsplan for forsvarssektoren "Et forsvar til vern om Norges sikkerhet, interesser og verdier" for perioden 2009–2012. Langtidsplanen legg grunnlaget for ein balanse mellom oppgåver, struktur og ressursar i Forsvaret gjennom eit økonomisk løft og intern kostnadseffektivisering og ressursfrigjer-ning. Forsvarsdepartementet gjekk samtidig vidare med den omfattande og nødvendige omleg-ginga av Forsvaret i tråd med den tidlegare lang- tidsplanen for 2005–2008 og med dei justeringar som vart gjort i Soria Moria-erklæringa.

Hovudprioriteringane for 2010 var å styrkje nærværet i nord, vidareføre den militære delta-kinga i operasjonar i utlandet på eit høgt nivå, leg-ge til rette for auka bidrag til FN-leia operasjonar, ei vidare utvikling av Hæren og styrking av felles- kapasitetar, styrking av personellpolitikken og veteranane sine rettar, styrkje økonomistyringa og forvaltinga samt gjennomføre vedtekne basetiltak. Departementet følgde også i 2010 opp forsvars- sektoren gjennom eit overordna målbilete som definerer mål og resultatkrav.

Personellområdet

Forsvarsdepartementet arbeidde i 2010 med regjeringa sin handlingsplan "I tjeneste for Norge", som følgjer opp og konkretiserer sat- singsområda frå St.meld. nr. 34 (2008–2009) "Fra vernepliktig til veteran 'Om ivaretagelse av perso- nell før, under og etter deltakelse i utenlandsope- rasjoner'". Rettane og vilkåra til veteranar vart betra ytterlegare i 2010. Frå og med 1. januar 2010 vart to erstatningsordningar sett i verk for for- svarspersonell som gjer teneste i operasjonar i utlandet. Det vart innført eit objektivt ansvar fram- over i tid for ein kvar skade og sjukdom som føl- gjer av teneste i ein operasjon i utlandet. I tillegg vart det sett i verk ei særskild kompensasjonsord- ning for forsvarspersonell som, etter operasjonar i utlandet i perioden 1978 og fram til 1. januar 2010, har fått psykiske belastningsskadar. I 2010 vart omkring 60 saker sluttført etter den særskilde

kompensasjonsordninga, med ei samla utbetaling på 94 mill. kroner.

Regjeringa sette i 2010 i gang eit bredt spekter av tiltak for å verdsette veteranane betre. Dette var til dømes å vere representert ved medaljesere- moniar og å vidareføre arbeidet med å etablere eit heilskapleg system for dekorasjonar for operasjo- nar i utlandet.

I 2009 sette Forsvarsdepartementet i gang eit omfattande arbeid med å samle befalsordninga i eitt dokument. Arbeidet vert gjort i tett samarbeid med befalsorganisasjonane og er planlagt ferdig- stilt i 2011.

NATO og oppfølging av toppmøte

Eit revidert strategisk konsept for NATO vart ved- teke på toppmøtet i Lisboa i 2010. Konseptet har auka fokus på alliansen sine kjerneoppgåver, evne til kollektivt forsvar, samt ein låg terskel for kon- sultasjonar i medhald av artikkel 4 i Atlanterhavs- pakta. Det strategiske konseptet inneber også auka merksemd om NATOs evne til ta vare på medlemslanda sin tryggleik, i tillegg til at allian- sen vert meir synleg på eige territorium og i nær- områda.

Toppmøtet tok også ei prinsippavgjerd om at NATO skal utvikle eit missilforsvar for Europa. Dette er eit av fleire tiltak for å møte den aukande trusselen frå spreining av ballistiske missilar og masseøydleggingsvåpen. Regjeringa legg vekt på at det nye missilforsvarssystemet i Europa aukar tryggleiken for alle medlemslanda og samtidig styrkar samarbeidet med Russland. Ei viss missil- forsvarsevne vil vere på plass allereie hausten 2011, med sikte på setje i verk systemet fram mot 2020. Toppmøtet vedtok også å styrkje forsvar- et mot truslar i det digitale rom (*Cyber Defence*).

Samarbeid med Russland

NATO-Russlandrådet (NRC) gjennomførte sitt tredje toppmøte i Lisboa i 2010. Det vart mellom anna semje om å utarbeide ei felles trusselvurde- ring, diskutere eit framtidig rammeverk for samar- beid om missilforsvar og ein avtale om transitt av

materiell til Afghanistan over russisk territorium. Begge partar omtalte møtet som eit vendepunkt i forholdet. Samtidig står partane overfor store utfordringar når det gjeld å finne felles løysingar på missilforsvar og konvensjonell rustingskontroll i Europa.

Dei to siste åra har Russland gjennomført fleire større militære øvingar. Sommaren 2010 gjennomførte dei den strategiske øvinga *Vostok 2010* i Stillehavet, Sibir og Det fjerne Austen militærdistrikt. Den russiske øvingsaktiviteten har auka behovet for alliert øvingsverksemd i mellom anna Baltikum. Samtidig er det avgjerande at denne utviklinga ikkje fører til auka spenning mellom NATO og Russland.

Nordisk samarbeid

Noreg hadde formannskapet i det nordiske forsvarssamarbeidet (NORDEFECO) i 2010. Det norske formannskapet kan vise til ei rekkje konkrete resultat, og i 2010 har det vore arbeidd med å styrkje samarbeidet i operasjonar. Både Noreg, Finland og Sverige opererer i Nord-Afghanistan. Det vert samarbeidd tett mellom landa om til dømes logistikk. Noreg, Finland og Sverige samarbeider også tett innanfor ramma av EU. Saman med Estland og Irland vart det sett opp ein innsatsstyrke som stod på beredskap første halvår 2011.

Dei nordiske landa støttar Den afrikanske union sitt arbeidet med ein eigen innsatsstyrke som skal kunne handtere kriser på det afrikanske kontinentet. Saman med dei baltiske landa er det også eit samarbeid om tryggleikssektorreform på Vest-Balkan, Ukraina og Georgia.

Det har vore sentralt i det nordiske samarbeidet å etablere og utvikle langsiktig samarbeid innanfor prioriterte materiell- og kapasitetsområde, medrekna langtrekkjande presisjonsvåpen, luftovervaking, bakke-til-luft forsvar og framtidige landkapasitetar. Vidare har Noreg som målsetjing å utvikle langsiktige logistikk-løysingar for bruk i operasjonar og nytte dei samla nordiske ressursane betre. Det er også eit mål å styrkje kompetanse og konkurranseevne til nordisk forsvarsindustri gjennom det nordiske samarbeidet.

Styrkja økonomistyring og forvaltning

Forsvarsdepartementet ga også i 2010 høg prioritet til arbeidet med å styrkje økonomistyringa og forvaltninga i forsvarssektoren. Internrevisjonen i departementet vart forsterka. Vidare vart nye ruti-

nar for kontroll og oppfølging etablert med utgangspunkt i eit nytt toppleiarforum. Departementsråden leiar forumet, med deltaking frå etatsjefane i Forsvaret og Forsvarsbygg. Forsvaret vidareførte i 2010 arbeidet med å styrkje den interne kontrollen i etaten og leiaransvaret for god økonomistyring. I Forsvarsbygg vart det innført ein ny forvaltingsmodell. Styret vart nedlagd for å gje klårare styringslinjer og styrkja oppfølging på forvaltingsområdet.

Sivilt-militært samarbeid

Samarbeidsordningane innanfor totalforsvaret skal vere så effektive som mogleg. Det er viktig at dei regelmessig vert gått gjennom og reviderte for å reflektere organisasjonsendringar og endringar i tryggleiksutfordringane. I Innst. S. nr. 234 (2003–2004) til St.prp. nr. 42 (2003–3004) ”Den vidare moderniseringen av Forsvaret i perioden 2005–2008” og Innst. S. nr. 49 (2004–2005) til St.meld. nr. 39 (2003–2004) ”Samfunnssikkerhet og sivilt-militært samarbeid” slutta Stortinget seg til ei utviding og modernisering av totalforsvarskonseptet. Stortinget understreka også i Innst. S. nr. 49 (2004–2005) at dei totale ressursane som er tilgjengelege for å handtere krig også skal nyttast ved vanskelege, kriseliknande hendingar i fred. Stoltenberg II-regjeringa har følgd opp dette, mellom anna ved revisjon av ”Beredskapssystemet for forsvarssektoren” i 2007 og 2009, og i St.prp. nr. 48 (2007–2008) ”Et forsvar til vern om Norges sikkerhet, interesser og verdier”. Stortinget slutta seg gjennom behandlinga av St.prp. nr. 48 (2007–2008) til ein brei gjennomgang og oppdatering av dei sivilt-militære ordningane. Det vart i 2008 sett ned ei prosjektgruppe under leiing av dei to mest sentrale beredskapsdepartementa, Justis- og politidepartementet og Forsvarsdepartementet, som skulle gå gjennom lover, forskrifter, instruksar, avtalar og ulike samarbeidsordningar av relevans for sivil-militært samarbeid for kriser og krig. Prosjektgruppa la fram rapporten hausten 2010.

Gjennomgangen viste at dei fleste sivil-militære samarbeidsordningane også er relevante i dag. Samtidig foreslår prosjektgruppa å revidere eller fjerne ordningar som ikkje lenger er relevante. Det er også identifisert ein del feil i formalia, mellom anna som følgje av dei mange organisasjonsendringane som er gjennomførte både i sivil og militær sektor. Mange av desse ordningane er allereie under revisjon.

3.2 Økonomiske rammer

Stortinget vedtok ei utgiftsramme for forsvarsbudsjettet for 2010 på 34 930,9 mill. kroner. Endringer gjennom året gjorde at budsjettet vart auka til 36 125 mill. kroner, dvs. ein auke på om lag 1 194,1 mill. kroner.

I denne auken låg mellom anna tilleggsøyvingar til norske styrkebidrag til Afghanistan på 188 mill. kroner og 100 mill. kroner til den særskilte kompensasjonsordninga for psykiske belastingskadar som følgje av deltaking i utanlandsoperasjonar. Vidare vart det også løyvd 151,3 mill. kroner knytt til tilbakeføring av midlar til Forsvars-

byggs reguleringsfond som ved feilpostering vart tilført statskassa i 2007. I tillegg til dette kom løns- og soldatkompensasjonar på 343,6 mill. kroner og auka inntekter på 430,7 mill. kroner. Vidare vart det gjort ein teknisk reduksjon av forsvarsramma med 19,5 mill. kroner.

Endringar i løyvinga er vist i detalj i tabell 3.1 Endringar i løyvinga 2010.

Ut over dei nemnde endringane i løyvingar hadde forsvarssektoren til disposisjon overførte midlar frå 2009 på til saman 997 mill. kroner. Av dette utgjorde 346 mill. kroner overføringar på driftspostane, og 651 mill. kroner overføringar på investeringspostane.

Tabell 3.1 Endringar i løyvinga 2010

+/-	Innstilling	Proposisjon	(i 1 000 kr)
+	Innst. 189 S (2009–2010)	Prop. 69 S (2009–2010) "Norske styrkebidrag til Afghanistan og utgifter i 2010"	188 000
+	Innst. 350 S (2009–2010)	Prop. 125 S (2009–2010) "Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2010"	149 795
+	Innst. 372 S (2009–2010)	Prop. 144 S (2009–2010) "Endringar i 'Regulativ for tillegg mv. til utskrivne vernepliktige mannskap'"	15 514
+	Innst. 363 S (2009–2010)	Prop. 139 S (2009–2010) "Lønnsregulering for arbeidstakere i det statlige tariffområdet 2010 mv."	328 114
+	Innst. 142 S (2010–2011)	Prop. 33 S (2010–2011) "Endringar i statsbudsjettet for 2010 under Forsvarsdepartementet"	512 628
=	Rammeøkning		1 194 051

3.3 Forsvarets måloppnåing

3.3.1 Leveransar

Forsvarssjefen har i 2011 for første gong offentleg framlagt ein omfattande rapport for verksemda i året 2010. Denne inneheld meir detaljerte vurderingar av oppnådde resultat til Forsvaret.

I 2010 vart den operative evna vidareført på om lag same nivået som året før. Den operative evna vil i framtida auke i takt med at nye kapasitetar som Fridtjof Nansen- og Skjold-klasse farty, transportfly og NH-90 helikopter vert meir operative.

I 2010 vart dei fastsette måla for Forsvaret i stor grad oppnådde, men med noko forseinking i strukturutviklinga av Sjøforsvaret og Luftforsvaret. Årsaka til dette var i hovudsak forseinka leveranse av Skjold-klasse farty og NH-90. Etableringa av den operative strukturen som fastlagt for planperioden 2009–2012 var innanfor rekkjevidde ved utgangen av 2010, men utviklinga av Brigade

Nord vart påverka av den ressurskrevjande innsatsen i Afghanistan over fleire år. Den prioriterte helikopterinnsatsen i Afghanistan er også ressurskrevjande og har ført til svekka helikopterkapasitet for nasjonale oppgåver. Stortinget vart informert om dette i 2009.

Operativ verksemd og beredskap nasjonalt

Operasjonar og dagleg verksemd

Operasjonar og dagleg verksemd nasjonalt omfattar fredsoperativ verksemd knytt til Forsvarets oppgåver, til dømes overvaking, suverenitetshevdning og nasjonal episode- og krisehandtering. Evna til å gjennomføre dei gitte oppgåvene er samla sett vurdert som god i 2010.

Forsvaret har i heile perioden levert styrkar med høg kvalitet, som har løyst dei nasjonale oppgåvene på ein god måte, samt gjennomført internasjonal krisehandtering og operasjonar i utlandet. Vårt engasjement i Afghanistan gjer at operasjonstempoet samla sett har vore svært høgt, med

slitasje på materiell og på enkelte kategoriar personell som ein konsekvens.

Overvaking av norsk jurisdiksjonsområde vart utført med eit breitt spekter av kapasitetar og med prioritet til nordområda. Forsvaret samarbeider også med andre statlege etatar, noko som gjer betre situasjonsoversikt og meir kosteffektiv bruk av ressursane. Evna til å sikre eit godt grunnlag for nasjonale avgjerder er god, og vil verte forbetra dei kommande åra ved innføringa av nye farty og helikopter.

Den daglege hevdinga av suverenitet og utøvinga av myndigheit er teken hand om på ein god måte. Hæren løyser dette i utgangspunktet gjennom grensevakta, som ved behov kan forsterkast med spesialstyrkar, andre hæravdelingar og Heimevernets innsatsstyrkar. Kystvakta og Kysteskadren har maktmiddel som er tilstrekkelege for dagleg å kunne handtere desse oppgåvene i sjøterritoriet. Luftforsvaret har kampfly på høg beredskap for å halde kontroll i det norske luftterritoriet.

Evna til nasjonal handtering av episodar og kriser vert vurdert som tilfredsstillande, men operasjonen i Afghanistan gjer det utfordrande å få samtrena avdelingane i Hæren til eit ønskeleg nivå (systemtrening). HM Kongens Garde og Garnisonen i Sør-Varanger (GSV) har løyst sine oppdrag på ein god måte.

Forsvaret har også ytt viktige bidrag til samfunnstryggleik og sentrale samfunnsoppgåver gjennom Kystvakta, Heimevernet, søkje- og redningstenesta, eksplosivryddetenesta og annan form for støtte til politiet og andre deler av det sivile samfunnet. Dette vert gjennomført med kapasitetar og kompetanse som er etablert for å løyse dei andre oppgåvene til Forsvaret.

Hærens samla aktivitet var i 2010 noko høgare enn planlagt.

Oppbygginga av Heimevernets organisasjon og struktur heldt fram i 2010, og evna til å løyse oppgåvene vert vurdert som tilfredsstillande. Heimevernets aktivitet vart som planlagt auka i 2010.

Sjøforsvaret tok i bruk nye farty, og dette har medført ein forbigåande lågare seglingsaktivitet enn i eit normalår. Sjøforsvarets evne til å løyse oppgåvene vil gradvis betre seg når nye Fridtjof Nansen- og Skjold-klasse farty, kystvaktfarty og NH-90 helikopter vert meir operative. Synleg militært nærvær i nordområda har vore prioritert.

Luftforsvaret gjennomførte i 2010 noko fleire flytimar enn i 2009. Luftforsvaret løyste sin del av Forsvarets oppgåver ved F-16 kampfly på beredskap, kontinuerleg luftromskontroll, operasjonar med dei maritime patruljefly og gjennom trans-

portoppdrag. Luftforsvaret hadde redusert evne til å støtte kystvaktfartya med Lynx-helikopter. Innføring av dei nye NH-90 helikoptra vil endre dette.

Øving og alliert trening

Øvingsverksemda i 2010 tok utgangspunkt i operativ status for styrkane våre og dei oppdraga som skulle løysast, og innebar ei vidareføring av aktivitetsnivået frå 2009. Styrkar som stod på høg beredskap for å løyse oppdukkande episodar og kriser, samt styrkebidrag til operasjonar i utlandet, fekk høgste prioritet. Samtidig var det naudsynt å ivareta trening og øving av den nye kommandostrukturen si evne til å planleggje og å leie operasjonar. Den nasjonale evna til krisehandtering og suverenitetshevdning, samt samarbeid med sivile instansar og styresmakter vart også øvd.

Den fellesoperative vinterøvinga *Cold Response 2010* i Nord-Noreg vart gjennomført med brei fleirnasjonal deltaking, mellom anna marineinfanteri frå både Storbritannia og USA. NATO deltok i planlegginga. Øvinga støtta opp om initiativa som regjeringa har fremja i NATO gjennom nærområdeinitiativet. For første gong vart svensk territorium nytta som del av det samla øvingsområdet for *Cold Response*. Dette er i tråd med regjeringa si oppfølging av eit nærare nordisk samarbeid på det trygging- og forsvarspolitiske området, som mellom anna omfattar samarbeid om øving.

Øvingssamarbeid innanfor ramma av NATO vart vektlagt i 2010, og øvingsaktivitet med etablerte samarbeidspartnarar som USA, Storbritannia, Tyskland, Danmark og Nederland vart prioritert.

Samarbeid med Russland vart gjennomført med utgangspunkt i tiltaksplanen mellom Russland og Noreg, slik som øvinga *Pomor*, der norske og russiske marine- og luftstyrkar samverka om maritim tryggleik og vern av næringsinteresser i den vestlege arktiske regionen.

Deltaking av utanlandske styrkar på øving og trening i Noreg, slik som *Cold Response 2010*, gjev godt utbytte for norske hovudkvarter og avdelingar med omsyn til planlegging og leiing av operasjonar, samt samtrening av avdelingar. Samtidig er dette viktige bidrag til NATOs samla militære kapasitet, og det gjev utanlandske avdelingar kompetanse på dei spesielle forholda i nordområda. Med ein marginal reduksjon i besøk av utanlandske avdelingar i høve til 2009, er det framleis stor interesse for å øve i Noreg. Det har vore ein viss auke i talet på liggjedøgn for utanlandske marinefarty i norske hamner i høve til 2009.

Totalforsvar, beredskap, sivil-militært samarbeid og Forsvarets bidrag til samfunnstryggleik

Også i 2010 deltok forsvarssektoren aktivt med å styrkje samfunnstryggleiken, både gjennom rutineoppgåver som redningsteneste og kystvakt, og gjennom støtte til mellom anna eksplosivrydding og oppsamling av oljesøl etter førespurnad frå politi og miljøstyresmakter. Kystvakta har eit godt samarbeid med andre offentlege etatar med ansvar langs kysten og i norske havområde. Det vert jamleg halde kontaktmøte på sentralt, regionalt og lokalt nivå. Gjennom heile 2010 deltok seglande maritime avdelingar i redningsberedskapen i Noreg. Tilbakemeldingane frå Hovudredningssentralen viser at Forsvarets innsats vart vurdert som svært verdifull.

Forsvarssektoren har delteke i fleire sivil-militære samordningsfora, som mellom anna Sentralt totalforsvarsforum og fylkesberedskapsråda.

Vern mot kjemiske-, biologiske-, radiologiske- og atomvåpen (CBRN)

Det kontinuerlege arbeidet med å vidareutvikle kapasitetane til Forsvaret for effektivt å kunne verne personell og materiell mot verknader av kjemiske, biologiske og radiologiske midlar, samt atomvåpen (CBRN-vern) heldt fram i 2010. Det er på fleire område innanfor CBRN-vernet behov for betringar. Det vart i 2010 særskilt arbeidd med kompetansetiltak, vidareutvikling av det sivil-militære samarbeidet og betring av rutinar og regelverk. Det vart også arbeidd med fleire prosjekt for å skaffe nytt CBRN-vern materiell. Dette gjeld materiell i form av søkje- og påvisningsvogner, vernedrakter, reinsemateriell og materiell til bruk for deteksjon, varsling og rapportering.

Operasjonar i utlandet

I 2010 deltok Forsvaret i tre større operasjonar, samt med stabsoffiserar og observatørar i ei rekkje mindre misjonar. Forsvarets deltaking i Afghanistan er framleis den desidert største operasjonen for Noreg i utlandet. Dei norske styrkane har utført oppdraga på ein god måte.

Den norske militære innsatsen i Afghanistan vart i hovudsak vidareført frå 2009. Forsyningselementet og kontingentleinga vår i Mazar-e-Sharif gjekk gjennom ei omorganisering, der om lag ti stillingar vart flytta til det norske *Provincial Reconstruction Team* (PRT) i Meymaneh. Noregs deltaking i ISAFs regionkommando nord i Mazar-e-Sharif var stabil i 2010. Konseptet for *Operatio-*

nal Mentoring and Liaison Team (OMLT) vart noko endra, og mentorbidraget vårt til den afghanske hæren (ANA) vart flytta frå Mazar-e-Sharif i Balkh provins til Meymaneh i Faryab provins. Dette medfører at dei norske mentorane er basert i Meymaneh, men har same operasjonsområde som ANAs 1. brigade, dvs. dei tre vestlegaste provinsane i regionkommando nord. Noreg har også stilt med instruktørar til militære utdanningsinstitusjonar i Nord-Afghanistan.

Noreg stilte fram til mai 2010 eit feltsjukehus med 145 personar og eit brønnborelag med 19 personar til FN's fredsbevarande operasjon i Tsjad og Den sentralafrikanske republikk (MINURCAT). Siktemålet med operasjonen var å støtte dei lokale styresmaktene med å tryggje sivilbefolkninga i eit område langs grensa mot Darfur, som i lang tid har vore sterkt prega av konflikt. FN overtok tryggingansvaret etter EU 15. mars 2009. Ein føresetnad for at fleire EU-land skulle halde fram sitt engasjement i operasjonen, var at FN kunne sikre ein forsvarleg medisinsk beredskap. Det norske feltsjukehuset gjorde det derfor mogleg for desse landa å delta vidare.

Feltsjukehuset var plassert i provinshovudstaden Abéché og hadde som oppgåve å yte medisinsk hjelp til alt FN-personell i operasjonen. Sjukehuset etablerte i tillegg eit nært samarbeid med det lokale sivile sjukehuset til støtte for befolkninga i regionen. Feltsjukehuset behandla også skada personell frå dei humanitære organisasjonane. Totalt vart 5 743 personar behandla. Noreg deltok vidare med stabspersonell i operasjonen ut året.

21 serbiske legar og sjukepleiarar arbeidde saman med det norske personellet, eit resultat av eit årelangt militærmedisinsk samarbeid med Serbia. Dette gjorde det mogleg for Serbia å overta det medisinske ansvaret etter at Noreg avslutta oppdraget.

Brønnborelaget hadde som oppgåve å kartlegge vassressursar i området, samt å etablere trygg tilførsel av reint vatn til FN-leirane. Hydrologane fann store uoppdaga reservar av vatn og 16 brønner vart etablerte for FN. Vatnet kan tryggje forsyninga til befolkninga i lang tid framover. Samtidig kan også vatn vere ein kime til konflikt. FN har derfor fått detaljerte kart over funna og organisasjonen vil vurdere korleis dette best mogleg skal komme befolkninga til gode. FN's generalsekretær har særskilt trekt fram denne kapasiteten som viktig i rapporten sin til Tryggingrådet.

Fregatten KNM Fridtjof Nansen avslutta i januar 2010 eit seks månader langt oppdrag i operasjonen *Atalanta* utanfor Somalia under EU-kom-

mando. Målet med operasjonen er å førebygge piratverksemd, samt verne sivil skipstrafikk og humanitære forsyningar til Somalia i samsvar med ei rekkje resolusjonar frå FN's Tryggingråd.

Forsvaret deltok også med stabspersonell og observatørar i ei rekkje misjonar. Noreg stilte i 2010 både styrkesjefen i *United Nations Truce Supervision Organization* (UNTSO) i Midtausten og i *Multinational Force and Observers* (MFO) i Sinai. Noreg bemanna også stillinga som koordinator for tryggleikssektorreform i FN's stabiliseringsoperasjon i Kongo (MONUSCO). I tillegg deltok Noreg med militært personell i Kosovo Force (KFOR), *United Nations Mission in Kosovo* (UNMIK), *United Nations Assistance Mission in Afghanistan* (UNAMA), *United Nations Mission in Sudan* (UNMIS), *United Nations Truce Supervision Organization* (UNTSO), *Multinational Force and Observers* (MFO), *NATO Headquarters in Bosnia* (NATO HQ Bosnia), *EU Operations Headquarters in Northwood* (EU OHQ) i England og i *Combined Task Force 465* (CTF 465) i England.

NATOs ståande reaksjonsstyrkar

I perioden 31. juli–31. desember 2010 deltok Noreg med eit minefarty i NATOs ståande mine-ryddargruppe nr. 1 (SNMCMG1). Fartyet opererte i det nordatlantiske området. Fartyet var samtidig del av *NATO Response Force* (NRF).

Noreg hadde eit sivilt farty på beredskapskontrakt for strategisk sjøtransport (Ro-Ro skip) heile året. Vidare deltok Hæren i første halvår med 16 stabsoffiserar til den danske leiinga i landkomponenten til NRF.

Strategisk sjø- og lufttransport

Noreg deltok i 2010 i vidareutviklinga av dei fleirnasjonale kapasitetane innanfor strategisk sjø- og lufttransport, og utnytta desse kapasitetane gjennom:

- *Movement Coordination Centre Europe* (MCCE), med 25 medlemsland, plassert i Eindhoven i Nederland. Dette samarbeidet gjer at nasjonane sine kapasitetar kan utnyttast betre og meir kostnadseffektivt gjennom tettare koordinering,
- *Multinational Implementation Arrangement* (MIA), med tolv medlemsland, som i 2010 omfatta elleve transportskip (Ro-Ro). Avtalen sikrar medlemslanda tilgang på strategisk sjøtransport,
- *Strategic Airlift Interim Solution* (SALIS). Vedlikehalds- og logistikkbyrået til NATO

(NAMSA) har på vegne av 17 deltakarland forhandla fram ein kontrakt for å sikre tilgang til såkalla *outsized cargo* lufttransportkapasitet i perioden 2006–2012. Deltakarlanda får tilgang til strategisk lufttransport gjennom to fly av typen Antonov 124-100, samt ytterlegare fire fly som kan verte aktiverte ved behov,

- Noreg gjekk i 2008 med i det multilaterale samarbeidet *Strategic Airlift Capability* (SAC) i NATO for å skaffe alliansen og medlemslanda strategisk lufttransportkapasitet ved kjøp av tre strategiske transportfly av typen C-17. Noregs kvote er 400 flytimar årleg og flya opererer frå flybasen Papa i Ungarn. Avdelinga vart fullt operativ hausten 2010.

Forsvars- og tryggleikssektorreform

Forsvars- og tryggleikssektorreform (FSSR) var også i 2010 ein viktig del av Forsvarets og Forsvarsdepartementets internasjonale verksemd, som eit tillegg til norsk engasjement i operasjonar i utlandet. Innsatsen var retta mot NATO-partnarland på Vest-Balkan, samt Ukraina og Georgia. Målsetjinga for FSSR-støtta er å styrkje demokratisk styresett og sivil kontroll med dei væpna styrkane, å betre evna til militært samvirke, samt å handtere arven frå tidlegare konfliktrar i desse landa. Eit overordna mål er å leggje til rette for nærare euroatlantisk integrasjon, gjennom mellom anna reform av militær utdanning, omskolering av overtallig personell, regionalt samarbeid, kapasitetsbygging og administrasjonsreform. Samarbeidet har ført til at serbisk og makedonsk sanitetspersonell har delteke i norske styrkebidrag i både Tsjad og Afghanistan i 2010. Noreg donerer eit rolle II feltsjukehus til Makedonia i perioden 2010–2012.

3.3.2 Økonomi

Det overordna strategiske målet med inneverande langtidsperiode er å oppnå ein meir vedvarande balanse mellom struktur og aktivitetar på den eine sida, og økonomiske rammer på den andre. Dette skal gjerast mellom anna ved å frigjere ressursar internt i forsvarssektoren, gjennom sterk prioritering på investeringssida og omfordeling, samt effektivisering av den interne drifta. På denne måten skal optimal ressursutnytting både i det årlege og det fleirårlege perspektivet sikrast.

Status i rekneskapen for 2010 er tilfredsstillande. Økonomistyringa i Forsvaret har i stor grad vore god. Forsvaret har vore ansvarleg og nøktern i økonomistyringa i ei krevjande omstilling av

støtte- og verkstadsverksemda. Tiltaka har som planlagt frigjort ressursar til nye prioriterte område. Vidareført fokus på langsiktige tiltak i sektoren vil bidra til å skape balanse i tråd med langtidsplanen.

3.3.3 Interne prosessar

Forsvarleg forvaltning og styring av verksemda

Det har i 2010 vore arbeidd målretta for ei stadig betre forvaltning og intern kontroll i Forsvaret. I departement og etat har arbeidet vore høgt prioritert og forankra hjå leiinga på alle nivå. Dette har bidrege til klare betringar på fleire oppfølgingsområde, men det vil fortsett krevje tid før arbeidet gjev full effekt i heile Forsvarets organisasjon. Materiellforvaltning og driftsanskaffingar står sentralt i dette arbeidet.

Forsvarssjefen har lagt ein kampanjeplan for forsvarleg forvaltning. Blant dei viktigaste tiltaka som vart gjennomførte i 2010 var å utarbeide ein rettleiar i intern kontroll og profesjonalisering av innkjøps- og fakturaprosessen. I tillegg er det gjennomført ei rekkje kompetansehevande tiltak med fokus på mellom anna intern kontroll og styring av verksemda. Forsvarsdepartementet var likevel ikkje nøgd med status innanfor forsvarleg forvaltning ved utgangen av 2010, og arbeidet med betringar held fram i 2011.

Organisasjon og styrkestruktur

I 2009 vart det bestemt å endre innrettinga på Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO). I 2010 vart ansvaret for drifts- og produksjonsmiljøa i FLO/IKT, FLO/Produksjon og dei regionale støttedivisjonane overførte til største brukar. I tillegg er brukar- og avdelingsvedlikehaldet ført tilbake til Hæren og Luftforsvaret.

FLOs framtidige hovudoppgåver er knytte til ivaretaking av eigedomsforvaltning av Forsvarets materiell, prosessforvaltning, logistikkberedskap, framskaffing av materiellkapasitetar, gjennomføring av driftsanskaffingar samt levering av vedlikehalds-, forsynings- og rådgjevingstenester. FLO er etter den endra innrettinga organisert i sju divisjonar i tillegg til ein stab og ein eigen investeringsstab.

Endringane har hatt som følgje at organisasjonen til FLO, som var på om lag 6 000 årsverk, nesten vart halvert med overføring av stillingar til andre delar av Forsvarets organisasjon. Arbeidet med interne omstillingstiltak for å tilpasse og harmonisere funksjonar i dei nye organisasjonsstruk-

turane i FLO, i forsvarsgreinene og i andre avdelingar, held fram i 2011.

Den organisatoriske oppbygginga av Forsvarets operative hovudkvarter (FOH) vart fullført i 2010.

Hærens organisasjon vart i hovudsak vidareført i 2010, men med endringar som følgje av overføringane frå FLO og tidlegare av Forsvarets kompetansesenter for logistikk og operativ støtte. Jegerkompaniet ved Garnisonen i Porsanger vart flytta til Setermoen. Prosessen for anskaffing av nytt artilleri vart starta.

Sjøforsvarets organisasjon vart i hovudsak vidareført i 2010, men med endringar som følgje av overføringane frå FLO. Stortinget vedtok at Sjøforsvarets rekruttdanning skal halde fram på Madla. Forsvarsgreina tok noko forseinka i mot to nye farty av Skjold-klassa.

Kystvakta tok i mot to nye leigde kystvaktfarty av Barentshav-klassa, slik at det frå 2010 seglar 14 moderne farty.

Luftforsvarets organisasjon vart i hovudsak vidareført i 2010, men med endringar som følgje av overføringa frå FLO. Luftforsvaret tok i mot dei to siste av i alt fire nye C-130J transportfly. Innfasinga av nye NH-90 maritime helikopter vart førebudd. Regjeringa tok i 2010 avgjerd om å lokalisere eit framskutt detasjement for NH-90-helikopter på Haakonsværn frå hovudbasen på Bardufoss.

Heimevernets organisasjon er ført vidare i 2010 med elleve distrikt. I overkant av 20 pst. av områdestrukturen gjennomførte den årlege treninga. Alle innsatsstyrkane vart øvde i 15–20 dagar. Heimevernet tok imot dei to fartya i Reine-klassa.

Forsvarets informasjonsinfrastruktur overtok i 2010 fleire avdelingar som følgje av at det i 2009 vart bestemt å endre innrettinga på den framtidige logistikkverksemda.

Det vart i 2010 avgjort å flytte ut tre stabseiningar frå Oslo. Det gjeld Generalinspektøren for Heimevernet med sin stab til Terningmoen ved Elverum, sjef for Kystvakta med sin stab til Sortland og sjef for Forsvarets informasjonsinfrastruktur med sin stab til Jørstadmoen ved Lillehammer.

Materiell- og infrastruktur

Materiellinvesteringar

Materiellinvesteringane (post 45) i Forsvaret skal bidra til å tilpasse framtidig struktur til nye oppgåver og utfordringar, og betre eksisterande struktur der dette er naudsynt. Omfang og framdrift vert tilpassa gjeldande økonomiske rammer og strukturplanar.

Status og framdrift i dei enkelte kategori 1-materiellprosjekta er omtalt under prosjekta i del II, kapittel 1760, post 45.

Dei største innkjøpa til Hæren i 2010 var pansra kjøretøy av ymse slag, inklusiv pansra kjøretøy av typen DINGO II og kommando-, kontroll- og informasjonssystem.

Dei største innkjøpa til Sjøforsvaret var nye Fridtjof Nansen- og Skjold-klasse farty. I 2010 vart den fjerde fregatten KNM Helge Ingstad og Skjold-klasse fartya KNM Storm og KNM Skudd overtekne av Sjøforsvaret. I tillegg overtok Forsvaret to kystvaktfarty i Barentshav-klassa. Det vart inngått kontrakt på nye lettvektstorpedoar.

Dei største innkjøpa til Luftforsvaret var innføringa av nye transportfly, samt tilgang til strategisk lufttransport gjennom NATO (C-17 initiativet). Det vart vidare gjort oppgradering og modernisering av F-16 kampfly, i tillegg til at oppdateringsprogrammet for P-3 maritime overvåkingsfly vart vidareført.

Innanfor soldatsystem var dei største innkjøpa i 2010 innføring av nye handvåpen og vernevestar, samt innføring av nytt redningsmateriell for snøskred, som vart starta i 2009, og vidareført i 2010. Leveransane av vernemateriell (splintvestar) vart også vidareførte i 2010.

Innanfor området nettverksbasert forsvar har innkjøp av eige romsegment hatt prioritet i 2010, samt utrulling av FISBasis på graderingsnivå Hemmeleg/NATO Secret.

Dei største innkjøpa innanfor logistikkområdet omfattar etableringsmateriell, lett pansra evakueringsystem, samt brann-, rednings- og plasstestemateriell. Det vart i tillegg skaffa diverse materiell til avdelingar som tenestegjer i Afghanistan.

Nybygg og nyanlegg

Forsvarsbygg ferdigstilte i 2010 ei rekkje prosjekt og vidareførte arbeidet med pågåande prosjekt. I prosjektet for å knytte saman Mauken–Blåtind vart tunnelen gjennom Akselfjell sprengt ferdig. Byggjeprojektet i samband med etableringa av Fellesoperativt hovudkvarter er i gang, og arbeida skal vere ferdige innan 31. desember 2011. Arbeidet med det nye militære treningsanlegget på Haakonvern gjekk for fullt i 2010, og grunnsteinen vart lagt ned. Forsvarsbygg har også vidareført arbeida med sikringstiltak på festningsverka i 2010.

Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeid

Fleire prosjekt vart ferdigstilte i 2010, mellom anna to prosjekt i Meymaneh, Afghanistan, eit i Sørreisa, eit på Njunis i Målselv og tre prosjekt på Ørland. Nokre materiellprosjekt med manglar har hatt positiv framdrift og er venta ferdigstilte i 2011. Byggjeprojektet for *Joint Warfare Centre* (JWC) i Stavanger vart ferdig i 2010. JWC-bygget med tilknytte IKT-prosjekt vart overlevert NATO sommaren 2011.

Avhending av overskotsmateriell

Noreg har vore eit føregangsland når det gjeld å destruere eigne lager av klaseammunisjon og har leia an i dette verdsomspennande arbeidet. Den siste behaldninga vart destruert 16. juli 2010. Frå den datoen er det ikkje lenger lagerbehaldningar av denne typen ammunisjon att i Noreg. Noreg nådde dermed målsetjinga og avslutta destruksjonen av klaseammunisjon før Klasevåpenkonvensjonen tredde i kraft seinare på året.

Forskning og utvikling (FoU)

FoU-aktivitetane som vert finansierte over forsvarsbudsjettet er innretta mot tilpassing av teknologi for militære føremål, utvikling av konsept for militære operasjonar, understøtting av og tilrettelegging for investeringar samt forskning innanfor personell og kompetanse. FoU-innsatsen har i hovudsak vore knytt til pågåande og framtidige materiellinnkjøp. FoU-aktivitetar utgjer også grunnlaget for forskingsbasert undervising ved Forsvaret sine skolar. Forsvarets forskingsinstitutt utfører ein vesentleg del av FoU-aktivitetane.

I 2010 var forskingsinnsatsen mellom anna retta inn mot å støtte arbeidet med å skaffe fram nye kampfly, tryggingsspolitikk, samt støtte til implementering og vidareutvikling av den vedtekte forsvarsstrukturen.

Det vart innanfor vern mot masseødeleggingsvåpen og samfunnstryggleik generelt gjennomført eit omfattande forskingsarbeid innanfor forsvarssektoren, som har nytteverdi for det samla tryggingarbeidet.

Forskninga på årskull vart vidareført i 2010. Målet med denne forskinga er å identifisere målretta rekrutteringstiltak for å motivere både kvinner og menn til teneste i Forsvaret.

Forsvarsdepartementet starta i 2010 opp eit heilskapleg forskingsprogram for områda veteranar og militærsosiologi, der mellom anna forskning på kultur og haldningar i Forsvaret og forskning på

psykologiske belastningsskadar inngår. Forskingsprogrammet innanfor personell og kompetanse vil auke vesentleg i omfang frå 2011. Se også omtale under del III, 5. Informasjonssaker.

Nærings samarbeid og samarbeid med offentlege verksemder nasjonalt og internasjonalt

Forsvaret vidareførte og vidareutvikla i 2010 nærings samarbeid og samarbeid med offentlege verksemder nasjonalt og internasjonalt. Slike samarbeid er nødvendige for å framskaffe og oppretthalde ulike kapabilitetar for å løyse pålagte oppgåver. Næringslivet deltok i alt frå kompliserte og integrerte prosessar, til levering av enklare materiell, varer og tenester. Gjennomføring av St.meld. nr. 38 (2006–2007) "Forsvaret og industrien – strategiske partnere" vart vidareført. Eksport av forsvarsmateriell og tenester frå norsk industri var i 2010 om lag 3,9 mrd. kroner.

3.3.4 Menneske, læring og utvikling

Personell og kompetanse skal i inneverande langtidsplanperiode ha stor merksemd. Forsvaret skal vere ein attraktiv og trygg arbeidsplass også i framtida. Gjennom personellpolitikken legg ein grunnlaget for å rekruttere, behalde og vidareutvikle både militære og sivile medarbeidarar med høg motivasjon og kompetanse tilpassa Forsvaret sine behov og oppgåver.

Forsvarets personell var også i 2010 gjennom organisatoriske omstillingar, mellom anna flytting av verksemd frå FLO til forsvarsgreinene.

Forsvaret dreiv i 2010 ein aktiv familiepolitikk med særleg fokus på oppfølging av familiar der eit familiemedlem er i utanlandsteneste.

Søknad til utdanning og verving i Forsvaret var i 2010 generelt god.

Aktivitetar retta direkte mot kvinner heldt fram i 2010. Dette inkluderte mellom anna direkte spørsmål og "telemarketing" mot jenter som på sesjon har antyda at dei er interesserte i å ta utdanning i Forsvaret, og "jentecamp" for å førebu jentene spesielt før opptaksprosessen. I sjølve opptaket til skolar i Forsvaret vert moderat kjønnskvotering nytta. Det er også eit medvite kjønnspektiv ved opptak til leiar- og mentorprogram.

Ved utgangen av 2010 utgjorde kvinner 8,3 pst. av befal og verva, det same talet som ved utgangen av 2009. Forskinga på kvinner sine erfaringar i Forsvaret heldt fram i 2010, og funn vert teke omsyn til i den vidare oppfølginga.

Forsvarssektoren hadde totalt om lag 19 600 årsverk ved utgangen av 2010. Av desse utgjør Forsvarets årsverk om lag 17 100, som var noko høgare enn planlagt. Auken i personellkategorien avdelingsbefal og reduksjonen i talet på kontraktsbefal var i riktig retning og medverka til den planlagde endringa av personell-, alders- og gradstrukturen. Gjennomgåande hadde Forsvaret i 2010 ein tilfredsstillande kompetansestruktur sjølv om det innanfor enkelte område vart rapportert om manglar. Det gjaldt spesielt for nokre av dei avdelingane i Hæren som deltok tungt med personell i operasjonar i utlandet, men også for einskilde miljø i Sjøforsvaret, Luftforsvaret og innanfor investeringsverksemda. Forsvaret set kontinuerleg i gang tiltak, mellom anna spesifikk rekruttering retta mot utsette område samt vridning av årsverk mot dei prioriterte områda.

Mellom anna som følge av arbeidet med justering av personell- og gradsstrukturen vart Forsvarets nye organisasjonsplanar utsett til 2011, og skal i samsvar med planen setjast i verk frå 1. august 2011 for dei fleste avdelingane.

I 2009 starta Forsvaret arbeidet med utvikling av eit system for kompetansestyring for både militære og sivile arbeidstakarar. Dette arbeidet heldt fram i 2010 og vil verte vidareført i 2011. Disponering av personellet skal dekkje Forsvarets behov og på same tid vareta behovet for fleksibilitet, auka kontinuitet i stilling og leggje til rette for horisontal utvikling av karrierar. Målsetjinga er å ha eit kompetansestyringssystem for heile Forsvaret på plass i 2014. Arbeidet med å tilpasse utdanningssystemet til endra krav i Forsvaret er eit kontinuerleg arbeid.

Forsvarssektoren har gjennom heile 2010 hatt stor fokus på leiarutvikling og styrking av kompetanse, særskilt innanfor leiing, styring, haldningsskapande arbeid og betre forvaltning. Dette arbeidet vil også i fortsetjinga verte høgt prioritert.

Forsvaret har følgd opp Stortingets vedtak om justering av befalsordninga, slik at disponering av befal på gradsnivå løytnant og lågare får større innslag av beordring, og stigen i normalavansementet frå sersjant/kvartermester til løytnant er fastsett av Forsvarsdepartementet.

Ivaretaking av personell før, under og etter deltaking i utanlandsoperasjonar er omtalt i St.meld. nr. 34 (2008–2009). Arbeidet med å følgje opp og gjennomføre dei skisserte tiltaka i meldinga vart sett i gang straks og heldt fram i 2010, medrekna auka merksemd på forskning om psykiske belastningsskadar. Tiltaka omfatta mellom anna styrking og betre samordning av organisasjonen som skal førebu og følgje opp personellet som deltek i ope-

rasjonar i utlandet, styrkja verdsetjing av veteranar og sikring av ei betre oppfølging av dei som vert skadde og deira pårørande.

Den særskilde kompensasjonsordninga for forsvarspersonell som, etter operasjonar i utlandet, har pådrege seg psykiske belastningsskadar i perioden 1978 og fram til 1. januar 2010, vart sett i verk 1. januar 2010. I dialog med Forsvarsdepartementet sette Statens pensjonskasse (SPK) i verk ei rekkje tiltak for å effektivisere sakshandsaminga av denne type saker. SPK slutførte omkring 60 saker i 2010 med ei samla utbetaling på 94 mill. kroner. Effektiviseringa førte til at dei faktiske utbetalingane for ordninga vart langt høgare enn rekna med, og regjeringa tildelte derfor ekstra midlar til ordninga i 2010. Dei endelege utgiftene for ordninga vil først verte kjende når alle krava er handsama av SPK.

Forsvarssektoren heldt i 2010 fram med oppfølging av tiltaka i revidert handlingsplan for haldningar, etikk og leiing (HEL). Hovudmålet er at alle medarbeidarane i forsvarssektoren skal løyse sine oppgåver på ein slik måte at tilliten i omgjevnadane våre, både ute og heime, vert halde oppe. Den reviderte planen legg særleg vekt på utvikling av lokale handlingsplanar, og har fire tiltaksområde: Kunnskap og kompetansebygging, kulturbygging, system og strukturelle hjelpemiddel og samfunnsansvar.

Velferdstenesta er retta mot alt personell i Forsvaret, og det er lagt vekt på å gje eit attraktivt, breitt og tidsriktig aktivitetstilbod til alle målgruppene. Vidareutviklinga av velferdstenesta er eit kontinuerleg arbeid som Forsvaret har stor merksemd på gjennom strategisk plan for velferdstenesta 2008–2012. Det sivil-militære kultursamarbeidet er vidareført på same nivå som tidlegare år. Velferdstenesta i utanlandsoperasjonar er veletablert og vart vidareført i 2010.

I St. meld. nr. 33 (2008–2009) ”Kultur å forsvare” Om kulturvirksomheten i Forsvaret frem mot 2020, la regjeringa fram forslag om auka satsing på kulturverksemda i Forsvaret. Denne satsinga heldt fram i 2010. Som del av denne satsinga på kultur fekk Forsvarets musikk ei påplussing i tildelingane i 2010 (i høve til saldert budsjett i 2009). Som følgje av meirforbruket i Forsvarets avdeling for kultur og tradisjon (FAKT) i 2009, mellom anna i Forsvarets musikk, måtte musikken dekke sin del av dette. Det var derfor noko redusert aktivitet i 2010. Forsvarets museum har hatt tilnærma normal aktivitet i 2010 med mellom anna nye utstillingar. *Norsk Military Tattoo* vart gjennomført i 2010 med 20 000 tilskodarar. FAKT

har i 2010 tilpassa årsverk og budsjett innanfor tildelte rammar.

Regjeringa vidareførte i 2010 tilskotet til dei forsvarsrelaterte organisasjonane, og styrkja avsetnaden til prosjektstøtte. Veteranrelatert arbeid fekk ei auka tildeling i høve til det føregående året både i form av drifts- og prosjektstøtte.

Verneplikta

Prosessen og planlegginga for ny todelt sesjonsordning og sesjonsplikt for kvinner starta opp i 2009.

Ein pilot for ny todelt sesjonsordning vart starta opp i 2010 for Hamar-området. Det er planlagt full implementering av ordninga i 2011. Sesjonsplikta for kvinner vart sett i verk frå 1. januar 2010. Ordninga vil på sikt gje eit breiare rekrutteringsgrunnlag blant kvinner.

Forsvarets behov er styrande for talet på vernepliktige mannskap som vert innkalla og avtener førstegongsteneste. Talet på vernepliktige mannskap i 2010 var, i samsvar med dette behovet, ei rekvirert styrke på 9 631. Totalt 21 419 personar møtte på sesjon i 2010. Av desse var 2 623 kvinner. Desse tala er noko lågare enn for 2009. Bakgrunnen er at berre dei ein reknar med er tenestedyktige møter til sesjon del 2. Det møtte 10 909 til teneste. Første dag av utdanninga hadde Forsvaret 8 719 mannskap til militær opplæring, og av dei var 722 kvinner. I 2010 vart 1 760 vernepliktige overførte til disponering og teneste i Heimevernet, 81 til politireserven og 419 til Siviltforsvaret. Av mannskapa som møtte til førstegongsteneste i 2009, fullførte 7 601 i 2010.

3.4 Forsvarsbygg, Nasjonalt tryggingssorgan og Forsvarets forskingsinstitutt

3.4.1 Forsvarsbygg

Forsvarsbygg har i 2010 prioritert evne til forsvarleg forvaltning. I departement og etat har arbeidet vore høgt prioritert og forankra hjå leiinga på alle nivå. Eit omfattande sett av tiltak er etablert og internkontrollarbeidet er styrkja. Nokon av tiltaka er utkvitterte medan andre tiltak er sette i verk, men treng tid før det kan ventast full effekt. Det er framleis rom for betringar før den interne kontrollen er fullt ut tilfredsstillande, og Forsvarsdepartementet var ikkje nøgd med status innanfor forsvarleg forvaltning ved utgangen av 2010.

Utvikling av tilstandsgraden (TG) for utleieporteføljen viste i 2010 ein negativ trend. Dette er

søkt møtt gjennom auka ressursar til vedlikehald i 2011. Ressursane som står til rådvelde må nyttast på ein mest mogleg effektiv måte ved å prioritere og setje i verk vedlikehald basert på tilstandsanalyser. Det er også naudsynt å vurdere årsakene til utviklinga i tilstandsgraden, og minske uvisse rundt reell utvikling.

Vedlikehald av festningane

Forsvarsbygg har i tillegg til ordinært vedlikehald brukt ca. 138 mill. kroner til ekstraordinært vedlikehald av festningane i 2010. Utviklinga i tilstandsgrad viser variasjonar mellom dei ulike arealkategoriene. Festningsmurane har hatt ei positiv utvikling, i motsetnad til resterande bygningsmasse som viser ein negativ trend. Totalt er det registrert ei svak positiv utvikling.

Avhending av eigedom

Forsvarsbygg hadde i 2010 eit netto resultat frå avhending og sal av eigedom på 123,6 mill. kroner. Dette er 17,3 mill. kroner meir enn i 2009, men lågare enn budsjettert for året. Årsaka er at nokre store sal ikkje vart realisert som forventa og at nokre vart flytta til 2011. Det vart i 2010 avhenda omlag 88 000 kvm eigedom, bygg og anlegg (EBA). Det står framleis att å avhende omlag 370 000 kvm, som er utrangert tidlegare. Tilfanget av ny utrangert EBA i 2010 var på omlag 61 000 kvm. I 2010 vart det som året før gjennomført fleire rive- og sikringsprosjekt i tillegg til miljøtiltak, jf. Del III, 6. Sektorovergripande miljøvernpolitikk.

3.4.2 Nasjonalt tryggingorgan

Nasjonalt tryggingorgan (NSM) er ei kunnskapsbasert verksemd som har mykje spesialistkompetanse innanfor eit breitt oppgåvespekter. Tilsynsverksemda er ein sentral del av NSMs oppgåver, og det vert lagt særleg vekt på å trekkje erfaringar frå analysane av tryggingstilstanden inn i vidareutviklinga av tryggingstiltak. NSM har ila. 2010 i periodar hatt utfordringar knytte til bemanningssituasjonen innanfor tilsyn og analyse. I denne situasjonen har det vore lagt vekt på å organisere aktiviteten slik at det likevel er skaffa fram eit godt grunnlag for utviklingsarbeidet.

Pågangen etter støtte til foredrag frå NSM er på eit stabilt høgt nivå, og direktoratet har gitt både generell og spesiell informasjon til ei rekkje

oppdragsgivarar. Den årlege tryggingskonferansen, samt andre konferansar og kurs direktoratet har arrangert, har hatt mange deltakarar og fått gode tilbakemeldingar.

Aktiviteten og operativiteten i NorCERT (*Norwegian Computer Emergency Response Team*) har vore aukande. Kapasitet for analyse av skadeleg programvare (malwareanalyse) er av betydning for nasjonal handteringsevne og vår internasjonale posisjon innanfor IKT-tryggleik. Kompetanse i malwareanalyse er svært utsett for konkurranse.

NSMs kapasitet for inntrengingstesting av IKT-system vart etablert i 2009. I 2010 har testing av inntrenging vist seg som eit godt verkemiddel for å motivere og gjere verksemda ansvarleg for å styrkje tryggleiken i eigne system. Sakshandsamingstida for både klareringssaker i førsteinstans og klagehandsaming av klareringssaker er redusert i 2010. Sakshandsamingstida for personkontroll er noko økt frå 2009, men framleis innanfor den fastsette målsetjinga.

3.4.3 Forsvarets forskingsinstitutt

Forsvarets forskingsinstitutt (FFI) si omsetting i 2010 var på om lag det same reelle nivået som året før. Basistildelinga, som i 2010 utgjorde om lag 20 pst. av FFIs inntekter, finansierer grunnlagsstudium og forskingsstrategiske program. I 2010 utgjorde oppdragsforskninga om lag 75 pst. av det samla aktivitetsnivået. Oppdraga vart gitt innanfor eit breitt spekter av fag- og kompetanseområde, mellom anna knytt til framskaffing av nytt materiell og forvaltingsoppdrag for Forsvarsdepartementet. Forvaltingsoppdraga omfatta mellom anna støtte til langtidsplanlegginga i Forsvarsdepartementet og deltaking i internasjonale vitenskaplege og teknologiske fora, mellom anna representasjon for Noreg i forskingsprogram og forskingssamarbeid knytt til NATOs *Research and Technology Organisation*. Samarbeidet med *European Defence Agency* (EDA) vart styrkja i 2010. FFI ga også i betydeleg grad råd om val av teknologiløysingar og operasjonskonsept.

Oppdrag frå sivile oppdragsgjevarar i inn- og utland utgjorde i 2010 rundt 8 pst. av aktivitetane ved FFI.

Kvaliteten på FFIs aktivitetar vert målt mellom anna ved talet på publikasjonar i tidsskrifter med fagfelle vurdering pr. forskarårsverk. Brukarane er jamt godt nøgde med kvaliteten på tenestene til FFI.

Del II
Budsjettforslag

4 Nærmere omtale av bevilgningsforslagene mv.

Programområde 04 Militært forsvar

Programkategori 04.10 Militært forsvar mv.

Kapitlene i budsjettet

De følgende to tabeller viser nominelle endringer på de forskjellige kapitlene. Det betyr at det i forslaget for 2012 er lagt inn pris- og lønnskompensasjon og virkningen i 2012 av soldatoppjøret i 2011. Kompensasjon for virkningen av lønnsopp-

gjør i 2012 vil først bli innarbeidet i budsjettet ila. 2012.

På utgiftssiden er inkludert budsjetterte inntekter iht. etablert praksis. Dersom inntektene blir lavere enn budsjettert, vil forsvarsrammen bli tilsvarende redusert. Dersom inntektene blir større enn budsjettert, gjelder Forsvarsdepartementets generelle merinntektsfullmakt.

Utgifter under programkategori 04.10 fordelt på kapitler

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 2011/2012
1700	Forsvarsdepartementet	342 319	341 918	355 836	4,1
1710	Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg	1 086 373	4 180 838	4 664 240	11,6
1716	Forsvarets forskningsinstitutt	158 847	163 794	168 872	3,1
1719	Fellesutgifter og tilskudd til foretak under Forsvarsdepartementet	596 332	578 750	559 067	-3,4
1720	Felles ledelse og kommandoapparat	2 483 928	2 592 246	2 914 228	12,4
1723	Nasjonal sikkerhetsmyndighet	125 861	141 985	129 617	-8,7
1725	Fellesinstitusjoner og -utgifter under Forsvarsstaben	2 072 631	1 993 897	2 010 670	0,8
1731	Hæren	5 054 292	5 288 514	5 539 902	4,8
1732	Sjøforsvaret	3 263 908	3 282 481	3 416 435	4,1
1733	Luftforsvaret	3 841 787	3 968 358	4 102 815	3,4
1734	Heimevernet	1 025 441	1 048 559	1 109 152	5,8
1735	Etterretningstjenesten	929 274	966 010	998 104	3,3
1740	Forsvarets logistikkorganisasjon	3 171 336	2 377 209	2 373 690	-0,1
1760	Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg	8 394 199	9 423 884	9 243 268	-1,9

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 2011/2012
1790	Kystvakten	953 934	977 565	993 233	1,6
1791	Redningshelikoptertjenesten	496 007	491 502	499 652	1,7
1792	Norske styrker i utlandet	1 577 833	1 187 463	1 234 320	3,9
1795	Kulturelle og allmennyttige formål	287 969	243 579	250 086	2,7
	Sum kategori 04.10	35 862 268	39 248 552	40 563 187	3,3

Inntekter under programkategori 04.10 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 2011/2012
4700	Forsvarsdepartementet	4 544	223	230	3,1
4710	Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg	123 635	3 601 400	3 849 882	6,9
4719	Fellesutgifter og tilskudd til foretak under Forsvarsdepartementet	771			
4720	Felles ledelse og kommandoapparat	130 690	53 011	71 465	34,8
4723	Nasjonal sikkerhetsmyndighet	12 251	2 601	2 682	3,1
4725	Fellesinstitusjoner og -inntekter under Forsvarsstaben	72 021	50 135	44 245	-11,7
4731	Hæren	85 325	45 605	49 651	8,9
4732	Sjøforsvaret	68 106	37 229	38 031	2,2
4733	Luftforsvaret	163 397	161 552	165 030	2,2
4734	Heimevernet	10 277	8 381	5 497	-34,4
4740	Forsvarets logistikkorganisasjon	436 739	108 046	110 370	2,2
4760	Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg	317 545	134 000	81 000	-39,6
4790	Kystvakten	9 211	400	409	2,3
4791	Redningshelikoptertjenesten	464 203	449 001	458 034	2,0
4792	Norske styrker i utlandet	78 186	10 368	10 368	0,0
4795	Kulturelle og allmennyttige formål	21 602	2 413	2 465	2,2
4799	Militære bøter	854	500	500	0,0
	Sum kategori 04.10	1 999 357	4 664 865	4 889 859	4,8

Kap. 1700 Forsvarsdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	326 270	324 472	330 821
73	Forskning og utvikling, <i>kan overføres</i>	16 049	17 446	25 015
	Sum kap. 1700	342 319	341 918	355 836

Post 01 Driftsutgifter

Forsvarsdepartementets driftsbudsjett for 2012 foreslås videreført på samme reelle nivå i 2012 som saldert budsjett 2011.

Nedenfor følger tekniske endringer som gir reell endring ift. saldert budsjett 2011:

Tabell 4.1 Budsjettekniske endringer

	(i mill. kr)
Nominell endring 2011–2012	6,3
Lønns- og priskompensasjon	-6,3
Endringer justert for kompensasjoner	0,0
Reell endring av posten	0,0

Tildelingen på post 01 dekker departementets ordinære driftsutgifter som lønn og godtgjørelser, reiser i inn- og utland, representasjon, kompetansebygging, utgifter til husleie samt vedlikehold og drift av bygningsmassen.

I tillegg dekker posten alle utgifter til Norges delegasjon til NATO, departementets spesialutsending til den norske ambassaden i Washington og en stilling som assisterende forsvarsråd i EU-delegasjonen. I tillegg vil Forsvarsdepartementet gjennomføre en historisk gjennomgang av dekorasjonssaker knyttet til andre verdenskrig. Kostnader til nytt etisk råd og dekorasjonsrådet er også innarbeidet i forslaget.

Under departementets driftsutgifter er det også avsatt 19,9 mill. kroner til forvaltningsoppdrag som Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) utfører for Forsvarsdepartementet. Midlene skal dekke bl.a. representasjon i internasjonale fora og forvaltningsmessige utredninger.

Det vil kunne påløpe merutgifter til drift som følge av at Statsministerens kontor høsten 2011

flyttet inn i Forsvarsdepartementets lokaler. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget med de eksakte merutgiftene.

Post 73 Forskning og utvikling

Korrigert for priskompensasjon økes posten reelt med 5,9 mill. kroner ift. saldert budsjett 2011.

Forsvarsdepartementets støtte til sikkerhets- og forsvarspolitisk forskning og utvikling for 2012 planlegges videreført på omtrent samme nivå som i 2011. Forsvarsdepartementets intensjon forblir å støtte relevant forskning som kan bidra til et høyere kunnskapsnivå og en informert debatt om sentrale sikkerhets- og forsvarspolitiske spørsmål. Departementet vil derfor fortsatt basere sin forskningsstøtte på kriterier som oppdateres årlig. Ordningen med støtte både til kortvarige prosjekter og langsiktig kompetansebygging, bl.a. gjennom doktorgrads- og postdoktorgradsstipendier, videreføres i 2012. Forsvarsdepartementet tar også sikte på å videreføre støtten til forskningsprogrammet "NATO i en endret verden" ved Institutt for forsvarsstudier i samarbeid med Universitetet i Oslo.

Forsknings- og utviklingsaktiviteten som følger opp St.meld. nr. 36 (2006–2007) "Økt rekruttering av kvinner til Forsvaret" og St.meld. nr. 34 (2008–2009) "Fra vernepliktig til veteran" for ivaretagelse av personell før, under og etter operasjoner i utlandet, styrkes med 5,9 mill. kroner ift. 2011. Forskningsprosjektene som følger opp de to stortingsmeldingene, er samlet under et felles forskningsprogram. Det er identifisert to prioriterte områder for forskning som vil inngå i programmet. Disse er militær sosiologi, herunder forskning på kvinner og mangfold, jf. St.meld. nr. 36 (2006–2007), og forhold knyttet til veteraner, jf. St.meld. nr. 34 (2008–2009). Se for øvrig omtale under del III, 5. Informasjonssaker.

Kap. 4700 Forsvarsdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsinntekter	275	223	230
16	Refusjon av foreldrepenger	2 649		
18	Refusjon av sykepenger	1 620		
	Sum kap. 4700	4 544	223	230

Post 01 Driftsinntekter

Posten er videreført på samme nivå som saldert budsjett 2011 og gjelder utleie av konferanse- og

selskapslokale på Akershus festning. Inntektene dekker Forsvarsdepartementets merutgifter til drift og vedlikehold av lokalene.

Kap. 1710 Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter, <i>kan overføres</i>		2 608 550	2 886 726
24	Driftsresultat	-867 662		
46	Ekstraordinært vedlikehold, <i>kan overføres</i>	138 215	60 239	61 564
47	Nybygg og nyanlegg, <i>kan overføres</i>	1 815 820	1 512 049	1 715 950
	Sum kap. 1710	1 086 373	4 180 838	4 664 240

Forsvarsbygg er et forvaltningsorgan underlagt Forsvarsdepartementet, med bruttobudsjettering av driften. Forsvarsbygg er totalleverandør av eiendomstjenester til forsvarssektoren og forvalter forsvarssektorens eiendommer, bygg og anlegg (EBA). Virksomheten dekker sine utgifter gjennom husleie fra brukerne, betaling for utførte oppdrag og bevilgninger.

Forsvarsbygg skal gi gode og kostnadseffektive leveranser innenfor tildelte ressurser og vil fortsette interneffektivisering av produksjonen av de tjenester som leveres. Arbeidet med å forbedre tilstanden i sektorens bygningsmasse og avhending av utrangert EBA skal fortsatt prioriteres.

Post 01 Driftsutgifter

Posten omfatter utgifter knyttet til forvaltning, drift, vedlikehold og utvikling av forsvarssektorens EBA, inkl. de nasjonale festningsverkene. I tillegg omfatter posten utgifter til miljøtiltak og oppdrag som gjennomføres for andre virksomheter.

For å styrke vedlikeholdet av bygningsmassen og gjennomføringen av miljøtiltak er posten reelt økt med 8 mill. kroner ift. saldert budsjett 2011.

Nedenfor følger tekniske endringer som gir reell endring ift. saldert budsjett 2011:

Tabell 4.2 Budsjettekniske endringer

	(i mill. kr)
Nominell endring 2011–2012	278,2
Lønns-, soldat- og priskompensasjon	-56,1
Endringer justert for kompensasjoner	222,0
Bruttobudsjettering Forsvarsbygg	-213,8
Reell endring av posten	8,3

Ivaretakelse av forsvarssektorens EBA

For 2012 er utgifter til ivaretakelse av festningsverkene styrket med 7 mill. kroner ift. saldert budsjett 2011. Økningen skal benyttes til bl.a. vedlikehold av murer. Den brukerbetalte husleien videreføres på samme nominelle nivå som i saldert budsjett 2011.

Miljøtiltak

Utgifter til miljøaktiviteter økes reelt med 63,2 mill. kroner ift. saldert budsjett 2011.

Energiledelse

I 2006 etablerte Forsvarsbygg et energiledelsesprogram, støttet av Enova SF. Målsettingen var å redusere energiforbruket med 15 pst. og konvertere varmesentraler basert på olje til sentraler basert på fornybar energi. Driftsmessige tiltak finansieres over drift, mens konvertering av varmesentraler finansieres særskilt som enøk-investeringsprosjekter. Forsvarsbygg har beregnet at energikostnadene ville ha vært 190 mill. kroner høyere i 2011 dersom energiledelsesprogrammet og enøk-prosjektene ikke hadde vært gjennomført. Det er identifisert et potensial for å redusere energikostnadene med ytterligere 15 pst. De samlede kostnadene for å nå denne målsettingen er estimert til 332 mill. kroner på drift. For 2012 er utgiftene til dette formål budsjettert til 83 mill. kroner på drift. Enøk-investeringsprosjekter finansieres over kap. 1710, post 47.

Tilbakeføring og miljøsanering av skyte- og øvingsfelt

Arbeidet med tilbakeføring av Hjerkinnskytefelt til sivile formål videreføres i 2012, som blir det siste året i fase 1 av prosjektet. Aktivitetene omfatter eksplosivrydding og tilbakeføring av inngrep i terrenget. Forprosjekt for fase 2 (2013–2020) vil

bli utarbeidet bl.a. på grunnlag av status etter ryddesesongen 2011. For 2012 foreslås avsatt 52 mill. kroner til siste året av fase 1.

Som følge av Forsvarets endrete behov for skyte- og øvingsfelt gjennomføres nødvendig miljøsanering av 14 utrangerte skyte- og øvingsfelt for å klargjøre disse for avhending. Miljøsaneringen startet i 2009 og planlegges gjennomført i perioden frem til 2013. For 2012 foreslås avsatt 20 mill. kroner til formålet.

Miljøsanering av forurenset sjøbunn

Sjøbunnen i Ramsundet er forurenset av bl.a. miljøgiften PCB, og forsvarssektoren skal gjennomføre sanering av sedimenter. Forundersøkelser i Ramsund gjennomføres i 2011. Forprosjekt forventes utarbeidet høsten 2011 med planlagt oppstart i 2012. Arbeidet er ventet å gå over en periode på to år, med påfølgende overvåkingsperiode på ti år. Tiltaket vil medføre en betydelig forbedring av miljøtilstanden, og det er et overordnet mål å kunne oppheve restriksjonene på konsum av fiskeprodukter fra Ramsundet. For 2012 foreslås avsatt 70 mill. kroner til miljøsanering i Ramsund.

Post 46 Ekstraordinært vedlikehold

Det er iht. gjennomførte tilstandsanalyser fortsatt et betydelig behov for vedlikehold ved festningene i tillegg til den ordinære bevilgningen på kapittel 1710, post 01.

Posten omfatter utgifter til ekstraordinært vedlikehold av de nasjonale festningsverkene for å kunne oppnå en god tilstandsgrad innen 2020. Prioriterte oppgaver i 2012 er å gjennomføre sikkerhetstiltak på murer og bygg som kan utgjøre stor fare for personskader, eller fare for helse og miljø, og iverksette tiltak for å hindre verdiforringelse og tap av kulturminneverdier. For å opprettholde fremdriften i arbeidet videreføres posten på samme reelle nivå som i saldert budsjett 2011.

Post 47 Nybygg og nyanlegg

Bevilgningen til eiendom, bygg og anlegg vil i 2012 bl.a. bli benyttet til å gjennomføre prosjekter for å realisere omstillingsprosessen som ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 318 (2007–2008) til St.prp. nr. 48 (2007–2008). For å understøtte regjeringens nordområdesatsing gjennomføres det betydelige investeringer i eiendom, bygg og anlegg i Indre Troms og i Øst-Finnmark.

Det prioriteres også å gjennomføre investeringsprosjekter for å oppgradere og fornye eksisterende infrastruktur for å ivareta nye og endrete krav i lover og forskrifter. Videre vil det bli gjennomført investeringer i skyte- og øvingsfelt, tiltak for å bedre standarden på forlegninger og eiendoms-, bygge- og anleggsprosjekter som er en følge av organisasjonstiltak og anskaffelse av nytt materiell i Forsvaret.

I denne proposisjonen legges det ikke frem nye prosjekter innenfor nybygg og nyanlegg med kostnadsramme over 100 mill. kroner.

Status og fremdrift i pågående prosjekter over 500 mill. kroner

Gråfjell – Regionfelt Østlandet

Prosjektet Regionfelt Østlandet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 232 (2001–

2002) til St.prp. nr. 55 (2001–2002). I feltet øves skarpskyting, manøvrering og samvirke. En mindre del av Regionfelt Østlandet ble tatt i bruk i 2005, og angrepsfelt sør ble åpnet i mai 2007.

Med unntak av opparbeiding av en langdistansestandplass for artilleriet og noen mindre tilpasninger av etablerte anlegg, ble bygge- og anleggsarbeidene avsluttet i 2010. Arbeidene med angrepsfelt nord er foreløpig stilt i bero. Årsaken er i hovedsak at det er et annet behov for dette feltet i dag enn det som lå til grunn da prosjektet ble godkjent. En vurdering av fremtidig behov inngår i arbeidet med ny langtidsplan som vil bli lagt frem for Stortinget våren 2012.

I grunnervervet for Regionfelt Østlandet er kontantoppkjøret avsluttet. Det er i gang en jordskifteprosess for de partene som ønsker make-skifte som erstatning. Jordskiftesaken er forsinket. Skifteplanen ble vedtatt i juni 2011. Gjennstående prosesser omhandler bl.a. etterfølgende skjønn som vil omfatte støyulemper og evt. ankebehandling.

Prosjekter over 100 mill. kroner

I tabell 4.3 er det gitt en oversikt over prosjekter med kostnadsramme over 100 mill. kroner og med forventet utbetaling i 2012.

Tabell 4.3 Prosjekter over 100 mill. kroner

Sted	Prosjektnavn	(mill. kroner)		
		Ramme 2012	Utbetaling 2012	Til utbetaling senere
Akershus	Bygning 39	132	63	27
Gråfjell	Regionfelt Østlandet	2 113	22	98
Jørstadmoen	Nye befalsforlegninger og fritidsmesse	153	65	66
Hele landet	Bygg for bakke-til-luft-radioer	185	5	0
Haakonvern	Nytt militært treningsanlegg	362	5	0
Mauken–Blåtind	Sammenslåing av skytefelt	457	11	0
Reitan	Kommandoplass	218	10	0
Rena	Kaldgarasje, varmgarasje og kennel til Hærens <i>High Readiness Force</i>	132	7	0
Sør-Varanger	Nye stasjoner til grensevakten	279	50	194

Kap. 4710 Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsinntekter		3 448 250	3 693 313
47	Salg av eiendom	123 635	153 150	156 569
	Sum kap. 4710	123 635	3 601 400	3 849 882

Post 01 Driftsinntekter

Det budsjetteres med samlede driftsinntekter for Forsvarsbygg på 3 693,3 mill. kroner for 2012. Kravet til driftsinntekter er en kombinasjon av inntekter fra utleievirksomheten inkl. kapitalelement (avskrivninger), inntekter fra oppdragsfinansierte aktiviteter og driftsinntekter fra de nasjonale

festningsverkene. Det henvises til omtalen under kap. 1710 post 01.

Post 47 Salg av eiendom

Posten omfatter netto inntekter fra salg av fast eiendom. For 2012 foreslås et inntektskrav på 156,5 mill. kroner, som er på samme reelle nivå som saldert budsjett 2011.

Kap. 1716 Forsvarets forskningsinstitutt

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
51	Tilskudd til Forsvarets forskningsinstitutt	158 847	163 794	168 872
	Sum kap. 1716	158 847	163 794	168 872

Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) er et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter. Styret er instituttets øverste organ, og er ansvarlig for instituttets virksomhet overfor departementet. Instituttet har som formål å drive forskning og utvikling for forsvarssektoren. Om lag åtte pst. av FFIs aktivitet er oppdrag fra sivile kunder i inn- og utland.

FFIs rolle som rådgiver for forsvarssektorens politiske og militære ledelse er fortsatt sentral. Trekk ved den militærteknologiske utviklingen som kan påvirke forutsetningene for forsvarspolitikken og forsvarsplanleggingen, skal fortsatt vies særlig oppmerksomhet. Rådgivning og støtte knyttet til implementering og utvikling av Forsvarets kapasiteter og struktur er instituttets primære funksjon. FFI skal vektlegge støtte til den pågående omstillingen i forsvarssektoren.

Post 51 Tilskudd til Forsvarets forskningsinstitutt

Regjeringen foreslår en basisfinansiering av FFI for 2012 på 168,9 mill. kroner. Korrigert for pris-kompensasjon er nivået videreført på samme reelle nivå i 2012 som i saldert budsjett 2011.

I 2011 har FFI implementert åtte virksomhetsområder for bedre å reflektere bredden i de ulike aktivitetene ved FFI og for et bedre rapporteringsgrunnlag. Virksomhetsområdene er:

- Forsvarsstruktur-, konsept- og operasjonsanalyser,
- samfunnssikkerhet,
- nettverk, kommando, kontroll og kommunikasjon,
- etterretning, overvåking og oppklaring,
- kampsystemer,
- sensorsystemer og signaturtilpasning,
- våpensystemer, -virkninger og beskyttelse,
- menneskelige faktorer, utstyr og beskyttelse.

Instituttet skal støtte opp under Forsvarsdepartementets målsetting om styrket internasjonalt materiellsamarbeid og økt kjøp av standardiserte produkter til erstatning for egenutvikling av teknologi.

En vesentlig del av FFIs virksomhet finansieres av basisbevilgningen. Denne er en viktig forutsetning for instituttets langsiktige kompetanseoppbygging og dets evne til å kunne ha en selv-

stendig rådgivende rolle overfor Forsvarsdepartementet.

I samsvar med etablerte prosedyrer for innrapportering av nettobudsjetterte virksomheters kontantbeholdning er det utarbeidet tre standardtabeller med nøkkeltall og kommentarer til FFIs regnskapstall for 2008, 2009 og 2010, jf. vedlegg 3 til denne proposisjonen.

Kap. 1719 Fellesutgifter og tilskudd til foretak under Forsvarsdepartementet

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	342 729	229 483	232 746
43	Til disposisjon for Forsvarsdepartementet, <i>kan overføres</i>	1 450	18 000	18 000
71	Overføringer til andre, <i>kan overføres</i>	63 912	66 267	68 321
78	Norges tilskudd til NATOs driftsbudsjett, <i>kan overføres</i>	188 241	265 000	240 000
	Sum kap. 1719	596 332	578 750	559 067

Kapitlet dekker fellesutgifter i tilknytning til Forsvarsdepartementet, dekning av uforutsette utgifter som trenger rask avklaring, overføringer til frivillige organisasjoner, og Norges tilskudd til NATOs driftsbudsjett.

Post 01 Driftsutgifter

Posten er reelt redusert med 1,5 mill. kroner ift. saldert budsjett 2011. Posten dekker fellesutgifter som beskrevet under. Endringen skyldes i hovedsak ferdigstilt aktivitet, og representerer ingen reell svekkelse av de aktivitetene som finansieres over kapitlet.

Nedenfor følger tekniske endringer som gir reell endring ift. saldert budsjett 2011:

Tabell 4.4 Budsjettekniske endringer

	(i mill. kr)
Nominell endring 2011–2012	3,3
Lønns- og priskompensasjon	-4,8
Endringer justert for kompensasjoner	-1,5
Reell endring av posten	-1,5

Forsvarsattachéer og militærrådgivere

Attachéordningen er under kontinuerlig vurdering, og personellets lokalisering endres etter behov. I samråd med Sverige, ble attachéstillingen i Stockholm avviklet sommeren 2011. Attachéstillingen i Madrid ble avviklet etter at fregattprosjektet ble sluttført våren 2011, mens militærrådgiverstillingen i Addis Abeba ble omgjort til en forsvarsattachéstilling.

Fordelingen av forsvarsattachéer med sideakkrediteringer og militærrådgivere fremkommer av tabellene under.

Tabell 4.5 Forsvarsattachéer ved norske utenriksstasjoner i 2012

Misjon	Sideakkreditering	Attaché	Ass. attaché
Afghanistan (Kabul)		1	
Finland (Helsingfors)		1	
Frankrike (Paris)	Luxemburg, Belgia, Spania	1	
Etiopia (Addis Abeba)		1	
Italia (Roma)	Albania, Slovenia, Kroatia	1	
Kina (Beijing)		1	
Latvia (Riga) ¹	Estland, Litauen	1	
Nederland (Haag)	Danmark	1	
Polen (Warszawa)	Tsjekkia, Slovakia, Ungarn	1	
Russland (Moskva)	Hviterussland	1	1
Serbia (Beograd)	Montenegro, Makedonia	1	
Storbritannia (London)	Irland	1	
Tyrkia (Ankara)	Aserbajdsjan, Georgia	1	
Tyskland (Berlin)	Sveits, Østerrike	1	
Ukraina (Kiev)		1	
USA (Washington)	Canada	1	3

¹ Er fullt akkreditert til alle de tre baltiske landene.

Tabell 4.6 Militærrådgivere i internasjonale delegasjoner i 2012

Delegasjon/Sted	Militærrådgivere
FN, New York	2
OSSE, Wien	1
EASFCOM, Nairobi ¹	1

¹ *Eastern Africa Standby Force Coordination Mechanism*

Militærmisjonen i Brussel

Militærmisjonen i Brussel (MMB) er regjeringens militære representasjon ved NATO-hovedkvarteret. Misjonen ivaretar Norges militære interesser og stedlige representasjon i både NATO og EU. MMB spiller en sentral rolle i Forsvarsdepartementets og Forsvarets beslutningsprosesser knyttet til håndteringen av militærfaglige spørsmål overfor NATO og EU. MMB har også en administrativ støttefunksjon for alle norske militære stillinger i Belgia, der utgiftene dekkes over kapittel 1719, post 01, samt for enkelte andre norske stillinger i NATOs kommandostruk-

tur. Organisasjon og bemanning ved MMB videreføres i 2012 om lag på samme nivå som i 2011.

Opplærings- og treningstiltak i Afghanistan, Balkan, m.m.

Støtte til de afghanske sikkerhetsstyrkene er fortsatt NATOs høyeste prioritet, noe som gjenspeiles i Forsvarsdepartementets prioriteringer for 2012. Dette er også i samsvar med den vedtatte ansvarsoverføringen, der kompetanse- og kapasitetsbygging tillegges stadig større vekt. Støtte til opplærings- og treningstiltak i andre konfliktområder kan også være aktuelt.

FN-relatert virksomhet

Det er en ambisjon å styrke norske militære bidrag til FNs fredsoperasjoner. Fredsoperasjoner er et av FNs mest sentrale og etterspurte virkemidler for å ivareta internasjonal fred og sikkerhet, gjennom et bredt spekter av virkemidler som går utover tradisjonelle militære aktiviteter. FNs såkalte integrerte, multidimensjonale operasjoner representerer en unik tilnærming, der FN

samordner militær, humanitær og utviklingsrettet innsats.

Forsvarsdepartementet vil også i 2012 bidra i arbeidet med å bedre FNs evne til å planlegge og lede militære operasjoner, bl.a. i den årlige sesjonen til spesialkomiteen for fredsbevarende operasjoner. Det vil bli arbeidet aktivt for å nominere godt kvalifisert personell til ledende stillinger sentralt i FN.

Kapasitetsbygging i Afrika

Norge vil i 2012 fortsette sin deltakelse i det nordiske samarbeidsprosjektet *African Capacity Building* (ACB). Formålet er å bistå land i Øst-Afrika med å etablere regional evne til krisehåndtering og fredsoperasjoner. Norges innsats retter seg i hovedsak mot å styrke kyststaters evne til suverenitetshevdelse og myndighetsutøvelse, herunder ressursforvaltning, miljøvern, sikkerhet til sjøs og bekjempelse av piratvirksomhet. Norge har én militærrådgiver fast stasjonert i Nairobi, som samarbeider tett med offiserer fra landene i området om konseptutvikling.

Forsvars- og sikkerhetssektorreform

Forsvars- og sikkerhetssektorreform (FSSR) omfatter et bredt spekter av virkemidler for å bistå i reform av militære styrker, herunder bistå mottakerlandene i å ivareta egen sikkerhet og myndighetsutøvelse samt bidra i å bringe militære styrker under sivil og demokratisk kontroll. FSSR er i dag et avgjørende virkemiddel for å sikre demokratisk utvikling i unge og skjøre demokratier og er samtidig nødvendig for å bidra til å sikre varig fred i tidligere konfliktområder. Samarbeidet og bidragene som gis innenfor rammen av FSSR, er et supplement til de militære styrkebidrag som Norge stiller i ulike operasjoner i utlandet. Samtidig skal tiltakene bidra til å utvikle et sterkere NATO ved å forberede potensielle medlemmer for NATO-medlemskap eller partnerskap. De norske bidragene til FSSR prioriterer i all hovedsak NATOs partnerland og potensielle fremtidige allierte. I tillegg bidrar Norge til FNs økende arbeid innenfor sikkerhetssektorreform (SSR). I 2012 vil bidraget til FNs SSR-enhet i Kongo videreføres. Sammen med de nordiske landene og afrikanske partnere støtter også Forsvarsdepartementet Den afrikanske union (AU) og dens ambisjon om selv å kunne forestå krisehåndtering på det afrikanske kontinentet. Norge skal også i gang med et forprosjekt for å se på mulighetene for å bidra til FSSR i Sør-Sudan.

Norsk militærmanual

Forsvarets høgskole vil i 2012 slutføre arbeidet med utviklingen av en norsk militærmanual. Militærmanualen vil fungere som et bindeledd mellom anvendelse av militærmakt og folkerettslige prinsipper i operasjoner. Den skal også bidra til å gi offiserer og soldater praktisk trening i å vurdere overordnede politiske intensjoner i sammenheng med jus og militærmakt. Når ferdigstilt vil manualen gi uttrykk for et omforent norsk syn på hvordan folkeretten skal forstås.

Forsvarsbygg

Forsvarsbygg utfører en rekke oppgaver for Forsvarsdepartementet som ikke er finansiert gjennom husleie, ekstraordinært vedlikehold eller investeringer i eiendom, bygg og anlegg. Disse oppgavene knytter seg bl.a. til juridiske tjenester, beskyttelse og sikring, helhetlig gjennomføringsplanlegging samt forskning og utvikling.

Miljø

Forsvarsdepartementet vil i 2012 videreføre drift og videreutvikling av forsvarssektorens miljødatabase for å bedre kunnskapen om miljøforhold og som grunnlag for å iverksette nødvendige forbedringstiltak. Departementet vil også delta i det interdepartementale samarbeidsprogrammet for kartlegging og overvåking av biologisk mangfold. Forsvarsdepartementet tildeler også årlig en miljøvernpris for å fremme og premiere gode miljøverntiltak. Forsvarets forskningsinstitutt utfører hav- og miljøkartlegging i nordområdene, bl.a. på oppdrag fra Forsvarsdepartementet.

Støtte til analyse-, plan- og utviklingsarbeid i Forsvarsdepartementet

Videreutviklingen av forsvarssektorens langtidspanleggingsprosess fortsetter i samsvar med beskrivelsen i St.prp. nr. 48 (2007–2008). Utviklingen av forsvarssektoren skal skje gjennom et kontinuerlig strategisk og langsiktig utviklingsarbeid. I denne sammenheng initierer departementet i økende grad selv utredninger og analyser, både internt og med støtte fra eksterne fagmiljøer. Departementet trekker også i enkelte tilfeller inn ekstern ekspertise for å støtte utvikling av metoder og verktøy samt for kvalitetssikring av arbeid.

Post 43 Til disposisjon for Forsvarsdepartementet

Posten vil bli benyttet til dekning av uforutsette utgifter som trenger rask avklaring og videreføres på samme nominelle nivå i 2012 som i saldert budsjett 2011.

Post 71 Overføring til andre

Nasjonalt opplysningskontor i tilfelle krig og annen væpnet konflikt

I tråd med Genèvekonvensjonene III og IV av 12. august 1949 om hhv. behandling av krigsfanger og beskyttelse av sivile i krigstid, samt Tilleggsprotokoll I av 1977 til Genèvekonvensjonene, har statspartene en plikt til å opprette og drifte et nasjonalt opplysningskontor. Dette skal opprettes straks etter fiendtlighetens åpning eller okkupasjon, og skal motta og videresende opplysninger om krigsfanger og beskyttede personer som befinner seg i statens makt. Norges Røde Kors har fra 2007 påtatt seg dette ansvaret på vegne av Norge gjennom avtale med Forsvarsdepartementet. Det årlige tilskuddet på 0,5 mill. kroner inkluderer utgifter til å delta i øvelser på dette området.

Støtte til forsvarsrelaterte organisasjoner

Forsvarsdepartementet tildeler midler direkte til en rekke organisasjoner som støtter opp om Forsvarets oppgaver og bidrar til å styrke befolkningens kunnskap om og forståelse for norsk sikkerhets- og forsvarspolitik. Aktiviteten til organisasjonene skal være et supplement til Forsvarets måloppnåelse. I tillegg til denne overordnede rammen for tildelingene vektlegges ulike prioriterte områder, herunder aktivitet som støtter opp under oppfølgingen og ivaretagelsen av veteraner og deres nærmeste. De forsvarsrelaterte organisasjonene gir viktige bidrag i oppfølgingen av regjeringens handlingsplan "I tjeneste for Norge" for ivaretagelse av personell før, under og etter utenlandsoperasjoner.

Forsvarsdepartementet har utarbeidet nye retningslinjer og kriterier for tildeling av støtte. Disse innbefatter bl.a. en mer aktivitetsbasert tildeling av støtte f.o.m. 2012, samtidig som driftsstøttens betydning reduseres. Dette stiller større krav til organisasjonenes aktivitetsbaserte virksomhet, hvor aktiviteter som støtter opp om Forsvaret og Forsvarets oppgaver i større grad blir tydeliggjort. Dette vil gi mer dynamikk og styrke muligheten til å synliggjøre resultatet av de til-

delte midlene. En forutsetning for tildeling er at organisasjonene evner å utvikle seg i tråd med den generelle samfunnsutviklingen og Forsvarets endrete struktur. Det settes høye krav til realistisk ambisjonsnivå og forsvarlig forvaltning av tildelte midler.

I de siste årenes ressursdialoger, samt i Prop. 1 S (2010–2011), har Forsvarsdepartementet informert om vridningen i tildelingens innretning, inkl. også reduksjon i den generelle driftsstøtten f.o.m. 2012. Organisasjoner som er forespeilet redusert tildeling i 2012, anses å ha mindre relevans for Forsvarets måloppnåelse. Det er også forventninger om interneffektivisering og sammenheng mellom aktivitetsnivå og størrelsen på driftstilskuddet. Videre er det også blitt gjennomført en vurdering av om hvorvidt tildelingene til organisasjonene er hensiktsmessig plassert direkte under Forsvarsdepartementet, særlig med henblikk på de nye retningslinjene og kriteriene som nå er lagt til grunn for tildeling. Etter en samlet vurdering anser Forsvarsdepartementet at det er mer hensiktsmessig at enkelte organisasjoner i stedet får sin tildeling over Forsvarets kapitler.

Forsvarsdepartementet har også i 2011 avholdt ressursdialoger og møter med organisasjonene som mottar generell driftsstøtte. Denne dialogen er viktig for departementets oppfølging av tildelte midler. I tillegg legger møtene til rette for en nyttig videreutvikling av samarbeidet mellom organisasjonene og departementet. Forsvarsdepartementet vil fortsette å utvikle dialogen og samhandlingen med de forsvarsrelaterte organisasjonene i 2012.

Post 78 Norges tilskudd til NATOs driftsbudsjett

Posten reduseres nominelt med 33 mill. kroner ift. saldert budsjett for 2011.

Posten dekker Norges bidrag til driftsbudsjettene i NATO og omfatter drift av kommandostruktur, overvåkings- og kommunikasjonssystemer, herunder også driftskostnadene knyttet til samarbeidet innenfor *NATO Airborne Early Warning & Control* (NAEW&C), øving av NATO-styrker, pensjonsutbetalinger og den fellesfinansierte delen av NATO-ledete operasjoner. Videre dekker posten Norges tilknytning til materiellsamarbeidet innenfor rammen av det forsvarspolitiske samarbeidet i EU.

I tillegg dekker posten bl.a. den norske andelen av kostnader til bruk og drift av C-17-flyene i det multinasjonale samarbeidet for strategisk lufttransportkapasitet, samt kostnader ved NATO

Airlift Management Agency (NAMA). Personellkostnader knyttet til norske stillinger ved *Heavy Airlift Wing* (HAW) innenfor dette samarbeidet belastes kapittel 1725.

Det er ved budsjetteringstidspunktet knyttet stor usikkerhet til denne posten, ettersom budsjet-

tene i NATO på langt nær er ferdigbehandlet, og det vil derfor kunne bli behov for å justere posten ila. 2012. Posten er foreslått redusert på bakgrunn av tilgjengelig informasjon ved budsjetteringstidspunktet.

Kap. 4719 Fellesutgifter og tilskudd til foretak under Forsvarsdepartementet

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsinntekter	657		
16	Refusjon av foreldrepenger	18		
18	Refusjon av sykepenger	96		
	Sum kap. 4719	771		

Kap. 1720 Felles ledelse og kommandoapparat

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	2 483 928	2 592 246	2 914 228
	Sum kap. 1720	2 483 928	2 592 246	2 914 228

Kapitlet omfatter avdelingene Forsvarets høyskole, Forsvarets sanitet, Forsvarets informasjonsinfrastruktur og Forsvarets operative hovedkvarter.

Post 01 Driftsutgifter

Posten økes nominelt med 322,0 mill. kroner ift. saldert budsjett 2011. Denne økningen skyldes i hovedsak budsjettekniske endringer som følge av

gjennomførte organisasjonsendringer knyttet til Forsvarets logistikkorganisasjon, at Forsvarets operative hovedkvarter i Bodø oppnår full operativ status, samt at den fellesoperative øvelsen *Cold Response 2012* er større enn den fellesoperative vinterøvelsen i 2011. I tillegg foreslås både Forsvarets sanitet og Forsvarets informasjonsinfrastruktur styrket.

Nedenfor følger tekniske endringer som gir faktisk endring ift. saldert budsjett 2011:

Tabell 4.7 Budsjettekniske endringer

	(i mill. kr)
Nominell endring 2011–2012	322,0
Lønns-, soldat- og priskompensasjon	-57,1
Endringer justert for kompensasjoner	264,9
Overføring av ansvaret for Senter for beskyttelse av kritisk datainfrastruktur fra kap. 1725 til kap. 1720 (INI)	-16,9
Overføring av CNO-enheten fra kap. 1720 (INI) til kap. 1735	18,8
Overføring av EBA-midler ifm. endret innretning av Forsvarets logistikkorganisasjon	20,9
Tekniske endringer knyttet til endret prismodell for FISBasis-klienter	-88,5
Teknisk endring knyttet til gradert samband fra kap. 1740 til kap. 1720 (INI)	-8,0
Vakthold Jåtta overført fra kap. 1720 til kap. 1732	1,0
Nasjonalt kunnskapskontor om vold og traumatisk stress overføres fra 1720 til 1700, post 73	1,1
Fordeling av effektiviseringskrav for rammeavtaler	8,8
Justering av internprising	0,1
Reell endring av posten	202,3
Interneffektivisering	14,1
Utrangering av EBA	2,4
Faktisk endring av posten	218,7

Ut over den reelle budsjettmessige styrkingen av kapitlet med 202,3 mill. kroner ift. saldert budsjett 2011 kommer effekter av interneffektivisering og utrangering av EBA, slik at den faktiske økningen av kapitlet er 218,7 mill. kroner ift. saldert budsjett 2011.

Forsvarets høyskole

Forsvarets høyskole (FHS) skal levere utdannings- og kursvirksomhet til forsvarssektoren, herunder stabsutdanning, masterutdanning og sjefskurs, og skal være en tung bidragsyter til doktrineutvikling samt være sentral i forsknings- og utviklingsvirksomheten i Forsvaret. I tillegg skal FHS håndtere og analysere data fra militære operasjoner gjennom Senter for militære erfaringer. FHS har ansvaret for koordinering av utdanningsvirksomheten i Forsvaret, herunder voksenopplæringen, og vil arbeide videre med å utvikle god faglig synergi og kostnadsbesparende løsninger mellom de ulike utdannings- og kurstilbudene samt styrke sammenhengen mellom bachelor- og masternivåene. I 2012 vil ytterligere tiltak for å

implementere programmet for holdninger, etikk og ledelse i utdanningen bli iverksatt. FHS skal støtte avdelingene i Forsvaret med implementeringen av helhetlig konsept for lederutvikling. FHS fortsetter arbeidet med å bygge opp et kompetansemiljø innenfor gender og integrere genderperspektivet i Forsvarets operasjoner og utdanningsvirksomhet. Aktivitetsnivået til voksenopplæringen videreføres i 2012.

Forsvarets sanitet

Forsvarets sanitet (FSAN) yter helse- og veterinærtjenester til Forsvarets personell og avdelinger i tjeneste nasjonalt samt ifm. operasjoner og krisesituasjoner hjemme og i utlandet.

Videreutviklingen av Forsvarets medisinske kapasiteter fortsetter i 2012. Bl.a. leveres aeromedisinske team til evakuering med helikopter i ISAF og til strategisk luftevakuering ifm. ulykker og katastrofer hjemme og ute. I 2012 fortsetter tilsettingen av overleger for å styrke Forsvarets medisinske kapasitet.

Forsvarets sanitet vil i økt grad bidra til FoU-aktiviteter rettet mot personell før, under og etter utenlandsoperasjoner. Nasjonal militærmedisinsk poliklinikk vil i 2012 fokusere på videreutvikling av psykiatrikapasiteten for å sikre en god oppfølging av personell fra operasjoner i utlandet etter hjemkomsten. Oppfølgingen av handlingsplanen "I tjeneste for Norge" for ivaretagelse av personell før, under og etter utenlandsoperasjoner står sentralt i dette arbeidet.

Samarbeidet med andre lands sanitetstjenester vil i 2012 bli videreført og videreutviklet.

Et overordnet prinsipp i regjeringens handlingsplan "I tjeneste for Norge" er at skadet personell skal følges opp av samfunnets ordinære helse- og omsorgstjenester og sosialfunksjoner. For å nå målsettingen om at en som blir skadet i tjeneste skal føle seg trygg på å bli ivaretatt både medisinsk og økonomisk, må hjelpeapparatet koordineres bedre. Handlingsplanen inneholder derfor flere tiltak som skal sikre en slik koordinering. Samarbeidet mellom FSAN og det sivile helsevesenet vil bidra til en viktig kunnskaps- og kompetanseoverføring innenfor området katastrofepsykiatri og behandling av personell som har vært utsatt for sterke sanseintrykk og traumatiske opplevelser.

Forsvarets informasjonsinfrastruktur

Forsvarets informasjonsinfrastruktur (INI) skal bidra til å sikre Forsvarets evne til helhetlig styring og ledelse innenfor informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT). Sjef INI har det overordnede ansvaret for Forsvarets utvikling mot et nettverksbasert forsvar, herunder konseptutvikling og eksperimentering (*Concept Development & Experimentation*). Arbeidet med å utvikle Forsvaret i nettverksbasert retning til støtte for operasjoner og styrkeproduksjon fortsetter i 2012. Informasjonsinfrastrukturen skal muliggjøre organisering av Forsvarets ressurser i samvirkende nettverk, fra strategisk til stridsteknisk nivå, både nasjonalt og internasjonalt, med allierte styrker og partnere, samt med relevante sivile instanser. Norske styrker i operasjoner nasjonalt og i utlandet skal kunne utveksle informasjon og samordne aktiviteter med eksterne aktører og lokale myndigheter, FN-organer, regionale organisasjoner, ikke-statlige organisasjoner og andre. Informasjonsinfrastrukturen skal videreutvikles med

moderne og kostnadseffektive IKT-løsninger, for å muliggjøre en helhetlig forvaltning og sikre fortsatt effektivisering i Forsvaret. Styrkeproduksjon av kommando-, kontroll- og informasjonssystemenheten *Communication and Information System Task Group* (CIS TG) prioriteres i 2012. Denne kapasiteten er viktig for å gjøre Forsvarets avdelinger i stand til å møte utfordringer knyttet til å løse flere oppgaver på ulike geografisk adskilte steder samtidig. Trening og øving for INIs operative leveranser prioriteres spesielt høyt.

Forsvarets operative hovedkvarter

Forsvarets operative kommandostruktur ledes av sjefen for Forsvarets operative hovedkvarter (FOH) og utgjør forsvarssjefens utøvende operative ledd. FOH vil i 2012 videreutvikle virksomheten.

Sjef FOH er rådgiver for forsvarssjefen i operative forhold, og utøver, på vegne av forsvarssjefen, operativ kommando over tildelte styrker for å løse pålagte oppdrag i Norge og i utlandet. Dette innebærer bl.a. ansvar for å koordinere øvingsvirksomheten i Forsvaret, herunder et spesielt ansvar knyttet til planlegging og gjennomføring av fellesoperative øvelser og tilrettelegging for utenlandsk trening og øving i Norge.

Alliert treningssenter tilrettelegger for utenlandske enheter som trener i Norge. Senteret er underlagt FOH og er lokalisert til Porsangmoen, med dedikert infrastruktur på Åsegarden og Evenes. Virksomheten videreføres på samme nivå som i 2011. FOH arbeider aktivt for å informere allierte og partnere om egnede og tilrettelagte treningsmuligheter i Norge. *Centre of Excellence/Cold Weather Operations* (COE/CWO) er akkreditert til NATO og ledes fra FOH.

I tråd med stortingsbehandling av Innst. S. nr. 318 (2007–2008) til St.prp. nr. 48 (2007–2008) er det lagt opp til å variere omfanget av de årlige fellesoperative vinterøvelsene. FOH gjennomfører derfor de fellesoperative øvelsene *Cold Challenge* og *Cold Response* vekselvis annethvert år, med den mer omfattende øvelsen *Cold Response* i 2012. I tillegg gjennomføres flere andre fellesoperative øvelser i 2012, bl. a. fokusert på å opprettholde og forbedre nasjonal kompetanse i ledelse og planlegging av fellesoperative og multinasjonale operasjoner, evne til krisehåndtering og samarbeid med nasjonale og internasjonale myndigheter.

Kap. 4720 Felles ledelse og kommandoapparat

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsinntekter	108 265	53 011	71 465
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	135		
16	Refusjon av foreldrepenger	9 078		
17	Refusjon lærlinger	2 394		
18	Refusjon av sykepenger	10 818		
	Sum kap. 4720	130 690	53 011	71 465

Post 01 Driftsinntekter

Posten økes ift. saldert budsjett for 2011 knyttet til eksternfinansierte prosjekter ved FHS.

Kap. 1723 Nasjonal sikkerhetsmyndighet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	125 861	141 985	129 617
	Sum kap. 1723	125 861	141 985	129 617

Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) er et direktorat administrativt underlagt Forsvarsdepartementet. NSM rapporterer til Forsvarsdepartementet for oppgaveløsning i militær sektor og til Justis- og politidepartementet i sivil sektor. NSM skal legge til rette for, støtte og rapportere om gjennomføringen av defensive forebyggende tiltak mot spionasje, sabotasje og terrorhandlinger i alle sektorer i samfunnet.

Hovedoppgavene til NSM er tilsyn med etterlevelse av lov av 20. mars 1998 nr. 10 om forebyggende sikkerhetstjeneste (sikkerhetsloven), personkontroll ifm. sikkerhetsklareringer, produksjon av kryptomateriell for sikker kommunikasjon samt varsling og håndtering av alvorlige dataangrep.

NSM skal bidra til å øke samfunnsikkerheten ved å utvikle risikobaserte og balanserte forebyggende sikkerhetstiltak. I tillegg skal NSM styrke samfunnets evne til å oppdage og reagere på sårbarheter og sikkerhetstruende hendelser. Basert på tilsynsaktiviteten til NSM, tekniske sikkerhetsundersøkelser samt innrapporterte og observerte

sikkerhetstruende hendelser og sikkerhetsbrudd, utarbeider NSM rapport om sikkerhetstilstanden. I rapporten gir NSM sin vurdering av mangler og svakheter ved det forebyggende sikkerhetsarbeidet og hvilke konsekvenser dette evt. kan få.

Post 01 Driftsutgifter

Posten er redusert nominelt med 12,4 mill. kroner i 2012. Posten er reelt redusert med 15,2 mill. kroner ift. saldert budsjett 2011. Dette skyldes i hovedsak engangskostnader i 2011 knyttet til relokalisering av *Norwegian Computer Emergency Response Team* (NorCERT). Korrigert for intern-effektivisering, er den faktiske reduksjonen 14,5 mill. kroner ift. saldert budsjett 2011.

NorCERT er en del av NSM og bidrar gjennom løpende operativ virksomhet med effektive tiltak mot internettrusler og -angrep mot offentlige og private virksomheter med viktige samfunnsfunksjoner. Varslingssystem for digital infrastruktur (VDI) er en del av NorCERT, og gir myndighetene mulighet for varsling og verifisering av

alvorlige og koordinerte angrep mot samfunns viktig IKT-infrastruktur. NorCERT vil flytte inn i nye lokaler ved årsskiftet 2011/2012.

NSM vil i 2012 orientere relevante offentlige og private aktører om objektsikkerhetsregelverket, samt veilede departementene og virksomhetene når det gjelder verdivurderinger av, og beskyttelsestiltak for, skjermingsverdige objekter.

NSM skal iht. sikkerhetsloven kontrollere og koordinere forebyggende sikkerhetstiltak. Den teknologiske utviklingen siden lovens ikrafttredelse innebærer bl.a. nye utfordringer knyttet til informasjonssikkerhet. Trusselnivået mot informasjonssystemer er økende, og det er viktig at verktøyene til beskyttelse mot sikkerhetstrusler er tidsriktige og dynamiske. Det vil bli gjennomført en helhetlig evaluering av sikkerhetsloven, jf.

egen informasjonssak i del III av denne proposisjonen.

Våren 2010 leverte en arbeidsgruppe nedsatt av Forsvarsdepartementet og Justis- og politidepartementet en rapport om etatsstyringen og oppgaveporteføljen til NSM. Rapporten vil være et bidrag i det videre arbeidet med utvikling av etatsstyringen av NSM.

NSM ble etablert 1. januar 2003, med en delt forvaltningsmodell mellom Forsvarsdepartementet og Justis- og politidepartementet. På bakgrunn av de erfaringer som er gjort siden etableringen, vil disse departementene gjennomgå valgt forvaltningsmodell for å vurdere rollen som nasjonal sikkerhetsmyndighet samt evt. endringer i styringsmodellen.

Kap. 4723 Nasjonal sikkerhetsmyndighet

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsinntekter	9 439	2 601	2 682
16	Refusjon av foreldrepenger	757		
18	Refusjon av sykepenger	2 055		
	Sum kap. 4723	12 251	2 601	2 682

Post 01 Driftsinntekter

NSMs inntekter består i stor grad av næringslivets tilskudd til drift av NorCERT, konferanseav-

gifter og refusjoner av utgifter som dekkes av andre etater. Posten videreføres reelt på samme nivå som for saldert budsjett 2011.

Kap. 1725 Fellesinstitusjoner og -utgifter under Forsvarsstaben

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	1 963 946	1 913 817	1 985 053
50	Overføring Statens Pensjonskasse, <i>kan overføres</i>	102 946	73 984	19 393
70	Renter låneordning, <i>kan overføres</i>	5 739	6 096	6 224
	Sum kap. 1725	2 072 631	1 993 897	2 010 670

Kapitlet omfatter Forsvarsstaben, Forsvarets sikkerhetsavdeling, Forsvarets militærgeografiske tjeneste, Forsvarets skole i etterretnings- og sikkerhetstjeneste, Forsvarets mediesenter, Forsvarets Forum, Feltprestekorpset, Forsvarets regn-

skapsadministrasjon, Forsvarets lønnsadministrasjon, Forsvarets personeltjenester, Vernepliktsverket, NATO-stillinger i Norge og i utlandet, Forsvarets veteransenter på Bæreia og Regional støttefunksjon i Oslo.

Post 01 Driftsutgifter

Posten økes nominelt med 71,2 mill. kroner ift. saldert budsjett 2011. Denne økningen skyldes i hovedsak styrking av den særskilte kompensasjonsordningen for veteraner og styrking av energiøkonomisering. I tillegg kommer reduserte

utgifter til personell utenfor stilling, utrangering av EBA samt reduserte utgifter knyttet til avgangsstimulerende tiltak for personell som har sluttet i Forsvaret.

Nedenfor følger tekniske endringer som gir faktisk endring ift. saldert budsjett 2011:

Tabell 4.8 Budsjettekniske endringer

	(i mill. kr)
Nominell endring 2010–2011	71,2
Lønns-, soldat- og priskompensasjon	-35,5
Endringer justert for kompensasjoner	35,8
Overføring av ansvaret for senter for beskyttelse av kritisk datainfrastruktur fra kap. 1725 til kap. 1720 (INI)	16,9
Overføring av EBA-midler ifm. endret innretning av Forsvarets logistikkorganisasjon	-3,6
Overføring av budsjettansvar for festningspolitiet fra kap. 1795 til kap. 1725	-2,1
Sentralisering av oppfølging av KOPINOR-avtalen	-0,5
Tekniske endringer knyttet til endret prismodell for FISBasis-klienter	9,9
Overføring av budsjettansvar for ekstra uke ved rekruttskolen KNM Harald Haarfagre	0,4
Fordeling av effektiviseringskrav for rammeavtaler	-2,5
Justering av internprising	0,1
Overføring av regional støttefunksjon i Oslo fra kap. 1795 til kap. 1725	0,4
Reell endring av posten	54,6
Interneffektivisering	6,5
Utrangering av EBA	-26,9
Faktisk endring av posten	34,2

Ut over den reelle budsjettmessige styrkingen av kapitlet på 54,6 mill. kroner ift. saldert budsjett 2011 kommer effekter av interneffektivisering og justeringer knyttet til utrangering av EBA slik at den faktiske økningen på kapitlet vil være 34,2 mill. kroner ift. saldert budsjett 2011.

Forsvarsstaben

Forsvarsstaben har på vegne av forsvarssjefen gjennomførings- og oppfølgingsansvaret for de oppdrag etaten pålegges av Forsvarsdepartementet. Forsvarsstaben har også operative funksjoner for å kunne ivareta evnen til helhetlig gjennomføring, styring og oppfølging av operativ virksomhet. I 2012 skal Forsvarsstaben forestå gjennomføringen av den vedtatte fornyelsen av Forsvarets

organisasjon og den overordnede styringen og utviklingen av Forsvarets felles integrerte forvaltningssystem. Videre skal arbeidet med å forbedre Forsvarets styrings- og kontrollmekanismer, herunder risikostyring og internkontroll, prioriteres.

Avdelinger under Forsvarsstaben

Vernepliktsverket (VPV) har det koordinerende ansvaret for rekrutteringsvirksomheten i Forsvaret og rekrutterer kvinner og menn til tjeneste og utdanning i hele totalforsvaret. I tillegg har VPV ansvaret for utskrivning og verneplikt, samt rulleføring av yrkesbefalet og personell som ikke er i tjeneste. VPV gjennomfører innledende søknadsbehandling og har ansvar for felles opptak og seleksjon til Forsvarets grunnleggende utdanning. VPV

vil også i 2012 prioritere arbeidet med implementering og kvalitetssikring av ny, todelt sesjonsordning og pliktig sesjon for kvinner.

For å imøtekomme behovet for én dør inn for våre veteraner, har Forsvaret i august 2011 etablert Forsvarets veteran tjeneste (FVT) som et toårig prosjekt i Forsvarsstaben. Prosjektet skal bl.a. evaluere alle enheter i Forsvaret som jobber med veteraner, slik at man på sikt kan etablere et permanent og godt apparat for ivaretagelse og oppfølging av personell før, under og etter operasjoner i utlandet. Prosjektet er også faglig ansvarlig for veteransenteret på Bæreia.

Forsvarets sikkerhetsavdeling (FSA) er underlagt sjef Forsvarsstaben. FSA innehar bl.a. en sentral stabsfunksjon for forebyggende sikkerhetstjeneste i Forsvaret og ivaretar det overordnede ansvar for utøvelsen av forebyggende sikkerhetstjeneste i Forsvaret i medhold av sikkerhetsloven med underliggende forskrifter. Forsvarsdepartementet har fastsatt en instruks for sikkerhetstjenesten i Forsvaret som angir FSAs oppgaver nærmere.

For øvrige fellesinstitusjoner under kapitlet vil aktiviteten i hovedsak videreføres på 2011-nivå.

NATO-stillinger

NATO har det siste året gjennomført en betydelig endring av strukturen, med beslutning om ny kommandostruktur og sammenslåing av en rekke etater. Bemanning av nøkkelstillingene i de nye strukturene vil være gjenstand for diskusjon i 2011 og 2012. Norge har, i tillegg til de andre stillingene i NATO, også konkurrert seg til stillingen som leder for *NATO Defence College* i Roma, og er nå bredt representert på alle nivå i organisasjonen.

Særskilt kompensasjonsordning for psykiske belastninger

Regjeringen legger opp til at Forsvarsdepartementet i 2012 kan etablere en todelt kompensasjonsordning for psykiske belastningskader som følge av deltakelse i utenlandsoperasjoner i perioden 1978 og frem til 1. januar 2010. Todelingen innebærer at skadelidte kan få utbetalt 65G ved 100 pst. ervervsmessig uførhet ved psykiske belastningsskader, dersom de samme beviskravene og bevisstema som gjelder etter det lovfestede objektive ansvaret i forsvarspersonelloven § 12b, er oppfylt. I tillegg videreføres den opprinnelige kompensasjonsordningen med 35G ved 100 pst. ervervsmessig uførhet med de lempeligere vilkår som gjelder i dag.

Post 50 Overføringer Statens Pensjonskasse

Posten gjelder utgifter til førtidspensjonering av sivile før Folketrygden overtar ansvaret. Korrigert for priskompensasjon foreslås posten redusert med 55,0 mill. kroner i 2012 ift. saldert budsjett 2011. Reduksjonen skyldes at et større antall førtidspensjonerte sivile kommer inn under folketrygdsordningen grunnet alder.

Post 70 Renter låneordning

Posten gjelder utgifter til rentestønad for å dekke differansen mellom utlånsrenten i Befalets låneordning og markedsrenten, samt utbetalinger av garantiansvar. Posten foreslås videreført på 2011-nivå.

Kap. 4725 Fellesinstitusjoner og -inntekter under Forsvarsstaben

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsinntekter	55 538	49 451	43 561
16	Refusjon av foreldrepenger	4 722		
17	Refusjon lærlinger	2 965		
18	Refusjon av sykepenges	8 108		
70	Renter låneordning	15	36	36
90	Lån til boligformål	673	648	648
	Sum kap. 4725	72 021	50 135	44 245

Post 01 Driftsinntekter

Posten reduseres reelt med 6,8 mill. kroner ift. saldert budsjett for 2011 grunnet reduserte leieinntekter i Oslo-området.

Kap. 1731 Hæren

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	5 054 292	5 288 514	5 539 902
	Sum kap. 1731	5 054 292	5 288 514	5 539 902

Post 01 Driftsutgifter

Posten økes nominelt med 251,4 mill. kroner ift. saldert budsjett 2011. Økningen nyttes til styrking av den operative virksomheten med prioritet til mer øving og ytterligere styrket bemanning innenfor flere miljøer i Hæren, spesielt til Brigade

Nords avdelinger. Tiltakene vil bidra til at Hæren og brigadesystemet videreutvikles, slik at de sentrale langtidsplanmålene for Hærens utvikling nås i 2012.

Nedenfor følger tekniske endringer som gir faktisk endring ift. saldert budsjett 2011:

Tabell 4.9 Budsjettekniske endringer

	(i mill.kr)
Nominell endring 2010–2011	251,4
Lønns-, soldat- og priskompensasjon	-121,7
Endringer justert for kompensasjoner	129,7
Overføring av EBA-midler ifm. endret innretning av Forsvarets logistikkorganisasjon	6,7
Sentralisering av KOPINOR-avtalen	0,1
Tekniske endringer ifm. styrkeproduksjon for Afghanistan fra kap. 1792 til kap. 1731	-34,0
Tekniske endringer diverse utgifter Afghanistan fra kap. 1731 til kap. 1792	65,0
Tekniske endringer knyttet til endret prismodell for FISBasis-klienter	23,8
Overføring av budsjettansvar for system-/artikkelforvaltning fra kap. 1740 til kap. 1731	-37,3
Overføring av budsjettansvar for militærpolitituddanning fra kap. 1732 og kap. 1733 til kap. 1731	-14,6
Fordeling av effektiviseringskrav for rammeavtaler	12,8
Justering av internprising	0,5
Overføring av regional støttefunksjon i Oslo fra kap. 1795 til kap. 1725	-0,4
Reell endring av posten	152,3
Interneffektivisering	27,8
Utrangering av EBA	3,0
Faktisk endring av posten	183,1

Ut over den reelle budsjettmessige styrkingen av kapitlet på 152,3 mill. kroner ift. saldert budsjett 2011 kommer effekter av interneffektivisering og utrangering av EBA, slik at den faktiske økningen av kapitlet vil være 183,1 mill. kroner ift. saldert budsjett 2011.

Overordnede oppgaver

Hæren skal styrkeprodusere og stille landmilitære kapasiteter på beredskap for innsats nasjonalt og i utlandet i hele spekteret fra fred til væpnet konflikt. Brigaden er rammeverket for å utdanne og stille godt trente og etterspurte styrkebidrag.

Også i 2012 vil Hæren være engasjert i løpende oppdrag nasjonalt, bl.a. gjennom grensevakt og vakhold og sikring av kongehuset, og stille bidrag til pågående operasjoner i utlandet, hovedsakelig i Afghanistan. Hærens styrkebidrag til operasjoner i utlandet løser hele spennet av oppgaver fra regulære stridsoppdrag til vakhold og sikring, overvåking, opplæring, mentoring og utførelse av støttefunksjoner.

Det norske bidraget til ISAF-operasjonen i Afghanistan vil bli videre tilpasset og justert etter hvert som sikkerhetsansvaret kan overføres til afghanske styresmakter. Denne prosessen skal være slutført innen utgangen av 2014. Det norske bidraget vil i perioden frem mot dette tidspunkt ytterligere styrke innsatsen om trening, utdanning og mentorering av de afghanske sikkerhetsstyrkene.

Operasjonene i Afghanistan er fortsatt krevende, med regelmessig stridskontakt med opprørerne i området. Dette kan forventes å vedvare. Luftforsvaret vil i 2012 bidra med en relativt større andel av det norske styrkebidraget i Afghanistan enn i 2011.

Organisasjon og styrkestruktur

Hovedtrekkene i Hærens organisasjon vil bli videreført i 2012. Hæren videreutvikles bl.a. som følge av de omorganiseringer som har vært gjennomført de siste tre årene og en personellmessig styrking knyttet til brigadesystemet i Nord-Norge.

Hæren er nå i hovedsak konsentrert til Indre Troms, Østerdalen og Sessvollmoen.

Brigadesystemet videreutvikles slik at de sentrale mål for Hærens utvikling nås i 2012. Strukturen baseres på fast ansatte, vervede mannskaper og mannskaper inne til førstegangstjeneste. I tillegg er Hærens ulike aktiviteter basert på et betydelig innslag av kontraktsbefal. Utviklingen av brigadekommandoen som det høyeste taktiske kommandonivå i Hæren, videreføres. Panserbataljon og Telemark bataljon videreføres som mekaniserte bataljoner. 2. Bataljon på Skjold fortsetter utviklingen mot en lettpansret oppsetning. Hærens hurtige reaksjonsstyrker opprettholdes og videreutvikles. Grensevaktene videreutvikles som en moderne, effektiv organisasjon for grensovervåking, herunder for å bidra til å dekke de krav som stilles til Schengen-området yttergrense og Norges forpliktelser iht. Grenseavtalen av 1949.

Forsvarets kompetansesenter for logistikk og operativ støtte videreutvikles på Sessvollmoen for å kunne levere felleskapasiteter innenfor operativ logistikk, forvaltningssystemer og virksomhetsprosesser.

Investeringer innenfor Hæren vil fortsatt primært være rettet mot moderniseringen av brigadens avdelinger, jf. kap. 1760, post 45. Prosessen for anskaffelse av *Archer* rørartilleri fortsetter. Samlet vil anskaffelsene bidra til å styrke Hærens evne til forflytning og egenbeskyttelse. Hæren vil fortsette videreutviklingen av logistikkbasene med vekt på fellesoperative aspekter, slik at ressursene i størst mulig grad benyttes på tvers av styrkeproduksjonene.

Personell, utdanning og kompetanse

I 2012 er det lagt til rette for at Hærens bemanning har økt med ca. 60 pst. siden 2006. Hovedfokus i 2012 vil være å implementere allerede ved-

tatte endringer i ledelses-, støtte- og styringsstrukturen samtidig som krav til grunnproduksjon og leveransene opprettholdes. Hæren vil også støtte implementering av tiltak iht. regjeringens handlingsplan for ivaretagelse av personell før, under og etter utenlandsoperasjoner.

I 2012 vil Hæren jobbe videre med å tilpasse organisasjon og personelloppsett til de oppgaver og oppdrag Hæren skal løse. For å oppnå balanse på personellområdet vektlegger Hæren rekruttering, kompetanseutvikling og omskolering samt målrettede tiltak for å beholde personellet, ikke minst fordi kompleksiteten i operasjoner krever høy kompetanse som det tar lang tid å bygge opp. Forsvaret vil fortsatt benytte personell også fra de øvrige styrkeproduksjonene i operasjoner i Afghanistan til å ivareta stillinger og funksjoner som ikke stiller de samme krav til landmilitær kompetanse. Dette bidrar til en bedre spredning av så vel kompetanse som belastning. Deltakelse i operasjonene i utlandet gir også Hæren viktig og relevant kompetanse for utvikling av brigaden. Innføring av karriere- og tjenesteplaner i Hæren er et viktig element for å gi forutsigbarhet og trygghet for personellet, deres familier og andre pårørende.

Rekrutteringsarbeidet bygger videre på de gode resultatene fra 2011, og det er særlig viktig å motivere nytt personell til videre tjeneste og utdanning i Forsvaret for å kunne realisere fremtidige strukturer og krav. Utdanningsinstitusjonene vil fortsette en samordning og synkronisering mellom de ulike nivåene. I 2012 vil Hæren fortsatt prioritere kvalitetssikring av utdanning og kompetanseheving både gjennom å evaluere grunnleggende befalsutdanning, evaluere seleksjonskriterier og prioritere sertifisering og dokumentasjon. I 2012 vil Hæren videreføre arbeidet innenfor ledelse og lederutvikling og handlingsplan for holdninger, etikk og ledelse.

Kap. 4731 Hæren

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsinntekter	48 176	45 605	49 651
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	490		
16	Refusjon av foreldrepenge	19 536		
17	Refusjon lærlinger	2 371		
18	Refusjon av sykepenge	14 752		
	Sum kap. 4731	85 325	45 605	49 651

Post 01 Driftsinntekter

Posten videreføres reelt på samme nivå som i saldert budsjett for 2011.

Kap. 1732 Sjøforsvaret

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	3 263 908	3 282 481	3 416 435
	Sum kap. 1732	3 263 908	3 282 481	3 416 435

Kapitlet dekker Sjøforsvaret utenom Kystvakten som er budsjettert over kapittel 1790.

Post 01 Driftsutgifter

Posten økes nominelt med 134,0 mill. kroner ift. saldert budsjett 2011. Økningen nyttes til en styrking av Sjøforsvarets aktivitet, både samlet og i Nord-Norge. Prioritet gis til slutføring av den gjenstående del av innfasingen av nye fregatter og

Skjold-klasse fartøyer. Tiltakene vil bidra til at Sjøforsvaret videreutvikles, slik at de sentrale langtidsplanmålene for Sjøforsvarets utvikling nås i 2012.

Innfasingen av Fridtjof Nansen- og Skjold-klasse fartøyer gir et svært moderne og styrket sjøforsvar med betydelig operativ slagkraft og økt tilstedeværelse i nord.

Nedenfor følger tekniske endringer som gir faktisk endring ift. saldert budsjett 2011:

Tabell 4.10 Budsjettekniske endringer

	(i mill. kr)
Nominell endring 2011–2012	134,0
Lønns-, soldat- og priskompensasjon	-71,7
Endringer justert for kompensasjoner	62,3
Overføring av EBA-midler ifm. endret innretning av Forsvarets logistikkorganisasjon	0,9
Overføring av budsjettansvar for kystradarutdanning fra kap. 1732 til kap. 1733	0,2
Tekniske endringer knyttet til endret prismodell for FISBasis-klienter	11,1
Overføring av budsjettansvar for ekstra uke ved rekruttskolen KNM Harald Haarfagre	-5,4
Vakthold Jåtta overført fra kap. 1740 til kap. 1732	-1,0
Overføring av budsjettansvar for militærpolitiutdanning fra kap. 1732 og kap. 1733 til kap. 1731.	8,9
Fordeling av effektiviseringskrav for rammeavtaler	4,7
Justering av internprising	-1,4
Reell endring av posten	80,3
Interneffektivisering	19,8
Utrangering av EBA	4,8
Faktisk endring av posten	104,9

Ut over den reelle budsjettmessige styrkingen av kapitlet på 80,3 mill. kroner ift. saldert budsjett 2011 kommer effekter av interneffektivisering og utrangering av EBA, slik at den faktiske økningen av kapitlet vil være 104,9 mill. kroner ift. saldert budsjett 2011.

Overordnede oppgaver

Sjøforsvaret skal styrkeprodusere og stille maritime kapasiteter til beredskap og innsats nasjonalt og i utlandet i hele spekteret fra fred til væpnet konflikt. Sjøforsvarets kapasiteter skal hevde suverenitet og suverene rettigheter, utøve myndighet og støtte opp om ivaretagelsen av norske interesser. Tilstedeværelse av Sjøforsvarets styrker bidrar til å skape stabilitet, troverdighet og forutsigbarhet. Aktiviteten i Sjøforsvaret vil også i 2012 understøtte regjeringens nordområdesatsing.

Gjennom trening og deltakelse i øvelser, nasjonalt og i utlandet, bygges kompetanse for effektivt å utnytte Sjøforsvarets kapasiteter i løsning av gitte oppgaver, selvstendig eller i samarbeid med andre. Andre halvår 2012 vil ett mineryddingsfartøy stå på beredskap som del av *NATO Response*

Force (NRF). Den samlede øvings- og seilingsaktiviteten i Sjøforsvaret planlegges økt ift. 2011.

Organisasjon og styrkestruktur

Sjøforsvaret fortsetter i 2012 med innfasingen av den nye fartøystrukturen. Sjøforsvaret har mottatt alle fem Fridtjof Nansen-klasse fregatter, mens de to siste av seks fartøyer i Skjold-klassen forventes levert i 2012, om lag tre år forsinket ift. opprinnelige planer. Oppdatering av minerydderfartøyer og Ula-klasse undervannsbåter fortsetter i 2012.

Den nye strukturen vil styrke Sjøforsvarets operative kapasitet i 2012. Ikke minst planlegges det med mer seiling og økt tilstedeværelse i nordområdene i takt med at strukturen bemannes og driftsettes. De nye fartøyene vil oppnå full operativ kapasitet med en betydelig slagkraft når de er fullt utrustet, testet og besetningene ferdig utdannet. I den forbindelse er innfasingene av NH-90 maritime helikoptre og nytt sjømålsmissil viktige.

Sjøforsvarets struktur er videre planlagt styrket med anskaffelse av nytt logistikk- og støttefartøy etter 2012, jf. Stortingets behandling av Innst. S. nr. 370 (2008–2009) til St.prp. nr. 70 (2008–2009) "Om investeringar i Forsvaret".

Som ledd i oppfølgingen av langtidsplanen for perioden 2009–2012 vil *Task Group*-konseptet videreutvikles rundt det taktiske, sjøbaserte ledelselementet *Commander Norwegian Task Group* (CNORTG), kampsystemene og integrert logistikk.

Personell, utdanning og kompetanse

Sjøforsvaret vil i 2012 fokusere på rekruttering, kompetanseutvikling og omskolering, samt målrettede tiltak for å beholde personellet for å bygge opp og vedlikeholde den kapasitet som de nye fartøyene representerer. I den nye strukturen øker behovet for spesial- og fagkompetanse, og Sjøforsvaret vil i 2012 prioritere å heve erfarings- og kompetansenivået, samt å styrke kontinuiteten på lavere nivå. Sjøforsvaret vil også støtte implementering av tiltak iht. regjeringens handlingsplan for ivaretagelse av personell før, under og etter utenlandsoperasjoner.

Sjøforsvarets skoler ivaretar det grunnleggende utdanningsbehovet til sentrale deler av Sjøforsvaret, inkl. Kystvakten. Virksomheten er modernisert, rettet inn mot ny struktur og tilpas-

set gjeldende befalsordning. Samlingen av utdanningsvirksomheten i Bergen har økt Sjøforsvarets muligheter til å skape og opprettholde et moderne utdanningstilbud basert på et solid kompetansegrunnlag innenfor alle relevante områder. I 2012 vil Sjøforsvaret videreføre arbeidet innenfor ledelse og lederutvikling og handlingsplan for holdninger, etikk og ledelse.

Trening og øving i Sjøforsvaret skal i 2012 styrke alle våpnene i Sjøforsvaret. Evnen til å lede og operere i en sammensatt maritim styrke vil bli vektlagt med fortsatt fokus på *Norwegian Task Group* (NORTG). Konseptet skal videreutvikles rundt ledelselementet, kampsystemene og integrert logistikk. Dette vil øke NORTGs evne til å understøtte nasjonal krisehåndtering og øke evnen til å understøtte relevante maritime styrkebidrag til internasjonale operasjoner. Trening og øving av nye og oppgraderte strukturelementer vil være et viktig bidrag til å etablere og opprettholde fartøyene på et tilfredsstillende operativt nivå, herunder spesielt øving og trening tilknyttet testing og kvalifisering av Fridtjof Nansen- og Skjold-klasse fartøyer.

Kap. 4732 Sjøforsvaret

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsinntekter	48 675	37 229	38 031
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	8		
16	Refusjon av foreldrepenger	7 985		
17	Refusjon lærlinger	3 505		
18	Refusjon av sykepenger	7 933		
	Sum kap. 4732	68 106	37 229	38 031

Post 01 Driftsinntekter

Posten videreføres reelt på samme nivå som i saldert budsjett for 2011.

Kap. 1733 Luftforsvaret

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	3 841 787	3 968 358	4 102 815
	Sum kap. 1733	3 841 787	3 968 358	4 102 815

Kapitlet dekker Luftforsvaret utenom Redningshelikoptertjenesten som er budsjettet over kapittel 1791.

Post 01 Driftsutgifter

Posten økes nominelt med 134,5 mill. kroner ift. saldert budsjett 2011. Økningen sikrer at aktiviteten med kampfly, maritime overvåkingsfly og fly for bl.a. elektronisk krigføring videreføres, med nordområdene som hovedfokus for den flyopera-

tive virksomheten. I tillegg slutføres den gjenstående innfasingen av nye transportfly (C-130J), og oppgraderingen av maritime overvåkingsfly (P-3) fortsetter. Samtidig vil Forsvaret i 2012 ha mottatt og sette i drift seks av 14 nye maritime helikoptre (NH-90). Luftforsvaret vil gå ut av langtidsperioden med en økt bemanning og en økning av det totale antall flytimer, slik at de sentrale langtidsplanmålene nås i 2012.

Nedenfor følger tekniske endringer som gir faktisk endring ift. saldert budsjett 2011:

Tabell 4.11 Budsjettekniske endringer

	(i mill. kr)
Nominell endring 2011–2012	134,5
Lønns-, soldat- og priskompensasjon	-85,3
Endringer justert for kompensasjoner	49,2
Overføring av EBA-midler ifm. endret innretning av Forsvarets logistikkorganisasjon	-11,8
Teknisk EBA-korrigerings fra kap. 1791 til kap. 1733	-3,2
Overføring av budsjettansvar for kystradarutdanning fra kap. 1732 til kap. 1733	-0,2
Sentralisering av oppfølging av KOPINOR-avtalen	0,1
Endret prismodell for FISBasis-klienter	12,6
Overføring av budsjettansvar for ekstra uke ved rekruttskolen KNM Harald Haarfagre	3,1
Overføring av budsjettansvar for militærpolitiutdanning fra kap. 1732 og kap. 1733 til kap. 1731	5,7
Fordeling av effektiviseringskrav for rammeavtaler	4,3
Justering av internprising	3,2
Reell endring av posten	63,0
Interneffektivisering	19,5
Utrangering av EBA	1,1
Faktisk endring av posten	83,6

Ut over den reelle budsjettmessige styrkingen av kapitlet på 63,0 mill. kroner ift. saldert budsjett 2011 kommer effekten av interneffektivisering og utrangering av EBA, slik at den faktiske økningen av kapitlet vil være 83,6 mill. kroner ift. saldert budsjett 2011.

Overordnede oppgaver

Luftforsvarets hovedoppgave er å styrkeprodusere luftmilitære kapasiteter til egen og Forsvarets fellesoperative styrkestruktur, og stille styrker på beredskap for luftovervåking, myndighetsutøvelse og suverenitetshevdelse, nasjonalt og i utlandet i hele spekteret fra fred til væpnet konflikt. Deler av den luftoperative strukturen er tilgjengelig på kort varsel for operasjoner hjemme og ute. Luftforsvaret bidrar også i 2012 til pågående operasjoner i utlandet, spesielt med helikopterbidraget (*Norwegian Aeromedical Detachment – NAD*) til Afghanistan. I tillegg planlegges det med å deployere en C-130J til Afghanistan på slutten av året. Luftforsvaret viderefører også i 2012 oppdrag mht. ressurs- og miljøoppsyn over havområdene, samt søke- og redningsoperasjoner. Maritim kontraterrorberedskap videreføres med eksisterende systemer.

Trening og øving i Luftforsvaret i 2012 vil videreføre evnen til å løse oppdrag i nordområdene, herunder evnen til maritim luftovervåking og håndtering av evt. krenkelser på en troverdig måte, samtidig som understøttelse av operasjonene i utlandet har høy prioritet. For at målene i langtidsplanen skal nås, prioriterer regjeringen i 2012 mottak av nye maritime helikoptre (NH-90), samt oppbemanning av de nye transportflyene (C-130J). Regjeringen viderefører kampflysystemene og maritime overvåkingsfly på samme nivå som disse er planlagt med i 2011.

Organisasjon og styrkestruktur

Inntil de fremtidige kampflyene F-35 er operative vil F-16 fortsatt videreutvikles som kampflysystem gjennom oppgraderinger. Innfasingen av de nye maritime helikoptrene av typen NH-90, som skal understøtte Kystvakten og Fridtjof Nansen-klasse fartøyer, vil være sentrale oppgaver i 2012. Opp trening og bruk av de første helikoptrene vil prioriteres til bruk ved de helikopterbærende fartøyene i Kystvakten. Operativ testing og evaluering av NH-90-helikoptrene blir gjennomført ved Bardufoss flystasjon. Dagens Lynx-helikoptre utfases gradvis ifm. innfasingen av nye kystvakthelikoptre. Oppgraderingen av de maritime patruljeflyene P-3 fortsetter i 2012. Kontroll- og varslingssystemer

met videreutvikles og må ses i sammenheng med NATOs plan for integrasjon av det moderne og enhetlige kommando- og kontrollsystemet, ACCS (*Air Command and Control System*).

Luftforsvarets deployerbare logistikkbase vil bli videreutviklet slik at ressursene i størst mulig grad også skal kunne benyttes på tvers av styrkeproduktene, som en fellesoperativ kapasitet.

Personell, utdanning og kompetanse

Bemanningsøkningen i Luftforsvaret fortsetter også i 2012, med prioritet til å forsterke utsatte kompetanseområder og oppbemanning av nye helikoptre og transportfly. Luftforsvarets bidrag i flere operasjoner i utlandet på geografisk adskilte områder samtidig er ressursmessig krevende, men gir verdifull kompetanse på både individ- og avdelingsnivå. Luftforsvaret har i 2011 vist at personellet besitter høy kompetanse og raskt kan stille kompetente og etterspurte luftmilitære kapasiteter.

I 2012 vil Luftforsvaret videreføre arbeidet innenfor ledelse og lederutvikling og handlingsplan for holdninger, etikk og ledelse. Luftforsvaret fortsetter bruken av utvidet seleksjon til nøkkelstillinger med bl.a. bruk av personlighetstester og intervju. Luftforsvaret vil også støtte implementering av tiltak iht. regjeringens handlingsplan for ivaretagelse av personell før, under og etter utenlandsoperasjoner.

I 2012 vil Luftforsvaret videreutvikles og styrkes gjennom tilførsel av personell. Luftforsvaret har en spesiell utfordring knyttet til flyteknisk personell. Luftforsvaret er helt avhengig av å beholde nyutdannede teknikere. Dette personellet er meget etterspurt på det sivile markedet, samtidig som rekrutteringsgrunnlaget er mindre enn tidligere. For å motvirke denne utfordringen vil Forsvaret yrkestilsette flere teknikere på et tidligere tidspunkt for å øke forutsigbarheten. I tillegg skal Luftforsvaret fortsette å utvikle sitt samarbeid med de sivile utdanningsetatene for å bedre rekrutteringen til teknisk grunnutdanning.

Luftforsvaret endret i 2011 rekrutteringen til grunnleggende befalsutdanningsutdanning. Dette vil gi effekt i 2012. Færre befal blir utdannet gjennom tradisjonell befalsskole. I stedet øker Luftforsvaret andelen som rekrutteres fra personell inne til førstegangstjeneste. Det er ønskelig å rekruttere personell som er spesielt egnet for avdelingsbefalstjeneste. Dette gir også avdelingene en økt mulighet til å tilby kvinner videre engasjement og utdanning rett etter førstegangstjenesten. Omleggingen har til hensikt å sikre økt kontinuitet og tilgjengelighet på personell på lavere nivå.

Kap. 4733 Luftforsvaret

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsinntekter	145 388	161 552	165 030
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	10		
16	Refusjon av foreldrepenger	7 615		
17	Refusjon lærlinger	2 219		
18	Refusjon av sykepenger	8 165		
	Sum kap. 4733	163 397	161 552	165 030

Post 01 Driftsinntekter

Posten videreføres reelt på samme nivå som i saldert budsjett for 2011.

Kap. 1734 Heimevernet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	1 025 441	1 048 559	1 109 152
	Sum kap. 1734	1 025 441	1 048 559	1 109 152

Post 01 Driftsutgifter

Posten økes nominelt med 60,6 mill. kroner ift. saldert budsjett 2011. Økningen nyttes til økt trening og øving av forsterknings- og oppfølgingsstyrkene. Øvingsnivået til innsatsstyrkene videreføres. Regjeringen legger, i tråd med langtidsplanen, opp til at minimum 50 pst. av forsterknings- og oppfølgingsstyrkene fra og med 2012 øves årlig, slik at hele områdestrukturen trenes over en

toårsperiode. Det legges opp til å videreføre øving av 90 pst. av innsatsstyrkene, også i tråd med langtidsplanen. Kurs- og kompetansevirksomhet for befal og spesialister tilpasses øvrig aktivitet i 2012. Tiltakene vil bidra til at Heimevernet (HV) videreutvikles, slik at HV når de sentrale langtidsplanmålene i 2012.

Nedenfor følger tekniske endringer som gir faktisk endring ift. saldert budsjett 2011.

Tabell 4.12 Budsjettekniske endringer

	(i mill.kr)
Nominell endring 2011–2012	60,6
Lønns-, soldat- og priskompensasjon	-24,3
Endringer justert for kompensasjoner	36,3
Overføring av EBA-midler ifm. endret innretning av Forsvarets logistikkorganisasjon	1,5
Sentralisering av oppfølging av KOPINOR-avtalen	0,1
Endret prismodell for FISBasis-klienter	4,1
Fordeling av effektiviseringskrav for rammeavtaler	2,5
Justering av internprising	0,1
Reell endring av posten	44,6
Interneffektivisering	5,8
Utrangering av EBA	3,6
Faktisk endring av posten	53,9

Ut over den reelle budsjettmessige styrkingen av kapitlet på 44,6 mill. kroner ift. saldert budsjett 2011 kommer effekter av interneffektivisering og utrangering av EBA, slik at den faktiske økningen av kapitlet vil være 53,9 mill. kroner ift. saldert budsjett 2011.

Interne kostnadsreducerende tiltak i HV sammen med den budsjettmessige styrkingen vil gjøre det mulig å styrke prioritert aktivitet, herunder ved betydelig økt trening av HVs forsterknings- og oppfølgingsstyrker.

Overordnede oppgaver

Heimevernet har et territorielt ansvar og skal i tillegg kunne forsterke annen militær tilstedeværelse i utsatte områder. Videre skal HV ivareta andre typer spesielle oppdrag, som forsterket grensevakt, styrkebeskyttelse, sikring av nasjonale styrker og mottak av allierte forsterkninger. Trening og øving for å løse HVs oppgaver danner grunnlaget for konsept- og organisasjonsutvikling og materiellanskaffelser.

HV kan etter anmodning også yte bistand til sivile myndigheter iht. bistandsinstruksen. Slik bistand omfatter i første rekke vakthold og sikring av viktige objekter og infrastruktur. HV skal ha en hurtig og utholdende evne til å beskytte viktig infrastruktur, støtte nasjonal krisehåndtering, forsterke militær tilstedeværelse i landet etter behov og støtte det sivile samfunnet basert på det moderniserte totalforsvarskonseptet.

Organisasjon og styrkestruktur

HV vil fortsatt være mobiliseringsbasert og organisert i distrikter med innsatsstyrker, forsterkningsstyrker og oppfølgingsstyrker. Styrkene vil ha høy reaksjonsevne. En styrkestruktur på totalt 45 000 personell videreføres. Styrken vil bestå av inntil 5 000 i innsatsstyrkene, ca. 25 000 i forsterkningsstyrken og ca. 15 000 i oppfølgingsstyrken.

Generalinspektøren for Heimvernet med stab flytter til Terningmoen ila. 2011, og videreutvikles der. Ifm. flyttingen vil også en del planressurser som tidligere var lokalisert utenfor HV-staben organiseres som en del av staben på Terningmoen. Dette er en intern omorganisering i HV og innebærer ingen økning av HVs samlede planressurser. HVs skole og kompetansesenter videreføres på Dombås, og befalsutdanningen på seks måneder på Porsangmoen videreføres og videreutvikles innenfor rammer som er gitt i langtidsplanen, jf. Stortingets behandling av Innst. S. nr. 318 (2007–2008) til St.prp. nr. 48 (2007–2008).

Luftheimevernet videreføres som en integrert del av baseforsvaret ved Luftforsvarets baser, men kan i tillegg benyttes til å løse det samme oppgavespekter som styrken i landheimevernet.

Sjøheimevernet videreføres og videreutvikles med én gruppe i hver landsdel. Fartøyene av Reine-klassen videreføres som en kapasitet for styrkeproduksjon og operativ evne innenfor samme ambisjonsnivå som i 2011.

Personell, utdanning og kompetanse

Produksjon av befal i forsvarsgrenene skal tilfredsstillende HVs behov for befal i den operative strukturen. Kompetanseutvikling i HV fortsetter som tidligere i regi av HVs skole- og kompetansesenter på Dombås, samt ved fortsatt videreutvikling av HVs trening og øvelser. Kompetanseutvikling og utdanning vil være viktige områder i 2012. Samarbeidet med sivile myndigheter, som bl.a. politi, fylker og kommuner, vil også være prioritert.

Trenings- og øvingsaktiviteten er for 2011 økt til 45 pst. for forsterknings- og oppfølgingsstyrkene. Dette, sammen med den videre økningen av den årlige øvingsaktiviteten i 2012, danner grunn-

laget for løsning av HVs primære oppgaver og bidrar til økt utholdenhet og bedre tilgang på trent personell. Regjeringen vil fortsette ordningen med frivillige heimevernssoldater oppsatt i egne enheter for deltakelse i forsvarsgrenenes styrkebidrag til operasjoner i utlandet. HV har i dag relevante kapasiteter som er etterspurt i operasjoner i utlandet. Rekruttering av frivillige HV-soldater til enheter som kan løse oppdrag i utlandet, innenfor det oppgavespekteret HV er forutsatt å kunne løse hjemme, vil bidra til å redusere slitasjen på personell til de øvrige styrkeprodusenter og samtidig gi HV verdifull kompetanse. HV vil videreføre arbeidet innenfor ledelse og lederutvikling og handlingsplan for holdninger, etikk og ledelse.

Kap. 4734 Heimevernet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsinntekter	4 470	8 381	5 497
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	453		
16	Refusjon av foreldrepenger	1 682		
17	Refusjon lærlinger	271		
18	Refusjon av sykepenger	3 401		
	Sum kap. 4734	10 277	8 381	5 497

Post 01 Driftsinntekter

Posten videreføres reelt på samme nivå som i saldert budsjett for 2011.

Kap. 1735 Etterretningstjenesten

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
21	Spesielle driftsutgifter	929 274	966 010	998 104
	Sum kap. 1735	929 274	966 010	998 104

Post 21 Driftsutgifter

Korrigert for budsjettekniske endringer er posten reelt redusert med 5,4 mill. kroner ift. saldert budsjett for 2011. Korrigert for interneffektivisering

videreføres posten på samme nivå som for saldert budsjett 2011.

Etterretningstjenesten (E-tjenesten) er regulert ved lov av 20. mars 1998 nr. 11 om Etterretningstjenesten. Oppgavene omfatter innsamling av relevant og oppdatert etterretningsinformasjon

og gjennomføring av analyser til støtte for utformingen av norsk utenriks-, sikkerhets- og forsvarspolitik, samt å opprettholde et godt situasjonsbilde som grunnlag for norske myndigheters beslutninger. I tillegg skal tjenesten holde Forsvarsdepartementet og andre departementer orientert om relevante endringer i den militære og politiske situasjonen i norsk interesseområde. Bidrag til kampen mot internasjonal terrorisme og spredning av masseødeleggelsesvåpen utgjør en sentral del av E-tjenestens aktiviteter. For å kunne løse sine oppgaver, er E-tjenesten blitt styrket de senere årene. E-tjenesten skal betjene Forsvaret og støtte forsvarsplanleggingen og oppdrag i utlandet der Norge er engasjert.

For å ivareta oppdragene som er tillagt E-tjenesten, vektlegges høy faglig kompetanse tilpasset det nye trusselbildet samt videreutvikling av tjenestens tekniske nivå. Det sammensatte og til

dels uklare trusselbildet, sammen med en rask teknologisk utvikling spesielt på kommunikasjonssiden, vil også i fremtiden være en utfordring for å tilfredsstille kravene til en moderne og effektiv tjeneste. Dette gjør det nødvendig å iverksette og videreføre tiltak for å modernisere tjenesten.

Som et ledd i arbeidet med å styrke og formalisere samarbeidsmekanismene mellom E-tjenesten og Politiets sikkerhetstjeneste ble det ved årsskiftet 2007/2008 etablert en felles analyseenhet mellom tjenestene, i første omgang for en prøveperiode på to år. Evalueringen av felles analyseenhet ble utsatt til våren 2011 etter anbefaling fra Koordinerings- og rådgivningsutvalget for etterrettings- og sikkerhetstjenesten. Dette for å vinne mer erfaring med felles utarbeidelse av dyptgående temarapporter. I lys av evalueringen legges det opp til at samarbeidet innenfor rammen av analyseenheten fortsetter.

Kap. 1740 Forsvarets logistikkorganisasjon

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	3 171 336	2 377 209	2 373 690
	Sum kap. 1740	3 171 336	2 377 209	2 373 690

Kapitlet omfatter den bevilgningsfinansierte delen av Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO) og dekker utgifter til konsernstab, drift av EBA, oppdrag knyttet til forvaltning av Forsvarets materiell (fagmyndighet), Forsvarets uniformsalg, og FLO/Transport inkl. rettighetsreiser for samtlige soldater og befal i sektoren.

Post 01 Driftsutgifter

Posten reduseres nominelt med 3,5 mill. kroner ift. saldert budsjett 2011, men får likevel en faktisk

styrking. Dette muliggjør en videreført satsing på bl.a. pågående avhending av langtidslagret kystartilleristruktur, samt forvaltning av Forsvarets materiell (fagmyndighet). Budsjettrammen for 2012 viderefører den gradvise styrkingen av Forsvarets logistikkorganisasjon i tråd med langtidsplanens forutsetninger og medfører for øvrig et videreført aktivitetsnivå i 2012.

Nedenfor følger tekniske endringer som gir faktisk endring ift. saldert budsjett 2011:

Tabell 4.13 Budsjettekniske endringer

	(i mill. kr)
Nominell endring 2011–2012	- 3,5
Lønns-, soldat- og priskompensasjon	- 47,4
Endringer justert for kompensasjoner	- 50,9
Overføring av EBA-midler ifm. endret innretning av FLO	- 9,1
Sentralisering av oppfølging av KOPINOR-avtalen	0,2
Tekniske endringer knyttet til endret prismodell for FISBasis-klienter	20,0
Teknisk endring knyttet til gradert samband fra kap. 1740 til kap. 1720 (INI)	8,0
Overføring av budsjettansvar for ekstra uke ved rekruttskolen KNM Harald Haarfagre	0,5
Overføring av budsjettansvar for system-/artikkelforvaltning fra kap. 1740 til kap. 1731	37,3
Fordeling av effektiviseringskrav for rammeavtaler	- 36,9
Justering av internprising	- 8,9
Reell endring av posten	- 39,8
Interneffektivisering	54,0
Utrangering av EBA	8,4
Faktisk endring av posten	22,6

Ut over den reelle budsjettmessige reduksjonen på kapitlet med 39,8 mill. kroner ift. saldert budsjett 2011 kommer effekter av interneffektivisering og utrangering av EBA, slik at den faktiske økningen på kapitlet vil være 22,6 mill. kroner ift. saldert budsjett 2011.

Overordnede oppgaver

Sjef FLO ivaretar på vegne av forsvarssjefen fagmyndighetsrollen for logistikk, har ansvar for forvaltning av Forsvarets materiell og leverer vedlikeholds-, forsynings- og rådgivningstjenester. FLO leverer logistikkjenester til øvrige deler av Forsvaret på bakgrunn av inngåtte leveranseavtaler. I 2012 er omfanget av avtalene om lag tre mrd. kroner. Dette er i hovedsak tungt vedlikehold og forsyningsstjenester i direkte tilknytning til den daglige styrkeproduksjonen i Forsvaret, og dekkes gjennom horisontal samhandel med andre kapitler. Videre fremskaffer FLO materiellkapasiteter gjennom investeringsprosjekter over kapittel 1760. FLO ivaretar i tillegg logistikkberedskap og har ansvar for avhending av materiell.

Organisasjon og styrkestruktur

FLO er organisert i sju divisjoner: Landkapasiteter, Maritime kapasiteter, Luftkapasiteter, IKT-kapasiteter, Felleskapasiteter, Vedlikehold og Forsyning. I tillegg til FLO/Stab støttes sjef FLO av en dedikert investeringsstab.

Etter omorganiseringen i 2010 har det vært høyt prioritert å videreutvikle FLO mot anskaffelse og styring av Forsvarets materiell og forsyninger. Som del av dette skal FLO støtte Forsvarets styrkeoppbygging og operasjoner. Basert på nødvendig omstilling for å tilpasse og harmonisere funksjoner i ny organisasjonsstruktur vil arbeidet med å etablere god samhandling fortsette i 2012.

Regjeringen vil ila. høsten 2011 fremme en proposisjon med forslag til Stortinget om å omdanne Luftforsvarets hovedverksted Kjeller (LHK) til et statsforetak, jf. bl.a. tidligere omtale i Prop. 110 S (2010–2011). Forslaget om omdanning til statsforetak vil ha enkelte begrensede budsjettkonsekvenser for 2012, og regjeringen vil derfor – parallelt med fremleggelsen av proposisjonen om statsforetaket – presentere et tillegg til herværende budsjettproposisjon for 2012. Det vises for øvrig til nærmere omtale i kapittel 5, Informasjonssaker.

Personell, utdanning og kompetanse

FLOs behov for kompetanse og utdanning er, som følge av omstruktureringen, i langt større grad enn tidligere rettet mot personell med høyere utdanning. FLO vil derfor også i 2012 bl.a. fokusere på å rekruttere militære og sivile arbeidstakere med gjennomført høgscoleutdanning eller tilsvarende, samt kompetanseutvikling og omskolering. Prioritet vil også bli lagt på målrettede tiltak for å beholde personell, spesielt innenfor områder som er avhengig av ingeniør- og merkantil kompetanse. For å gi totaløkonomisk fornuftige løsninger for Forsvaret, er det i tillegg igangsatt en prosess for å styrke den faste vedlikeholdskapasiteten på maritim side. FLO vil også støtte implementering av tiltak iht. regjeringens handlingsplan for ivaretagelse av personell før, under og etter utenlandstjeneste

Videre vil FLO, som en del av implementeringen av ny organisasjon, prioritere arbeidet med forbedringer av styringssystemet for å balansere oppgaver og ressurser.

I 2012 vil FLO fortsatt ha fokus på ledelse og lederutvikling samt videreføre arbeidet med handlingsplan for holdninger, etikk og ledelse, genderperspektivet og økt kvinneandel. Sjef FLOs personellpolitiske retningslinjer vil i løpet av 2012 bli revidert, med spesiell vekt på utvikling av en karriere- og tjenestegjøringsplan for alt personell i FLO, ivaretagelse av seniorer, lederutvikling og familieutfordringer.

Avhending av langtidslagret stasjonært kystartilleri

Avhending av langtidslagret kystartilleristruktur (LLKA) startet opp i 2010, jf. Prop. 125 S (2009–2010). Prosjektet skal være avsluttet innen utgangen av 2013. Kostnadsrammen for totalprosjektet er 207,2 mill. kroner, hvorav 118,1 mill. kroner er materiellrelaterte kostnader som skal dekkes på kapittel 1740, post 01. For 2012 foreslås det avsatt 46,8 mill. kroner til avhending av LLKA på kapittel 1740.

Kap. 4740 Forsvarets logistikkorganisasjon

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsinntekter	370 802	108 046	110 370
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	505		
16	Refusjon av foreldrepenger	14 435		
17	Refusjon lærlinger	5 107		
18	Refusjon av sykepenger	45 890		
	Sum kap. 4740	436 739	108 046	110 370

Post 01 Driftsinntekter

Posten videreføres reelt på samme nivå som i saldert budsjett for 2011.

Kap. 1760 Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 1760, post 45</i>	964 949	1 006 530	967 961
44	Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, nasjonalfinansiert andel, <i>kan overføres</i>	58 117	51 680	40 137
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	7 120 732	8 131 884	8 059 170
48	Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, fellesfinansiert andel, <i>kan overføres</i>	114 050	134 000	81 000
75	Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, Norges tilskudd til NATOs investeringsprogram for sikkerhet, <i>kan overføres, kan nyttes under kap 1760, post 44</i>	136 351	99 790	95 000
	Sum kap. 1760	8 394 199	9 423 884	9 243 268

I 2012 legger regjeringen vekt på gjennomføring av materiellinvesteringer for å videreføre modernisering og utvikling av Forsvaret innenfor de rammer som er trukket opp i langtidsplanen for forsvarssektoren for 2009–2012.

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker gjennomføringskostnader til materiellanskaffelsesprosjekter i Forsvaret og gjenspeiler den prosjektporteføljen som til enhver tid er til gjennomføring. Posten er reelt redusert med 50 mill. kroner ift. saldert budsjett 2011. Reduksjonen er en delvis tilbakeføring av midler som ble overført fra post 45 til post 01 i 2010, og skyldes at forutsetningen som lå til grunn ved overførings-tidspunktet ikke lenger er til stede.

Post 44 Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, nasjonalfinansiert andel

Posten dekker de nasjonale utgiftene knyttet til gjennomføring av NATOs investeringsprogram for sikkerhet i Norge og til forhåndsfinansiering av NATO-prosjekter når dette er nødvendig. Posten er reelt redusert med 12,7 mill. kroner ift. saldert budsjett 2011. Reduksjonen skyldes i hovedsak at arbeidene knyttet til informasjonsinfrastruktur ved *Joint Warfare Centre* (JWC) nærmer seg ferdigstillelse.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold

Posten omfatter utgifter til investeringer i materiell til Forsvaret og Nasjonal sikkerhetsmyndighet. I tillegg omfatter posten utgifter til markedsføring av norskprodusert materiell som Forsvaret anvender eller planlegger å anskaffe, herunder markedsføring overfor utenlandske myndigheter og bidrag fra Forsvarets personell med brukerinnsett og som referanse kunder. Posten er reelt redusert med 249,8 mill. kroner ift. saldert budsjett 2011.

Materiellinvesteringer generelt

Investeringsaktiviteten i 2012 vil bli rettet inn mot investeringer som understøtter strukturen vedtatt ved behandlingen av langtidsplanen for 2009–2012, jf. Innst. S. nr. 318 (2007–2008) til St.prp. nr. 48 (2007–2008).

Regjeringen vektlegger også i 2012 gjennomføringen av en rekke store investeringer for å videreføre moderniseringen av Forsvaret. Hoveddelen av investeringsmidlene vil i 2012 gå til å videreføre prosjekter der leveransene allerede er påbegynt.

Forsvaret har startet det siste store delprosjektet innenfor LOS-programmet i Forsvaret. Logistikkprosjektet vil komplettere tidligere delprosjekter og har til hensikt å gi Forsvaret ett felles system for økonomi-, materiell- og logistikkforvaltning. Det er også etablert et prosjekt som skal

overføre systemer innenfor personellforvaltningsområdet til samme plattform som for LOS-programmet.

Innenfor *landsystemer* er det i 2012 planlagt utbetalinger ifm. anskaffelsen av landbasert, indirekte ildstøtte (artilleri) og til pansrete kjøretøykapasiteter i Hærens mekaniserte avdelinger. For øvrig vil det fortsatt være aktivitet knyttet til å forbedre sikkerheten for personell i operasjoner i utlandet og landstyrkenes evne til å operere under ulike forhold.

Programområdet *sjøsystemer* vil også i 2012 kreve betydelige midler, særlig i tilknytning til leveranse av Skjold-klasse fartøyer, nye helikoptre til Kystvakten og fregattene, samt videre oppdatering av ULA-klassen undervannsbåter. Forsvaret har mottatt alle de nye fregattene i Fridtjof Nansen-klassen. Aktiviteter i 2012 vil i hovedsak omfatte testing og implementering av fartøyene. Det er videre planlagt vesentlige utbetalinger til sjømålsmissiler og lettvektstorpedoer.

Innenfor programområdet *luftsystemer* vil oppgraderingen av F-16 kampfly og P-3 Orion dominere i 2012. Videre har anskaffelsen av fire F-35 til treningsformål og bestillingsprosessen relatert til disse startet opp. Kontrakt om utviklingen av *Joint Strike Missile* (JSM) trinn 2 ble inngått sommeren 2011.

Den største investeringen for programområde *nettverksbasert forsvar* er prosjektet for sikker tilgang til romsegment (satellittkapasitet).

Innenfor programområdet *logistikksystemer* er det i 2012 planlagt med vesentlige utbetalinger knyttet til anskaffelsen av nytt logistikk- og støttefartøy. Aktiviteter vil også omfatte anskaffelse av etableringsmateriell og sanitetsutstyr, hovedsakelig til operasjoner i utlandet. Det vil fortsatt være

utbetalinger knyttet til anskaffelse av vann- og drivstoffdistribusjonsmateriell samt flysikkerhetsmateriell til de flyplassene Forsvaret har operatøransvar for. I tillegg fortsetter oppgraderingen av ABC søke- og påvisningspanservognene for å bedre vognenes kapasitet og beskyttelse.

Innenfor programområdet *spesialstyrker og soldatsystemer* utgjør anskaffelse av våpen, bekledning og utrustning de største investeringene.

For en ytterligere gjennomgang av de største investeringene (kategori 1) henvises til omtale i påfølgende tekst.

Totalporteføljen (post 45)

Prosjektene er organisert innenfor ulike programområder. Innenfor det enkelte programområdet vil omsetningen variere fra år til år i takt med at prosjekter avsluttes og nye igangsettes. Det vil også bli brukt midler på tilrettelegging av fremtidige investeringer. Dette omfatter bl.a. aktiviteter som internasjonalt materiellsamarbeid, forprosjektering og forskning og utvikling. En oversikt er gitt i tabell 4.14 Formålstabell.

Ila. budsjettåret kan det bli nødvendig å endre leverings- og betalingsplaner som følge av usikkerhet som alltid vil være til stede i den årlige gjennomføringen. Oversikten over kontrakter og utbetalinger i 2012 er derfor basert på estimat, og vil kunne bli justert gjennom budsjettåret. Kostnadsrammen for det enkelte prosjekt oppjusteres årlig ift. den faktiske priskompensasjonen på kapittel 1760 post 45. Regjeringen legger til grunn at endringer i rammen for prosjektene som følge av priskompensasjon og valutaendringer ikke krever særskilt godkjenning av Stortinget, og omtales ikke ytterligere i Prop. 1 S.

Tabell 4.14 Formålstabell

Område:	Økonomisk omfang	(i mill. kr)	
		Anslått utbetaling 2012	Anslått behov for bestillingsfullmakter
Landsystemer	14 524	1 513	2 110
Sjøsystemer	43 512	2 370	4 614
Luftsystemer	20 405	612	2 378
Nettverksbasert forsvar	13 554	1 240	2 886
Logistikksystemer	6 938	865	2 634
Spesialoperasjoner og soldatsystemer	8 124	674	1 231
LOS-programmet i Forsvaret	1 523	193	396
Kampflyprogrammet	5 222	592	2 251
Totalt	113 802	8 059	18 500

Tabell 4.15 Kategori 1-prosjekter

Evt. endring	Formål/prosjektbetegnelse	Kostnadsramme (post 45)	(i mill. kr)	
			Forventet gjenstående 1. januar 2012	Anslått utbetaling 2012 (post 45)
	0007 Forskningsfartøy	1 273	1 273	511
	2513 Logistikk- og støttfartøy	1 658	1 648	286
	2765 Taktisk datalink	1 095	398	15
	2814 Logistikkprosjektet i LOS-programmet i Forsvaret	803	738	179
	5026 Pansrede spesialkjøretøyer – brukt materiell	1 106	12	0
	5060 Brukte Leopard 2 stridsvogner	1 573	366	54
	5439 Landbasert, indirekte ildstøtte	1 947	1 303	415
	6027 Nye sjømålsmissiler (NSM) – anskaffelse	3 746	1 060	254
	6088 Nye fregatter	18 200	1 473	396
	6300 Skjold-klasse MTB	5 531	450	191
	6345 Videre oppdatering av ULA-klassen undervannsbåter	1 365	1 145	396
	6401 Erstatning av <i>Stingray Mod 0</i>	1 802	1 089	424
	7017 Strategisk lufttransportkapasitet – anskaffelse	1 053	378	1
	7102 Nye kortholdsmissiler og hjelmonterte sikte	1 573	650	43

Tabell 4.15 Kategori 1-prosjekter

		(i mill. kr)		
Evt. endring	Formål/prosjektbetegnelse	Kostnadsramme (post 45)	Forventet gjenstående 1. januar 2012	Anslått utbetaling 2012 (post 45)
	7189 Strukturoppdatering P-3 Orion maritime overvåkingsfly	1 012	279	73
	7512 F-16 elektronisk krigføringsmateriell	1 057	56	49
	7602 F-35 – fire fly til treningsformål	4 906	4 906	0
	7611 NASAMS II	1 167	48	0
	7660 Enhetshelikopter til Forsvaret	6 412	3 788	513
	7707 <i>Joint Strike Missile</i> (JSM) – Utvikling trinn 2	1 052	630	194
	7806 Nye transportfly – anskaffelse	4 081	766	51
	8007 Sikker tilgang til romsegment (satellitt) for satellittkommunikasjon for Forsvaret	1 050	1 020	355

Kategori 1-prosjekter – nye prosjekter for godkjenning

Forsvarsdepartementet legger ikke frem noen kategori 1-prosjekter for godkjenning i denne proposisjonen.

Kategori 1-prosjekter – godkjenning av endring av omfang og kostnadsrammer

Forsvarsdepartementet legger ikke frem noen kategori 1-prosjekter med endring av omfang og kostnadsramme for godkjenning i denne proposisjonen.

Kategori 1-prosjekter – status og fremdrift

0007 Forskningsfartøy

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. 7 S (2010–2011) til Prop. 1 S (2010–2011), og omfatter bygging av et nytt fartøy til overvåking av militær aktivitet, innhenting av informasjon og til militær forskning i nordområdene.

Fartøyoperasjonene har alltid vært utført i internasjonalt farvann. Fartøyene bemannes kun med norsk personell. Over tid har totalt tre fartøy, alle med navn F/S Marjata, vært benyttet. Det eksisterende forskningsfartøyet ble satt i operasjon i 1995. Fartøyet opererer i Barentshavet mesteparten av året.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er på 1 273 mill. kroner.

2513 Logistikk- og støttefartøy

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 370 (2008–2009) til St.prp. nr. 70 (2008–2009) "Investeringsplan for Forsvaret". Prosjektet omfatter anskaffelse av et nytt logistikk- og støttefartøy til understøttelse av Forsvarets maritime kapasiteter. Et havgående logistikk- og støttefartøy vil gi Forsvarets maritime kapasiteter en betydelig økt operativ tilgjengelighet og evne til tilstedeværelse over tid. Fartøyet er planlagt levert etter inneværende langtidsperiode. Med innfasing av nytt logistikk- og støttefartøy vil dagens to logistikkfartøyer, KNM Tyr og KNM Valkyrien, fases ut.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 1 658 mill. kroner.

2765 Taktisk Data-Link 16

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 220 (2003–2004) til St.prp. nr. 54 (2003–2004). Prosjektet omfatter anskaffelse av Taktisk Data-Link 16 (Link 16) til overføringer av felles situasjonsbilde mellom Forsvarets taktiske enheter.

Anskaffelsen er sentral i utviklingen av nettverksbasert forsvar og omhandler blant annet Link 16-terminaler til F-16 kampfly og NASAMS luftvernssystem. Videre anskaffes det et antall mobile og deployerbare kommunikasjonsmoduler med Link 16-kapasitet som kan benyttes av

Hærens avdelinger i Norge og Forsvarets avdelinger i operasjoner i utlandet. Det etableres i tillegg et fast Link 16 bakkenettverk i tilknytning til Ørland hovedflystasjon for trening på nettverksbaserte operasjoner, også i samarbeid med allierte.

Hovedleveransen av Link 16-terminaler ble avsluttet i 2010. Kontrakt for etablering av Link 16 bakkeinfrastruktur (bakkenettverk) ble inngått i april 2006 med *THALES Norway*. Bakkenettverket er etablert og skal etter planen være operativt primo 2012. Kontrakt for integrasjon av Link 16 til Hæren, samt andre beslutningsstøttesystemer, ble inngått primo 2009, med leveranse siste kvartal 2011.

Prosjektets prisjusterte totale kostnadsramme (post 45) er 1 095 mill. kroner.

2814 Logistikkprosjektet i LOS-programmet i Forsvaret

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 317 (2007–2008) til St.prp. nr. 55 (2007–2008). Logistikkprosjektet skal gi Forsvaret en helhetlig logistikk-løsning for prosesser innenfor materiellinvestering, konfigurasjonsstyring, vedlikehold og avansert forsyning. Etter innføringen av Logistikkprosjektet vil Forsvaret få et komplett integrert forvaltningssystem, benevnt FIF 3.0.

Regjeringen informerte i Prop. 1 S (2009–2010) om at det skulle avholdes ny konkurranse om levering av prosjektets løsning. I Prop. 110 S (2010–2011) "Investeringar i Forsvaret", ble det informert om at det var mottatt to tilbud som begge lå over den vedtatte kostnadsrammen. Gjennom Stortingets behandling av Innst. 441 S (2010–2011) til Prop. 110 S (2010–2011) ble det vedtatt å øke kostnadsrammen slik at LOS-programmet kan sluttføres som forutsatt.

Det er i første halvår i 2011 gjennomført forhandlinger med begge leverandører og etter en grundig evaluering og kvalitetssikring av tilbudene har Forsvaret valgt å inngå kontrakt med *Accenture AS*. Oppstart av prosjektet var 1. september 2011, og leveransen er planlagt avsluttet i februar 2015. Dette innebærer en økt gjennomføringstid og økte gjennomføringskostnader, slik Stortinget ble informert om i Prop. 110 S (2010–2011).

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 803 mill. kroner.

I tillegg til Logistikkprosjektet gjennomfører Forsvarets logistikkorganisasjon et eget mindre prosjekt for å forbedre kvaliteten på de data som det nye FIF 3.0 er avhengig av. Det er også iverksatt et omstillingsprosjekt innenfor personellom-

rådet i den hensikt å etablere ett felles forvaltningssystem, basert på SAP, også innenfor dette forvaltningsområdet.

5026 Brukte pansrede spesialkjøretøy

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Budsjett-innst. S. nr. 7 (1995–1996) til St.prp. nr. 1 (1995–1996), sist endret ved behandlingen av Budsjett-innst. S. nr. 7 (2006–2007) til St.prp. nr. 1 (2006–2007). Prosjektet skal tilføre Hærens mekaniserte avdelinger brukte pansrede spesialkjøretøy av typen M-113 innen 2007. Leveransene er imidlertid forsinket grunnet tekniske utfordringer og lang leveringstid på hovedkomponenter. Vognleveransene er planlagt avsluttet i 2012. Det er så langt produsert og levert 265 vogner i prosjektet, mens 23 vogner gjenstår.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 1 106 mill. kroner.

5060 Brukte stridsvogner av typen Leopard 2

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Budsjett-innst. S. nr. 7 (2000–2001) til St.prp. nr. 1 (2000–2001), sist endret ved behandlingen av Budsjett-innst. S. nr. 7 (2001–2002) til St.prp. nr. 1 (2001–2002). Prosjektet omfatter anskaffelse av 52 brukte stridsvogner av typen Leopard 2 fra Nederland. Vognene har bedre ytelse mht. beskyttelse og ildkraft enn de Leopard 1-stridsvognene som Hæren hittil har disponert, og skal erstatte et tilsvarende antall eldre vogner av denne typen. Avtale ble inngått med Nederland i 2001. Vognene er levert, og har vært under innfasing fra 2003. Det har vært forsinkelser i leveransene av delsystemer. Prosjektet er planlagt avsluttet i 2013. Inntil alle leveransene i prosjektet er fullført, tillates det at et begrenset antall vogner av typen Leopard 1 fortsatt kan benyttes, som en midlertidig løsning, også i 2012.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 1 573 mill. kroner.

5439 Landbasert, indirekte ildstøtte

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 370 (2008–2009) til St.prp. nr. 70 (2008–2009). Prosjektet omfatter anskaffelse av inntil 24 hjulgående, selvdrevne artilleriskyts, ammunisjonshåndteringssystemer, logistikk og en viss mengde moderne ammunisjon. De nye skytsene skal erstatte eldre og vedlikeholdskrevende materiell av typen M-109. Anskaffelsen gjennomføres i samarbeid med Sverige, og pro-

sjektet er et viktig foregangsprosjekt i det forsterkede nordiske materiellsamarbeidet. Ett skyts er planlagt levert i 2011, og resterende skal leveres i perioden 2012–2013.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 1 947 mill. kroner.

6027 Nye sjømålsmissiler (NSM) – anskaffelse

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 287 (2006–2007) til St.prp. nr. 78 (2006–2007). Prosjektet omfatter anskaffelse av nye sjømålsmissiler (NSM) med tilhørende utstyr som vil utgjøre Forsvarets hovedvåpen for overflatekrigføring på Fridtjof Nansen-klasse fregatter og Skjold-klasse fartøyer. Hovedkontrakt og interim vedlikeholdskontrakt er inngått med *Kongsberg Defence & Aerospace AS*. Missilene er under produksjon, og det utføres tester av missilets kapasiteter og egenskaper. Det etableres et testfelt i Norge for å utføre nødvendige operative og tekniske tester av missilet før endelig leveranse. Missilene er planlagt levert i perioden 2011–2015, og installert og integrert på fartøyene fra 2012. Ved årsskiftet 2008/2009 ble NSM valgt av Polen som fremtidig missil til bruk i deres kystforsvar, og det ble gjennomført en prøveskyting for Polen i 2011.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 3 746 mill. kroner.

6088 Nye fregatter

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 207 (1998–1999) til St.prp. nr. 65 (1998–1999) "Om Forsvarets investeringer", sist endret ved behandlingen av Budsjett-innst. S. nr. 7 (2008–2009) til St.prp. nr. 1 (2008–2009). Hovedkontrakt for utvikling, design og levering av fem fartøyer med tilhørende våpensystem og kommando- og kontrollsystem ble inngått med spanske *Empresa Nacional Bazan* (senere *Izar*, nå *Navantia*). Siste fartøy, KNM Thor Heyerdahl, ble overtatt 18. januar 2011.

Fregattprosjektet gjennomfører nå avsluttende tester, oppretting av tidligere feil og mangler, garantiasaker og ferdigstilling av fartøyet for å kunne ta i bruk nye sjømålsmissiler, lettvektstorpadoer og satellittkommunikasjon. I den forbindelse ble det gjennomført en omfattende kontraktsfestet sjokktest (innebærer å avsette sprengladninger under vann i en gitt avstand fra fartøyet) på siste fartøy i april 2011. Resultatet av sjokktesten er gjennomgått, og det er etablert en plan for å rette opp evt. svakheter. Integrasjon av NSM går som planlagt, og Sjøforsvaret har som målset-

ting å foreta en første testskyting av NSM fra fregatt utenfor Andøya i 2012.

For de tre første fartøyene har Forsvaret fått kompensasjon for forsinket levering gjennom forbedret kvalitet, økt ytelse og enkelte tilleggstjenester. For de to siste fartøyene medfører leveringsdatoene ca. ett års forsinkelse. For disse fartøyene har Forsvaret inngått en avtale med leverandøren. Avtalen medfører bl.a. at Forsvaret mottar kompensasjon gjennom flere reservedeler og komponenter samt ytterligere forbedringer på fartøyene. Det er Forsvarsdepartementets vurdering at verdien av elementene kompenserer den økonomiske ulempe forsinkelsen har medført.

I forrige budsjettproposisjon informerte regjeringen om at fregattprosjektet ville bli terminert i slutten av 2012. Etter en ny gjennomgang av resterende arbeid planlegges det nå med at fregattprosjektet termineres i 2013. Første hovedoverhaling av første fregatt, KNM Frithjof Nansen, er planmessig gjennomført etter fem års drift av fartøyet. Iht. gjeldende driftskonsept vil ett fartøy være inne til hovedoverhaling og klargjøring hvert år.

Fregattprosjektet ble opprinnelig vedtatt med en kostnadsramme på 12 240 mill. kroner (1999-kroner), men er økt flere ganger gjennom Stortingets godkjenning av tilleggskapasiteter til fregattene. Prosjektet er også kompensert årlig som følge av prisjusteringer og ved to anledninger som følge av valutaendringer. Tilleggskapasiteter vedtatt av Stortinget og tekniske justeringer utgjør hhv. ca. 2,5 mrd. kroner og ca. 3,5 mrd. kroner av den totale nominelle økningen i kostnadsrammen for fregattprosjektet på ca. 6 mrd. kroner.

Fregattprosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 18 200 mill. kroner. Etter at siste fartøy er levert og etter en gjennomgang av resterende aktiviteter, vil fregattprosjektet sannsynligvis bli ferdigstilt vel innenfor den vedtatte kostnadsrammen.

6300 Skjold-klasse missiltorpedobåter

Prosjektet ble vedtatt av Stortinget ved behandling av Innst. S. nr. 11 (2003–2004) til St.prp. nr. 82 (2002–2003) "Bygging av Skjold-klasse missiltorpedobåter". Prosjektet omfatter anskaffelse av fem nye Skjold-klasse fartøyer og tilpasning av forseriefartøyet KNM Skjold, samt anskaffelse av våpensystemer, løsninger for logistikk og opplæring. Serieleveransen av de fem fartøyene er om lag to og et halvt år forsinket pga. utfordringer med bl.a. fremdriftsmaskinen. Fartøyene var opprinnelig planlagt levert i 2008 og 2009. Forsvaret får kompensasjon for forsinket levering ved bl.a. å

motta ytelser som er av stor nytteverdi for Forsvaret, og som bedrer fartøyenes operative kapasitet. Det er levert to fartøyer i 2010 og ett fartøy så langt i 2011. Det er videre planlagt overlevert ett fartøy til i 2011. Det siste fartøyet i serieleveransen og det oppgraderte forseriefartøyet er planlagt levert i 2012.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 5 531 mill. kroner.

6345 Videre oppdatering av Ula-klassen undervannsbåter

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Budsjett-innst. S. nr. 7 (2008–2009) til St.prp. nr. 1 (2008–2009) og omfatter oppdatering og oppgradering av sensor- og våpensystemer på Ula-klassen. Prosjektet skal forbedre sikkerheten under dykking, navigasjonssikkerheten og sikkerheten om bord generelt, slik at gjeldende krav i samsvar med nasjonale og internasjonale regelverk og sentrale NATO-krav oppfylles. Prosjektet ble startet opp i 2010, og er planlagt ferdigstilt i 2016.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 1 365 mill. kroner.

6401 Erstatning av Stingray Mod 0

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 62 (2007–2008) til St.prp. nr. 22 (2007–2008) og omfatter anskaffelse av nye lettvektstorpedoer. Torpedoene skal kunne benyttes av Fridtjof Nansen-klasse fregatter med NH-90 helikoptre og P-3C Orion maritime patruljefly. Kontrakt ble inngått med *BAE Systems* tidlig i 2009, og samarbeidsavtale mellom Norge og Storbritannia om vedlikehold og lagring av torpedoene er under utarbeidelse. Nær halvparten av torpedoene er levert i 2010 og 2011, mens de resterende leveres iht. kontrakt i 2012.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 1 802 mill. kroner.

7017 Strategisk lufttransportkapasitet – anskaffelse

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 317 (2007–2008) til St.prp. nr. 55 (2007–2008). Prosjektet innebærer norsk deltakelse i et multinasjonalt program for strategisk lufttransportkapasitet som anskaffer tre Boeing C-17 transportfly. Alle tre fly ble levert i 2009, men enkelte andre relaterte anskaffelser gjenstår. Prosjektet gir Norge tilgang på strategisk lufttransportkapasitet for frakt av personell og stor/tung

last over store avstander, bl.a. ifm. støtte til operasjoner i utlandet og humanitære oppdrag.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 1 053 mill. kroner.

7102 Nye kortholdsmissiler og hjelmontert sikte

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Budsjett-innst. S. nr. 7 (2001–2002) til St.prp. nr. 1 (2001–2002). Prosjektet skal anskaffe nye kortholdsmissiler og hjelmbasert siktesystem til F-16 kampfly. Våren 2003 ble det europeiske missilet IRIS-T valgt. Missilene skal benyttes med et avansert hjelmbasert siktesystem som inngår i prosjektet. Integrasjon og testing av IRIS-T er gjennomført, og våpenet inngår nå som en del av bestykningen på våre F-16 kampfly. Prosjektet er planlagt avsluttet i 2012.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 1 573 mill. kroner.

7189 Strukturoppdatering P-3 Orion maritime overvåkningsfly

Prosjektet ble vedtatt av Stortinget ved behandlingen av Innst. S. nr. 226 (2005–2006) til St.prp. nr. 72 (2005–2006), og endret ved behandlingen av Innst. S. nr. 121 (2006–2007) til St.prp. nr. 37 (2006–2007). Prosjektet omfatter utskifting av vinger og horisontale haleflater på de seks maritime overvåkningsflyene av typen P-3C/N. Kontrakt ble inngått i 2007, og utskifting av vinger og haleflater på det første flyet startet opp i 2009. Iht. planen vil siste fly være ferdig oppdatert primo 2016.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 1 012 mill. kroner.

7512 F-16 elektronisk krigføringsmateriell

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Budsjett-innst. S. nr. 7 (1997–1998) til St.prp. nr. 1 (1997–1998), og omfatter elektronisk krigføringsmateriell (EK) til alle F-16 kampfly med nødvendige støtte- og kontrollsystemer. Leveranser av jammepod og opphengsmekanismer ble sluttført i 2005, styringssystemet ble levert i 2010 og missilvarslingsystem er under levering. Prosjektet planlegges avsluttet i 2012.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 1 057 mill. kroner.

7602 F-35 – fire fly til treningsformål

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. 441 S (2010–2011) til Prop. 110 S (2010–

2011) "Om investeringar i Forsvaret". Prosjektet omfatter anskaffelse av fire F-35 *Lightning II* til treningsformål. Anskaffelsen av de fire flyene er et viktig steg for å sikre en tilfredsstillende operativ kampflykapasitet i vekslingsfasen mellom F-16 og F-35. Den vil sikre trening og utdanning av relevant personell slik at vi har instruktører klare til å lære opp nytt personell når hovedleveransen av F-35 etter planen starter i 2018.

Basert på Stortingets godkjenning av anskaffelsen av fire F-35 til treningsformål, har det norske F-35-programmet startet det oppfølgende arbeidet. F-35-programmet har oppdatert innmeldingen av vårt planlagte behov for fly til amerikanske myndigheter. Videre utarbeides det forpliktende grunnlaget for bestilling av norske fly, et såkalt *Participant Procurement Request* (PPR). Dette grunnlaget for bestillingen av fly oversendes amerikanske myndigheter i slutten av 2011.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 4 906 mill. kroner.

7611 NASAMS II

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Budsjett-innst. S. nr. 7 (1999–2000) til St.prp. nr. 1 (1999–2000), og omfatter en systemteknisk oppgradering av NASAMS. Prosjektet gjennomgikk senere en fornyet vurdering av omfang og kostnader, for å bli bedre tilpasset struktur og materiell som blir brukt av våre allierte. Det reviderte prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 232 (2001–2002) til St.prp. nr. 55 (2001–2002). Nødvendige kontrakter er inngått. Både levering og kostnader er iht. plan, og materiellet er overført til bruker. Prosjektet planlegges avsluttet i 2012.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 1 167 mill. kroner.

7660 Enhetshelikopter til Forsvaret

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Budsjett-innst. S. nr. 7 (2000–2001) til St. prp. nr. 1 (2000–2001). Prosjektet omfatter levering av 14 NH-90 helikoptre til Kystvakten og Fridtjof Nansen-klasse fregatter. Kontrakt ble inngått med franske *NATO Helicopter Industries* (NHI) gjennom et felles nordisk anskaffelsesprogram – *Nordic Standard Helicopter Programme* (NSHP). Helikoptrene skulle opprinnelig vært levert i perioden 2005–2008, men er blitt vesentlig forsinket. Forsinkelsen er i hovedsak leverandørbetinget og skyldes forsinkelse i utvikling og sertifisering av helikopteret i det europeiske NH-90-programmet.

Ved budsjetteringstidpunktet er planen at Forsvaret vil ta imot seks helikoptre i en såkalt *Initial Operational Configuration* (IOC)-versjon, hvorav to helikoptre planlegges levert i 2011 og fire i 2012. Disse helikoptrene oppfyller ikke alle kontraktuelle krav, men tilfredsstiller krav for oppstart av initiell operativ og teknisk evaluering og muliggjør en innfasing av en operativ kapasitet på kystvakt fartøy, herunder at Forsvaret starter trening av mannskaper på helikoptrene og de aktuelle fartøyene. De resterende åtte helikoptrene blir etter foreliggende plan levert fra 2013 til 2015 i *Full Operational Configuration* (FOC). Deretter vil de seks første helikoptrene rekonfigureres til FOC-versjon.

Kontrakten på helikoptrene kom i stand som et nordisk samarbeidsprosjekt, og Sverige og Norge har inngått en avtale om logistikkstøtte de første fem årene etter levering av første norske helikopter. Det pågår et arbeid for å se på videre understøttelse av helikoptrene i levetiden.

Regjeringen har tidligere informert om forstudien for mulig etablering av et nasjonalt kompetansesenter for helikopter i Norge. Studien ble levert i mars 2010, og tar for seg mulig samarbeid innenfor logistikk, vedlikehold og trening for enkelte av de helikoptertypene som opereres i Norge i dag, både militære og sivile. Forsvarsdepartementet har vurdert konklusjonene i studien og ser det som lite sannsynlig at industrien vil etablere ett kompetansesenter lokalisert på ett sted i Norge, men at aktuelle tjenester blir levert fra flere steder. Studien sannsynliggjør et marked for å etablere en helikoptersimulator i Norge for trening av piloter og besetning. Etablering og drift av helikoptersimulator i Norge er forutsatt utført av kommersielle aktører, med sivile og militære helikopteroperatører som kunder.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 6 412 mill. kroner.

7707 Joint Strike Missile (JSM) – Utvikling trinn 2

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. 441 S (2010–2011) til Prop. 110 S (2010–2011) "Om investeringar i Forsvaret". Prosjektet omfatter utvikling av JSM trinn 2. Det operative ambisjonsnivået for ny kampflykapasitet stiller krav om langtrekkende antioverflatevåpen med sjø- og landmålskapasitet. JSM vurderes å være det eneste våpenet under utvikling som vil kunne møte disse operative kravene, og som kan bæres innvendig i F-35. Utviklingen av JSM i et trinn 2 er avgjørende for å frembringe den operative kapasiteten.

Forsvarsdepartementet arbeider aktivt for å få etablert et mulig flernasjonalt samarbeid relatert til den videre utviklingen av missilet og påfølgende integrasjon på F-35. Blant annet utføres dette arbeidet i en etablert amerikansk-norsk arbeidsgruppe og i bilaterale møter med andre nasjoner.

Kontrakten mellom Forsvaret og *Kongsberg Defence & Aerospace AS* om utviklingen av JSM trinn 2 ble underskrevet 30. juni 2011. Prosjektet er forventet å pågå frem til medio 2013.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 1 052 mill. kroner.

7806 Nye transportfly – anskaffelse

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 287 (2006–2007) til St.prp. nr. 78 (2006–2007). Prosjektet omfatter anskaffelse av fire nye transportfly av typen C-130J. Forsvaret har inngått avtale med amerikanske myndigheter om en såkalt *Foreign Military Sales*-anskaffelse. Det er etablert en avtale om industrielt samarbeid (gjenkjøpsavtale) med leverandøren, *Lockheed Martin Aeronautics*. Avtalen sikrer industrien i Norge verdiskapning tilsvarende anskaffelseskostnaden, og er allerede oppfylt. I tillegg sikrer avtalen gjenkjøp for alle tilleggsanskaffelser, oppgraderinger, vedlikehold mv. i driftsperioden, såkalt livsløpsavtale. Første fly ble levert i november 2008, andre fly i juni 2009 og de to siste sommeren 2010. Prosjektet planlegges avsluttet i 2013.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 4 081 mill. kroner.

8007 Sikker tilgang til romsegment (satellitt) for satellittkommunikasjon for Forsvaret

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. 188 S (2009–2010) til Prop. 56 S (2009–2010) "Framskaffing av ein kommunikasjonssatellitt til Forsvaret". Prosjektet omfatter fremskaffelse av en kommunikasjonssatellitt i et bilateralt materiellsamarbeid med Spania. Samarbeidet vil gi Forsvaret en kapasitet i en felleseid militær kommunikasjonssatellitt og full kontroll over den norske delen av satellitten. Prosjektet vil gi Forsvaret tilgang til sikker og robust bredbåndskommunikasjon over satellitt i hele satellittens levetid. Samarbeidspartene er Forsvaret og det spanske satellittselskapet *Hispasat*. Forespørselen for selve satellittanskaffelsen ble sendt til relevante tilbydere i markedet av satellittleverandører i begynnelsen av august 2011. Forespørsel for bakkesege-

mentet og oppskytingsenheten vil sendes ut i 2012. Oppskyting er planlagt gjennomført ved årsskiftet 2014/2015.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 1 050 mill. kroner.

Prosjekter som avsluttes

5036 Panserbekjempelse – middels rekkevidde

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Budsjett-innst. S. nr. 7 (2001–2002) til St.prp. nr. 1 (2001–2002). Panserbekjempelse – middels rekkevidde er et supplement til eksisterende panserbekjempende våpensystemer med kort og lang rekkevidde. Prosjektet er forsinket ift. opprinnelig fremdriftsplan. Forsinkelsen skyldes forhold hos leverandøren. Dialog med leverandør er avsluttet, og Forsvaret mottar materiell som tilfredsstillende justerte krav. Prosjektets målsettinger vil oppnås godt innenfor prosjektets kostnadsramme. Prosjektets sluttsum er på om lag 657 mill. kroner. Differansen skyldes i hovedsak at prosjektets ramme ble fastsatt basert på daværende kurs på amerikanske dollar, mens utbetalingene er blitt gjennomført til en vesentlig lavere dollarkurs.

Prosjektets kostnadsramme (post 45) er 1 057 mill. kroner (2011-kroneverdi).

Forskning og utvikling

Ugiftene til de fleste av Forsvarsdepartementets forsknings- og utviklingsaktiviteter knyttet til utvikling av nye kapasiteter dekkes over materiellinvesteringsskapet. En vesentlig del av forsknings- og utviklingsaktivitetene er direkte knyttet til gjennomføringen av materiellprosjekter. Aktivitetenes innretning og omfang følger derfor av de investeringsbeslutninger som treffes. Den øvrige forskning og utvikling styres i hovedsak direkte av Forsvarsdepartementet, i faglig dialog med kompetansemiljøer i de underliggende etater.

Fremtidige prosjekter

2078 Sensorer for militær luftromsovervåking

Regjeringen informerte Stortinget i Prop. 1 S (2009–2010) om et fremtidig prosjekt Sensorer for militær luftromsovervåking. Hensikten med prosjektet er å fremskaffe militære sensorsystemer til overvåking av nasjonalt og tilstøtende luftrom, jf. omtale i Prop. 1 S (2009–2010). Arbeidet med konseptuelle studier ferdigstilles i 2011. Regjeringen vil evt. komme tilbake til denne saken med en anbefaling på et senere tidspunkt.

5029 Pansrede hjul-/støttekjøretøy

Forsvaret skal være et fleksibelt og robust instrument for forsvar av norske interesser. De senere års erfaringer har vist at det er behov for en fornyelse av deler av Forsvarets lettere kjøretøy, spesielt med tanke på økt beskyttelse. Gjennom prosjektet vil det bli anskaffet pansrede hjulkjøretøy, inkl. evakueringskjøretøy, til bruk både nasjonalt og ved operasjoner i utlandet.

Forsvarsdepartementet planlegger å legge prosjektet frem for Stortinget i 2012. Prosjektet har som mål å levere operative kapasiteter fra 2015.

6346 Undervannskapasitet etter 2020

Det er, som Stortinget ble informert om i Prop. 1 S (2009–2010), igangsatt konseptuelle studier vedr. undervannskapasitet etter 2020. Formålet er å finne det beste alternativet for en evt. videreføring av den kapasiteten undervannsbåtene i dag representerer. Første fase av studiene er ferdigstilt, og ytterligere utredninger er igangsatt. Arbeidet er forventet ferdigstilt i 2014. Regjeringen vil evt. komme tilbake til denne saken med en anbefaling på et senere tidspunkt.

Saker til informasjon*Industrielt samarbeid*

Regjeringen fører en bred og aktiv næringspolitikk for å øke den nasjonale verdiskapningen. Forsvaret investerer årlig for om lag åtte mrd. kroner i materiell og foretar i tillegg omfattende kjøp av varer og tjenester fra norsk næringsliv. Det er derfor viktige næringspolitiske aspekter ved Forsvarets virksomhet.

Stortinget behandlet i 2007 regjeringens strategi for de næringspolitiske aspekter ved Forsvarets anskaffelser, jf. Innst. S. nr. 117 (2007–2008) til St.meld. nr. 38 (2006–2007) "Forsvaret og industrien – strategiske partnere". Blant tiltakene i strategien er økt oppmerksomhet rundt industrielt samarbeid i tilknytning til forsvarsanskaffelser. Ved anskaffelser fra utlandet skal det industrielle samarbeidet bidra til at oppdrag som går til bedrifter utenfor landet, også kommer norsk forsvarsindustri til gode.

Et grunnleggende premiss for regjeringens strategi for å styrke samarbeidet mellom industrien og Forsvaret, er at samarbeidet skal være kostnadseffektivt og baseres på Forsvarets behov for materiell og tjenester. Uviklingen av det industrielle samarbeidet må også ses i lys av vårt behov

for å ivareta nasjonal forsynings- og informasjonssikkerhet. Industrielt samarbeid, herunder gjenkjøp, ved kjøp fra utenlandske leverandører skal bidra til å understøtte Forsvarets materiellbehov ved at industriens muligheter til å delta i internasjonalt materiellsamarbeid styrkes og at norsk industri blir satt i best mulig stand til å levere materiell og tjenester til Forsvaret.

Industrisamarbeidet søkes innrettet mot de teknologiske samarbeidsområdene, jf. omtale nedenfor, for å bidra til å sikre at samarbeidet kommer Forsvaret til gode enten på kort eller lang sikt. I tillegg til det industrisamarbeidet som etableres i tilknytning til anskaffelsen av F-35, jf. omtale nedenfor, ble det i 2009 godskrevet samarbeidsprosjekter mellom 133 norske bedrifter i de fleste av landets fylker og utenlandsk industri for 1,9 mrd. kroner. En stor andel er små- og mellomstore bedrifter.

*Forsvarsdirektivet, teknologiområder og forsvarsindustriell samarbeidsstrategi**Forsvarsdirektivet*

EU vedtok i juli 2009 et nytt direktiv for handel på forsvars- og sikkerhetsområdet. Direktivet er EØS-relevant og må gjennomføres i norsk rett. Direktivet er ikke behandlet i EØS-komiteen, men regjeringen arbeider med henblikk på at direktivet kan tre i kraft ila. første kvartal 2012. Direktivet har som siktemål å legge store deler av det europeiske forsvarsmarkedet inn under reglene om unionens indre marked. Forsvarsmarkedet er i dag i stor grad unntatt fra reglene om det indre markedet, og direktivet vil derfor ventelig ha betydelige følger for måten forsvars- og sikkerhetssektoren anskaffer nytt forsvars- og sikkerhetsmateriell. Alle anskaffelser som omfattes av direktivet vil i fremtiden måtte lyses ut på like og ikke-diskriminerende vilkår i EØS-området. Hovedhensikten med direktivet er å øke den europeiske forsvarsindustriens konkurransevne og samtidig gi myndighetene i EØS-landene billigere og bedre forsvars- og sikkerhetsmateriell.

Sentrale brukere av den nye forskriften blir i første rekke Forsvaret, men også flere av politiets anskaffelser forventes å bli omfattet av direktivet. I tillegg forventes enkelte andre etaters sikkerhetsanskaffelser å falle inn under direktivets virkeområde.

Slik praksis er i dag, er det aller meste av forsvarsmateriell unntatt fra EØS-avtalens regler (og tilsvarende unntatt fra Lisboa-traktaten i EU) i kraft av avtalens artikkel 123. EØS-avtalen og Lisboa-traktaten forblir uendret som følge av direkti-

vet, men det er ventet at håndhevingen av unntaksbestemmelsen fra Europakommisjonens og EFTAs overvåkningsorgans side vil bli strengere enn den har vært frem til i dag som følge av gjennomføringen av direktivet i EU-landenes nasjonale rett. Det er på den andre siden fortsatt mulig å gjøre unntak fra direktivets bestemmelser av hensyn til nasjonale sikkerhetsbehov, i første rekke ifm. forsynings- og informasjonssikkerhet i kraft av EØS-avtalens artikkel 123. Det er videre innarbeidet enkelte unntak fra direktivet i tilknytning til f.eks. europeiske samarbeidsprosjekter basert på forskning og utvikling. I tillegg gir direktivet fleksibilitet i den forstand at det er adgang til å stille begrensende krav knyttet til forsynings- og informasjonssikkerhet for anskaffelser som vil måtte foretas under direktivet.

Virknninger for norsk forsvarsindustri

Ved gjennomføringen av direktivet i nasjonal rett i EU-landene vil norsk forsvarsindustri få langt større eksportmuligheter enn tilfellet er i dag. Fra opprettelsen av Roma-traktaten i 1957 og frem til i dag har forsvarsmarkedene i Europa vært å anse som lukkede markeder, med sterk grad av favorisering av nasjonale leverandører. Norge har i dag samlet sett en nisjepreget, men konkurransedyktig forsvarsindustri som vil kunne dra nytte av markedsmulighetene som nå vil åpne seg. Samtidig er det klart at inntektene fra dagens regime, med gjenkjøpsforpliktelser ved Forsvarets kjøp fra utlandet, vil reduseres. Det er liten tvil om at direktivets bestemmelser om likebehandling og ikke-diskriminering vil medføre at det ikke kan stilles krav om gjenkjøp fra utenlandske leverandører innenfor EØS-området, slik det i dag gjøres, for anskaffelser som i fremtiden vil omfattes av direktivet.

Forsvarsindustriell samarbeidsstrategi – også under direktivet

Det er viktig for regjeringen å understreke at den politikken som har vært ført gjennom bl.a. gjenkjøpsinstituttet, og som i stort fortsatt vil føres for Forsvarets anskaffelser utenfor direktivet, også har vært tiltak for å styrke en industri som er av vesentlig betydning for norske sikkerhetsbehov. Opprettholdelsen av en vital og kompetent norsk forsvars- og sikkerhetsindustri er etter regjeringens vurdering fortsatt nødvendig ut fra nasjonale sikkerhetsinteresser. Selv om gjenkjøpsinstituttet slik vi kjenner det i dag, ikke lenger vil være tillatt for anskaffelser som omfattes av direktivet innen-

for EØS-området, vil det fortsatt være mulig å stille krav til forsynings- og informasjonssikkerhet i forbindelse med disse anskaffelsene. Det må understrekes at Norge ikke vil kunne gjøre unntak fra direktivet – eller stille begrensende krav – av rene økonomiske eller næringspolitiske hensyn, men ut fra en konkret vurdering av våre forsvarsindustrielle behov, som igjen vil måtte være basert på nasjonale sikkerhetsbehov. Regjeringens mener at en høykompetent forsvars- og sikkerhetsindustri i Norge gir viktige bidrag til nasjonal sikkerhet. Det er på denne bakgrunn viktig å satse videre på nært samarbeid mellom forsvarssektoren og industrien på nærmere utvalgte høyt teknologiske områder.

Gjennom St.meld. nr. 38 (2006–2007) ble det videreført åtte teknologiområder som grunnelementer i samarbeidet mellom Forsvaret og forsvarsindustrien. Disse er:

- 1) Informasjons- og kommunikasjonsteknologi, 2) systemintegrasjon, 3) missilteknologi og autonome våpen- og sensorsystemer, 4) undervannsteknologi- og sensorer, 5) simuleringsteknologi, 6) våpen- og rakettmotorteknologi, ammunisjon og militære sprengstoff, 7) materialteknologi, 8) maritim teknologi.

Regjeringen har med grunnlag i disse teknologiområdene, videreutviklet dem til nye teknologiområder. Disse vil danne fundamentet for det fremtidige samarbeidet mellom industrien og Forsvaret, og således utgjøre en forsvarsindustriell samarbeidsstrategi for fremtiden – også innenfor direktivets rammer. De nye teknologiområdene er som følger:

- 1) Kommando-, kontroll-, informasjons-, beslutningsstøtte- og kampsystemer 2) systemintegrasjon 3) Missilteknologi (med særlig vekt på bruk i topografisk krevende og kystnære områder) og tilhørende sensorer og ildledningssystemer, 4) undervannssensorer og autonome undervannssystemer, 5) ammunisjon, siktemidler, fjernstyrte våpenstasjoner, rakettmotorteknologi og militære sprengstoff, 6) materialteknologi (herunder kompositt) spesielt utviklet og/eller bearbeidet for militære formål, 7) levetidsstøtte for militære luft- og sjøfartøy.

Ifm. gjennomføringen av direktivet i norsk rett, vil regjeringen understreke at den eksisterende støtten til markedsføring av norsk forsvars- og sikkerhetsindustri i utlandet opprettholdes. I tillegg vil norsk industri gis den nødvendige støtte av norske myndigheter ifm. de andre EØS-landenes implementering og praktisering av direktivet i fremtiden.

Nye kampfly

Stortinget ga ved behandlingen av Innst. S. nr. 299 (2008–2009) til St.prp. nr. 36 (2008–2009) "Nye kampfly til Forsvaret" sin tilslutning til at det skal innledes en forhandlingsprosess om kjøp av nye kampfly til Forsvaret av typen F-35 *Lightning II (Joint Strike Fighter)*. I likhet med dagens F-16, vil F-35 utgjøre ryggraden i Luftforsvaret. Et moderne kampflyvåpen er avgjørende for at forsvarsstrukturen skal være konfliktforebyggende. De nye kampflyene vil representere en kapasitet som selv en stor og teknologisk avansert motstander må ta hensyn til. Uten et moderne kampflyvåpen vil den konfliktforebyggende evnen være betydelig svekket.

I Prop. 1 S (2010–2011) informerte regjeringen om behovet for å innhente fullmakt fra Stortinget innen utgangen av 2011 for å anskaffe inntil fire treningsfly med leveranse fra 2016. Hovedleveransen av norske F-35 fly ble anbefalt endret fra 2016 til 2018. Ved behandlingen av Innst. 441 S (2010–2011) til Prop. 110 S (2010–2011) "Om investeringar i Forsvaret" godkjente Stortinget en anskaffelse av fire F-35 til treningsformål med leveranse i 2016. Stortinget godkjente samtidig utviklingen av *Joint Strike Missile* trinn 2.

Forsvarsdepartementet og F-35-programmet følger utviklingen i det amerikanskledete F-35-prosjektet nøye. Endringer og hendelser i utviklingen av F-35 følges derfor meget tett. Dette gjelder spesielt testprogrammet for F-35 og fremdriften i kontraktsinngåelsen mellom *Lockheed Martin* og amerikanske myndigheter om lavratekontrakter. Forsvarsdepartementet vil komme tilbake med en oppdatert status for fremdriften i programmet i neste langtidsplan for Forsvaret.

Regjeringen vil fortsatt følge kostnadsstyringen i F-35-programmet og vil spesielt rette oppmerksomheten mot flyets levetidskostnader, herunder utarbeidelsen av et kostnadseffektivt vedlikeholdskonsept for F-35.

Regjeringen tar sikte på å legge frem for Stortinget helheten i anskaffelsesprogrammet, herunder endelig antall fly, oppdaterte levetidskostnader, lokalisering av flyene, industriutviklingsprosjekter, plan for inndekning av utgifter og fullmakt for kontraktsforhandlinger, i vårsesjonen 2012.

Industrisamarbeid

Regjeringen legger stor vekt på etableringen av industrisamarbeidet i tilknytning til anskaffelsen av nye kampfly og viderefører aktivitetene for å

sikre oppdrag til norsk industri. Arbeidet bygger på den helhetlige strategien som ble omtalt i St. meld. nr. 38 (2006–2007) for å ivareta næringspolitiske aspekter ved Forsvarets anskaffelser.

Regjeringen har i nært samarbeid med norsk industri arbeidet aktivt overfor amerikanske myndigheter og industri for å få etablert et langsiktig industrisamarbeid. Industrisamarbeidet blant partnernasjonene bygger på prinsippet om "best value" der industrien og forsknings- og utviklingsmiljøene i partnernasjonene må konkurrere seg til oppdrag på flyet. I et samarbeidsprosjekt der så mange som ni land er involvert, er "best value" valgt som prinsipp nettopp for å sikre en lavest mulig pris for F-35. Andre prinsipper som f.eks. gjenkjøp eller "cost share equals work share", ville medført større kostnader for partnerlandene.

Status så langt i industrisamarbeidet tilsier at den politiske målsettingen om at verdiskapningen i Norge skal være av samme størrelsesorden som anskaffelseskostnadene, kan nås. Norsk industri har per juli 2011 konkurrert seg til 435 mill. US dollar i kontrakter.

Regjeringen har arbeidet aktivt for å øke bredden i den norske industrideltakelsen siden Stortinget sluttet seg til valget av F-35. Dette har skjedd med utgangspunkt i Forsvarets behov. Forsvarsdepartementet godkjente høsten 2010 en videreutvikling av 25 mm kanonammunisjon (APEX) hos Nammo. I juni 2011 sluttet Stortinget seg til regjeringens anbefaling om en videreutvikling av *Joint Strike Missile (JSM)* – trinn 2, og kontrakt mellom Forsvaret og *Kongsberg Defence & Aerospace AS (KDA)* ble underskrevet 30. juni 2011. I utviklingen av JSM vil KDA kunne engasjere mer enn 15 norske underleverandører. Totalt vil da mer enn 20 norske bedrifter være involvert i industrisamarbeid knyttet til anskaffelsen av F-35. Utover dette vil også bedriftene som produserer til F-35, trekke på andre lokale bedrifter.

Samlet sett er det således etablert et meget godt grunnlag for at også denne kampflyanskaffelsen skal gi en industriell uttelling i samsvar med de politiske målsettingene. Vi har svært gode erfaringer fra industrisamarbeidet da Norge kjøpte F-16, hvor vår industrielle målsetting ble fullt ut oppfylt over en 20-årsperiode. Denne gangen har *Lockheed Martin* og motorleverandøren presentert industrielle muligheter for produksjon til selve flyet for om lag 36 mrd. kroner (6 mrd. US dollar) over produksjonstiden. Dagens kontrakter er en forutsetning for å kunne utløse dette potensialet, men realisering forutsetter også at norsk industri fortsetter å være konkurransedyktig.

KDA anslår videre et potensial på 25 mrd. kroner knyttet til salg av JSM, og for APEX anslår Nammo at det er et potensial på 10 mrd. kroner. Det totale industrielle potensialet er nå om lag 70 mrd. kroner over produksjonstiden for F-35.

Langsiktigheten, kostnadsfokuset og den skarpe konkurransen med industrien i andre partnerasjoner gjør at det vil være usikkerhet knyttet til den fulle realiseringen av dette potensialet.

For å realisere det politiske siktemålet om industriell retur, er det nødvendig at industrien og myndighetene fortsatt opprettholder et aktivt engasjement, også etter Stortingets beslutning om anskaffelse av fire treningsfly i 2016.

Kostnader

I 2012 vil det påløpe kostnader utover de direkte utgiftene for anskaffelsen av fire F-35 til treningsformål og JSM utvikling trinn 2. Dette vil være de norske kostnadene for deltakelsen i produksjonsavtalen for F-35 som i 2012 vil beløpe seg til i underkant av 44 mill. US dollar. I tillegg vil det påløpe kostnader bl.a. knyttet til den daglige driften av programmet, utvikling av 25 mm APEX ammunisjon, iverksetting av nødvendige studier knyttet til ulike operative og logistikkmessige spørsmål, og til videre arbeid med integrasjon av bremseskjerm på F-35. Disse kostnadene ligger i størrelsesorden 150 mill. kroner. Kostnadene og de aktivitetene som her omtales er alle inkludert i det underlaget (levetidskostnadene) som regjeringen og Stortinget har basert sine beslutninger på.

Beskyttelse av toppskytter på pansrete kjøretøy av typen IVECO

Forsvarets logistikkorganisasjon signerte sommeren 2010 kontrakt om levering av en løsning for beskyttelse av toppskytter på pansrete hjulkjøretøy av typen IVECO. Som departementet informerte om i Prop. 110 S (2010–2011), var leveransen planlagt levert i første kvartal 2012. Ved test av foreløpig løsning på kjøretøy viste det seg at utstyret påvirket andre sikkerhetsrelaterede forhold. Løsningen kunne derfor ikke brukes, og utviklingen er forsinket. Det er fortsatt et mål å øke det totale beskyttelsesnivået på IVECO. Det planlegges derfor inngått en ny utviklingskontrakt med leverandøren ila. 2011 for å etablere grunnlaget for en evt. fremtidig integrering av løsningen på IVECO.

Post 48 Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, fellesfinansiert andel

Posten dekker utgifter til NATOs investeringsprogram for sikkerhet i Norge. For autoriserte prosjekter forskutteres utgifter på grunnlag av prognoser for forbruk. Utgiftene refunderes fra NATO og inntektsføres på kapittel 4760, post 48. Refusjon fra NATO på prosjekter som er prefinansiert over kapittel 1760, post 44, vil også bli inntektsført på kapittel 4760, post 48. Posten er reelt redusert med 53 mill. kroner ift. saldert budsjett 2011. Reduksjonen skyldes i hovedsak at arbeidene knyttet til informasjonsinfrastruktur ved *Joint Warfare Centre* (JWC) nærmer seg ferdigstillelse.

Tabell 4.16 Fellesfinansierte prosjekter (postene 44, 48 og 01)

(i mill. kr)

Sted	Prosjektnavn	Kostnadsramme NATO finansiert (post 48)	Kostnadsramme nasjonal andel (post 44)	Forventet utbetaling i 2012 (post 48)	Forventet utbetaling i 2012 (post 44)	Forventet utbetaling i 2012 (post 01)
Stavanger	<i>Joint Warfare Centre</i> (JWC)	719	178	21	6	
Sørreisa	ACCS til CRC (ARS)	250	161	35	21	
Hele landet	Øvrige prosjekter			25	13	
Totalt				81	40	2,0

Sørreisa – etablering av nytt IKT-system for utøving av luftkommando og kontroll ved CRC Sørreisa

NATO-prosjektet for å etablere et *Air Control Centre – Recognized Air Picture Centre – Sensor Fusion Post* (ARS) på Sørreisa går inn i siste fase med anskaffelse av nytt kommando- og kontrollsystem. De bygningstekniske arbeidene er tidligere fullført. NATO-prosjektet skal erstatte *NATO Air Defence Ground Environment System* (NADGE) gjennom etablering av et moderne IKT-system kalt *Air Command and Control System* (ACCS). Prosjektet har tidligere vært omtalt i St.prp. nr. 1 (2004–2005). Kontrakten for IKT-leveransen ble signert sommeren 2009 og utløser økonomiske forpliktelser for deltakernasjonene frem til 2016. Leveransen til ARS Sørreisa vil tidligst starte i 2012/2013 og forventes ferdigstilt i 2016.

Stavanger – etablering av Joint Warfare Centre (JWC)

Våren 2006 ble første trinn i byggarbeidene for det permanente nybygget til JWC godkjent av

NATO. Grunnarbeidene startet sommeren 2006, og hele bygget (13 500 kvm) ble ferdigstilt i 2010. Hovedtyngden av IKT-systemene, der Norge er prosjektansvarlig, ble levert våren 2011, og bygg med IKT ble overlevert NATO og JWC i juni 2011. En rask og god implementering av treningssentret har bidratt til at det i avgjørelsen om ny kommandostruktur i NATO ble valgt å beholde JWC i Norge.

Post 75 Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, Norges tilskudd til NATOs investeringsprogram for sikkerhet

Norges utgifter til NATOs investeringsprogram for sikkerhet er blitt gradvis redusert frem til 2009 som følge av en økning i antall medlemsland og at den totale budsjettrammen har vært tilnærmet uendret de siste år. I 2010 økte imidlertid budsjett-rammen bl.a. som følge av investeringer knyttet til ISAF. Posten er foreslått redusert med 7,9 mill. kroner ift. saldert budsjett 2011.

Kap. 4760 Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsinntekter	2 484		
16	Refusjon av foreldrepenger	2 330		
18	Refusjon av sykepenger	2 575		
45	Store nyanskaffelser	43 806		
48	Fellesfinansierte bygge- og anleggsinntekter	266 350	134 000	81 000
	Sum kap. 4760	317 545	134 000	81 000

Post 48 Fellesfinansiert bygg- og anleggsinntekter

Posten er redusert med 53 mill. kroner ift. saldert budsjett 2011. Posten gjelder refusjoner fra NATO ifm. NATOs investeringsprogram for sikkerhet i

Norge. Inntektene blir justert hvert år ift. fremdrift og forbruk i autoriserte prosjekter i Norge. Inntektene på post 48 er i hovedsak knyttet til refusjon av utgifter til arbeidene med nytt bygg til *Joint Warfare Centre*.

Kap. 1790 Kystvakten

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	953 934	977 565	993 233
	Sum kap. 1790	953 934	977 565	993 233

Post 01 Driftsutgifter

Posten økes nominelt med 15,7 mill. kroner ift. saldert budsjett 2011. Som ledd i oppfølgingen av langtidsplanen 2009–2012, regjeringens nordområdesatsing og vektleggingen av evne til suverenitetshevdelse og myndighetsutøvelse er bevilgningene til Kystvakten økt betydelig gjennom de senere år. Fartøystrukturen er modernisert, og Kystvakten vil i 2012 disponere 14 moderne fartøyer.

Kystvaktens kapasitet er forbedret som følge av moderniseringen, bl.a. ved at de nye fartøyene løser hele spennet av Kystvaktens oppgaver. Ivaretakelsen av disse oppgavene må også ses i sammenheng med Forsvarets øvrige kapasiteter som overvåking og etterretning, maritim luftovervåking og andre fartøyer.

Nedenfor følger tekniske endringer som gir faktisk endring ift. saldert budsjett 2011:

Tabell 4.17 Budsjettekniske endringer

(i mill. kr)

Nominell endring 2011–2012	15,7
Lønns-, soldat- og priskompensasjon	-19,2
Endringer justert for kompensasjoner	-3,5
Overføring av EBA-midler ifm. endret innretning av Forsvarets logistikkorganisasjon	-0,6
Tekniske endringer knyttet til endret prismodell for FISBasis-klienter	0,9
Overføring av budsjettansvar for ekstra uke ved rekruttskolen KNM Harald Haarfagre	1,4
Fordeling av effektiviseringskrav for rammeavtaler	0,7
Justering av internprising	-0,1
Reell endring av posten	-1,2
Interneffektivisering	4,9
Utrangering av EBA	2,3
Faktisk endring av posten	6,0

Ut over den reelle budsjettmessige reduksjonen på 1,2 mill. kroner ift. saldert budsjett 2011 kommer effekter av interneffektivisering og utrangering av EBA, slik at kapitlet faktisk styrkes med 6,0 mill. kroner ift. saldert budsjett 2011.

Overordnede oppgaver

Kystvaktens hovedfunksjon er suverenitetshevdelse og myndighetsutøvelse. I tråd med regjerin-

gens nordområdesatsing prioriteres Kystvaktens aktivitet til de nordlige havområdene. Gjennom flere år er bevilgningene til Kystvakten vesentlig styrket, både til økt drift og for å kunne gjennomføre en betydelig modernisering av strukturen. Moderniseringen har forbedret Kystvaktens kapasitet og yteevne. Dette muliggjør en økt tilstedeværelse og styrket ivaretagelse av Kystvaktens primæroppgaver, spesielt i nordområdene.

For fiskeriene innebærer Kystvaktens bidrag til ressursforvaltningen kontroll gjennom effektiv overvåking, relevant tilstedeværelse og jevnlig og mer målrettete inspeksjoner i områder der det foregår fangst og fiske. «Nasjonal strategisk risikovurdering», utarbeidet av fiskeridirektøren, gir rammer for og prioritering av innsats og ressurskontroll tilknyttet fiskeriene. Disse kommer også til anvendelse for Kystvakten, som prioriterer tiltak mot overfiske i Barentshavet, dumping av fisk, uregistrerte landinger og problemer tilknyttet bifangst. I tillegg yter Kystvakten viktige bidrag til redningsberedskap, sjøsikkerhet, oljevernberedskap og andre sivile oppgaver.

Organisasjon og styrkestruktur

Sjefen for Kystvakten med tilhørende stabsfunksjoner samlokaliseres med en samlet kystvaktledelse på Sortland i Nordland. En felles kystvaktledelse på Sortland legger til rette for synergier innenfor operative, administrative og økonomiske områder. Dette vil gi en mer effektiv ledelsesstruktur der kystvaktfaglige råd og beslutninger kan foretas i et sterkt faglig miljø, og derigjennom bidra til regjeringens satsing i nordområdene.

Kystvaktens moderniserte struktur videreføres i 2012. Ytterligere ett fartøy er under planlegging for å nå målsettingen om en struktur på 15 fartøyer i den gjeldende langtidsplanen. Fire av de ni havgående fartøyene er helikopterbærende og har derfor potensial for et betydelig dekningsområde. Potensialet vil først kunne utnyttes fullt ut når de nye NH-90 maritime helikoptrene er innfaset og operative. Fartøy som opererer i kystnære farvann, er utstyrt med mindre, hurtiggående patruljefartøy som kan operere ut fra moderfartøy for å øke fleksibilitet og rekkevidde samt redusere reaksjonstid når hendelser inntreffer. Patruljeakti-

viteten, både i den indre og i den ytre kystvakten, videreføres på 2011-nivå.

Fornyelsen av kystvaktfartøyene gir multirolle-fartøyer som samlet og hver for seg har betydelig bedre egenskaper og kapasiteter enn fartøyene som erstattes, særlig økt overvåkingskapasitet og mobilitet, noe som vil forsterkes ytterligere ved innfasing av NH-90 på de helikopterbærende fartøyene. Opptrening og bruk av de første helikoptrene vil prioriteres til de helikopterbærende fartøyene i Kystvakten. Denne moderniseringen anses nødvendig for at Forsvarets og Kystvaktens primære oppgaver innenfor suverenitetshevdelse og myndighetsutøvelse i havområdene under norsk jurisdiksjon skal kunne ivaretas.

Kystvakten vil fortsatt bidra til den nasjonale beredskapen gjennom deltakelse i kystberedskap og aksjonsledelse (KYBAL).

Personell, utdanning og kompetanse

Sjøforsvarets utdanningssystem ivaretar også Kystvaktens personellbehov. Det foregår utveksling av personell mellom Kystvakten og andre deler av Sjøforsvaret, slik at Kystvakten innenfor utdanning, trening og øving må ses i sammenheng med kapittel 1732 Sjøforsvaret. Utdanning, trening og øving i Kystvakten vil også i 2012 rettes mot å videreutvikle kompetansen med tanke på å håndheve norsk jurisdiksjon og løse Kystvaktens øvrige oppgaver. Kystvaktens kompetanse er også etterspurt når det gjelder engasjement utenfor landets grenser.

Kystvakten gjennomfører jevnlig øvelser for å opprettholde en tilfredsstillende kompetanse i løsning av oppdrag i fredstid, og for beredskap for kriser og krig nasjonalt og i utlandet. Derfor deltar og bidrar Kystvakten også i fellesoperative øvelser og annen trening med enheter i og utenfor Forsvaret for øvrig.

Kap. 4790 Kystvakten

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsinntekter	2 122	400	409
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	8		
16	Refusjon av foreldrepenger	1 881		
17	Refusjon lærlinger	2 774		
18	Refusjon av sykepenger	2 426		
	Sum kap. 4790	9 211	400	409

Post 01 Driftsinntekter

Posten videreføres reelt på samme nivå som i saldert budsjett for 2011.

Kap. 1791 Redningshelikoptertjenesten

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	496 007	491 502	499 652
	Sum kap. 1791	496 007	491 502	499 652

Post 01 Driftsutgifter

Posten er, for Forsvarets andel av budsjettet for Redningshelikoptertjenesten, reelt videreført på samme nivå som i saldert budsjett for 2011. Kostnader til drift av Redningshelikoptertjenesten fordeles etter en fastlagt fordelingsnøkkel mellom Justis- og politidepartementet (JD) og Forsvarsdepartementet, og er formalisert i en driftsavtale mellom de to departementene. Dette innebærer for 2012 at JD dekker i overkant av 90 pst. av de budsjetterte utgiftene til operativ og teknisk drift, mens Forsvaret dekker resterende drift, i tillegg til utgiftene knyttet til utdanning av personellet. Forsvaret har driftsansvaret for eiendom, bygg og anlegg.

Oppdrag og organisering

Luftforsvaret utdanner, trener og bemanner nødvendige besetninger for å sikre en tilfredsstillende redningshelikoptertjeneste. Tolv *Sea King*-heli-

koptre er organisert i 330-skvadronen og støtter redningstjenesten på permanent basis. Hovedoppgaven for 330-skvadronen i fredstid er å utføre søke- og redningsoppdrag så hurtig og sikkert som mulig.

I tillegg til ivaretagelse av redningstjeneste skal helikoptrene også i 2012 inngå i statens luftambulansetjeneste samt inngå i den norske totalberedskapen ved å ha kontinuerlig beredskap gjennom hele året for å støtte innsetting av militære og sivile kapasiteter ifm. krisehåndtering i norske områder på land og til havs. Maritim kontrattorberedskap videreføres med eksisterende systemer.

Faglig og budsjettmessig ansvar for tjenesten tilligger JD, som setter krav til beredskap og tilgjengelighet. JD fastlegger, sammen med Helse- og omsorgsdepartementet, rammene for bruk av 330-skvadronen til luftambulansetjenester.

Søke- og redningsoppdrag innenfor norsk myndighetsområde utføres etter oppdrag fra hovedredningssentralene. Det samme gjelder for

luftambulanseoppdrag. Militære oppdrag utføres etter oppdrag fra Forsvarets operative hovedkvarter og koordineres ved behov med hovedredningssentralene eller JD.

Tilstedevakt

I 2009 ble det etablert tilstedevakt på den siste av redningshelikopterbasene. Tilstedevakt betyr at

mannskap og lege er til stede døgnet rundt ved basene, slik at redningsberedskapen er økt vesentlig. Forsvaret har på vegne av JD etablert og påtatt seg driftsansvaret for tilstedevakten, mens merkostnadene i sin helhet dekkes over JDs budsjett.

Kap. 4791 Redningshelikoptertjenesten

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsinntekter	461 474	449 001	458 034
16	Refusjon av foreldrepenger	1 544		
17	Refusjon lærlinger	228		
18	Refusjon av sykepenger	957		
	Sum kap. 4791	464 203	449 001	458 034

Post 01 Driftsinntekter

Forsvarets inntekter på kapitlet vil balanseres mot de utgifter som belastes Justis- og politidepartementet.

Kap. 1792 Norske styrker i utlandet

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	1 564 767	1 187 463	1 234 320
47	Nybygg og nyanlegg, <i>kan overføres</i>	13 066		
	Sum kap. 1792	1 577 833	1 187 463	1 234 320

Kapitlet omfatter merutgifter forbundet med bruk av militære styrker for spesifikke formål i utlandet.

Post 01 Driftsutgifter

Posten økes nominelt med 46,8 mill. kroner. Norges innsats i Afghanistan vil også i 2012 være For-

svarets viktigste oppdrag i utlandet. Styrkene får svært gode tilbakemeldinger på den innsatsen de gjør. Arbeidet med å gjøre de afghanske styrkene i stand til selv å ivareta sikkerheten styrkes som planlagt.

Nedenfor følger tekniske endringer som gir faktisk endring ift. saldert budsjett 2011:

Tabell 4.18 Budsjettekniske endringer

	(i mill. kr)
Nominell endring 2011–2012	46,8
Lønns- og priskompensasjon	-23,2
Endringer justert for kompensasjoner	23,6
Tekniske endringer ifm. styrkeproduksjon for Afghanistan fra kap. 1792 til kap.1731	34,0
Tekniske endringer diverse utgifter Afghanistan fra kap. 1731 til kap. 1792	-65,0
Tekniske endringer knyttet til endret prismodell for FISBasis-klienter	1,3
Justering av internprising	0,3
Fordeling av effektiviseringskrav for rammeavtaler	1,4
Reell endring av posten	-4,4
Interneffektivisering	4,4
Faktisk endring av posten	0

Ut over den reelle budsjettmessige reduksjonen av kapitlet på 4,4 mill. kroner ift. saldert budsjett 2011 kommer effekten av interneffektivisering, slik at budsjettet er faktisk videreført ift. saldert budsjett 2011.

Overordnede målsettinger

Deltakelse med militære bidrag i flernasjonale operasjoner i utlandet er et sentralt element i Norges sikkerhets- og forsvarspolitik og tjener flere målsettinger. For det første demonstrerer det norsk vilje til å ta medansvar for å sikre stabilitet og sikkerhet i konfliktrammete områder. Videre tjener det Norges sikkerhet ved å hindre at konflikter sprer seg og evt. utvikler seg til trusler i norske nærområder. Det bidrar dessuten til at Norge støtter opp om FN, opprettholder et godt samarbeid med sentrale NATO-allierte og andre nærstående land, og styrker viktige internasjonale institusjoner.

Slik deltakelse bidrar videre til å utvikle Forsvarets operative evne, herunder evne til militært samvirke med allierte og andre samarbeidspartnere. Styrkeproduksjon til flernasjonal krisehåndtering og bidrag til NATO er utfordrende. Særlig logistikk, sambandsstøtte og sanitet er nødvendige, men sårbare kapasiteter. Det vil også i 2012 være fokus på å tilpasse vilkårene for personell i utenlandsoperasjoner, slik at tjenesten er attraktiv og innebærer minst mulig belastning for personellet og deres familier. Dette innebærer i større grad å rekruttere til utenlandsoperasjoner fra alle

forsvarsgrener og fellesinstitusjoner, for å redusere den høye belastningen på Hæren.

Afghanistan

Forsvarets innsats i Afghanistan vil videreføres på om lag samme nivå og med samme kvalitet som i 2011. Det norske bidraget vil bli videre tilpasset og justert etter hvert som sikkerhetsansvaret fra den internasjonale stabiliseringsstyrken *International Security Assistance Force* (ISAF) kan overføres til afghanske myndigheter. Denne transisjonsprosessen skal være slutført innen utgangen av 2014.

Det norske bidraget vil i perioden frem til da ytterligere styrke innsatsen om trening, utdanning og mentoring av de afghanske sikkerhetsstyrkene. Målet er å styrke afghanernes evne til å ivareta stabilitet og sikkerhet i eget land i tråd med den plan som er utarbeidet av NATO og den afghanske regjeringen. Dette gjør det mulig å endre innretning på og etter hvert redusere det norske styrkebidraget i Afghanistan.

Det norsk-ledete stabiliseringslaget i Faryab (*PRT Meymaneh*) vil også i 2012 utgjøre tyngdepunktet for Norges støtte til afghanske sikkerhetsstyrker. Det er så langt gjennomført en betydelig afghansk styrkeoppbygging i Nord-Afghanistan. En afghansk brigade er under oppbygging og har flyttet sitt hovedkvarter og støtteavdelinger til Meymaneh. Det norske styrkebidragets nåværende hovedoppgave med å bidra til kapasitetsbygging av denne brigaden vil videreføres i 2012. I tillegg vil det også videreføres mentorer som føl-

ger ledelsen av 209. korps, som 1. brigade i Meymaneh hører inn under.

Det legges opp til en fortsatt gradvis justering av det norske militære styrkebidraget med økende støtte til skole- og kompetansesystemet til den afghanske hæren (ANA). Det planlegges med å styrke vårt nåværende instruktørbidrag til ulike treningsinstitusjoner med et antall offiserer, samt videreføre dagens bidrag til ingeniørskolen og sambandsskolen. Det planlegges også med en videreføring av de militære politimentorene, som et bidrag til å øke kapasiteten til det afghanske politiet. Logistikk- og støttekapasiteter, samt nasjonal kontingentledelse, videreføres. Et antall stabsoffiserer ved hovedkvarteret til Regionkommando Nord (RC-N) og ved ISAF-hovedkvarteret i Kabul planlegges også videreført.

Videre planlegges det med innsetting av et norsk militært transportfly (C-130J) mot slutten av 2012. Innsetting av C-130J vil bidra til økt operativ fleksibilitet samt sikrere transport av personell og materiell.

Innsatsen i Afghanistan har over tid vært svært krevende for Forsvaret og medført slitasje på personell og struktur. Hæren stiller i dag en manøverenhet til PRT Meymaneh. Det vil i perioden 2011–2012 gjennomføres et oppgavebytte med Latvia, som er vår nærmeste samarbeidspartner i PRT-et. Byttet innebærer at Latvia stiller en manøverenhet, mens Norge overtar Latvias nåværende ansvar for styrkebeskyttelse. Denne kapasiteten kan rekrutteres fra en større del av Forsvaret, noe som vil bidra til å fordele belastningen på flere.

Forsvarsdepartementet og forsvarssjefen har fokus på sikkerhet for våre styrker i Afghanistan, og følger fortløpende utviklingen i operasjonsområdet. Det har de siste årene blitt tilført nytt materiell for å øke beskyttelsen. Dette har bl.a. vært nye pansrede kjøretøyer av typen DINGO og IVECO med tilhørende fjernstyrt våpenstasjon av typen *Remote Weapon Station*. I tillegg vurderes sikkerhetssituasjonen for hvert enkelt oppdrag, og utstyr, kjøretøy og løsning av oppdraget tilpasses forventet risiko.

Det norske helikopterbidraget planlegges videreført. Helikopterbidraget er avgjørende for norske, allierte og afghanske soldaters sikkerhet i Faryab. Foruten et tett og godt samarbeid med Latvia har Norge også et godt samarbeid med andre nordiske land, som stiller mentorbidrag til den afghanske 1. brigade i Meymaneh. I tillegg vil samarbeid med våre allierte i RC-N prioriteres, slik at vår innsats i Nord-Afghanistan er mest mulig samordnet og effektivt.

Bidrag til FN-operasjoner

Regjeringen har som ambisjon å styrke Norges deltakelse i FN-ledete operasjoner. I 2012 vil Norge delta i den nye FN-misjonen i Sør-Sudan på et tilsvarende nivå som i 2011. Denne misjonen har en viktig oppgave med å bidra til stabilitet i tiden etter Sør-Sudans uavhengighet. Norge vil også bidra på tilsvarende nivå som i 2011 til *United Nations Truce Supervision Organisation* (UNTSO), *United Nations Mission in Kosovo* (UNMIK), *United Nations Mission in DR Kongo* (MONUSCO) og *United Nations Assistance Mission in Afghanistan* (UNAMA). I tillegg bidrar Norge med stabspersonell til den internasjonale observatørstyrken *Multinational Force and observers* (MFO) på grensen mellom Egypt og Israel. Forsvarsdepartementet vurderer fortløpende muligheten for å kunne stille ytterligere bidrag til FN-ledete operasjoner.

Balkan

Norges bidrag til Balkan er de siste årene redusert i takt med nedtrappingen av NATOs nærvær i regionen. Det samlede norske bidraget til NATO-operasjoner på Balkan planlegges videreført på 2011-nivå. Norge bidrar i dag med et mindre antall stabspersonell til NATOs operasjon i Kosovo. I tillegg videreføres vårt bidrag med stabspersonell ved *NATO HQ Sarajevo* (Bosnia-Hercegovina). Det er også aktuelt å bidra med personell i andre NATO-strukturer på Balkan, særlig innen forsvars- og sikkerhetssektorreform.

Deltakelse i flernasjonale stående beredskapsstyrker

Forberedelser, trening og øvelser forut for deltakelse i flernasjonale beredskapsstyrker (*NATO Response Force – NRF/Nordic Battle Group – NBG*) dekkes innenfor styrkeprodusentenes driftskapitler. En evt. innsetting av norske styrker forutsetter en politisk behandling. Det vil i den forbindelse også tas stilling til finansiering.

NATOs hurtigreaksjonsstyrke (NRF)

I 2012 vil Norge delta i *NATO Response Force* (NRF) med et Ro-Ro-fartøy på beredskap gjennom hele året samt et minerydderfartøy og et mindre antall offiserer innenfor *NATO Coordination and Guidance for Shipping* (NCAGS) i andre halvår.

Ivaretagelse av personell før, under og etter operasjoner i utlandet

Det er også i 2012 avsatt 1,5 mill. kroner til uavhengig tilsyn av Forsvarets helsetjenester i utlandet. Mellomlanding for alle kontingenter, ifm. hjemkomst etter tjeneste i operasjoner i utlandet, gjennomføres i 2012. Et prøveprosjekt ble gjennomført i 2011.

Kjønnsperspektiv i utenlandsoperasjoner

Som et ledd i regjeringens handlingsplan for gjennomføring av FNs sikkerhetsresolusjon 1325 (2000) om kvinner, fred og sikkerhet, vil Forsvaret videreføre arbeidet med å innarbeide et kjønnsperspektiv i planlegging og gjennomføring av operasjoner i utlandet. Norge bidrar bl.a. med en genderrådgiver i ISAFs hovedkvarter samt i det norsk ledete PRT-et i Meymaneh. Det skal også legges vekt på oppfølging av sikkerhetsresolusjon 1820 om seksualisert vold i væpnet konflikt.

Kap. 4792 Norske styrker i utlandet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsinntekter	77 267	10 368	10 368
16	Refusjon av foreldrepenger	116		
18	Refusjon av sykepenger	803		
	Sum kap. 4792	78 186	10 368	10 368

Post 01 Driftsinntekter

Posten videreføres reelt på samme nivå som i saldert budsjett for 2011.

Kap. 1795 Kulturelle og allmennyttige formål

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	284 464	239 877	246 271
60	Tilskudd til kommuner, <i>kan overføres</i>	1 500	1 647	1 696
72	Overføringer til andre	2 005	2 055	2 119
	Sum kap. 1795	287 969	243 579	250 086

Post 01 Driftsutgifter

Posten omfatter Forsvarets avdeling for kultur og tradisjon (FAKT), herunder Forsvarets musikk, Forsvarets museer og Forsvarets kommandantskap. Posten styrkes reelt med i underkant av 5 mill. kroner i 2012. Når det tas hensyn til internefektivering og utrangering av EBA, er den faktiske økningen på 7,5 mill. kroner. Forsvarets

musikk vil bli prioritert innenfor en styrket bevilgning på 5 mill. kroner i 2012 i tråd med intensjonene i St.meld. nr. 33 (2008–2009). Budsjettet er dessuten styrket med 2,5 mill. kroner til *Norsk Military Tattoo* (NMT) i 2012. De seremonielle aktivitetene i Forsvaret skal fortsatt prioriteres.

Nedenfor følger tekniske endringer som gir faktisk endring ift. saldert budsjett 2011:

Tabell 4.19 Budsjettekniske endringer

	(i mill. kr)
Nominell endring 2010–2011	6,4
Lønns-, soldat- og priskompensasjon	-4,8
Endringer justert for kompensasjoner	1,6
Overføring av budsjettansvar for Festningspolitiet fra kap. 1795 post 01 til kap. 1725 post 01	2,1
Fordeling av effektiviseringskrav for rammeavtaler	0,3
Ny prismodell for FISBasis-klienter	0,9
Reell endring av posten	4,9
Interneffektivisering	1,3
Utrangering av EBA	1,3
Faktisk endring av posten	7,5

Forsvarets avdeling for kultur og tradisjon

FAKT skal koordinere og styrke kulturvirksomheten under forsvarssjefen, og er et av forsvarssjefens virkemidler for å ivareta, utvikle og synliggjøre det moderne Forsvaret og den militære profesjonsidentiteten. FAKT skal, gjennom kommandantskapene, museene og musikken, tilby et bredt spekter av tiltak og aktiviteter. Videre skal FAKT fortsette planleggingen av og forestå gjennomføringen av NMT i 2012. Forsvarsdepartementet vil ta initiativ til etablering av et kulturforum for forsvarssektoren. Hensikten med forumet er å sikre utveksling av informasjon om kulturvirksomheten i sektoren og orientere om status på de ulike områdene som er omtalt i St.meld. nr. 33 (2008–2009).

Forsvarets kommandantskap

De nasjonale festningsverkene er viktige kulturminner og formidlere av forsvarshistorie. Forsvarsbygg har forvaltningsansvaret og det koordinerende ansvaret for de ulike kulturelle aktiviteter og næringsvirksomhet på festningene. Kommandantene er forsvarssjefens stedlige representant og skal, i samarbeid med Forsvarsbygg, bidra til å sikre festningenes militære egenart og karakter og således bidra til å holde festningene i militærhistorisk hevd. Kommandantene skal profilere Forsvaret og aktører i det sivil-militære samarbeidet. Kommandantskapene og de militære festningskommandantene videreføres på samme nivå som i 2011. I tråd med St.meld. nr. 33 (2008–2009) er det over de senere år gjennomført betydelige

vedlikeholdstiltak ved en rekke festningsanlegg. Ytterligere midler er satt av for dette formålet i 2012, jf. kapittel 1710.

Forsvarets musikk

Forsvarets musikk er en viktig kultur- og tradisjonsbærer, som representerer en historisk kulturarv. Forsvarets musikk er også en viktig kulturbygger som, gjennom sine opptredener i inn- og utland, bidrar til å skape, vedlikeholde og utvikle kultur innenfor Forsvaret. Forsvarets musikk styrker samhold innad og anses som en sentral bidragsyter i byggingen av Forsvarets identitet. I 2012 styrkes satsingen på militærmusikken hvor de interne seremonielle kapasitetene fortsatt skal prioriteres for å styrke den seremonielle virksomheten i Forsvaret. Seremonier ifm. fullført førstegangstjeneste, markering for personell som skal tjenestegjøre eller tjenestegjør i operasjoner i utlandet og markering for personell som har tjenestegjort i operasjoner i utlandet skal prioriteres i denne sammenheng. I 2012 vil musikken også være en viktig bidragsyter under NMT. Forsvarets musikk skal prioriteres innenfor en styrket bevilgning på 5 mill. kroner ift. saldert budsjett for 2011, spesielt rettet mot de mindre musikkorpene i tråd med St.meld. nr. 33 (2008–2009).

Forsvarets museer

Forsvarets museumsvirksomhet har en viktig rolle som formidler av militærhistorien samtidig som museene også gjenspeiler verdier i dagens forsvar. Museene har en sentral rolle i å synlig-

gjøre Forsvarets betydning i samfunnet. I 2012 vil man modernisere formidlings- og publikumsaktiviteten ved Forsvarets museer. Videre vil samlingene gjøres mer digitalt tilgjengelig, og man vil øke samarbeidet med sivile museer når det gjelder formidling.

I 2012 skal det også åpnes en permanent utstilling om personell i utenlandsoperasjoner, som er et av tiltakene i regjeringens handlingsplan "I tjeneste for Norge".

Post 60 Tilskudd til kommuner

Tilskuddet forvaltes av Kommunal- og regionaldepartementet, og bidrar til omstillingsprosjekter i tidligere typiske forsvarskommuner, hvor Forsvaret nå har trappet ned eller nedlagt sin virksomhet. For 2012 videreføres tilskuddet til Porsanger kommune på samme nivå som i 2011.

Post 72 Overføringer til andre

Stiftelsen Akershus festning for kunst og kultur

Stiftelsen Akershus festning for kunst og kultur ble etablert i 1989 etter initiativ fra daværende forsvarsminister Johan Jørgen Holst. Stiftelsens for-

mål er å styrke kulturell virksomhet på Akershus festning, hvor samarbeid med andre kulturinstitusjoner står sentralt. Stiftelsen har en målsetting om å styrke Akershus festnings posisjon som impulsgeber og samlende midtpunkt for fremragende norsk kunst og kulturutfoldelse rettet mot allmennheten, knyttet til festningens historie og nasjonal kulturhistorie. Videre har stiftelsen en målsetting om å styrke kunnskapen om Norges historie, og å åpne festningsområdet for mer kunst og kulturutfoldelse. Stiftelsen arbeider kontinuerlig med å utvikle programmer og bruken av bygninger og utearealer. Sommeren 2011 åpnet en utescene ved Karpedammen. Scenen vil gi store muligheter for kulturopplevelser på Akershus festning. For 2012 viderefører Forsvarsdepartementet støtten til stiftelsen på samme nivå som i 2011.

Nordland Røde Kors Krigsminnemuseum

Som nasjonalt og internasjonalt opplærings- og dokumentasjonssenter utvikler og formidler Nordland Røde Kors Krigsminnemuseum (NRKK) kunnskap om krigen 1940–1945, med særlig vekt på Nord-Norge. Forsvarsdepartementet viderefører støtten på samme nivå som i 2011.

Kap. 4795 Kulturelle og allmennyttige formål

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsinntekter	18 393	2 413	2 465
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	117		
16	Refusjon av foreldrepenger	2 033		
17	Refusjon lærlinger	80		
18	Refusjon av sykepenger	979		
	Sum kap. 4795	21 602	2 413	2 465

Post 01 Driftsinntekter

Posten er reelt videreført på samme nivå som i saldert budsjett 2011.

Kap. 4799 Militære bøter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
86	Militære bøter	854	500	500
	Sum kap. 4799	854	500	500

Post 86 Militære bøter

Inntektene gjelder militære bøter.

Del III
Omtale av særlige tema

5 Informasjonssaker

5.1 Forsvar i det digitale rom

Viktig informasjon kan lages, lagres og deles i *cyberspace*, eller det digitale rom. Det kan oppstå svikt i informasjons- og kommunikasjonsnettverkene i det digitale rom, som følge av uhell, men også som følge av angrep fra utenforstående aktører. Også forsvarssektoren opplever slike angrep mot sine systemer. De mest alvorlige angrepene forsvarssektoren utsettes for, er de med formål å hente ut informasjon eller å påvirke forsvarssektorens virksomhet. Metodene som brukes blir stadig mer avanserte. De aller fleste angrepene blir likevel stoppet av sikkerhetssystemene.

Angriperne kan være hackere, industrispioner, organiserte kriminelle og terrorister. Mange stater bygger også opp etterretnings- og angreps-evne til bruk i det digitale rom. Antall målrettede forsøk på spionasje har økt kraftig de senere årene. Internasjonalt ser vi også at informasjons- og kommunikasjonssystemer (IKT-systemer) angripes eller utnyttes ved sikkerhetspolitiske kriser og væpnede konflikter. Angrep mot systemer som er viktige for å trygge norsk sikkerhet, suverenitet og selvstendighet, kan få alvorlige følger. Trusler mot IKT-systemer er derfor blitt en strategisk sikkerhetsutfordring for Norge, og arbeidet for å beskytte mot slike trusler har høy prioritet.

I Nasjonal sikkerhetsmyndighets rapport om sikkerhetstilstanden for 2010 fremgår det at sikkerhetstilstanden er forverret. Dette fordi trusselen mot sensitiv og skjermingsverdig informasjon er under kontinuerlig utvikling.

Nasjonal sikkerhetsmyndighet har gjennom NorCERT (*Norwegian Computer Emergency Response Team*) et spesielt ansvar for å koordinere beskyttende tiltak mot alvorlige dataangrep som truer samfunnskritisk infrastruktur og informasjon. NorCERT har til enhver tid oversikt over sårbarheter og risiko relatert til IKT-trusler, og har en viktig varslingsfunksjon når dataangrep oppdages.

Forsvarets avdeling for informasjonsinfrastruktur (INI) har det utøvende ansvaret for total-sikkerheten i Forsvarets IKT-systemer. En fungerende IKT-infrastruktur er avgjørende for at

moderne, nettverksbaserte operasjoner lar seg gjennomføre. Det er over den siste tiårsperioden utviklet kapasiteter for håndtering av angrep som rettes mot Forsvaret i det digitale rom. Forsvarssektoren har lagt til grunn et utvidet perspektiv, som i tillegg til forebyggende grunnsikring av egne informasjonssystemer også omfatter militære operasjoner i det digitale rom med både beskyttende, etterretningsmessige og offensive siktemål. Slike aspekter utgjør en stadig viktigere tilleggsdimensjon ved militære operasjoner og er i enkelte land i ferd med å vokse frem nærmest som et eget stridsfelt.

Forsvarets kapasitet for offensive nettverkso-perasjoner brukes bl.a. for å finne ut hvordan svakheter kan utnyttes til å begå angrep mot Forsvaret, slik at man er best mulig forberedt på å beskytte seg. Som all annen bruk av militære maktmidler er også disse kapasitetene underlagt politisk kontroll, folkerettslige prinsipper og de til enhver tid gjeldende engasjementsregler.

Forsvaret må være forberedt på å håndtere dataangrep som rammer egne systemer. Ved dataangrep som truer norsk statsikkerhet, vil forsvarssektoren ha et særskilt ansvar for å håndtere situasjonen. Det kan også bli aktuelt for Forsvaret å gi støtte til anmodende myndighet ved angrep som rammer sivil sektor.

NATO tar truslene i det digitale rom på alvor. NATOs forsvarsministre vedtok i juni 2011 en revidert politikk for NATOs forsvar mot trusler i det digitale rom. En handlingsplan for iverksetting av denne politikken er også utviklet. NATOs politikk omhandler primært Alliansens egen infrastruktur, men inneholder også anbefalinger om hvordan NATO og nasjonene kan samarbeide om robuste informasjons- og kommunikasjonssystemer.

5.2 Revisjon av nasjonale retningslinjer for å styrke informasjonssikkerheten

”Nasjonale retningslinjer for å styrke informasjonssikkerheten” skal revideres. Retningslinjene

er en fellesutgivelse fra Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet, Justis- og politidepartementet, Samferdselsdepartementet og Forsvarsdepartementet. Målet for revisjonsarbeidet er å identifisere og beskrive nye sikkerhetsutfordringer og -trender, og å justere retningslinjene for å ta hensyn til disse. Revisjonen vil anlegge en helhetlig tilnærming, og de reviderte retningslinjene skal dekke hele spekteret fra grunnsikring til beskyttelse av samfunnskritisk IKT-infrastruktur. Nasjonal sikkerhetsmyndighets forslag til cybersikkerhetsstrategi med tilhørende høringsinnspill vil inngå som en del av grunnlagsmaterialet til utformingen av retningslinjene.

Ifm. revisjonen av retningslinjene skal en egen departementsgruppe vurdere behovet for å justere, evt. presisere, beskrivelsen av departementenes samordnings- og sektoransvar for IKT-sikkerhet gitt i St.meld. nr. 17 (2006–2007) "Eit informasjonssamfunn for alle".

5.3 Evaluering av sikkerhetsloven

Sikkerhetsloven trådte i kraft 1. juli 2001. Den har siden den gang vært gjenstand for flere mindre justeringer. Den teknologiske utviklingen går raskt. Det må derfor påses at loven er tilpasset dagens sikkerhetsutfordringer, for å sikre beskyttelse mot IKT-trusler med mest mulig oppdaterte verktøy. Det er på denne bakgrunn igangsatt en helhetlig evaluering av lov av 20. mars 1998 nr. 10 om forbyggende sikkerhetstjeneste (sikkerhetsloven) for å vurdere om det er behov for en revisjon av denne. For å ivareta prosessen har Forsvarsdepartementet nedsatt en arbeidsgruppe med deltakelse fra de mest berørte departementer, Nasjonal sikkerhetsmyndighet og Forsvaret. Det tas sikte på at arbeidet med å evaluere loven vil være ferdigstilt innen utgangen av 2012.

5.4 Reform av NATOs kommando- og etatsstruktur

NATO arbeider kontinuerlig for å bedre sin evne til å planlegge og gjennomføre operasjoner og for å sikre en moderne og velfungerende organisasjon. NATO er derfor i ferd med å reformere både kommandostrukturen og NATOs etater og programmer.

Innretningen av den nye kommandostrukturen ble besluttet på NATOs toppmøte i november 2010. Den geografiske plasseringen av de militære hovedkvarterene ble vedtatt på forsvars-

nistermøtet i juni 2011. Endringene innebærer at kommandostrukturen ivaretar behovene for fleksibilitet og kostnadseffektivitet samtidig som evnen til å lede bl.a. luftoperasjoner styrkes. Innenfor rammen av de beslutninger som til nå er tatt om reform av kommandostrukturen, vil ikke *Allied Command Transformation* (ACT), som *Joint Warfare Centre* (JWC) i Stavanger er en del av, bli berørt. JWC vil derfor bli videreført.

Endringene i kommandostrukturen er positive sett med norske øyne, bl.a. fordi de to fellesoperative hovedkvarterene i Nederland og Italia får regionalt ansvar og fordi det maritime hovedkvarteret plasseres i Storbritannia, med ansvar for hele NATO-området. En slankere struktur innebærer at det vil være hensiktsmessig for NATO å styrke samarbeidet med nasjonale operative hovedkvarter. Norge vil arbeide for å styrke samarbeidet mellom Forsvarets operative hovedkvarter i Bodø og NATOs kommandostruktur, innenfor både overvåking og situasjonsforståelse, øving og trening, og krisehåndtering. Et slikt samarbeid kan ytterligere bidra til et helhetlig fokus på våre nær-områder.

På forsvarsministermøtet i juni 2011 ble det vedtatt å legge ned dagens 14 etater og programmer, og opprette tre nye store *agencies* eller etater fordelt på hhv. anskaffelse, logistikk og informasjonsteknologi. Ved å slå sammen flere etater søker man å etablere en mer effektiv drift av de ulike programmene og oppnå innsparing ved å etablere felles ledelses- og støttefunksjoner. Fra norsk side er det viktig at reformen gir en kostnadseffektiv måte å organisere materiell- og kapasitetssamarbeid i NATO på. Arbeidet har vært meget omfattende, og man har avdekket at mulighetene for innsparinger er lavere enn det opprinnelige målet. Fra norsk side er man likevel fornøyd med at organiseringen av etater og programmer så langt gir en ryddig, helhetlig styringsstruktur med tilstrekkelig nasjonal kontroll.

5.5 Omdanning av Luftforsvarets hovedverksted Kjeller til statsforetak

Regjeringen vil i løpet av høsten 2011 fremme en proposisjon med forslag til Stortinget om å omdanne Luftforsvarets hovedverksted Kjeller (LHK) til statsforetak. Formålet er å legge til rette for at LHK skal kunne videreføre vedlikehold på sentralt luftforsvarsmateriell (eksempelvis F-16 og Sea King) ut systemenes levetid samtidig som virksomheten skal kunne være med å konkurrere

om oppdrag på kommersiell basis. Bakgrunnen for forslaget er at vedlikehold i økende grad er blitt integrert i kontraktene ved kjøp av nye system. Spesielt gjelder dette for den fremtidige understøttelsen av det nye kampflyet F-35. Regjeringen vil derfor anbefale at LHK omdannes til statsforetak for å kunne konkurrere i det kommersielle markedet om oppdrag på vedlikehold av bl.a. F-35 kampfly og NH-90 helikoptre. De første kontraktene statsforetaket forventes å være med å konkurrere om, vil trolig utlyses høsten 2011. Forslaget om omdanning til statsforetak vil ha enkelte begrensede budsjettkonsekvenser for 2012, og regjeringen vil derfor – parallelt med fremleggelsen av proposisjonen om statsforetaket – presentere et tillegg til herværende budsjettproposisjon for 2012.

5.6 Den videre utvikling av forsvarssektoren – ny langtidsplan

Langtidsplaner har i hele etterkrigstiden dannet basis for Forsvarets utvikling. St.prp. nr. 48 (2007–2008) "Et forsvar til vern om Norges sikkerhet, interesser og verdier" ble vedtatt av Stortinget i 2008. Denne representerte på mange måter avslutningen på den dyptgripende forsvarsreformen som ble innledet med St.prp. nr. 45 (2000–2001) "Omleggingen av Forsvaret i perioden 2002–2005". En grunnleggende omstilling til et moderne innsatsforsvar er nå gjennomført, og det er lagt et bærekraftig fundament som åpner for at den videre utviklingen kan foregå gjennom mer gradvise justeringer, fremfor altomfattende reformer. Det vises også til regjeringens redegjørelse om videreutvikling av langtidsplanleggingen, jf. St.prp. nr. 48 (2007–2008) kapittel 10.6.

Regjeringen tar sikte på å legge frem for Stortinget en ny langtidsplan for forsvarssektoren våren 2012. St.prp. nr. 48 (2007–2008) har først og fremst fokus på perioden 2009–2012, men trekker også opp hovedlinjer, tiltak og mål som strekker seg ut over denne perioden. Det legges opp til at den nye langtidsplanen for forsvarssektoren skal bygge videre på hovedlinjer som det er bred enighet om i Stortinget, og innenfor en helhetlig ramme fokusere på konkrete områder der det foreligger særlige utfordringer og behov. Etter ti år med omfattende reformer er det viktig å bygge videre på de løsningene som har vist seg vellykkete og rette fokus mot nye utfordringer som gjør det nødvendig å iverksette tiltak for sikre den balanse mellom oppgaver, struktur og ressurser som er oppnådd i inneværende planperiode.

Den sikkerhetspolitiske situasjonen er i utvikling. NATO er i endring og sentrale allierte samarbeidspartnere har igangsatt omfattende reformer i sine forsvar. Flere land reduserer nå sine forsvar av økonomiske grunner. Dette vil ha stor betydning for Norge og utviklingen av det norske forsvaret. I dag løser Forsvaret svært krevende oppgaver i utlandet samtidig som Forsvaret har store og strategisk viktige oppgaver i våre nærområder. På begge områder er utfordringene i kontinuerlig utvikling.

En annen utfordring er å sikre effekt av den omfattende moderniseringen av Forsvarets materiell. Dette krever helhetlig tenkning, og en langtidsplan er erfaringsmessig et egnet verktøy for å bidra til bred politisk forankring av hovedprioriteringer og valg. Det legges derfor bl.a. opp til at anskaffelse og innfasing av de nye kampflyene vil utgjøre et sentralt tema i en ny langtidsplan, herunder ambisjonsnivå/antall fly, lokalisering, totalramme for anskaffelsen og en plan for inndekning av anskaffelses- og driftskostnader. Det tas også sikte på å fremlegge en oppdatert og helhetlig redegjørelse for forsvarspolitikken og grunnlaget for denne, i tillegg til samlede mål for forsvarssektorens utvikling på midlere og lengre sikt, herunder strukturelle og økonomiske rammer samt operativt ambisjonsnivå.

5.7 Kompetanse i forsvarssektoren

Forsvarssektorens evne til å tiltrekke, utvikle og forvalte kompetanse vil være et sentral strategisk tema i årene som kommer. Det må sikres at sektorens kompetanseutviklings- og forvaltningsprosesser er tilpasset de faktiske behov og mål organisasjonen har i dag, og er godt egnet for å møte de behov og utfordringer sektoren vil måtte forvente å møte i fremtiden. Forsvarsdepartementet arbeider nå med å trekke opp hovedlinjene for hvordan dette utfordringsbildet bør adresseres i tiden som kommer. Regjeringen tar sikte på å komme tilbake til Stortinget med en nærmere redegjørelse om dette arbeidet i den nye langtidsplanen.

5.8 Forskning på HR-området

Forskning iht. St.meld. nr. 36 (2006–2007)

Et eget programområde for forskning på militær-sosiologi er etablert, og Forsvarsdepartementet har videreført tidligere forskning på området. Grunnlaget for prioriteringene er i all hovedsak

nedfelt i St.meld. nr. 36 (2006–2007), der det pekes på behovet for forskning på kultur og holdninger.

Forsvarsdepartementet driver en kontinuerlig langtidsplanlegging også på HR-området. Det er viktig at denne planleggingen er basert på et best mulig kunnskapsgrunnlag, noe forskning bidrar til. Innenfor militærsosiologi, herunder forskning på kvinner og mangfold, er de prioriterte områdene rekruttering, sosialisering og militær kjernekompetanse samt studier av maskulinitetskulturer i Forsvaret.

Forskning på disse områdene har som overordnet målsetting å øke kunnskapen om sammenhengen mellom rekrutterings- og sosialiseringprosessene i Forsvaret og muligheten for økt mangfold i organisasjonen.

Forskningsprosjektet vedrørende årskull og kultur og holdninger, ledet av Forsvarets forskningsinstitutt, videreføres i 2012 som en del av forskningsprogrammet.

Forskning på maskulinitetskulturer i Forsvaret har som overordnet målsetting å øke kunnskapen om sammenhengen mellom ulike maskulinitetskulturer i Forsvaret og i hvilken grad disse bidrar til eller står i motsetning til å rekruttere og beholde kvinnelig personell.

Forskning iht. St.meld. nr. 34 (2008–2009)

Et eget programområde for forskning på veteraner er etablert, og Forsvarsdepartementet har besluttet å bevilge 5,6 mill. kroner i 2011–2013 til tre ulike forskningsprosjekter med oppstart i 2011. Målet er å øke kunnskapen om relevante problemstillinger knyttet til tjenestegjøring før, under og etter utenlandsoperasjoner. Forsvarets sanitet skal gjennomføre prosjektene.

Det første prosjektet er en videreføring av en etterundersøkelse av soldater fra Libanon, Irak, Balkan, Somalia og Afghanistan. Hensikten med prosjektet er å beskrive omfang og alvorlighetsgrad når det gjelder psykiske plager og skader hos personell som har deltatt i operasjoner i utlandet.

Det andre prosjektet er en studie av soldater før, under og etter innrykk, seleksjon, trening og operasjoner. Hensikten med prosjektet er å øke nytteverdien av eksisterende undersøkelser.

Det tredje prosjektet er knyttet til forbedring av metode for seleksjon og screening.

Arbeidet med å planlegge en levekårsundersøkelse av veteraner er igangsatt. Selve undersøkelsen gjennomføres i 2012. Ferdigstilling av analysearbeidet etter undersøkelsen samt rapportskrivning sluttføres i 2013. Undersøkelsen vil kunne bidra til å gi verdifull innsikt i forhold knyttet til veteranenes livssituasjon og vil således gi et viktig grunnlag både for tiltak og videre forskning for bedre ivaretagelse av veteraner og deres nærmeste.

5.9 Spesialstyrker

Forsvarets spesialstyrker har unike kapasiteter med fleksibel anvendelighet som kan benyttes selvstendig, som supplement til andre styrker eller som støtte til anmodende myndighet når andre har ansvaret for å håndtere en krise. Styrkene nyttes primært for å oppnå militærstrategiske eller operasjonelle målsettinger. Forsvarets spesialstyrker består av Forsvarets spesialkommando/Hærens jegerkommando (FSK/HJK) og Marinejegerkommandoen (MJK). Spesialstyrkene videreutvikles i tråd med gjeldende langtidsplan.

Forsvarssjefen har besluttet å styrke evnen til ledelse av spesialstyrkene på militærstrategisk nivå for å koordinere og samordne virksomheten på tvers av forsvarsgrenene og for å bidra til kortere kommandolinjer, god informasjonsflyt og nødvendig skjerming. Dette er viktige kriterier for ledelse og styring av slike styrker. Som en konsekvens tilpasses Sjøforsvarets organisasjon slik at Marinejegerkommandoen etableres på samme organisatoriske nivå som Forsvarets spesialkommando/Hærens jegerkommando i Hæren, noe som vil styrke samhandlingen og forenkle styringslinjene.

Forsvarsdepartementet legger opp til å videreutvikle Luftforsvarets Bell 412-helikoptre som en konvensjonell ressurs på linje med en rekke andre plattformer i Luftforsvaret, slik som kampfly, transportfly og øvrige helikoptre, som også bidrar til støtte for spesialstyrkene. Et dedikert plan- og ledelselement etableres for integrasjon av alle typer luftkapasiteter til støtte for spesialoperasjoner.

6 Sektorovergripende miljøvernpolitikk

Forsvarssektorens system for miljøstyring skal bidra til at miljø- og samfunnsansvar veier tungt i alle plan- og beslutningsprosesser. Sentralt i miljøstyringssystemet er forpliktelse til kontinuerlig forbedring av miljøpåvirkningen av forsvarssektorens virksomhet. Miljøvernarbeidet i forsvarssektoren omfatter både forebygging av forurensning og opprydding etter tidligere tiders forurensning. Det skal tas hensyn til det ytre miljøet ved alle deler av virksomheten i Norge og ved operasjoner i utlandet. Forsvarssektoren skal ha god oversikt og kontroll med virksomheten, herunder innsatsfaktorer og produkter som kan påvirke miljøet. Forsvarssektorens miljødatabase videreføres som grunnlag for å bedre kunnskapen om miljøforhold og som grunnlag for miljøeffektive forbedringstiltak. Det utarbeides en årlig miljøredegjørelse og et miljøregnskap som beskriver sektorens utfordringer på miljøområdet og som gir en omtale av gjennomførte og planlagte tiltak.

Bevaring av naturens mangfold og tilrettelegging for friluftsliv

Forsvarets bruk og forvaltning av naturområder må baseres på kunnskap og integrering av hensynet til naturmangfoldet skal inngå i planlegging, utvikling, bruk og avhending. Forsvarssektorens forvaltningsområder er kartlagt for biologisk mangfold. Overvåking og oppdatering av biologisk mangfold skal gjennomføres etter en systematisk metode gjennom et utviklet oppsynssystem. Kartlegging og overvåking skal bidra til å danne et godt grunnlag for en kunnskapsbasert forvaltning. Prosjekter for tilbakeføring og miljøsanering av Hjerkinnskytefelt og 14 andre skyte- og øvingsfelt videreføres, og det planlegges oppstart av et flerårig arbeid for eksplosivrydding, miljøsanering og avhending av skytefelt som har blindgjengerrisiko. Det skal gjennomføres tiltak i skyte- og øvingsfeltene for bl.a. å sikre avløp av tungmetaller, revegetering av naturskade og fjerning av infrastruktur. Miljøsanering og eksplosivrydding i utrangerte skyte- og øvingsfelt medfører bruk av store økonomiske ressurser og betydelig personellinnsats over mange år.

Forsvarsdepartementet og Forsvarsbygg har vært aktive deltakere i det interdepartementale samarbeidet *Nasjonalt program for kartlegging og overvåking av biologisk mangfold* siden oppstarten i 2003. Deltakelse i samarbeidsprosjektet videreføres i en ny periode fra 2012.

Bevaring og bruk av kulturminner

Kulturminnevern skal reflekteres ved planlegging og gjennomføring av militære aktiviteter og ved utbyggings-, videreutviklings- og oppryddingstiltak. Ved større øvelser utarbeider Forsvaret øvingskart med informasjon om bl.a. sårbare områder og kulturminner slik at skade på kulturminner kan unngås. Som en følge av tilbakeføringsaktiviteten på Hjerkinnskytefelt gjennomføres kartlegging av kulturminner og kulturmiljøer i skytefeltet. Arbeidet med arkeologiske registreringer og skjøtselstiltak i skyte- og øvingsfelt videreføres. Bevaring og bruk av nasjonale festningsverk i Forsvaret omtales nærmere under del II, kapittel 1710.

Rent hav og vann og et giftfritt samfunn

Forsvarssektorens virksomheter skal ha kontroll med anskaffelse, håndtering og avhending av helse- og miljøfarlige kjemikalier. Det skal arbeides planmessig og målrettet for å erstatte helse- og miljøfarlige kjemikalier med mindre farlige stoffer. Bruk av ammunisjon medfører deponering av tungmetaller og andre miljøgifter i skytefelt og på skytebaner. Ammunisjonsbruken skal dokumenteres som grunnlag for økt kunnskap om helse- og miljømessige forhold. Kunnskapen skal bl.a. danne grunnlag for iverksetting av nødvendige tiltak for å hindre helse- og miljøskadelige utslipp. Arbeidet med å redusere avrenning av miljøfarlige stoffer til vann og vassdrag videreføres.

Avfallshåndteringen fra forsvarssektorens virksomheter skal forbedres med målsetting om økt ressursutnyttelse og redusert avfallsproduksjon. Økt bruk av kildesortering vil også bidra til reduserte utslipp av klimagasser.

Tidligere tiders aktiviteter har medført forurensning av grunn og sjø. Det gjennomføres omfattende opprydding av forurensede områder på land og i sjø. I Marvika ved Kristiansand ble en grundig miljøsanering av sjøsedimenter avsluttet i 2010. Det forberedes en omfattende miljøsanering av forurensede sjøsedimenter i Ramsund. Opprydding av forurenset grunn og sjø krever store økonomiske og personellmessige ressurser over flere år. Rydding og miljøsanering av skyte- og øvingsfelt og av forurenset sjøbunn omtales nærmere under del II, kapittel 1710.

Et stabilt klima og ren luft

Energibruk og tilhørende utslipp til luft er blant de viktige miljøaspektene i forsvarssektoren. Det arbeides målrettet for å oppnå betydelige reduksjoner i energiforbruket og av klimagassutslipp gjennom kostnadseffektive tiltak. Redusert energibruk i bygg og anlegg oppnås gjennom effektiviseringstiltak, ny teknologi og holdningsendringer blant brukere. Omlegging av varmesentraler fra bruk av olje til fornybare energiformer skjer ved innføring av ny og fremtidsrettet teknologi, blant annet bioenergi og varmepumper.

Arbeidet med energiledelse, dvs. iverksetting av energiøkonomiserende tiltak, har siden 2006 medført en reduksjon i det årlige energiforbruket på 98 GWh, som tilsvarer mer enn 15 pst. reduksjon i det samlede energiforbruket. En systematisk og planmessig overgang fra bruk av fossil energi til fornybar energi i bygningsmassen har så langt resultert i 84 GWh konvertert energi på

årsbasis. Det er identifisert ytterligere effektiviseringspotensial på 90 GWh i energiforbruket, og arbeidet med å redusere energiforbruket og konvertere til fornybar energi videreføres.

Nye bygg planlegges for å tilfredsstille kravene til høyeste energimerkeklasse og passivbygg. Det stilles skjerpede krav til sektorens administrative kjøretøyer for å redusere drivstofforbruket, utslipp av klimagasser og lokal forurensning, herunder innfasing av nullutslippsteknologi. Det stilles krav til energibruk og redusert utslipp av klimagasser og lokal forurensning ved Forsvarets anskaffelser. Et klimaregnskap for forsvarssektoren er under utvikling. Energiledelsesprogrammet omtales nærmere under del II, kapittel 1710.

Miljø- og samfunnsansvar i forsvarssektorens anskaffelser

Forsvarssektoren skal, som en stor og krevende kunde av varer og tjenester, stimulere leverandører til å utvikle og prioritere løsninger som er miljøvennlige og etisk forsvarlige. Det skal derfor stilles krav til miljø og etiske forhold ved alle anskaffelser. Kompetansen innenfor miljø- og samfunnsansvar ved anskaffelser videreutvikles. Det skal legges vekt på å fremme miljø- og energi-effektivitet. De etiske kravene til handel med forsvarssektoren innebærer at grunnleggende menneske- og arbeidstakerrettigheter skal ivaretas av leverandører til forsvarssektoren i alle ledd av produksjonen.

7 Oppfølging av § 1 a i likestillingsloven

7.1 Forsvarsdepartementet

Likestillingsarbeid inngår som en naturlig og integrert del av Forsvarsdepartementets daglige virksomhet. Pr. 31. desember 2010 var 309 personer tilsatt i Forsvarsdepartementet. Totalt sett har andelen kvinner blitt redusert fra 33,9 pst. i 2009 til 32,7 pst. i 2010.

Om lag en tredjedel av de ansatte i Forsvarsdepartementet er offiserer. På sivil side utgjorde kvinneandelen 40,5 pst. i 2010 mot 43,6 pst. i 2009, og på militær side utgjorde kvinneandelen 12,6 pst. i 2010 mot 9,1 pst. i 2009.

Det var 17,6 pst. kvinner i lederstillinger i 2010, mot 15 pst. i 2009. Det er imidlertid ingen kvinner på toppledernivå pr. 31. desember 2010.

For å øke kvinneandelen i Forsvarsdepartementet arbeides det målrettet for å rekruttere og beholde kvinner på alle nivåer og funksjoner, med spesielt fokus der kvinneandelen er lav. Forsvarsdepartementet benytter moderat kvotering av kvinner til lederstillinger. Alle ledere med personalansvar har ansvar for å påse at likestillingsaspektet vurderes ved rekruttering til Forsvarsdepartementet og ved interne tilsettinger. Det er et mål å få flere kvinnelige ledere i Forsvarsdepartementet, og det ble bestemt i 2010 at Forsvarsdepartementet skulle arrangere et lederkandidatprogram for ansatte i departementet med vekt på deltakelse av kvinner, og dette ble gjennomført våren 2011.

Forsvarsdepartementets interne lønns- og personalstatistikker gir en oversikt over likheter og forskjeller mellom menn og kvinner når det gjelder stillingskategori og lønn. Differansen mellom kvinner og menn på gjennomsnittslønn for ledere var i 2010 på 1,7 ltr., mot 0,1 ltr. i 2009 i menns favør. Her har altså menns lønnsforsprang økt noe. På saksbehandlernivå på har menn, både i 2008 og 2009, ligget ca. 5 ltr. over kvinner, uten at det er gjort vurderinger om det skyldes relevante årsaker som alder og utdanning. For 2010 er denne forskjellen redusert til 3,2 lønnstrinn, fortsatt i menns favør. Kvinner vil bli prioritert lønsmessig også i 2011.

Sykefraværet i Forsvarsdepartementet som i 2009 var 4,11 pst., ble i 2010 redusert til 3,74 pst. Kvinner har høyest sykefravær; 5,91 pst., mot 2,68 pst. for menn, men det totale sykefraværet i Forsvarsdepartementet anses å ligge på et lavt nivå.

Overtidsbruken i Forsvarsdepartementet var i 2010 fordelt med 30,75 pst. for kvinner og 69,29 pst. for menn. Sammenholdt med at kvinneandelen i Forsvarsdepartementet er på ca. 33 pst. så fordeler bruken av overtid seg relativt jevnt mellom kvinner og menn.

Statistikk for avvikling av foreldrepermisjon i 2010 viser en fordeling på 74 pst. for kvinner og 26 pst. for menn. Tilsvarende fordeling i 2009 var hhv. 58 pst. for kvinner og 42 pst. for menn.

Forsvarsdepartementet har utarbeidet en livsfasepolitikk som gjelder alle ansatte. Denne viser at arbeidsgiver gir rom for at arbeidstaker har ulike behov i ulike faser av sitt yrkesaktive liv. Det blir gitt individuell tilrettelegging, i særlig grad for småbarnsforeldre, gravide, langtidssyke og eldre arbeidstakere.

F.eks. kan Forsvarsdepartementets ansatte fra det året de fyller 62 år avvikle inntil seks seniorpolitiske dager pr. år i tillegg til de åtte dagene som er avtalt sentralt. Statistikk for avvikling av seniorpolitiske dager viser at det er i 2010 avviklet 274 slike dager, fordelt på 10 kvinner og 12 menn.

Økt mangfold gir ny og variert kompetanse, samt bredere erfaringsgrunnlag. For å fremstå troverdig i dagens samfunn er det viktig at Forsvarsdepartementet er en inkluderende arbeidsplass hvor ingen diskrimineres. Forsvarsdepartementet som arbeidsgiver forholder seg til gjeldende lover og regler vedrørende diskriminering i arbeidslivet og samfunnet generelt. Ved utlysning av ledige stillinger blir det opplyst om at Forsvarsdepartementet er en IA-bedrift som vil legge til rette for personer med nedsatt funksjonsevne ved behov. I den sammenheng har Forsvarsdepartementet planlagt å skrive en intensjonsavtale med en arbeidsmarkedsbedrift. Forsvarsdepartementet har allerede en person på tiltak. Personer med flerkulturell bakgrunn oppfordres til å søke. Ledige stillinger blir også lyst ut på nettstedet www.inkludi.no.

7.2 Forsvaret

Forsvaret har som mål å øke kvinneandelen blant tilsatt personell, herunder befall, vervede og sivile, og få flere militære og sivile kvinner inn i ledende stillinger. Det er også en målsetting å øke andelen kvinner i førstegangstjenesten, som et virkemiddel for økt representasjon og rekruttering.

Pr. 31. desember 2010 var det i overkant av 17 000 årsverk i Forsvaret. Totalt sett utgjorde andelen av kvinner i Forsvaret 15,42 pst. i 2010 mot 15,36 pst. i 2009.

På sivil side utgjorde kvinneandelen 30,44 pst. i 2010, mot 30,16 pst. i 2009, og på militær side utgjorde kvinneandelen 8,32 pst. i 2010 mot 8,28 pst. i 2009. Militært ansatte utgjør i overkant av to tredeler av årsverkene i Forsvaret.

Det var 7,5 pst. kvinner i lederstillinger i Forsvaret i 2010, mot 7,3 pst. i 2009. To av Forsvarets tolv toppledere var kvinner, som er uendret fra 2009.

Forsvarets interne lønns- og personalstatistikker gir en oversikt over likheter og forskjeller mellom menn og kvinner når det gjelder stillingskategori og lønn. Differansen mellom kvinner og menn på gjennomsnittslønn for ledere var i 2010 på 4,6 ltr. i menns favør, som er det samme som i 2009. På saksbehandlernivå har menn, både i 2008 og 2009, ligget ca. 2 ltr. over kvinner uten at det er gjort vurderinger om det skyldes relevante årsaker som alder og utdanning. For 2010 er denne forskjellen redusert til under 1 lønnstrinn, fortsatt i menns favør.

Sykefraværet i Forsvaret som i 2009 var 3,4 pst., ble i 2010 redusert til 2,8 pst. Kvinner har høyest sykefravær; 6,1 pst., mot 2,25 pst. for menn, men det totale sykefraværet i Forsvaret anses å ligge på et lavt nivå.

Overtidsbruken i Forsvaret i 2010 var fordelt med 16 pst. for kvinner og 84 pst. for menn. Sammenholdt med at kvinneandelen i Forsvaret er på ca. 15 pst., så fordeler bruken av overtid seg relativt jevnt mellom kvinner og menn.

Statistikk for avvikling av foreldrepermisjon i 2010 viser en fordeling på 46 pst. for kvinner og 54 pst. for menn. Tilsvarende fordeling i 2009 var hhv. 55 pst. for kvinner og 45 pst. for menn.

Program for karriere- og personlig utvikling for kvinner som ble iverksatt i 2009 fortsetter og følges opp i 2012, bl.a. i programmene Kvinntopp og Lederutviklingsprogram for sivile (LUPRO). Kvinntopp er hovedsakelig rettet mot militært personell, men har også åpning for sivile lederkandidater.

Sesjon er blant de viktigste tiltakene for å øke kvinneandelen i Forsvaret. Sesjon stimulerer til rekruttering både til førstegangstjeneste, lærlingordning og befalsutdanning. Pliktig sesjon for kvinner ble innført i 2010. Dette vil sikre at alle kvinner i aktuelle årskull får informasjon om Forsvaret og gir mulighet for at de best skikkede og mest motiverte kan rekrutteres. Det forventes at pliktig sesjon for kvinner vil bidra til å øke kvinneandelen også i førstegangstjenesten, noe som på lengre sikt kan bidra til å øke kvinneandelen i Forsvaret generelt gjennom førstegangstjenestens funksjon som rekrutteringsmekanisme. Dette vil kunne bidra til at Forsvaret i større grad gjenspeiler mangfoldet og likestillingen i samfunnet for øvrig.

Forsvaret har fått i oppdrag å etablere en kvote på 1500 kvinner fra 1992-kullet til grunnleggende befalsutdanning og førstegangstjeneste i 2011. Målsetningen er at det skal være 25 pst. kvinner inne til grunnleggende befalsutdanning og førstegangstjeneste innen utgangen av 2015.

Regjeringens handlingsplan for gjennomføring av FN's sikkerhetsrådsresolusjon 1325 (2000) om kvinner, fred og sikkerhet ble lagt frem i 2006. Handlingsplanen har som mål å styrke kjønnspektivet i Forsvarets virksomhet, og det arbeides med å innarbeide dette i evaluering og planlegging av operasjoner, trening og utdanning. Norge har med oppstart i 2010 bemannet stillingen som *Gender Advisor* i ISAF HQ i Afghanistan, og en funksjon som *Gender Field Advisor* er etablert i PRT Meymaneh.

Forsvaret arbeider med bevisstgjøring av holdninger vedr. mangfold i etaten. Dette arbeidet fortsetter i 2012. En egen stilling som koordinator for mangfold og likestilling ble etablert i Forsvarsstaben i 2009 for å styrke arbeidet for mangfold og likestilling, og denne stillingen er også tillagt ansvaret for å innføre et kjønnsperspektiv i alle aspekter ved Forsvarets virksomhet. Skoleplasser ved Forsvarets skoler er reservert for kvalifiserte kvinnelige søkere, og opptaksprøvene til Forsvarets skoler er under løpende vurdering. Kvinner som gjennomfører en befalsutdanning, skal få tilbud om systematiske lederutviklingsprogrammer og personlige utviklingsprogrammer tidlig i karrieren, og det skal også gis tilbud om leder- og utviklingsprogrammer for sivile kvinner i Forsvaret. Flere kvinner i Forsvaret vil gi et bedre forsvar. Økt kvinneandel gjør også at Forsvaret i større grad skal kunne dra nytte av de talenter og evner som finnes i den kvinnelige delen av befolkningen. Når det gjelder rekruttering av kvalifiserte kandidater med innvandrer-

bakgrunn og funksjonshemming, følges dette opp ifm. kunngjøringer og ved innkalling til intervju.

Det er nulltoleranse for mobbing, trakassering og uønsket seksuell oppmerksomhet i Forsvaret. Forsvarsdepartementet følger tett opp etatenes tiltak for å motvirke rapportert uønsket adferd. Det er satt i gang flere tiltak; herunder egen holdningskampanje, ny undersøkelse som en del av helseundersøkelsen for 2011 og et sterkere fokus på opplæring i etikk og ledelse på alle nivåer. Forsvaret skal også etablere et eget rapporteringssystem for slik uønsket adferd som kommer i tillegg til varslingskanalen som ble etablert i 2008.

SINTEF Helse er engasjert for å gjennomføre et forskningsprosjekt med sikte på å gi økt kunnskap for bl.a. å iverksette ytterligere tiltak.

7.3 Forsvarets forskningsinstitutt

Likestillingsarbeid inngår som en naturlig og integrert del av den daglige virksomheten ved Forsvarets forskningsinstitutt (FFI). Pr. 31. desember 2010 hadde FFI 719 ansatte, hvorav 194 er kvinner. Kvinneandelen ved FFI er stabil på rundt 27 pst. Tallet for kvinnelige forskere med doktorgrad er 21 pst., mens tilsvarende tall blant menn er 34 pst. De administrative støttefunksjonene er dominert av kvinner, og ligger omtrent på samme nivå som året før (74 pst.), mens områdene teknisk prosjektinnsats og drift er dominert av menn med en andel på 71 pst.

Fem av totalt 27 i toppledelsen og ledelsen for øvrig er kvinner. Åtte av 45 prosjektledere er kvinner.

FFI har som mål å øke kvinneandelen og har iverksatt ulike tiltak. Aktuelle kandidater med utdanningsbakgrunn som FFI rekrutterer, er i hovedsak dominert av mannlige studenter. FFI arbeider målrettet med profilering og markedsføring i kanaler for at målgruppen (de kvinnelige studentene som har riktig fagbakgrunn) blir interessert i å søke på stillinger ved FFI. Det praktiseres moderat kjønnskvolterering ved tilsetting.

I arbeidet med sommerstudenter legges det stor vekt på å rekruttere en stor andel kvinnelige studenter. Ved rekruttering av sommerstudenter er det benyttet kjønnskvolterering. FFI markedsfører seg bevisst ved universiteter og høyskoler, og bruker ofte kvinnelige informanter fra FFI for å synliggjøre kvinnelige forskere og søke å vekke kvinnelige studenters interesse for FFI. I 2010 var 18 av 51 sommerstudenter kvinner. Dette er en økning ift. det FFI hadde for noen år siden. Dette har gitt synlige resultater ved at andelen av FFIs

kvinnelige forskere fra 2004 har økt fra 13 til 20 pst.

Det er kun to deltidsstillinger på FFI, hvorav den ene er besatt av en kvinne. Arbeidstiden blir tilrettelagt ved spesielle behov iht. FFIs livsfasepolitikk, og i 2010 hadde 55 ansatte deltidsarbeid etter eget ønske og behov, av disse 35 kvinner.

Det er ikke påvist lønnsdifferanser mellom kvinner og menn dersom man sammenstiller utdanning, erfaring, kjønn og alder. Kvinnelige forskere har i gjennomsnitt lavere årslønn enn mannlige forskere. Dette tilskrives lavere gjennomsnittsalder og erfaringsnivå. Gjennomsnittsalderen for de mannlige forskerne er 42 år, seks år høyere enn gjennomsnittsalderen for kvinnelige forskere. I ingeniørgruppen har kvinner høyere årslønn enn menn. For ingeniørene er kvinnene i gjennomsnitt fire år yngre enn sine mannlige kollegaer, som i snitt er 48 år.

Sykefraværet for 2010 er totalt på 3,9 pst., en økning på 0,1 prosentpoeng fra året før. Imidlertid har sykefraværet blant kvinner gått ned med 1,3 prosentpoeng til 5,7 pst., mens for menn har den økt med 0,6 prosentpoeng til 3,3 pst.

Overtidsbruken i FFI var i 2010 fordelt med 25 pst. for kvinner og 75 pst. for menn. Sammenholdt med at kvinneandelen i FFI er på ca. 27 pst., så fordeles bruken av overtid seg relativt jevnt mellom kvinner og menn.

Statistikk for avvikling av foreldrepermisjon i 2010 viser en fordeling på 56 pst. for kvinner og 44 pst. for menn. Tilsvarende fordeling i 2009 var 64 pst. for kvinner og 36 pst. for menn.

FFIs tiltak for å hindre diskriminering på bakgrunn av kjønn, etnisitet og nedsatt funksjonsevne er å ha en gjennomarbeidet lønnspolitikk, rekrutteringsopplegg og ved bruk av medarbeidersamtaler. I dette er bevisstgjøring av lederne viktig, jf. FFIs pågående lederprogram og utvikling av kompetansegruppen ledelse.

7.4 Forsvarsbygg

Forsvarsbygg (FB) har utformet og praktiserer en HR-strategi og policy som legges til grunn for alle HR-tiltak i virksomheten. Det dreier seg bl.a. om rekruttering, kompetanseutvikling, praktisering av IA, ledelsesutvikling og seniortiltak.

Ved utgangen av 2010 var kvinneandelen blant FBs 1556 tilsatte på 43 pst., som er uendret fra 2009. Av 123 ledere var 13 pst. kvinner, mot 14 pst. i 2009. Deltidsansatte utgjorde 8 pst., og av disse var 86 pst. kvinner, i all hovedsak innenfor renhold. FB har 23 militære stillinger, alle menn.

FB har en rekrutteringspolitikk som understreker en målsetting om tverrfaglighet, mangfold og likestilling. Denne intensjonen er uttrykt i alle stillingsannonser. For å sikre tilstrekkelig fokus på disse aspektene har FB styrket veiledningen til ledere ved rekruttering det siste året, gjennom etableringen av en "Minside" med lett tilgjengelig informasjon og tettere personlig oppfølging for rekrutterende leder.

FB gjennomfører et talentprogram hvor det er lagt vekt på bl.a. en kjønnsmessig balanse.

Når det gjelder lønns- og stillingsnivåer, er det ingen tendens til ulikheter kun basert på kjønn. Kvinner og menn befinner seg innenfor samme lønsspenn i de ulike stillingskodenes lønnstrinn. Det er ingen vesentlige ulikheter mellom kjønn i stillingskoder i typisk manns-/ kvinnedominerte stillingskoder. Tilsvarende gjelder på ledernivå.

Sykefraværet i FB var i 2010 på 6,92 pst., mot 6,69 pst. i 2009. Kvinner har høyest sykefravær; 11,25 pst., mot 4,05 pst. for menn. Det registreres høyt sykefravær innenfor renhold, som er kvinnedominert. Gruppen renhold utgjør derfor en stor andel av samlet sykefravær. Det jobbes med tiltak på gruppenivå for å få ned sykefraværet, og FB har utarbeidet ny IA-handlingsplan for perioden 2010–2013 hvor dette arbeidet er prioritert.

Overtidsbruken i FB i 2010 var fordelt med 16 pst. for kvinner og 84 pst. for menn, hvilket viser en skjevfordeling i overtidbruk sammenholdt med kjønnsfordelingen blant de ansatte.

Statistikk for avvikling av foreldrepermisjon i 2010 viser en fordeling på 78 pst. for kvinner og 22 pst. for menn. Tilsvarende fordeling i 2009 var 86 pst. for kvinner og 14 pst. for menn.

FB har iverksatt tiltak for å holde senioren lenger i aktivt arbeid og tiltak som skal hindre aldersdiskriminering bl.a. ved å etablere seniorkurs i egen regi med fokus på seniorer som en ressurs. I arbeidet med revidering av FBs HR-policy er det et mål å styrke arbeidet med å øke antall kvinner i ledende stillinger.

I kraft av at FB er en IA-bedrift har etaten, i samarbeid med NAV, gitt tilbud om arbeidstrening til personer som på grunn av sykdom har falt utenfor arbeidslivet.

Når det gjelder rekruttering av kvalifiserte kandidater med innvandrerbakgrunn og funksjonshemming, følges dette opp ifm. kunngjøringer og ved innkalling til intervju.

7.5 Nasjonal sikkerhetsmyndighet

Pr. 31. desember 2010 arbeidet det 101 menn og 30 kvinner i Nasjonal Sikkerhetsmyndighet (NSM). Dette tilsvarer en kvinneandel på 22,9 pst. Det tilsvarende tallet i 2009 var 23,7 pst.

Det var to kvinner blant ledergruppens syv medlemmer ved årsskiftet. Dette tilsvarer en kvinneandel på 28,6 pst., som er det samme som i 2009. Blant de 17 mellomlederne var det imidlertid ingen kvinner. Mange av direktoratets fagmiljøer er svært teknisk orientert, og innenfor disse miljøene har det tradisjonelt vært en lav kvinneandel. Nær halvparten av direktoratets ansatte er tilsett i tekniske stillinger (ulike ingeniørstillinger etc.). Blant disse var kvinneandelen ved årsskiftet kun seks pst. Innenfor saksbehandlerstillinger var kvinneandelen 65 pst., og innenfor rådgiverstillinger 41 pst. NSM hadde ved årsskiftet 16 militært ansatte. Ingen av disse var kvinner.

Ved årsskiftet var det seks deltidsansatte i direktoratet. Fem av disse var kvinner.

NSMs interne lønns- og personalstatistikker gir en oversikt over likheter og forskjeller mellom menn og kvinner når det gjelder stillingskategori og lønn. Differansen mellom kvinner og menn på gjennomsnittslønn for ledere var i 2010 på 3,0 ltr. i menns favør, mot 3,9 ltr. i 2009. På saksbehandlernivå på var tilsvarende tall i 2010 5,5 ltr. i menns favør, mot 6,1 ltr. i 2009. Differansen mellom kjønnene antas i hovedsak å henge sammen med den lave kvinneandelen innenfor ingeniør- og lederstillinger.

Direktoratet hadde i 2010 et sykefravær på 6,2 pst. Sykefraværet var på 4,2 pst. blant mannlige ansatte, og 12,7 pst. blant kvinnelige ansatte. Forskjellen mellom kjønnene forklares ved at langtidsfravær hos et mindre antall kvinner gir stort utslag i statistikken.

Overtidsbruken i NSM i 2010 var fordelt med 9,9 pst. for kvinner og 90,1 pst. for menn, mot hhv. 8,8 pst. og 91,2 pst. i 2009. Tallene gjenspeiler at overtidbruken er høyest i direktoratets tekniske stillinger, hvor kvinneandelen er lavest.

Statistikk for avvikling av foreldrepermisjon i 2010 viser en fordeling på 47,4 pst. for kvinner og 52,6 pst. for menn. Tilsvarende tall for 2009 var 39,2 pst. for kvinner og 60,8 pst. for menn.

Likestillingsarbeid inngår som en naturlig del av, og integreres i, den daglige virksomheten i NSM. Direktoratet arbeider aktivt med å få til en jevnere kjønnsfordeling. Dette skjer bl.a. gjennom å oppfordre kvinner til å søke ledige stillinger, alltid kalle inn kvalifiserte kvinner til intervju, gjennom stands og tilstedeværelse på utdanningsinsti-

tusjoners karrieredager, samt bruk av bilder med stor andel kvinnelige ansatte i profileringen av NSM. Det er særlig prioritert å øke kvinneandelen på mellomledernivå ved ledighet i denne kategorien.

NSM er en IA-bedrift, og følger de retningslinjer dette medfører.

Det er krav om sikkerhetsklarering og nødvendig autorisasjon for samtlige stillinger i direktoratet. I enkelte tilfeller vil tilknytning til andre land kunne ha betydning for om en person kan sikkerhetsklareres og dermed få ansettelse i NSM. Spørsmål om tilknytning vil imidlertid vurderes uavhengig av vedkommendes etniske bak-

grunn. NSM har ansatte med annen etnisk bakgrunn, og det er et sentralt personalpolitisk mål i NSM at medarbeidere skal ha variert erfaringsbakgrunn. Samtlige stillingsannonser NSM utlyser inneholder følgende formulering: «Mangfold i personalet (mht. innvandringsbakgrunn, balansert kjønnssammensetning og alder) ses som et viktig virkemiddel for at virksomheten skal inneha den rette kompetansen.»

NSM søker å legge til rette for personer med nedsatt funksjonsevne. Tiltak iverksettes basert på individuell vurdering. Det samme gjelder tilrettelegging for eldre arbeidstakere.

Forsvarsdepartementet

t i l r å r :

1. I Prop. 1 S om statsbudsjettet for år 2012 føres opp de summene som er nevnt i et fremlagt forslag:

a.	Sum utgifter under kap. 1700–1795	Kr	40 563 187 000
b.	Sum inntekter under kap. 4700–4799	Kr	4 889 859 000

Forslag

til vedtak om bevilgning for budsjettåret 2012, kapitlene 1700-1795, 4700-4799

I Utgifter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
	alle			
1700	Forsvarsdepartementet			
	01 Driftsutgifter	330 821 000		
	73 Forskning og utvikling, <i>kan overføres</i>	25 015 000	355 836 000	
1710	Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg			
	01 Driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	2 886 726 000		
	46 Ekstraordinært vedlikehold, <i>kan overføres</i>	61 564 000		
	47 Nybygg og nyanlegg, <i>kan overføres</i>	1 715 950 000	4 664 240 000	
1716	Forsvarets forskningsinstitutt			
	51 Tilskudd til Forsvarets forskningsinstitutt	168 872 000	168 872 000	
1719	Fellesutgifter og tilskudd til foretak under Forsvarsdepartementet			
	01 Driftsutgifter	232 746 000		
	43 Til disposisjon for Forsvarsdepartementet, <i>kan overføres</i>	18 000 000		
	71 Overføringer til andre, <i>kan overføres</i>	68 321 000		
	78 Norges tilskudd til NATOs driftsbudsjett, <i>kan overføres</i>	240 000 000	559 067 000	
1720	Felles ledelse og kommandoapparat			
	01 Driftsutgifter	2 914 228 000	2 914 228 000	
1723	Nasjonal sikkerhetsmyndighet			
	01 Driftsutgifter	129 617 000	129 617 000	
1725	Fellesinstitusjoner og -utgifter under Forsvarsstaben			
	01 Driftsutgifter	1 985 053 000		
	50 Overføring Statens Pensjonskasse, <i>kan overføres</i>	19 393 000		
	70 Renter låneordning, <i>kan overføres</i>	6 224 000	2 010 670 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
1731	Hæren			
	01	Driftsutgifter	5 539 902 000	5 539 902 000
1732	Sjøforsvaret			
	01	Driftsutgifter	3 416 435 000	3 416 435 000
1733	Luftforsvaret			
	01	Driftsutgifter	4 102 815 000	4 102 815 000
1734	Heimevernet			
	01	Driftsutgifter	1 109 152 000	1 109 152 000
1735	Etterretningstjenesten			
	21	Spesielle driftsutgifter	998 104 000	998 104 000
1740	Forsvarets logistikkorganisasjon			
	01	Driftsutgifter	2 373 690 000	2 373 690 000
1760	Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg			
	01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 1760, post 45</i>	967 961 000	
	44	Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, nasjonalfinansiert andel, <i>kan overføres</i>	40 137 000	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	8 059 170 000	
	48	Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, fellesfinansiert andel, <i>kan overføres</i>	81 000 000	
	75	Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, Norges tilskudd til NATOs investeringsprogram for sikkerhet, <i>kan overføres, kan nyttes under kap 1760, post 44</i>	95 000 000	9 243 268 000
1790	Kystvakten			
	01	Driftsutgifter	993 233 000	993 233 000
1791	Redningshelikoptertjenesten			
	01	Driftsutgifter	499 652 000	499 652 000
1792	Norske styrker i utlandet			
	01	Driftsutgifter	1 234 320 000	1 234 320 000
1795	Kulturelle og allmenntilgittige formål			
	01	Driftsutgifter	246 271 000	
	60	Tilskudd til kommuner, <i>kan overføres</i>	1 696 000	
	72	Overføringer til andre	2 119 000	250 086 000
		Sum alle		40 563 187 000
		Sum departementets utgifter		40 563 187 000

Inntekter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
	alle			
4700	Forsvarsdepartementet			
	01 Driftsinntekter		230 000	230 000
4710	Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg			
	01 Driftsinntekter	3 693 313 000		
	47 Salg av eiendom	156 569 000	3 849 882 000	
4720	Felles ledelse og kommandoapparat			
	01 Driftsinntekter	71 465 000	71 465 000	
4723	Nasjonal sikkerhetsmyndighet			
	01 Driftsinntekter	2 682 000	2 682 000	
4725	Fellesinstitusjoner og -inntekter under Forsvarsstaben			
	01 Driftsinntekter	43 561 000		
	70 Renter låneordning	36 000		
	90 Lån til boligformål	648 000	44 245 000	
4731	Hæren			
	01 Driftsinntekter	49 651 000	49 651 000	
4732	Sjøforsvaret			
	01 Driftsinntekter	38 031 000	38 031 000	
4733	Luftforsvaret			
	01 Driftsinntekter	165 030 000	165 030 000	
4734	Heimevernet			
	01 Driftsinntekter	5 497 000	5 497 000	
4740	Forsvarets logistikkorganisasjon			
	01 Driftsinntekter	110 370 000	110 370 000	
4760	Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg			
	48 Fellesfinansierte bygge- og anleggsinntekter	81 000 000	81 000 000	
4790	Kystvakten			
	01 Driftsinntekter	409 000	409 000	
4791	Redningshelikoptertjenesten			
	01 Driftsinntekter	458 034 000	458 034 000	
4792	Norske styrker i utlandet			
	01 Driftsinntekter	10 368 000	10 368 000	

Kap.	Post		Kroner	Kroner	Kroner
4795		Kulturelle og allmenntilgjengelige formål			
	01	Driftsinntekter		2 465 000	2 465 000
4799		Militære bøter			
	86	Militære bøter		500 000	500 000
		Sum alle			4 889 859 000
		Sum departementets inntekter			4 889 859 000

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

II

Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2012 kan:

1. benytte alle merinntekter til å overskride enhver utgiftsbevilgning under Forsvarsdepartementet, med følgende unntak:
 - a. inntekter fra militære bøter kan ikke benyttes som grunnlag for overskridelse.

- b. inntekter ved salg av større materiell kan benyttes med inntil 75 pst. til overskridelse av bevilgningen under kapittel 1760 Nyan-skaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg, post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold.
2. ta med ubrukte merinntekter ved utregning av overførbart beløp.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

III

Bestillingsfullmakter

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2012 kan:

1. foreta bestillinger ut over gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye bestillinger og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
1720		Felles ledelse og kommandoapparat	
	01	Driftsutgifter	30 mill. kroner
1725		Fellesinstitusjoner og -utgifter under Forsvarsstaben	
	01	Driftsutgifter	80 mill. kroner
1731		Hæren	
	01	Driftsutgifter	600 mill. kroner
1732		Sjøforsvaret	
	01	Driftsutgifter	100 mill. kroner
1733		Luftforsvaret	
	01	Driftsutgifter	600 mill. kroner
1734		Heimevernet	
	01	Driftsutgifter	825 mill. kroner

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
1740		Forsvarets logistikkorganisasjon	
	01	Driftsutgifter	300 mill. kroner
1760		Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg	
	01	Driftsutgifter	125 mill. kroner
	44	Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, nasjonalfinansiert andel	115 mill. kroner
	45	Større utstysranskaffelser og vedlikehold	18 500 mill. kroner
	48	Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, fellesfinansiert andel	165 mill. kroner
1790		Kystvakten	
	01	Driftsutgifter	2 900 mill. kroner
1791		Redningshelikoptertjenesten	
	01	Driftsutgifter	75 mill. kroner
1792		Norske styrker i utlandet	
	01	Driftsutgifter	55 mill. kroner
1795		Kulturelle og allmennnyttige formål	
	01	Driftsutgifter	2 mill. kroner

2. gi Forsvarets forskningsinstitutt fullmakt til å ha økonomiske forpliktelser på inntil 60 mill. kroner ut over det som dekkes av egne avsetninger.

IV

Tilsagnsfullmakter

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2012 kan gi tilsagn om økonomisk støtte ut over bevilgningen, men slik at samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
1700		Forsvarsdepartementet	
	73	Forskning og utvikling	22 mill. kroner

Andre fullmakter

V

Nettobudsjettering av salgsomkostninger

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2012 kan trekke salgsomkostninger ved salg av materiell og fast eiendom fra salgsinntekter før det overskytende inntektsføres under kapittel

4760 Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg, post 45 Store nyanskaffelser og vedlikehold og kapittel 4710 Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg, post 47 Salg av eiendom.

VI

Personell

Stortinget samtykker i at:

1. Forsvarsdepartementet i 2012 kan fastsette lengden på førstegangstjenesten, repetisjons-tjenesten og heimevernstjenesten slik det går fram av Prop. 1 S (2011–2012).
2. enheter oppsatt med frivillig heimevernspersonell kan overføres til forsvarsgrener og fellesinstitusjoner, og benyttes i operasjoner i utlandet.

VII

Investeringsfullmakter

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2012 kan:

1. starte opp nye investeringsprosjekter, herunder større bygg- og eiendomsprosjekter, som er presentert som nye prosjekter i Prop. 1 S (2011–2012), innenfor de kostnadsrammer som der er omtalt.
2. endre tidligere godkjente prosjekter som anført i Prop. 1 S (2011–2012), herunder endrede kostnadsrammer.
3. starte opp og gjennomføre materiellinvesteringer og byggeprosjekter av lavere kategori.
4. nytte bevilgningen på den enkelte investeringspost, hhv. post 44, 45, 47 og 48 fritt mellom formål, bygg- og eiendoms-kategorier, anskaffelser og prosjekter som presentert i Prop. 1 S (2011–2012).
5. gjennomføre konsept- og definisjonsfasen av planlagte materiellanskaffelser.
6. igangsette planlegging og prosjektering av bygge-, anleggs- og innredningsprosjekter innenfor rammen av bevilgningen på de respektive poster.
7. inkludere gjennomføringskostnader i investeringsprosjektene for eiendom, bygg og anlegg på post 46 og post 47.

VIII

Fullmakter vedrørende fast eiendom

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2012 kan:

1. avhende fast eiendom uansett verdi til markedspris når det ikke foreligger annet statlig behov for eiendommen. Eiendommene skal normalt legges ut for salg i markedet, men kan selges direkte til fylkeskommuner eller kommuner til markedspris, innenfor EØS-avtalens bestemmelser. Dersom eiendommene er aktuelle for friluft- eller kulturformål kan de selges på samme vilkår til Statskog SF hvis ikke fylkeskommuner eller kommuner ønsker å kjøpe eiendommene.
2. avhende fast eiendom til en verdi av inntil 100 000 kroner vederlagsfritt eller til underpris når særlige grunner foreligger.

IX

Tidspunkt for belastning av
utgiftsbevilgninger

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2012 kan belaste utgiftsbevilgninger for bestillinger gjennom NAMSA, andre internasjonale organisasjoner eller andre lands myndigheter fra det tidspunkt materiell blir bestilt, selv om levering først skjer senere i budsjettåret eller i et etterfølgende budsjettår.

X

Kompensasjonsordningen

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2012 kan etablere en todelt kompensasjonsordning for psykiske belastningskader som følge av deltakelse i utenlandsoperasjoner i perioden 1978–2009. Todelingen innebærer at skadelidte kan få utbetalt 65G ved 100 % ervervsmessig uførhet ved psykiske belastningsskader, dersom de samme beviskrav og bevistema som gjelder etter det lovfestede objektive ansvaret i forsvarspersonelloven § 12b er oppfylt. I tillegg videreføres den opprinnelige kompensasjonsordningen med 35G ved 100 % ervervsmessig uførhet med de lempeligere vilkår som gjelder i dag.

Vedlegg 1

Ordninger i tilknytning til verneplikten

I det etterfølgende gis en oversikt over de bestemmelser som gjøres gjeldende for verneplikten i 2012.

Førstegangstjenesten

Førstegangstjenesten er av tolv måneders varighet. Forsvaret kan forkorte denne tjenesten med inntil fire uker. Av hensyn til utdanning og arbeid, kan den enkelte vernepliktige førtidsdimittere inntil seks uker før fullført tolv måneders tjeneste. Det forutsettes at tjenestetidsreduksjonene ikke får konsekvenser for beredskap eller svekker rekrutteringsgrunnlaget for operasjoner i utlandet. Mannskaper som ikke ønsker å redusere tjenestetiden, skal gis anledning til å fullføre tjenesten.

Særordninger

Arbeidsledige har prioritet ved innkalling til førstegangstjeneste.

Personell med eneomsorg for barn gis utsettelse med førstegangstjenesten så lenge denne status vedvarer og inntil utløpet av det år den vernepliktige fyller 33 år.

Vernepliktige mannskaper som avtjener førstegangstjeneste kan ta ut inntil seks uker av sin lønnede fedrekvote. Dette kommer i tillegg til 14 dagers permisjon ifm. eget barns fødsel.

Personell som driver selvstendig husdyrhold gis under særskilte vilkår utsettelse med førstegangstjenesten så lenge denne status vedvarer og inntil utløpet av det år den vernepliktige fyller 33 år.

Fellesbestemmelser

Til hjelpetjeneste i tilknytning til repetisjonstjeneste og etterutdanningskurs kan det kalles inn vernepliktige som ikke er mobiliseringsdisponert til militær avdeling eller ved Forsvarets fellesinstitusjoner.

Vernepliktig personell (befal og menige) som er mobiliseringsdisponert ved staber eller avdelinger, og som det er påkrevet å trene eller å øve hvert år, kan kalles inn til kort repetisjonstjeneste/kurs hvert år.

Vernepliktig og utskrevet befal kan innkalles til etterutdanningskurs av inntil tolv dagers varighet. Hæren kan kalle inn vernepliktig og utskrevet befal som sier seg villige til sjefsstillinger og forutbestemte nøkkelstillinger på lavere og midlere nivå til etterutdanningskurs av inntil fem ukers varighet.

Innkallinger for repetisjonstjeneste/-kurs skal skje innenfor rammen av det totale antall dager og antall ganger som er fastsatt for slik tjeneste.

Leger, tannleger, veterinærer, farmasøyter, psykologer, teologer og studenter i disse fag som har gjennomført tolv måneders førstegangstjeneste, kan innkalles til 90 dagers tjeneste ved stab eller avdeling. Leger kan alternativt gjøre tjeneste ved styrker i utlandet hvor Norge deltar.

Teologer som har gjennomført 15 måneders førstegangstjeneste kan pålegges repetisjonstjeneste tre ganger.

Vernepliktig personell som gis utsettelse med sin tjeneste, kan kalles inn til avtjening av resttjeneste ved andre avdelinger i Forsvaret og om nødvendig i et annet budsjettår.

I tillegg til repetisjonstjenesten kan vernepliktig og utskrevet befal, menige spesialister og spesielle faggrupper for en mindre del av den enkelte avdelings organisasjonsplan gis inntil ti dagers tjeneste.

I Heimevernet er den årlige tjenesteplikten inntil seks dager for korporaler/menige og inntil ni dager for befal/spesialister. Innsatsstyrken er frivillig personell på tre års kontrakt, og har inntil 30 dager årlig tjenesteplikt i tillegg til den generelle tjenesteplikten i Heimevernet.

Felles øvre grense for samlet ordinær tjenesteplikt er 19 måneder eller 575 dager. Frivillig tjeneste i Heimevernets innsatsstyrke eller ifm. operasjoner i utlandet regnes ikke som en del av den ordinære tjenesteplikt.

Tjenesteplikt for kvinner

Kvinner som har undertegnet kontrakt om tjenesteplikt i Forsvaret, har de samme forpliktelser i

fred og i krig som vernepliktige menn iht. gjeldende bestemmelser.

Vedlegg 2**Forsvarets operative struktur i henhold til
St.prp. nr. 48 (2007–2008)**

Felleselementer	Hæren	Sjøforsvaret	Luftforsvaret	Heimevernet
Etterretningstjenesten	1 Brigade	1 taktisk maritim kommando	Luftkontroll og varsling (K&V)	45 000 befal og mannskaper
Forsvarets operative hovedkvarter	– Brigadekommando	(CNORTG)	– CRC Sørreisa	organisert i:
Forsvarets spesialstyrker (FSK/HJK og MJK)	– 2 mekaniserte bataljoner	6 MTB Skjold-klasse	– CRC Mågerø	– Innsatsstyrker
	– 1 lettpansret bataljon	5 Fridtjof Nansen-klasse fregatter med NH-90 helikoptre	48 + 9 F-16 kampfly	– Forsterkningsstyrker
	– Etterretningsbataljon	3+3 Oksøy-/Alta-klasse minejakt/sveip	18 Bell 412 helikoptre	– Oppfølgingsstyrker
Felles logistikk og sanitet:	– Sambandsbataljon	6 Ula-klasse ubåter	4+2 P-3 C/N maritime patruljefly	11 distrikter og en SHV-kommando
– Transportkontrollenhet	– MP-kompani	Marinejegerkommandoen	3 DA-20 EK/ViP fly	
– Luftterminalenhet	– Artilleribataljon	Minedykkerkommandoen	4 C-130J transportfly	
– Havne- og jernbaneterminalenhet	– Ingeniørbataljon	Kystjegerkommandoen	1 NASAMS luftvern-batteri	
– Deployerbare logistikk baser/nasjonale støtt-elementer	– Logistikkbataljon	Logistikk- og støttefartøy	Basesett luft (14 maritime helikoptre NH-90)	
– Theatre Enabling Force	– Sanitetsbataljon		Redningstjeneste:	
– Felles landtransportkompani	HM Kongens Garde	Kystvakt:	– 12 Sea King redningshelikoptre	
– Felles vannrenseenhet	Grensevakten	– 1 Svalbard-klasse ytre kystvakt med NH-90		
– Forsvarets felles sanitetsstyrker	Forsvarets spesialkommando/	– 3 Nordkapp-klasse ytre kystvakt med NH-90		
– Vertslandsstøttebataljon	Hærens jegerkommando (FSK/HJK)	– 6 Ålesund/Harstad/ Barentshav-klasse ytre kystvakt		
– Strategisk luft- og sjøtransport		– 5 Nornen-klasse indre kystvakt		
Felles ledelsesstøtte og operativ støtte:				
– Kapasitet for militære datanettverksoperasjoner (CNO-enhet)				
– Eksplosivryddeenhet og jammeenhet (EOD/IEDD enhet)				
– Militærpolitienhet				
– Felles NATO luft-og bakkeovervåkning (NAEW&CF, AGS)				
– Kapasitet for deployerbar kommunikasjon og informasjon (KKIS-enhet)				

Vedlegg 3**Standardiserte nøkkeltall for forvaltningsorganer med særskilte fullmakter – Forsvarets forskningsinstitutt (FFI)**

Tabell 3.1 Utgifter og inntekter fordelt på art

Alle tall i hele kroner

	Regnskap			Budsjett
	2008	2009	2010	2011 (i 2011 kr)
1. Utgifter				
<i>Driftsutgifter</i>				
Lønnsutgifter (1)	399 466 850	451 953 381	482 527 764	485 000 000
Varer og tjenester	214 703 491	298 051 017	264 999 708	287 000 000
<i>Sum driftsutgifter</i>	<i>614 170 341</i>	<i>750 004 398</i>	<i>747 527 472</i>	<i>772 000 000</i>
<i>Investeringsutgifter</i>				
Investeringer, større utstyrsanskaffelser og vedlikehold	47 451 840	30 882 877	23 745 782	38 000 000
<i>Sum investeringsutgifter</i>	<i>47 451 840</i>	<i>30 882 877</i>	<i>23 745 782</i>	<i>38 000 000</i>
<i>Overføringer fra virksomheten</i>				
Utbetalinger til andre statlige regnskaper				
Andre utbetalinger				
<i>Sum overføringsutgifter</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Finansielle aktiviteter</i>				
Kjøp av aksjer og andeler				
Andre finansielle utgifter				
<i>Sum finansielle utgifter</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Sum utgifter	661 622 181	780 887 275	771 273 254	810 000 000

Alle tall i hele kroner

	Regnskap			Budsjett
	2008	2009	2010	2011 (i 2011 kr)
2. Inntekter				
<i>Driftsinntekter</i>				
Inntekter fra salg av varer og tjenester	526 536 049	581 530 403	569 512 627	599 940 000
Inntekter fra avgifter, gebyrer og lisenser				
Refusjoner (1)	-	8 072 014	9 608 109	0
Andre driftsinntekter	1 254 782	3 725 806	1 296 135	0
<i>Sum driftsinntekter</i>	<i>527 790 831</i>	<i>593 328 223</i>	<i>580 416 871</i>	<i>599 940 000</i>
<i>Investeringsinntekter</i>				
Salg av varige driftsmidler	56 500	25 000	49 123	0
<i>Sum investeringsinntekter</i>	<i>56 500</i>	<i>25 000</i>	<i>49 123</i>	<i>0</i>
<i>Overføringer til virksomheten</i>				
Inntekter fra statlige bevilgninger (2)	180 156 008	186 727 000	195 060 000	200 938 000
Andre innbetalinger	0	0	0	0
<i>Sum overføringsinntekter</i>	<i>180 156 008</i>	<i>186 727 000</i>	<i>195 060 000</i>	<i>200 938 000</i>
<i>Finansielle aktiviteter</i>				
Innbetalinger ved salg av aksjer og andeler				
Andre finansielle innbetalinger	0	2 205 205	0	0
<i>Sum finansielle inntekter</i>	<i>0</i>	<i>2 205 205</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Sum inntekter	708 003 339	782 285 428	775 525 994	800 878 000
3. Netto endring i kontantbeholdningen (2-1)				
	46 381 158	1 398 153	4 252 740	-9 122 000

Tabell 3.1, noter:

Generelt:

Det samlede utgifts- og inntektsnivået i perioden 2007–2009 har vært jevnt stigende. Dette gjenspeiler økt etterspørsel etter FFIs tjenester. Nivået stabiliserte seg i 2010. Dette er et uttrykk for at FFI har som mål å stabilisere sin aktivitet omtrent på det nåværende nivået. Budsjettet for 2011 viser en forventning om en svak prisøkning.

Det er hovedsakelig oppdragene knyttet til materiellanskaffelser som øker.

1. Lønnsrelaterte refusjoner (bl.a. foreldrepenger og sykepenger) er for 2009 og 2010 klassifisert som inntekter i tabellen og på egen linje. Tall for 2008 har ikke vært gjenstand for tilsvarende reklassifisering.
2. Inntekter fra statlige bevilgninger: består av basisbevilgning, forvaltningsoppdrag og tilskudd til drift av forskningsfartøyet HU Sverdrup.

Tabell 3.2 Inntekter etter inntektskilde

Alle tall i hele kroner

Inntektskilde	Regnskap			Budsjett
	2008	2009	2010	2011
<i>Bevilgninger til finansiering av statsoppdraget</i>				
Bevilgninger fra fagdepartementet (1)	180 156 008	186 727 000	195 060 000	200 938 000
Bevilgninger fra andre departement				
Tildelinger fra Norges forskningsråd (2)	1 639 163	694 574	892 552	
<i>Sum bevilgninger</i>	<i>181 795 171</i>	<i>187 421 574</i>	<i>195 952 552</i>	<i>200 938 000</i>
<i>Offentlige og private bidrag</i>				
Bidrag fra kommuner og fylkeskommuner				
Bidrag fra private				
Tildelinger fra internasjonale organisasjoner				
<i>Sum bidrag</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Oppdragsinntekter m.v.</i>				
Oppdrag fra statlige virksomheter (3)	502 841 872	527 711 363	542 039 518	514 940 000
Oppdrag fra kommunale og fylkeskommunale virksomheter				
Oppdrag fra private (4)	22 055 014	55 354 671	26 629 680	85 000 000
Andre inntekter	1 311 282	3 725 806	1 296 135	0
<i>Sum oppdragsinntekter m.v.</i>	<i>526 208 167</i>	<i>586 791 840</i>	<i>569 965 333</i>	<i>599 940 000</i>
Refusjoner lønn	-	8 072 014	9 608 109	0
Sum refusjoner lønn	-	8 072 014	9 608 109	0
<i>Sum inntekter</i>	<i>708 003 338</i>	<i>782 285 428</i>	<i>775 525 994</i>	<i>800 878 000</i>

Tabell 3.2, noter:

Generelt: Omfang og utvikling av andre inntekter

- Bevilgningstildelinger fra andre departementer eller Norges forskningsråd: Lite og forholdsvis stabilt i omfang, gjelder prosjekter som gjennomføres med finansiering av Norges forskningsråd eller andre departementer.
- Bidrag og oppdragsinntekter:
- Bidragene til forvaltningsoppdrag og driften av forskningsfartøyet HU Sverdrup har over tid vært stabile.

- Oppdragsinntektene er i all hovedsak relatert til pågående og fremtidige materiellprosjekter og har vært økende de siste årene.

1. Bevilgninger fra fagdepartement: Består av basisbevilgning, forvaltningsoppdrag og tilskudd til drift av forskningsfartøyet HU Sverdrup. Basisbevilgningen fra fagdepartementet var i 2010 158,847 mill. kroner, og utgjorde om lag 21 pst. av de totale inntektene til FFI.
2. Tildelinger fra Norges forskningsråd: Prosjekter med finansiering fra Norges forskningsråd.

3. Oppdrag fra statlige virksomheter: Oppdragsforskning for Forsvaret. 4. Oppdrag fra private: Oppdragsforskning for institusjoner utenfor Forsvaret.

Tabell 3.3 Virksomhetens kontantbeholdning pr. 31. desember i perioden (N-3)-(N-1) med spesifikasjon av formål kontantbeholdningen skal benyttes til

Alle tall i hele kroner

Regnskapspost	Regnskap			Endring	
	31.12.2008	31.12.2009	31.12.2010	2008 til 2009	2009 til 2010
<i>Kontantbeholdning</i>					
Beholdning på oppgjørskonto i Norges Bank (1)	410 587 479	411 977 532	402 712 069	1 390 053	-9 265 463
Beholdning på andre bankkonti, andre kontantbeholdninger og kontantekvivalenter (2)	27 087	35 187	13 553 390	8 100	13 518 203
<i>Sum kontantbeholdning</i>	<i>410 614 566</i>	<i>412 012 719</i>	<i>416 265 459</i>	<i>1 398 153</i>	<i>4 252 740</i>
<i>Avsetninger til dekning av påløpte kostnader som forfaller i neste budsjettår:</i>					
Feriepenger m.v.	35 976 790	39 186 012	40 884 174	3 209 222	1 698 162
Skattetrekk og offentlige avgifter	33 474 394	35 857 423	36 406 703	2 383 029	549 280
Gjeld til leverandører	57 762 221	43 153 797	65 859 956	-14 608 424	22 706 159
Gjeld til oppdragsgivere (3)	239 387 259	260 884 518	228 311 548	21 497 259	-32 572 970
Annen netto gjeld/fordring som forfaller i neste budsjettår	551 532	-4 468 783	-3 017 968	-5 020 315	1 450 815
<i>Sum til dekning av påløpte kostnader som forfaller i neste budsjettår</i>	<i>367 152 196</i>	<i>374 612 966</i>	<i>368 444 413</i>	<i>7 460 770</i>	<i>-6 168 553</i>
<i>Avsetninger til dekning av planlagte tiltak der kostnadene helt eller delvis vil bli dekket i fremtidige budsjettår</i>					
Prosjekter finansiert av Norges forskningsråd				0	0
Større påbegynte, flerårige investeringsprosjekter finansiert av grunnbevilgningen fra fagdepartementet				0	0

Tabell 3.3 Virksomhetens kontantbeholdning pr. 31. desember i perioden (N-3)-(N-1) med spesifikasjon av formål kontantbeholdningen skal benyttes til

Alle tall i hele kroner

Regnskapspost	Regnskap			Endring	
	31.12.2008	31.12.2009	31.12.2010	2008 til 2009	2009 til 2010
Konkrete påbegynte, ikke fullførte prosjekter finansiert av grunnbevilgningen fra fagdepartementet				0	0
Andre avsetninger til vedtatte, ikke igangsatte formål				0	0
Konkrete påbegynte, ikke fullførte prosjekter finansiert av bevilgninger fra andre departementer				0	0
<i>Sum avsetninger til planlagte tiltak i fremtidige budsjettår</i>	<i>0</i>			<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Andre avsetninger:</i>				0	0
Avsetninger til andre formål/ ikke spesifiserte formål	508 192	-4 000	663 149	-512 192	667 149
Fri virksomhetskapital (4)	42 954 178	37 403 753	47 157 897	-5 550 425	9 754 144
<i>Sum andre avsetninger</i>	<i>43 462 370</i>	<i>37 399 753</i>	<i>47 821 046</i>	<i>-6 062 617</i>	<i>10 421 293</i>
				0	0
<i>Langsiktig gjeld (netto)</i>				<i>0</i>	<i>0</i>
Langsiktig forpliktelse knyttet til anleggsmidler	0			0	0
Annen langsiktig gjeld	0			0	0
<i>Sum langsiktig gjeld (netto)</i>	<i>0</i>			<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Sum netto gjeld og forpliktelser</i>	<i>410 614 566</i>	<i>412 012 719</i>	<i>416 265 459</i>	<i>1 398 153</i>	<i>4 252 740</i>

Tabell 3.3, noter:

Generelt:

Kontantbeholdningen har de siste årene holdt seg stabil. En vesentlig del av den skyldes penger som kunden har innbetalt i prosjekter, men der arbeidet ikke er fullført ennå. FFIs likvide egenkapital endrer seg fra år til år, og forutsetter å skulle dekke uforutsette utgifter eller planlagte investeringer som blir forskjøvet i tid. Frem til 2007 økte den likvide egenkapitalen litt hvert år til ca. 60 mill. kroner, i 2008 ble den redusert til ca. 43 mill. kroner i 2009 til drøyt 37 mill. kroner og i 2010 økte den igjen til ca. 47 mill. kroner.

1. Beholdning på oppgjørskonto i Norges Bank: Inneholder feriepenge, skattetrekk, fordringer fra leverandører, ikke gjennomførte prosjektaktiviteter og frie likvide midler. Se også note 3 under.
2. Beholdning på andre bankkonti, andre kontantbeholdninger og kontantekvivalenter: Kontantkasse HU Sverdrup, beholdning for gavekort og forskuddsinnbetaling fra EU på en valutakonto. Det er valutakontoen som er årsaken til den store økningen i 2010. FFI er koordinator for et EU-prosjekt, der midlene i prosjektet håndteres via denne kontoen.

3. Gjeld til oppdragsgivere: Prosjekter som er under gjennomføring, men som ennå ikke har blitt utført for kunden.
 4. Fri virksomhetskapital: Forsvarsdepartementet har pålagt Forsvarets forskningsinstitutt å
- ha inntil 10 pst. av årsomsetningen i fri virksomhetskapital. Ved utgangen av 2010 utgjorde fri virksomhetskapital om lag 6 pst. av de samlede inntektene for året.
-

Vedlegg 4

Budsjettstatistikk for perioden 2009–2012

Tabell 4.1 Vedtatt budsjett og regnskap

Kap	Formål	Post	2009		2010		2011		2012		
			Saldert	Regnskap	Saldert	Faktisk endring*	Regnskap	Saldert	Faktisk endring*	Saldert	Faktisk endring*
1700	Forsvarsdepartementet	01	337 821	315 549	319 823	326 270	324 472	330 821	1,6		
		73	16 273	15 270	17 794	16 049	17 446	25 015	5,9		
1710	Forsvarsbygg	01					2 608 550	2 886 726	8,3		
		24	-940 000	-1 040 000	-1 019 000	-867 662					
		46	24 000	90 007	59 000	138 215	60 239	61 564			
		47	1 583 562	1 530 337	1 609 630	1 815 820	1 512 049	1 715 950	170,6		
1716	Forsvarets forskningsinstitutt	51	153 870	153 870	158 847	158 847	163 794	168 872	0,8		
1719	Fellesutgifter og tilskudd til foretak under Forsvarsdepartementet	01	387 521	404 998	335 189	342 729	229 483	232 746	-0,5		
		43	18 000	5 589	18 000	1 450	18 000	18 000	-0,4		
		71	61 603	60 798	64 854	63 912	66 267	68 321			
		78	220 000	239 221	265 000	188 241	265 000	240 000	-33,2		

(i 1 000 kr)

Tabell 4.1 Vedtatt budsjett og regnskap

Kap	Formål	Post	(i 1 000 kr)								
			2009		2010		2011		2012		
			Saldert	Regnskap	Saldert	Faktisk endring*	Regnskap	Saldert	Faktisk endring*	Saldert	Faktisk endring*
1720	Felles ledelse og kommandoapparat	01	1 917 920	1 825 442	2 642 083	159,4	2 483 928	2 592 246	-136,6	2 914 228	218,7
		50	167 349	160 145							
		70	6 123	3 390							
1723	Nasjonal sikkerhetsmyndighet	01	108 333	119 401	112 074		125 861	141 985		129 617	-14,5
1725	Fellesinstitusjon og -utgifter under Forsvarsstaben	01	2 393 548	2 529 082	1 715 903	17,4	1 963 946	1 913 817	-15,5	1 985 053	34,2
		50			130 597		102 946	73 984		19 393	-55,0
		70			5 964		5 739	6 096		6 224	
1731	Hæren	01	4 275 893	4 295 751	4 561 305	12,2	5 054 292	5 288 514	205,6	5 539 902	183,1
1732	Sjøforsvaret	01	3 093 100	3 107 426	3 158 848	66,8	3 263 907	3 282 481	80,7	3 416 435	104,9
1733	Luftforsvaret	01	3 711 208	3 718 910	3 725 002	-19,4	3 841 787	3 968 358	88,5	4 102 815	83,6
1734	Heimevernet	01	1 009 790	1 052 236	1 001 921	5,4	1 025 441	1 048 559	8,1	1 109 152	53,9
1735	Etterretningstjenesten	21	893 028	931 318	913 339	20,0	929 274	966 010		998 104	0,1
1740	Forsvarets logistikkorganisasjon	01	2 938 011	3 439 181	3 081 345	135,9	3 171 336	2 377 209	-53,5	2 373 690	22,6
1760	Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg	01	889 141	944 188	1 027 627		964 948	1 006 530	-8,5	967 961	-50,0
		44	61 000	131 272	80 000		58 117	51 680		40 137	-12,7
		45	7 438 676	7 474 913	7 668 947		7 120 732	8 131 884		8 059 170	-249,8
		48	348 000	151 623	209 000		114 050	134 000		81 000	-53,0

Tabell 4.1 Vedtatt budsjett og regnskap

Kap	Formål	Post	2009		2010		2011		2012		
			Saldert	Regnskap	Saldert	Faktisk endring*	Regnskap	Saldert	Faktisk endring*	Saldert	Faktisk endring*
1790	Kystvakten	01	889 104	873 711	945 090	52,9	953 934	977 565	993 233	993 233	6,0
1791	Redningshelikoptertjenesten	01	42 557	42 642	478 322		496 007	491 502	499 652	499 652	
1792	Operasjoner i utlandet	01	1 042 542	1 573 316	1 277 049		1 564 766	1 187 463	1 234 320	1 234 320	
		45		60 105							
		47		23 574			13 066				
1795	Kulturelle og allmenntilretteleggende formål	01	273 709	328 626	274 023	13,1	284 464	239 877	246 271	246 271	7,5
		60	2 000	1 500	1 564		1 500	1 647	1 696	1 696	
		72	1 614	1 614	1 766		2 005	2 055	2 119	2 119	
	Totalt for forsvarssektoren		33 458 296	34 665 142	34 930 906		35 862 270	39 248 552	40 563 187	40 563 187	

Tallene i tabellen over er i nominelle kroner. Endringene mellom de årlige vedtatte budsjettene fremkommer som faktisk endring. Faktisk endring bygger på reelle budsjettmessige endringer, men tar hensyn til effekt av internefektivisering iht. langtidspanen 2009–2012 samt andre forhold. Andre forhold er eksempelvis avvikling av EU-operasjon utenfor Somalia (Atalanta), hjemtrekking av feltsykehus i Tsjad (MINURCAT). Se forøvrig St.prp.nr. 1 (2008–2009), Prop. 1 S (2009–2010), Prop. 1 S (2010–2011) og Prop. 1 S (2011–2012).

* Faktisk endring er gitt i mill. kroner.

Regnskapstall er hentet fra statsregnskapet og er til informasjon. Regnskapstall for 2011 og 2012 foreligger ikke.

Vedlegg 5**Nøkkeltall for perioden 2009–2012**

Tabell 5.1 Fordeling av vedtatt budsjett

År	Materiell-investeringer	EBA-investeringer	Drift uten kap. 1792	Kap. 1792 Norske styrker i utlandet
2012	19,9 %	4,9 %	72,2 %	3,0 %
2011	20,7 %	4,7 %	71,5 %	3,0 %
2010	22,0 %	5,9 %	68,5 %	3,7 %
2009	22,2 %	6,3 %	68,3 %	3,1 %

Materiellinvesteringer omfatter:

Kap 1760 Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg,

- post 45 Større utstyranskaffelser og vedlikehold

EBA-investeringer omfatter:

Kap 1710 Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg,

- post 46 Ekstraordinært vedlikehold og

- post 47 Nybygg og nyanlegg

Kap 1760 Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg,

- post 44 Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, nasjonalfinansiert andel,
- post 48 Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, fellesfinansiert andel og
- post 75 Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, Norges tilskudd til NATOs investeringsprogram for sikkerhet

Tabell 5.2 Forsvarsbudsjettet og brutto nasjonalprodukt

År	BNP pr. innbygger*	Forsvarsutgifter** pr. innbygger	Forsvarsutgifter** som andel av BNP*
2010	kr 509 603	kr 8 030	1,57 %
2009	kr 493 004	kr 8 068	1,67 %

* Basert på nominelle kroner. Foreløpige tall. Endelige BNP-tall offentliggjøres 23 måneder etter årets utløp.

** Utgifter til pensjoner til ansatte i forsvarssektoren inngår iht. NATOs definisjon av forsvarsutgifter.

Nedgangen i forsvarsutgiftenes andel av BNP skyldes hovedsakelig en kraftig vekst i BNP fra 2009 til 2010.

Offentlige institusjoner kan bestille flere
eksemplarer fra:
Departementenes servicesenter
Internett: www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Telefon: 22 24 20 00

Opplysninger om abonnement, løssalg og
pris får man hos:
Fagbokforlaget
Postboks 6050, Postterminalen
5892 Bergen
E-post: offpub@fagbokforlaget.no
Telefon: 55 38 66 00
Faks: 55 38 66 01
www.fagbokforlaget.no/offpub

Publikasjonen er også tilgjengelig på
www.regjeringen.no

Trykk: OFA – 10/2011

241491